

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

***МАТЕРІАЛИ
IV МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ
ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ***

***26-27 вересня 2012 року
м. Черкаси***

ББК 74.04 (4 Укр) М
М 34

Матеріали IV Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій. / Упор.
Назаренко Г.А. – Черкаси: ЧОПОПП, 2012. – 222с.

УПОРЯДНИК:

Назаренко Г.А., кандидат педагогічних наук, проректор з наукової роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бех І.Д., дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Кириленко С.В., кандидат педагогічних наук, доцент, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій змісту освіти МОНмолодьспорту України;

Чепурна Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, Заслужений працівник освіти і науки України

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ІННОВАЦІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	6
Ясева Н.Ю. Современные подходы к организации детской творческой деятельности	6
Ривина Е. К. Формирование у детей представлений о семье и родословной в условиях дошкольных образовательных учреждений как фактор содействия стабилизации развития общества: педагогическая модель	8
Комарова И.А. Инновационные подходы к изучению проблемы безопасности жизнедеятельности детей дошкольного возраста в Республике Беларусь	14
Баранникова Н. А. Методика определения уровня сформированности полоролевых представлений у детей старшего дошкольного возраста	18
Дедулевич М. Н., Шишкина В. А. Учебно-методический комплекс как фактор повышения уровня образовательного процесса в дошкольных учреждениях в области здоровья и личной гигиены	23
Андрющенко Т.К. Особливості організації дослідницької діяльності дошкільників у контексті формування в них здоров'язберезувальної компетентності.....	27
Митрофанова Т.М. Формування життєвої компетентності дошкільників засобами психолого-педагогічного проектування.....	31
Пройдакова Ю.О. «Таємниці знайомих предметів: свічка». Авторська методика ознайомлення дошкільників із довкіллям	33
Плотникова О.М. «Чи готова ваша дитина до школи?». Технологія визначення рівня готовності дошкільників до навчання у початковій школі.....	36
Малашевська І.А. Музикотерапія як новітня здоров'язберігальна технологія дошкільної освіти	38
Радченко О.М. «Маленькі секрети бізнесу». Система формування життєвої компетентності дитини шляхом інтеграції економічного виховання у різні види діяльності	41
Лучініна С.В. Музейна педагогіка у розвитку та вихованні дошкільнят-полтавців ...	43
Петрова Т.В. Презентація навчально-методичних матеріалів з екологічного виховання дошкільників «Грайте у природі»	45
Романенко Н.П. Дитяча опера як засіб формування творчої індивідуальності дошкільника	50
Фіяло Т.І. Методика статевого виховання дітей дошкільного віку	54
Барановська Н.І., Хівренко Л.Ю. Роль тематичного навчання у всебічному розвитку особистості дошкільника	56
РОЗДІЛ ІІ. ІННОВАЦІЇ У ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	58
Гликман И.З. Теоретические основы и практический потенциал воспитатики	58
Симченко О.С. Педагогические основания внедрения модели формирования политической культуры учащихся в образовательном пространстве школы	64
Сафранкова Л. Л., Павловський А. С. Роль шкільних засобів масової інформації у формуванні права дитини на вільне висловлювання	66
Тандура Г.О., Єлькін А.В. Створення шкільного медіа-освітнього простору «Вісник мрії – новий формат» як засіб формування екологічної культури школярів	

НВК №19 м.Запоріжжя	70
РОЗДІЛ III. ІННОВАЦІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	76
Алексєєва Н.А. Використання теорії множинного інтелекту в особистісно орієнтованому навчанні на уроках англійської мови	76
Шевченко О.Ю. Інтегративний підхід до формування мовленнєвих умінь учнів на основі теорії множинного інтелекту та стратегій навчання з використанням ресурсів мережі Інтернет	80
Скоморовська Н. Б. Сучасні технології розвитку критичного мислення старшокласників на уроках української літератури	85
Яшина О. М. Формування єдиного інноваційного простору позашкільних навчальних закладів в організації навчально-виховного процесу.....	90
Горбатюк О. Ф. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній початковій школі	92
Шиш Н. О. SIGS як інноваційна форма розвитку соціокультурної компетенції учнів профільної школи	95
Дудка Н.А. Формування граматичної компетенції початкового етапу навчання учнів англійській мові на основі мовних ігор	98
Горбаченко Г. В. Сучасні технології позашкільної освіти. «Школа на кораблі».....	101
Андрущенко Л. В. Автоматизоване робоче місце класного керівника	102
Тарасюк М.Д. Використання соціальних мереж для дистанційного навчання та підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання	105
РОЗДІЛ IV. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ	109
Лапшина І. С., Лупінович С. М., Лупінович К. С. Проект створення інклюзивного навчально-розвивального простору «Без меж»	109
Шатківський В.М. Презентація педагогічного програмного продукту «Мультимедійний інтерактивний довідник з астрономії КПСС (коротко про сонячну систему)»	114
Долуда Л. О. Електронні наочні посібники, що моделюють фізичні явища на екрані комп'ютера	115
Чистюк С.Д. Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання на уроках математики	117
Іванець О.О. Система впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні англійської мови	118
Воронкін О. С. Позашкільна підготовка обдарованої молоді до дослідницької роботи – проведення відкритого дистанційного курсу «Вступ до фізики звуку»	121
РОЗДІЛ V. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	128
Калініченко Н. А. Школи Кіровоградщини: традиції та інновації	128
Сиротенко Г.О. Науково-методичний супровід створення планів розвитку загальноосвітніх навчальних закладів	132
Пинда Н.М. Система «вільного вибору» як педагогічна технологія модернізації структури навчально-виховного процесу	138

Ланько Н.О. Управління інноваційною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти	148
Кушнір О.І. Концептуальна модель середнього навчального закладу на засадах принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку	153
Мохарєва Т. В. Інноваційні підходи в організації методичної роботи з педагогічними кадрами в умовах формування адаптивного освітнього простору	161
Сударєва Г. Ф., Бондарєва К. І., Симоненко Л.І. Технологічна модель атестації педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів	164
Духневич О.В. Освітній коучинг як інноваційна персонал-орієнтована технологія управління загальноосвітнім навчальним закладом	167
Гриценко О. Є. Тьютор – нова педагогічна позиція в освітньому процесі Прилуцької гімназії №1	172
Вайнер М.Э. Организация наставничества в системе повышения квалификации начинающих педагогов	175
Соломенникова О.А. Профессиональное развитие воспитателя в процессе экспериментальной работы	181
Батура И. Н. Использование методов критического мышления в образовательном процессе высшей школы	187
Лобан Т.И. Подготовка воспитателей дошкольных учреждений к формированию элементарных математических представлений у детей дошкольного возраста	191
Ланько Н.О. Управління інноваційною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти	197
Даценко О.В. Науково-методичний супровід розвитку професійної компетентності вчителя шляхом впровадження ІКТ та участі у проекті «Інформаційне забезпечення загальноосвітнього навчального закладу»	202
Старовойтова А.О. Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у науково-методичній роботі з педагогічними кадрами	206
Клясен Н. Л. Комунікативні здібності як важлива складова професійної діяльності вчителя	210
Мартинець О.М. Система управління якістю як умова ефективного підвищення кваліфікації педагогічних працівників	214
Назаренко Г.А. Формування готовності педагогів до виховання культури демократизму учнів у системі післядипломної освіти	220

Розділ І. ІННОВАЦІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ДЕТСКОЙ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

*Ясева Н.Ю., старший преподаватель кафедры педагогики детства и семьи
УО «Могилевский государственный университет им. А.А. Кулешова»,
Республика Беларусь*

Одним из главных приоритетных направлений личностно-ориентированной педагогики является поиск наиболее оптимальных средств, форм и методов воспитания формирующейся личности. Национальная программа «Пралеска» ориентирована на целостное развитие ребенка, которое понимается как единство индивидуальных способностей, личностных качеств, способности освоения ребенком позиции субъекта в детских видах деятельности.

Анализ современных исследований по дошкольной педагогике показал, что в последнее время идет тенденция на расширение содержания дошкольного образования. Практически все базовые образовательные программы для дошкольников (российские «Детство», «Радуга», «Развитие» и др.; отечественная «Пралеска») значительно увеличили объем знаний, с которыми предлагается знакомить детей в дошкольных образовательных учреждениях. При этом главными задачами по-прежнему остаются следующие: сохранение здоровья ребенка; развитие базовых качеств личности; построение образовательного процесса на основе игры как основного вида деятельности дошкольника.

В связи с этим, остро стоит потребность сокращения количества обязательных занятий, не уменьшая при этом объем знаний, которые должны получить дети в учреждениях дошкольного образования.

В последней редакции программы «Пралеска» это было достигнуто за счет объединения разных разделов программы. В частности, предложено ознакомление детей с изобразительным искусством проводить не как отдельное занятие, а как часть занятия по изобразительной деятельности. Вместе с тем, следует отметить, что объем знаний по изобразительному искусству, который необходимо усвоить детям на протяжении дошкольного детства, не только не сократился, а значительно расширился. С нашей точки зрения это не противоречит принципам личностно-ориентированного подхода к воспитанию, принципам гуманизма, так как именно искусство помогает понять индивидуальные отличия и сформировать уважительное отношение к каждой личности.

Исследования в области эстетического воспитания детей, проводимые в последние годы, определили новый взгляд на значение художественной деятельности в развитии личности ребенка. Сущность этого взгляда заключается в смене приоритетов в системе образования: так, на первый план выдвигается не содержательная, а развивающая функция художественного образования, обеспечивающая развитие целостной личности.

Развивающий потенциал художественной деятельности, являющейся по своей сути гуманитарной системой, включающей целостный взгляд на мир, сложно переоценить. Еще в 80-е годы 20 века под руководством профессора Б.П. Юсова была обоснована модель целостного художественного развития ребенка, разработаны программы по разным видам искусства. Б.П. Юсовым в педагогику был введен термин «полихудожественность», под которым понимается взаимосвязь разных видов искусств.

Обогащение художественной деятельности интегративными связями с другими видами детской деятельности, особенно с игровой, увеличивает этот потенциал и служит важным условием развития творческой личности.

Взаимосвязь рисования лепки, аппликации и конструирования с другими занятиями и видами деятельности повышает эффективность воспитательно-образовательной работы с детьми, вызывает интерес у дошкольников к разным занятиям.

Идея полихудожественности лежит и в основе образовательных программ профессора Б.М. Неменского. По его мнению, рационально-логическая и эмоционально-образная дидактики являются двумя полюсами единой научной дидактики. В связи с этим, были начаты поиски наиболее оптимальных форм организации детской деятельности.

В истории дошкольной педагогики уже с середины 20 века данную проблему глубоко начали изучать в лаборатории эстетического воспитания Российской Академии наук, под руководством Н.А. Ветлугиной. Исследования показали, что формы организации детской художественной деятельности могут быть различными: на занятиях, в самостоятельной деятельности, художественном труде, во время праздников, развлечений и т.д. Кроме того, в лаборатории активно изучаются варианты организации детей на занятиях разного типа – учебных и творческих. Итогом исследований явилось создание нового типа учебного занятия – так называемое комплексное занятие, которое позволяет решать воспитательные задачи средствами разных видов искусства. Их характерной особенностью является объединение заданий по определенным темам. При этом ведущим может быть средство художественно-образной выразительности, свойственное разным видам художественной деятельности. Например, «ритм» можно передать и в танце, и в декоративном узоре, и в выразительном исполнении стихотворения. На комплексном занятии дети поочередно занимаются пением, рисованием, чтением стихов, танцами. При этом выполнение декоративных работ или сюжетных композиций под звуки мажорной лирической музыки создает эмоциональное настроение, и дети успешнее выполняют задание [1].

Современный учебно-воспитательный процесс организуется с учетом вышеуказанной тенденции, которая отражается в различных инновационных формах работы с детьми, среди которых приоритетное направление в настоящее время принадлежит интегрированной форме обучения. Идеи интегрированного обучения получили мощный импульс к разработке в педагогической теории и практике. Современная наука располагает существенным материалом по исследованию проблемы интегрированного обучения. В качестве психологического обоснования проблемы интегрированного обучения выступают идеи развивающего обучения Л.А. Венгера, П.Я. Гальперина, А.В. Запорожца, Ф.А. Сохина, И.С. Якиманской и других, основанные на учении Л.С. Выготского о соотношении обучения и развития, концепции амплификации психического развития дошкольника, базирующейся на выводах А.В. Запорожца о взаимосвязи развития психических функций, их целостности, а также учитывающих исследования в области умственного развития дошкольников Н.Н. Поддьякова.

Не смотря на то, что специфика интегрированных занятий до сих пор еще недостаточно выявлена, необходимо отметить, что они широко используются в практике учреждений дошкольного образования, так как система интегрированного обучения дает возможность сократить количество занятий, освободить время для самостоятельной и игровой деятельности, увеличить время, отведенное для прогулок. Кроме того, интегрированные занятия отвечают требованиям современных программ, содержание которых в большинстве случаев построено на интегрированной основе и нацелено на развитие личности в целом, раскрытие ее творческих способностей.

Мы начали изучать проблему интегрированного обучения, которая является новой моделью обучения, направленной на потенциальное развитие личности, личностно-ориентированного обучения и воспитания детей, с учетом их склонностей и способностей.

Интегрированный подход соответствует одному из основных требований дошкольной дидактики: образование должно быть небольшим по объему, но емким. Интегрированное обучение позволяет увидеть и понять любое явление целостно. В детском саду существует предметная система обучения и часто получается, что знания остаются разрозненными, искусственно расчлененными по предметному принципу, а в результате дети не всегда целостно воспринимают всю картину окружающего мира. Интегрированные занятия представляют собой объединение нескольких видов деятельности.

Занятия интегрированного характера вызывают интерес, способствуют снятию перенапряжения, перегрузки и утомляемости за счет переключения их на разнообразные виды деятельности.

В рамках интегрированного подхода то или иное явление, событие дети рассматривают с разных сторон, выделяя и изучая разные аспекты: социальные, в том числе нравственно-этические; эмоционально-чувственные, включая музыкальные, художественно-эстетические; логико-математические; естественно-научные.

Занятия, построенные на основе тематического принципа, с нашей точки зрения, более результативны, так как у детей отмечается повышенный интерес к содержанию тех задач, которые решаются на этих занятиях; у детей проявляется особая широта интересов, что в последующем может стать основой многообразного опыта.

Для решения образовательных задач используются проблемные ситуации, опытно-экспериментальная работа, дидактические игры и др. Связующим звеном на таких занятиях выступает тема (образ).

Интегрированное построение занятий дает ребенку возможность реализовать свои творческие способности, развивает коммуникативные умения, так как на каждом занятии надо уметь свободно высказать свою мысль, поделиться впечатлениями, а главное, у детей развивается познавательный интерес и активность, поскольку любая тема требует от детей активизации опыта реальной жизни в ситуации интегрированного занятия.

Данные занятия имеют отличительные особенности: логическая взаимообусловленность, взаимосвязь интегрированных предметов; свободное размещение наглядного материала; смена динамических поз; привлечение к проведению занятий узких специалистов и родителей.

Широкое внедрение изобразительного искусства помогает избавиться детям от шаблонов в передаче художественных образов, а воспитателя избавляет от комплексов, так как многие испытывают трудности при показе способов изображения предметов окружающего мира.

По мнению многих исследователей занятия интегрированного характера способствуют решению следующих задач: помогают сформировать у детей уже в дошкольном возрасте целостную картину мира; активное использование произведений искусства, смена видов деятельности на одном занятии активизирует детей, способствует формированию у них познавательного интереса; интегрированные занятия объединяют детей общими впечатлениями, переживаниями, способствуют формированию коллективных взаимоотношений.

Кроме того, интеграция разных видов деятельности на одном занятии помогает сократить количество обязательных занятий, и тем самым освободить время для игровой деятельности и прогулок, что способствует укреплению здоровья детей, а также для самостоятельной творческой деятельности детей.

ФОРМИРОВАНИЕ У ДЕТЕЙ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О СЕМЬЕ И РОДОСЛОВНОЙ В УСЛОВИЯХ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ КАК ФАКТОР СОДЕЙСТВИЯ СТАБИЛИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА: ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ

Ривина Е. К., кандидат педагогических наук, доцент кафедры профессионального развития педагогических работников Института дополнительного образования Московского городского педагогического университета (Россия)

Семья играет огромную роль в становлении и развитии личности, оказывает существенное влияние на процессы, происходящие в обществе, она необходима для нормального государственного функционирования. Святитель Иоанн Златоуст утверждал, что, если разрушатся семьи – падут города и низвергнутся государства. Человеческое

существование и общение предполагает взаимодействие с другими людьми, в процессе которого возникают социальные структуры. Привычная фраза «семья – это ячейка общества» отражает чрезвычайно важное свойство этого социального института. Американский психолог Я. Морено (1892–1974), разработавший метод социометрии, писал, что социальным атомом это наименьший социальный элемент, но это не индивид. Наиболее устойчивым структурным компонентом человеческого общества, выработанным за всю его историю, была и остается семья. Неслучайно английский философ и социолог, один из основателей течения позитивизма Г. Спенсер (1820–1903) определял семью как первичную единицу организованного общества. Она сочетает в себе свойства социальной организации, структурного компонента общества, социального института и малой группы. Семью характеризует уникальная посредническая роль в структуре общества и государства. Занимая срединное положение (личность↔семья↔общество), она является своего рода буфером между личностью и обществом, упорядочивая их взаимоотношения. Являясь социальным институтом, семья способна воздействовать на ход социально-исторических изменений. Так, по мнению современного российского философа Ж.Т. Тощенко, «изучение причин аморальности, анализ факторов, способствующих ее росту, позволяют сделать вывод, что противостоять ей может только нравственно зрелая, педагогически грамотная семья, сплоченная на базе гуманных ценностей и интересов» [9, с. 224-225].

Семья оказывает влияние на всю жизнь человека, но наиболее значительна ее роль в самом начале его жизненного пути, когда закладываются нравственные, психологические, эмоциональные основы личности. В семье ребенок получает первые трудовые навыки: занимается самообслуживанием, оказывает помощь по дому, приобретает опыт заботы о родителях, братьях и сестрах, учится разумному потреблению материальных и духовных благ. Кроме того, если учитывать, что на первые годы жизни ребенка приходится ряд важных «сенситивных пиков» развития (эмоций, познавательной активности, характера), то семейное воспитание оказывается практически незаменимым компонентом среди других социальных институтов. Вот почему, упуская возможности воздействия на ребенка в дошкольные годы, семья часто лишается их вообще.

Таким образом, социальный институт семьи представляет огромную значимость как для развития индивида, так и для нормального функционирования общества. Однако в настоящее время в работах политологов, философов, социологов, психологов, педагогов значительное место занимают исследования причин и степени интенсивности семейного кризиса. Несмотря на осуществляемые меры государственной поддержки, семья в России как социальный институт по-прежнему остается в эпицентре экономических, социальных, духовных и иных проблем, которые усугубляются демографическим кризисом и нарастающей депопуляцией населения России. Кроме того, происходит все большее расхождение целей и ценностей индивида, семьи и общества. Углубляются ценностно-коммуникативные различия между поколениями, нарушается межпоколенная трансляция семейного опыта. Анализируя состояние института семьи с точки зрения соотношения числа браков и разводов, председатель Комитета Государственной Думы по вопросам семьи, женщин и детей, доктор юридических наук, профессор Е.Б. Мизулина констатирует, что в начале XX века в России на 100 браков приходился один развод, а в 1950-х – уже 15 [3]. В 1970-х гг. уже каждый третий брак заканчивался разводом, к началу XXI в. число браков и разводов стало почти равным. В 2008 г., который, как известно, был объявлен в России Годом Семьи, число разводов достигло 70%. За последнее время заметно сократилось и число регистрации браков. Все больше родителей лишаются родительских прав: в 2007 г. – 65 тыс., тогда как в 2000 г. – 40 тыс. Каждый третий ребенок рождается сегодня вне брака. А при разводе родителей дети в большинстве случаев оказываются за чертой бедности. Рождение каждого ребенка снижает семейное благосостояние, в результате почти треть семей с детьми находится за порогом бедности. Доктор психологических наук, профессор В.В. Абраменкова обращает внимание на возникновение и нарастание деформаций внутрисемейных отношений, проявляющихся во взаимоотношениях детей и родителей [1].

Разрыв теплых эмоциональных связей между старшим и подрастающим поколением является причиной психо-эмоционального неблагополучия ребенка в семье. Результатом влияния всех этих тенденций является ситуация, когда, в большинстве своем, современную семейную жизнь можно охарактеризовать как конфликтную, причем конфликты могут иметь скрытые или явные формы.

Концептуальные положения

Мы полагаем, что в настоящее время назрела необходимость ознакомления детей с семьей как с социальным институтом с самого раннего возраста. Участниками педагогического процесса в детском саду являются дети, их родители и педагоги дошкольного образовательного учреждения. Специфика его выражается в необходимости тесного взаимодействия с семьями воспитанников, что существенно расширяет рамки образовательной деятельности, вовлекая в нее сотрудников детского сада, ребят и членов их семей.

К сожалению, в современных условиях далеко не все понимают сущность и ценность семейных отношений. В советский период значительная часть молодежи или совсем не получала информацию о семье или получала ее недостаточно, что отрицательно сказывалось как на дееспособности семьи, так и на стабильности браков. С середины 1980-х годов открытость информации по взаимоотношениям полов в условиях ложно понятой демократии и свободы имела следствием тот же эффект, что и полная неинформированность. Внимание уделялось лишь интимным взаимоотношениям полов, но при этом почти не рассматривались социальные аспекты будущих супружеских обязанностей, вопросы эмоциональной, психологической готовности, культуры межличностных отношений. Мизулина Е.Б. отмечает, что в течение XX века, особенно за два последних десятилетия, институт семьи потерял жизнестойкость и способность к восходящему развитию [3]. Женщина перестала чувствовать свою главную роль – родительницы и воспитательницы детей, а мужчина – свою ответственность перед женой и детьми. Современный человек не видит в семейном образе жизни ценности и значимости. Серьезные проблемы имеются и в области теоретических исследований семьи. К сожалению, на сегодняшний день не существует общепринятых и общепризнанных определений семьи вообще, а тем более таких понятий как «полная семья», «благополучная семья».

Основные положения формирования у дошкольников представлений о семье и родословной, на наш взгляд, должны базироваться на *фамилистическом подходе*. Рассмотрим определения семьи, принятые в социологии и трактующие это понятие с позиций фамилизма. Это направление заключается в том, что семье и семейному образу жизни придается огромное значение. Предполагается также, что благополучие отдельной личности и общества в целом невозможны без упрочения социального института семьи. С точки зрения фамилизма кризисные тенденции, характерные для современного состояния семьи и семейных отношений не являются следствием необратимых последствий процессов развития человеческого общества. Наиболее полным, ставшим традиционным, часто встречающимся в литературе, посвященной проблемам семьи, является определение, данное известным отечественным социологом А.Г. Харчевым. Он считал, что семья – это исторически конкретная система взаимоотношений между супругами, между родителями и детьми, как малой группы, члены которой связаны брачными или родственными отношениями, общностью быта и взаимной моральной ответственностью и социальная необходимость в которой обусловлена потребностью общества в физическом и духовном воспроизводстве населения [10]. Антонов А.И. дополняет и уточняет это определение, акцентируя внимание на отношениях супружества-родительства-родства. Он пишет, что «семья – это основанная на единой общесемейной деятельности общность людей, связанных узами супружества-родительства-родства, и, тем самым, осуществляющая воспроизводство населения и преемственность семейных поколений, а также социализацию детей и поддержание существования членов семьи» [8, с. 44]. Таким образом, *семья – это общность людей, объединенная системой взаимоотношений супружества, родительства, родства,*

совместной хозяйственно-бытовой деятельностью, взаимной моральной ответственностью и взаимопомощью, осуществляющая физическое и духовное воспроизводство населения, которое предполагает преемственность семейных поколений и социализацию детей.

Наряду с фамилистическим направлением существуют феминистские и модернизационные концепции. Для них характерно сведение проблем семьи к проблемам пола (Тартаковская И.Н. и др.) или понимание семьи как составной части домохозяйства, сужение проблем семьи до проблемы супружества, а также конструирование «нового облика семьи», моделей семьи, основанных на плюрализме форм брака или родительства. (Голод С.И. и др.). В концепции постмодернистской супружеской семьи, описанной С.И. Голодом, есть и привлекательные стороны. Так предполагается, что в супружеской семье признаются права всех членов семьи, а также будут предоставлены уникальные возможности для отхода от зависимых отношений и раскрытия всесторонних, богатых и многослойных отношений между супругами, родителями и детьми, родственниками и пр., необходимых для самореализации каждого из ее членов. В большинстве своем модернизационные концепции семьи размыывают понятия семьи, супружества. В моделях «семья-кооперация» (С.И. Голод), «семья-клуб» (французский социолог Л. Руссель) юридически оформленный брак и «свободный союз» (сожительство) почти не различаются.

Следует при этом учитывать, что институт семьи не только сочетает в себе биологические и социальные факторы, но и предполагает наличие духовного единства. Православный философ И.А. Ильин считал, что семьи распадаются не от ускорения исторического темпа, но вследствие переживаемого человечеством духовного кризиса. Этот кризис подрывает семью и ее духовное единение, он лишает ее чувства взаимной духовной сопринадлежности, которое и превращает ее в «прочное и достойное единство». Ильин И.А. писал, что «половая потребность, инстинктивное влечение создают не брак, а всего только биологическое сочетание (спаривание); из такого сочетания возникает не семья, а элементарное рядом-жительство рождающих и рожденных (родителей и детей)» [2, с.200].

Педагогические технологии формирования у детей представлений о семье и родословной в условиях дошкольных образовательных учреждений

Экспериментальные исследования, разработка методики и ее апробация осуществлялись на базе детского сада № 856 г. Москвы, начиная с 2002 г. Полученные результаты были положены в основу методических рекомендаций, которые в настоящее время достаточно широко используются в практике работы московских детских садов, в особенности, имеющих такие структурные подразделения как семейные детские сады [5, 6].

Первый этап внедрения технологии предполагает самообразование педагогов по данной проблеме, проведение семинаров-практикумов («Понятие, значение, функции, история развития, структура семьи», «Как составить родословную?»), консультаций («Методика формирования у детей дошкольного возраста представлений о семье в разных возрастных группах», «Проектная деятельность в процессе формирования у детей дошкольного возраста представлений о семье в разных возрастных группах»), круглых столов для воспитателей («Идеальная модель семьи, какая она?»).

Педагогам, прежде всего, важно осознать, что любовь необходимо воспитывать у ребенка непосредственно к своей семье, такой, какая она есть, именно к своим родным и близким. Все люди разные, и семьи тоже, бывают большие, бывают маленькие, каждая из них уникальна и замечательна по-своему, отношения в семье тоже могут строиться по-разному. Принять, полюбить свою семью, своих родных, родственников, знать их, проявлять к ним терпение, заботу и уважение очень важно. Внимание при этом акцентируется на том, что ребенок может сделать для своих родителей, бабушек и дедушек, братьев и сестер, чем он может им помочь, в каких делах и поступках выражается его любовь, включая и эмоциональную отзывчивость на состояние близких. Компонент интеллектуального развития или умственного воспитания предполагает формирование у детей дошкольного возраста элементарных представлений о семье как о социальном институте. Существенную проблему

в развитии мышления и речи детей дошкольного возраста составляет также формирование представлений о составе семьи, об отношениях родства, обогащение словарного запаса, характеризующего семейные и родственные отношения, умения оперировать словами, обозначающими родство. Следует подчеркнуть, что представления о семье у детей дошкольного возраста следует формировать на примере отвлеченной, абстрактной, некой обобщенной модели семьи. Это может быть игровая модель семьи, которая возникает в ходе сюжетно-ролевой игры «Семья», кукольная модель семьи, также персонажи, изображенные на рисунках наглядно-дидактических пособий, репродукции семейных портретов.

Следующий этап посвящен организации взаимодействия и сотрудничества с родителями. Прежде всего, их нужно проинформировать о целях и задачах ознакомления с семьей как с социальным институтом. Важно объяснить родителям, что главное – это воспитание любви и уважения к своим родным и близким, поскольку не всегда эта тематика встречает понимание и одобрение со стороны членов семей воспитанников, иногда ее воспринимают как вмешательство детского сада в личную семейную жизнь. Можно использовать достаточно традиционные формы работы информационного характера. Общие сведения озвучиваются на родительских собраниях, размещаются на тематических стендах. Целесообразно подготовить листовки и буклеты, предназначенные для каждой семьи, которые поясняют и конкретизируют задачи и содержание образовательной работы с детьми.

И только после того, как цели и задачи восприняты педагогическим коллективом, а со стороны родительской общественности нет возражений, присутствует интерес и ощущается поддержка, можно начинать формирование представлений о семье у детей. Причем работа осуществляется в условиях постоянного контакта с родителями. Более того, семейная тематика в образовательном процессе детского сада может служить основой в выстраивании сотрудничества с семьями воспитанников [7]. Начать такое взаимодействие можно на первом родительском собрании «Давайте познакомимся», организованном в неформальной обстановке, на котором родители узнают о том, кто они - воспитатели их детей, каковы их увлечения и интересы, образование и опыт работы, а педагоги получают информацию о членах семей воспитанников.

Формирование у младших дошкольников представлений о семье целесообразно осуществлять в процессе сюжетно-ролевой игры. Помимо этого игра, сюжетом которой являются дом и семья, создает в группе теплую семейную атмосферу, окрашивая пребывание ребенка в детском саду положительными эмоциями. Воспитателю необходимо учитывать современную ситуацию, для которой характерна неразвитость игровых навыков у малышей, уделяя развитию игровой деятельности дошкольников значительно большее внимание, нежели это требовалось раньше. Здесь также необходимо взаимодействие с членами семей воспитанников: консультирование по развитию игрового замысла ребенка, творчества в игре, созданию развивающей среды дома. Родителям также важно знать, в какие игры и как играть с ребенком, какие игрушки наиболее интересны в определенном возрасте, во что играет их сын или дочь в детском саду. Таких форм работы как консультирование и анкетирование недостаточно, необходим обмен опытом, возможность обсудить проблемы и сложности, сделать это позволяют мастер-классы. Их может проводить воспитатель, педагог-психолог при активном участии родителей и желательно совместно с детьми.

Решение практически каждой из задач (воспитывать любовь к маме, к членам своей семьи, эмоциональную отзывчивость на состояние близких людей (пожалеть, посочувствовать); учить называть свое имя, фамилию, имена членов своей семьи; обогащать словарный запас детей словами, обозначающими родство (мама, папа, бабушка, дедушка, брат, сестра, сын, дочь, внук, внучка); формировать представления о том, что члены семьи заботятся друг о друге) связаны с проектной детско-родительской деятельностью. Так, в работе уже с детьми младшего дошкольного возраста можно начать составление семейных альбомов. В процессе работы с семейными фотографиями возникают различные идеи - проведение фотовыставок, фотоконкурсов, например, «Мой ребенок», «Семейный портрет», «Воспоминания о лете». Необходимо также, чтобы в группе были вещи, сделанные

руками родителей, например, платье для куклы, сшитое мамой одного из детей, машинка, которую починил папа другого ребенка. Такие предметы способствуют адаптации ребенка, только что переступившего порог детского сада, потому что хранят тепло родительских рук, создают своего рода эффект присутствия близких ребенку людей, напоминают малышу родной дом. Наряду с этим они имеют воспитательное значение, приучают детей уважать труд своих родителей, гордиться ими, тем, как много они умеют делать.

Средний дошкольный возраст является очень важным в ознакомлении детей с семьей как с социальным институтом, поскольку предполагается сформировать у ребят элементарные представления о том, что такое семья, определить доступные для них семейные обязанности. Применительно к модели семьи мы предлагаем в работе с детьми использовать следующее определение: семья – это мама, папа, дети – братья и сестры, бабушки и дедушки. Модель семьи мы разрабатывали на основе понятия о благополучной семье, принятого в современной социологии, социальной педагогике и социальной психологии, которое включает в себя представления о составе, нравственно-воспитательном потенциале и межличностных отношениях [4, 8, 9, 11]. Благополучная семья должна состоять из родителей и не менее трех детей, в воспитании которых должны принимать действенное участие как оба родителя, так и бабушки и дедушки. Однако, при этом важно подчеркнуть, что семьи могут быть разными. У всех ребят в группе есть семьи, и все они совершенно разные, непохожие друг на друга. Усвоить это помогают дидактические игры и упражнения.

Детей 5-го года жизни интересует социальный мир, разнообразие деятельности человека и профессии людей. Соответственно, информационно-консультативные материалы для родителей могут содержать рекомендации о том, как побеседовать с ребенком о своей работе, поделиться своими интересами, приобщить к своим увлечениям. Проектная деятельность также призвана рассказать о профессиональной деятельности родителей, а также об их хобби. Для дошкольника важно увидеть во взрослом человеке, особенно, если это мама или папа ребенка, личность – яркую и многогранную. Сотрудничество с детским садом, совместные мероприятия способствуют тому, что родители знакомятся между собой, спланиваются, создают родительские объединения – клубы, проводят мастер-классы, в ходе которых не просто рассказывают о своей профессии или хобби, но и делятся секретами мастерства – учат ребят рисовать, составлять букеты, мастерить игрушки, знакомят с событиями русской истории.

Старших дошкольников можно познакомить с историей семьи – родословной. В дошкольном детстве закладываются основы формирования чувства ответственности перед памятью своих предков, поэтому изучение истории своей семьи имеет существенное педагогическое значение, несет в себе огромный нравственный потенциал для дальнейшего развития ребенка. Начинать эту работу нужно с просвещения родителей воспитанников. Целесообразно подготовить серию консультаций: «Родословная – традиция российской культуры», «Как составить свою родословную?», «Термины родства» и др. Помимо материалов консультаций по теории и истории генеалогии можно разработать памятку по составлению родословной, включающую эскизы возможного оформления родословной таблицы. Памятка для родителей должна обязательно включать цели и задачи деятельности по составлению родословной. Основной целью является воспитание любви к своим родным, к своей семье. Задачи, которые приходится решать в процессе этой деятельности, весьма многообразны. Так, например, необходимо разобраться в родственных отношениях – кто кому кем приходится, например, бабушка – мама папы или мамы, тетя – сестра отца или матери, терминах родства. Ребенку интересно узнать и о трудовой деятельности, профессиях взрослых членов семьи. История семьи включает представления и о семейных традициях, именах и отчествах родных. Важно обратить внимание родителей и членов семей воспитанников на то, что составление родословной служит сплочению членов семьи, что в результате создает более благоприятную эмоциональную атмосферу, так необходимую для нормального развития ребенка. Затем можно предложить темы для детско-родительских

проектов по истории семьи: «Моя родословная», «Древо моей семьи», «Образ моей семьи», «Эмблема семьи».

Литература

1. Абраменкова В.В. Эволюция семьи в России и детская картина мира. // Российская семья – основа развития духовности и патриотизма // Сборник научных статей под общей редакцией В.И. Лутовинова. - М.: «Русское слово», 2010. – С. 10-20.
2. Ильин И.А. Путь к очевидности. – М.: Республика, 1993
3. Мизулина Е.Б. Предисловие // Российская семья – основа развития духовности и патриотизма // Сборник научных статей под общей редакцией В.И. Лутовинова. - М.: «Русское слово», 2010. – С. 5-9.
4. Олиференко Л.Я., Шульга Т.И. Центр семейного воспитания. Основы создания и опыт деятельности. – М.: Педагогическая академия последипломного образования, 2005.
5. Ривина Е.К. Знакомим детей дошкольного возраста с семьей и родословной. - М.: Мозаика-синтез, 2008.
6. Ривина Е.К. Родословная в детском саду – история и образ семьи // Дошкольное воспитание. - №12. - 2007. – С. 37-51.
7. Ривина Е.К. Взаимодействие с родителями в процессе ознакомления детей с семьей как с социальным институтом // Детская градина и семейството - традиции, ценности, инновации. Доклады от научна конференция с международно участие, Бургас, 30.11 - 02.12. 2011. – Бургас, 2011. – С. 272-279.
8. Социология семьи: Учебник / Под ред. проф. А.И. Антонова. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: ИНФРА-М, 2005.
9. Тощенко Ж.Т. Социология: Общий курс. – 2-е изд., доп. И перераб. – М.: Юрайт-Издат, 2003.
10. Харчев А.Г. Брак и семья в СССР. – М.: Мысль, 1979.
11. Шульга Т.И. Работа с неблагополучной семьей: учеб. пособие/ Т.И. Шульга. – М.: Дрофа, 2005

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ИЗУЧЕНИЮ ПРОБЛЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Комарова И.А., кандидат педагогических наук, доцент, декан факультета педагогики и психологии детства УО «Могилевский государственный университет им. А.А. Кулешова», Республика Беларусь

Дошкольное детство во многих странах мира рассматривается как особый национальный ресурс, направленный на разностороннее развитие личности ребенка в соответствии с его возрастными и индивидуальными возможностями с целью формирования у него нравственных норм и приобретения социального опыта.

Согласно Кодекса Республики Беларусь об образовании дошкольное образование является первой ступенью образовательной системы, в которой важно не только сохранить фундаментальные научные наработки в области дошкольного воспитания и обучения детей раннего и дошкольного возраста, но и создать необходимые условия, которые помогут педагогам и родителям сформировать полноценную личность, подготовленную к предстоящему школьному обучению, так и последующей жизни в социуме [4].

Безопасность - это не просто сумма усвоенных знаний, но и умение правильно себя вести в различных ситуациях. Чрезвычайной для ребенка может быть любая ситуация, выходящая за рамки привычного быта. Задача педагогов и родителей заключается в стимулировании развития у детей самостоятельности и ответственности, осуществлении постоянного контроля за их поведением в различных жизненных ситуациях.

В современных условиях для реализации в учреждениях дошкольного образования предложено большое количество вариативных и альтернативных программ нового поколения, призванных помочь воспитателю решить проблему воспитания безопасного поведения детей.

Анализ программ показывает, что в них, наряду с задачами охраны и укрепления здоровья детей, выдвигается требование формирования у дошкольников знаний по обеспечению безопасности и умений осуществлять это правило в реальной жизни. Так, в комплексной базисной программе развития детей «Истоки» в разделе «Физическое развитие» предусмотрено формирование чувства осторожности, привитие знаний основ безопасности. Авторы данной программы рассматривают вопросы обеспечения безопасности жизнедеятельности детей с раннего возраста. Для дошкольников с трех лет представлено примерное содержание знаний и умений личной безопасности ребенка, сделана попытка разработать показатели развития на каждом возрастном этапе по теме «Безопасность». Однако акцент сделан на старший дошкольный возраст, недостаточно рассмотрены бытовые опасности [3].

В другой комплексной программе «Радуга» [8] появляется специальный раздел «Правила личной безопасности», в котором предлагаются ситуации для изучения: ребенок потерялся или заблудился; огонь - стихия; природа (правила поведения); правила пешехода; ситуации общения с незнакомыми людьми. Авторы обращают внимание на то, что в рамках общественного дошкольного воспитания невозможно решить весь круг проблем, связанных с безопасностью ребенка, поэтому большая роль в этом вопросе принадлежит родителям. Анализ данного раздела показал, что не все имеющиеся виды опасностей в нем рассматриваются: слабо представлены бытовые ситуации, предлагаемое содержание рассчитано на старший дошкольный возраст.

В комплексной программе «Детство» предлагаются следующие направления работы по реализации задач формирования безопасного поведения детей: формирование представлений о правилах обращения с огнем и электроприборами; о правилах поведения в экстремальных или опасных ситуациях; обучение навыкам оказания элементарной помощи; сообщение некоторых знаний по общению с незнакомыми людьми [2]. К сожалению, указанные задачи находятся в разных разделах программы; представленные формулировки не отражают всех компонентов безопасного поведения ребенка; разработанное содержание предлагается только в старшем дошкольном возрасте.

Парциальная программа и учебно-методическое пособие «Основы безопасности детей дошкольного возраста» Н.Н. Авдеевой, О.Л. Князевой, Р.Б. Стеркиной разработаны на основе проекта Государственного стандарта дошкольного образования Российской Федерации. Программа содержит шесть разделов (блоков): ребенок и другие люди; ребенок и природа; ребенок дома; здоровье ребенка; эмоциональное благополучие ребенка; ребенок на улицах города [1]. В основу выделения блоков авторами положено группирование опасных ситуаций по возможности их возникновения, связанной с местом пребывания ребенка, впервые выделен блок социальных опасностей, а также знания о здоровом образе жизни и психическом здоровье.

В практике работы учреждений дошкольного образования Республики Беларусь имеется некоторое количество методических материалов по проблеме безопасности жизнедеятельности детей дошкольного возраста, научно-методическая основа которых заложена в программе дошкольного образования «Палеска» (2007) [7]. Авторы программы акцентируют внимание на отдельных компонентах безопасности жизнедеятельности детей дошкольного возраста (пожарная безопасность, правила дорожного движения, поведение с незнакомыми людьми, проведение в опасных ситуациях) в образовательном блоке «Я и мир вокруг меня», и ориентируют педагогов и родителей на значимость рассматриваемой проблемы безопасности жизнедеятельности. Вместе с тем, методическое сопровождение данной проблемы в Республике Беларусь разработано в недостаточной степени.

Усвоение правил безопасности жизнедеятельности детей дошкольного возраста целесообразно осуществлять не методом «словесного обучения», а в посредством использования специфически дошкольных видов деятельности[5;6]. К сожалению, этот основополагающий принцип развития дошкольника в последнее время в практике дошкольных учреждений зачастую нарушается. Прочно сложился приоритет специальных обучающих занятий, на которых детям даются абстрактные для них знания, связанные с анатомией и физиологией, гигиеной человека, физическими явлениями и сложными научными понятиями. В процессе собственной практической деятельности ребенок должен узнавать о том, как пользоваться бытовыми приборами, почему нельзя шутить с огнем и на воде, как вести себя с незнакомыми людьми на улице, как правильно переходить дорогу и вести себя в транспорте.

Одним из новых и малоисследованных направлений изучения безопасности жизнедеятельности является проблема радиационной безопасности детей. Спустя четверть века с момента Чернобыльской катастрофы проблема радиационной безопасности продолжает оставаться чрезвычайной актуальной. Для всего населения и, в частности, для маленьких детей очень важно знать как правильно себя вести, оказавшись в ситуации радиационного риска. Детям, проживающим на загрязненной радионуклидами территории, необходимо иметь не только конкретные знания о радиации и ее последствиях, но и сформировать осознанно-правильное отношение к природе, которая их окружает. Дошкольники должны знать о вреде, который может причинить радиация живым организмам, в том числе, человеку; иметь представления об основных правилах ведения хозяйства, ухода за жилищем, соблюдения правил личной гигиены; быть знакомым с правилами поведения на природе в условиях радиационного фактора, что обеспечит безопасную жизнедеятельность ребенка в дальнейшем[5;6].

Таким образом, в настоящее время в Республике Беларусь и Российской Федерации имеются некоторые методические пособия и научные статьи, относящиеся к образовательному компоненту «Безопасность жизнедеятельности». Однако, в связи с переходом на учебную программу дошкольного образования, требуется переосмысление имеющихся научно-методических материалов с акцентом на оздоровительно-развивающую направленность всего образовательного процесса.

В качестве первоочередных условий формирования опыта безопасности жизнедеятельности детей в учреждениях дошкольного образования будут выступать: безопасная здоровьесберегающая среда как комплексное средство обеспечения эффективного формирования опыта безопасного поведения детей в дошкольных учреждениях; игровая методика формирования опыта безопасности жизнедеятельности у детей раннего и дошкольного возраста как системообразующий фактор природосообразного, здоровьесберегающего образовательного процесса; комплексная диагностика изучения уровня сформированности опыта безопасного поведения дошкольников, включающая комплекс специальных диагностических заданий, направленных на изучение когнитивного, эмоционально-мотивационного и деятельностного компонентов опыта безопасного поведения детей.

Наиболее эффективной формой ознакомления детей с основами безопасной жизнедеятельности является игра. Разнообразные по содержанию и форме игры, игровые обучающие ситуации и игровые приемы вводят ребенка в мир реальных жизненных явлений с целью освоения ими социального опыта взрослых: системы знаний, способов действия, моральных норм и правил поведения, оценок и суждений. Использование в каждой из образовательных форм игр и игровых ситуаций, загадок, элементов ожидания и неожиданностей, различных движений, соревнований, розыгрышей и других игровых действий, будет способствовать эмоциональному восприятию детьми дошкольного возраста первоначальных знаний в области безопасности жизнедеятельности и усвоению их в доступной форме.

В качестве первоочередных принципов организации работы учреждения дошкольного образования по образовательному компоненту «Безопасность жизнедеятельности» могут выступать: принцип научности, основанный на использовании научно-обоснованной информации и ее практической апробации в работе с детьми; принцип комплексности и интегративности, предполагающий одновременное решение образовательных, воспитательных и развивающих задач по основам безопасности жизнедеятельности детей; принцип активности и сознательности, направленный на использование активных методов обучения, в данном случае игровых, с целью осознанного и эмоционального восприятия информации; принцип преемственности от раннего к старшему дошкольному возрасту с целью дальнейшего продолжения работы на этапе школьного обучения; принцип результативности, ориентированный на положительный результат в будущем.

В связи с переходом на учебную программу дошкольного образования требуется переосмысление имеющихся методических материалов с акцентом на их систематизацию и личностно-ориентированную направленность всего образовательного процесса. Для этого необходимо: внести коррективы в понятие «безопасность жизнедеятельности», которое в программе «Пралеска» использовано в узком значении, а в учебной программе дошкольного образования может быть представлено в более расширенном варианте с конкретизацией его содержательной стороны; более детально раскрыть методику обучения детей раннего и дошкольного возраста основным правилам безопасности жизнедеятельности в условиях учреждения дошкольного образования и семьи; обогатить предложенную систему обучающих занятий игровой формой подачи знаний, основанной на серии дидактических игр и игровых обучающих ситуаций; разработать методические рекомендации по организации работы с семьей по вопросу безопасности жизнедеятельности детей раннего и дошкольного возраста в условиях дома, улицы и ближайшего окружения.

Литература

1. Авдеева, Н. Основы безопасности детей дошкольного возраста : программа для дошкольных образовательных учреждений / Н. Авдеева // журнал Дошкольное воспитание. - 1997
2. Детство: Программа развития и воспитания детей в детском саду Текст. /под ред. Т.И. Бабаевой, З.А. Михайловой, Л.М. Гурович. Изд. 3-е, пере-раб. - СПб.: Детство-Пресс, 2003. - 244 с.
3. Истоки: Базисная программа развития ребенка-дошкольника Текст. /под ред. Л.А. Парамоновой, А.Н. Давидчук и др. М.: Карапуз, 1997. -288 с.
4. Кодекс Республики Беларусь об образовании. – Минск: Нац. правовой информац. центр Респ. Беларусь, 2011. – 400 с.
5. Комарова, И.А. Основы радиационной безопасности дошкольника: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошк. образования / И.А. Комарова, С.Л.Корсик; под общ. Ред. Т.Н. Ковалевой, Г.А. Соколик, С.В. Овсянниковой. – Мн.: Нац. ин-т образования, 2008. – 32 с.
6. Комарова, И.А. Радиоэкология для дошкольников: Основы радиационной безопасности и здорового образа жизни: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / И.А. Комарова. – Мозырь: ООО ИД «Белый Ветер», 2007. – 54 с.
7. Пралеска. Программа дошкольного образования. Минск: НИО; Аверсэв. – 2007. – 304 с.
8. Радуга: Программа и методическое руководство по воспитанию, развитию и образованию детей 5-6 лет в детском саду Текст. /сост. Т.Н. Доронова. М.: Просвещение, 1996.- 95 с.

МЕТОДИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ ПОЛОРОЛЕВЫХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

*Баранникова Н. А., кандидат педагогических наук, доцент, заместитель директора
Института дополнительного образования ГБОУ ВПО Московский городской
педагогический университет*

Основы соотношения «мужского» и «женского» начала в человеке рассматривались уже в античной философии и мифологии. Так в греческой философии (Аристотель Платон, Пифагор) мужское – это форма, женское – материя. В восточной традиции существует пара Инь и Ян. Ян есть небесное, деятельное, позитивное, мужское, а Инь – земное, пассивное, отрицательное, женское. Они противоположны, но вместе с тем взаимодополняемы. В индуизме творение мира происходит благодаря соединению мужского начала – Шивы и женского – Шакти. Через их любовное объятие рождается мир. Во многих других религиях и учениях рассматриваются вопросы взаимодействия «мужского» и «женского». Все это говорит о том, что эти вопросы волновали людей с незапамятных времен.

Существование двух полов обосновано, таким образом Природа решает совершенно определенные задачи. Одна из них – удержание вида на определенном уровне, то есть, то, что обычно называю эволюцией. Вторая причина двуполости состоит в том, что она позволила эволюции идти более быстрыми темпами. Когда ребенок рождается от двух родителей, он наследует как качества одного, так и качества другого. Приобретаемые таким образом разнообразные ценные качества помогают виду развиваться и расширяться.

Каждый представитель одного пола содержит в себе признаки противоположного пола. Ученые уверены в том, что в каждом человеке присутствует как женское, так и мужское начало, которые должны гармонично сосуществовать, не нарушая общего баланса. Двойственность важна для внутреннего развития человечества и следует не противостоять друг другу, а на основе осознанного восприятия самих себя как мужчин и женщин научиться жить в гармонии.

Формирование представлений о себе, как о представителе определенного пола (мужского или женского), о мужчинах и женщинах происходит у малыша в дошкольном возрасте. Он учиться общаться со сверстниками и взрослыми. У ребенка складываются первые впечатления о семье, о взаимоотношениях внутри нее, воспитывается уважение к старшим. Когда речь идет о воспитании мальчиков и девочек, встречаются определенные понятия, например «пол».

«Пол» биологическая категория, описывающая анатомические, гормональные и физиологические особенности мужчин и женщин. (в соответствии с определением И.С. Кона). В психолого–педагогической литературе мы встречаем и другое понятие, понятие «гендер». Понятия «пол» (sex) и «гендер» (gender) различаются. Отметим, что в русском языке слово «пол» освобождено от той нагрузки, которую несет слово «секс», поскольку понимается шире, а именно как манифестация пола (генитальные и телесные различия, голос, походка, вторичные половые признаки и т.д.). «Гендер» по одним источникам — «род» (англ.), по другим — «представление, презентация». Гендер указывает на то, как мы представляем свой биологический пол в социальном пространстве.

Понятие «гендер» пришло в речь довольно своеобразным путем: английский термин gender, означающий грамматическую категорию рода, был изъят из речи и перенесен в исследовательское поле других наук — социальной философии, социологии, истории, а также в политический дискурс. Перенос был сделан, чтобы «уйти» от термина sexus, обозначающего биологический пол, так как это понятие раскрывает не только телесные различия мужчин и женщин, но и разделение труда между ними, неодинаковые требования и отношение общества к мужчинам и женщинам, разную общественную «ценность» лиц в зависимости от их пола. Термин «гендер» был призван подчеркнуть не природную, а социокультурную причину межполовых различий.

В речь «гендер» вернулся в новом значении, и получили статус междисциплинарного направления. Наряду с этим понятие «гендер» функционирует в англоязычной литературе и в своем старом значении.

Другим исходным понятием является «*половая роль*». По мнению В.Е. Кагана «половая роль» – это модель поведения, определяемая системой предписаний и ожиданий, которую индивид должен усвоить и соответствовать ей, чтобы его признали представителем мужского или женского пола.

Важно понять, существует ли разница между «половым» и «полоролевым» воспитанием ребенка. Имеются разные точки зрения на понятия полового и полоролевого воспитания. Мы придерживаемся мнения о том, что эти понятия не тождественные. В дальнейшем мы будем определять:

Половое воспитание - как комплекс воспитательных и просветительных воздействий на ребенка, направленных на приобщение его к принятой в обществе системе половых ролей и взаимоотношений между полами в общественной и личной жизни, с *биологической точки зрения*.

А полоролевое воспитание дошкольника, рассматривается нами как социально, педагогически и личностно обусловленный процесс овладения детьми полоролевым опытом, ценностями, смыслами и способами полоролевого поведения, осуществляемый на основе сотрудничества со взрослыми и сверстниками и самоопределения в культуре и социуме.

До сих пор ученые, полемизируют: какое понятие шире - полоролевое или половое воспитание. Одни считают полоролевое воспитание составной частью полового, другие убеждены в том, что оно (полоролевое) - более широкая область воспитания по сравнению с сексуальным. Но те и другие едины во мнении: психосексуальное развитие ребенка начинается с первых месяцев его жизни, данная область воспитания - важная, неотъемлемая часть нравственного воспитания (В.Д. Колесов, И.С. Кон, В.А. Сухомлинский и др.), хотя сводить ее только к нравственному было бы неверным (В.Е. Каган), и заниматься ею надо с раннего возраста.

Хочется отметить, что полоролевое воспитание осуществляется как часть целостного педагогического процесса дошкольного учреждения, с учетом возрастных особенностей детей и оставаться в стороне от него педагоги дошкольных учреждений не могут.

На наш взгляд, работу по полоролевому воспитанию детей дошкольного возраста следует начинать с выявления уровня сформированности полоролевых представлений ребенка. Стоит разобраться в том, что он уже усвоил и на какие вопросы стоит обратить более пристальное внимание.

Учитывая подходы к данной проблеме различных ученых, содержание программ воспитания и обучения дошкольников, мы определили следующие критерии и уровни сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет. К ним мы отнесли:

- Знания о мужском и женском поле
- Сформированность понимания особенностей полоролевого поведения
- Осмысленное поведение, соответствующее полу ребенка. (Табл. 1)

Табл. 1 Критерии и уровни сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет

Критерии	Уровни		
	Высокий уровень	Средний уровень	Уровень ниже среднего
	3 балла за пункт	2 балла за пункт	1 балл за пункт
Знания о мужском и женском поле	Знает, что существует два пола, мужской и женский (мальчики и девочки; мужчины и	Знает, что существует два пола, мужской и женский (мальчики и девочки; мужчины и	Имеет представление о существовании мужского и

	женщины)	женщины).	женского пола.
	Знает и понимает, что все люди обладают схожими чертами (строение тела, эмоции, потребность во сне и пище), но отличаются внешним видом, характером, поведением.	В основном знает, что все люди обладают схожими чертами (строение тела, эмоции, потребность в сне и пище), но отличаются внешним видом характером, поведением.	Затрудняется в определении схожих и отличительных черт между людьми.
	Знает и понимает смысл родственных отношений.	Знает смысл родственных отношений. Имеет представление о внутрисемейных половых ролях, соответствующих общим представлениям.	Имеет представления о существовании внутрисемейных половых ролях, соответствующих общим представлениям.
Сформированность понимания полоролевого поведения	Ассоциирует себя с определенным полом и понимает, что он не меняется.	Ассоциирует себя с определенным полом и понимает, что он не меняется.	Ассоциирует себя с определенным полом, но испытывает затруднения в понимании того, что пол не меняется
Осмысленное поведение, соответствующее полу ребенка	В играх и повседневной деятельности ребенок осмысленно осуществляет поведение, свойственное представителям его пола (мужское или женское),	В играх и повседневной деятельности ребенок пытается осуществлять поведение, свойственное представителям его пола (мужское или женское), однако допускает ошибки.	В играх и повседневной деятельности ребенок допускает ошибки в осуществлении поведения, свойственного представителям его пола (мужское или женское).

В соответствии с определенными критериями были определены уровни сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет.

Характеристика уровней сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет.

Высокий уровень: Ребенок знает, что существует два пола, мужской и женский (мальчики и девочки; мужчины и женщины). Знает и понимает, что все люди обладают схожими чертами (строение тела, эмоции, потребность во сне и пище), но отличаются внешним видом, характером, поведением. Ассоциирует себя с определенным полом и понимает, что он не меняется. В играх и повседневной деятельности ребенок осмысленно осуществляет поведение, свойственное представителям его пола (мужское или женское). Знает и понимает смысл родственных отношений. Имеет представление о внутрисемейных половых ролях, соответствующих общим представлениям.

Средний уровень: Знает, что существует два пола, мужской и женский (мальчики и девочки; мужчины и женщины). В основном знает, что все люди обладают схожими чертами

(строение тела, эмоции, потребность в сне и пище), но отличаются внешним видом характером, поведением. Ассоциирует себя с определенным полом и понимает, что он не меняется. В играх и повседневной деятельности ребенок пытается осуществлять поведение, свойственное представителям его пола (мужское или женское), однако допускает ошибки. Знает смысл родственных отношений. Имеет представление о внутрисемейных половых ролях, соответствующих общим представлениям.

Уровень ниже среднего: Имеет представление о существовании мужского и женского пола. Затрудняется в определении схожих и отличительных черт между людьми. Ассоциирует себя с определенным полом. Испытывает затруднения в понимании того, что пол не меняется. В играх и повседневной деятельности ребенок допускает ошибки в осуществлении поведения, свойственного представителям его пола (мужское или женское). Имеет недостаточные представления о существовании внутрисемейных половых ролях, соответствующих общим представлениям.

Непосредственно выявить уровень сформированности полоролевых представлений у детей можно используя разработанную нами методику.

Методика определения уровня сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет.

Материалы и оборудование: картонные фигурки мальчика и девочки, их членов семьи, карточки с изображением одежды, игрушек, письменных принадлежностей, инструментов.

Ребенку предлагается выполнить следующие задания.

1. Рассмотреть фигурки и сказать кто это? (Мальчик или девочка)¹
2. Сравнить фигурки, найти общие и отличающиеся черты (общее строение тела, отличия во внешнем облике). («У девочки длинные волосы и банты, а у мальчика короткая стрижка.»)
3. Выбрать фигурку, соответствующую полу ребенка выполняющего задание. Объяснить свой выбор (« Я мальчик, значит я выбираю фигурку мальчика», « Я девочка, значит я выбираю фигурку девочки»).
4. Ответить на вопрос: « Когда ты вырастешь, кем ты будешь: мужчиной или женщиной?» Объяснить свой ответ (« Когда девочка вырастает, она становится женщиной, значит я буду женщиной», или « Я буду мужчиной, потому что из мальчиков вырастают мужчины»).
5. Рассмотреть карточку с изображением одежды и определить, что предназначено для мальчика, а что для девочки. Объяснить свой выбор («Для девочки подходит платье, юбочка, кофта с бантиками, туфельки, а для мальчика – брюки, футболка, кепка, кеды», « И мальчики и девочки могут носить шорты и брюки, только у девочек они с вышивкой или цветами, а у мальчиков нет»).
6. Рассмотреть карточку с изображением игрушек и определить, в какие игрушки играет мальчик, а в какие девочка. Объяснить свой выбор. («Девочки играют с куклами и посудой, а мальчики с машинами, строительным материалом, а в мяч и мальчики и девочки играют»)
7. Рассмотреть карточку с изображением письменных принадлежностей и определить, что предназначено для мальчика, а что для девочки. Объяснить свой выбор. («Рисовать и писать любят и мальчики и девочки, значит эти вещи нужны и мальчикам и девочкам, только у мальчиков нарисованы машины, а у девочек цветы и куклы»).
8. Рассмотреть карточку с изображением инструментов и предметов утвари, определить, какими инструментами может пользоваться мальчик, а какими девочка. Объяснить свой выбор. («Молоток и гвозди для мальчиков, а кастрюлька и швейная машинка – для девочек»).
9. Рассмотреть карточку с изображением членов семьи. Предложить ребенку дать краткую характеристику членов своей семьи. («Это мама, она заботится о нас, готовит нам

¹ В скобках приведены возможные варианты ответов детей.

вкусный обед, делает уроки со старшим братом. А это папа, папа ходит на работу и зарабатывает для нас деньги, еще он ездит на машине и отвозит нас на этой машине на дачу. Это бабушка, она рассказывает нам сказки и вяжет теплые носки. Это мой старший брат, он учится в школе, я вместе с ним играю дома в разные игры. А это дедушка, у моего друга дедушка есть, а у меня нет дедушки.»).

10. Предложить ребенку назвать черты характера мальчика и черты характера девочки. Объяснить свой ответ. («Мальчик должен быть смелым, сильным, храбрым, так говорит мой папа; Девочка должна быть доброй красивой, хорошо готовить как моя мама.»)

При выполнении заданий, ответы детей следует оценивать баллами, в соответствии с представленными выше критериями. Максимально ребенок может набрать 30 баллов. Исходя из этого, по количеству набранных баллов определяется и уровень сформированности полоролевых представлений детей.

20 - 30 баллов – высокий уровень;

10 – 20 баллов – средний уровень;

0 – 10 баллов - ниже среднего.

В проведении обследования педагогам дошкольных учреждений могут помочь:

- методика определения уровня сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет.
- критерии оценки ответов детей,
- таблицы, для внесения результатов ответов детей. (Табл. 2, 3)

Таблица 2

Таблица ответов детей

для определения уровня сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет.

Ф.И. ребенка _____

№ вопроса	Ответ ребенка	Примечания
1		
2		
3 и т.д.		

Уровень сформированности: _____

Дата _____

Воспитатель _____

Таблица 3

Таблица

для определения уровня сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет.

Группа _____

Воспитатель _____

№ п/п	Ф.И. ребенка	вопросы										баллы
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1												
2												
3												
4 и т.д.												

Оценка ответов детей:

- 0 баллов – нет ответа, или ответ не правильный,
- 1 балл – ответ не совсем правильный и неполный
- 2 балла - ответ правильный, но недостаточно полный
- 3 балла - ответ правильный и полный

Определение уровня сформированности полоролевых представлений у детей 5-7 лет.

- 20 - 30 баллов – высокий уровень;
- 10 – 20 баллов – средний уровень;
- 0 – 10 баллов - ниже среднего.

Литература

1. Баранникова Н.А. О мальчишках и девчонках, а также их родителях. Метод. Пособие для педагогов дошкольных учреждений. – М.: ТЦ Сфера, 2012. – 128с. (Библиотека Воспитателя) (3) (Методическое пособие)
2. Баранникова Н.А. Преемственность дошкольного учреждения и начальной школы по вопросам полоролевого воспитания детей./ Баранникова Н.А., Соломенникова О.А. // Актуальные проблемы дошкольной подготовки в разных образовательных учреждениях. Материалы международной научно – практической конференции. – М. 2007. – С 27 – 34.
3. Гендер и язык / Московский гос. лингвистический ун-т; Лаборатория гендерных исследований. – М.: Языки славянской культуры, 2005 – 624 с.
4. Еремеева В.Д.. Мальчики и девочки: два разных мира. /Еремеева В.Д., Хризман Т.П. – СПб: Алетейя. - 2000. – 167 с.
5. Исаев Д. Н.. Половое воспитание детей. Медико -психологические аспекты. / Исаев Д. Н., Каган В.Е. — Изд. 2 – е, перераб. и доп. - Л.: Медицина. - 1988. – 160 с.
6. Каган В.Е. Воспитателю о сексологии. / В.Е. Каган — М.: Педагогика., 1991.– 256с.
7. Коджаспирова Г.М.. Словарь по педагогике./ Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю.. - М.: ИКЦ «МарТ», 2005. – 448с.
8. Кон И.С. История и теория «мужских исследований» // Гендерный калейдоскоп. Курс лекций / под ред. М.М. Малышевой. - М.: Академия., 2002. - С. 188-242.
9. Малкина-Пых И.Г. Гендерная терапия. /Малкина-Пых И.Г.-М.: Эксмо.,2006г.–928с.
10. Соломенникова О.А. Роль семьи в гендерной социализации детей дошкольного возраста. /Соломенникова О.А., Баранникова Н.А. // Детский сад от А до Я, №1, 2006. С – 122 – 127.
11. Татариниева Н.Е.. Полоролевое воспитание дошкольников в условиях ДОУ. Учебно – практическое пособие. / Н.Е. Татариниева – М.: Центр педагогического образования., 2007. – 144с.
12. Чекалина А.А. Гендерная психология. Учебное пособие. / А.А. Чекалина - М.: Ось. – 89., 2006 . – 256с.

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ КОМПЛЕКС КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ В ОБЛАСТИ ЗДОРОВЬЯ И ЛИЧНОЙ ГИГИЕНЫ

*Дедулевич Марина Николаевна, кандидат педагогических наук, доцент,
Шишкина Валентина Андреановна, кандидат педагогических наук, доцент,
Могилевский государственный университет имени А.А.Кулешова, Республика Беларусь*

В области здоровья и личной гигиены детей дошкольного возраста накоплен значительный теоретико-методический потенциал, созданы образовательные программы, где этот раздел выделяется особо. Имеются публикации инновационного характера по отдельным вопросам. Однако в практике образовательных учреждений этот потенциал

используется крайне недостаточно и неэффективно. Причинами такого положения является отсутствие целостности методического материала, противоречивость авторских концептуальных подходов, а, порой, и недостаточная компетентность публикуемых пособий. Педагоги испытывают трудности в выборе необходимого содержания образовательного процесса, методов и приемов работы с детьми. Для формирования педагогической позиции специалистов дошкольного образования необходим такой учебно-методический комплекс, который бы строился на единой концепции, включал новые исследования, был технологичен и реален для педагогической практики.

В Республике Беларусь в 2010 принят Кодекс об образовании, в котором дошкольное образование рассматривается как первая ступень целостной образовательной системы. Чтобы обеспечить непрерывность образовательного процесса с учетом специфики его на каждом возрастном этапе, требуются учебно-методические комплексы (УМК). Попытаемся обосновать их актуальность и основные требования к ним.

В связи с включением дошкольного образования в общую государственную систему образования актуальность УМК определяется, прежде всего, необходимостью переосмысления принципов, форм и методов работы по укреплению здоровья детей в дошкольных учреждениях (ДУ).

Аналитические материалы свидетельствуют о том, что в наиболее развитых странах раннее и дошкольное детство рассматриваются как особый национальный ресурс, позволяющий решать сложные системы социального и экономического развития. В результате многочисленных исследований зафиксирована специфичность дошкольного детства, обоснованно определены содержание и средства развития дошкольника, их отличие от содержания и средств развития ребенка в начальной школе. Доказано долгосрочное положительное влияние адекватно организованного дошкольного образования на последующее развитие детей.

Вступая в общую систему образования, важно сохранить фундаментальные научные наработки в области дошкольного развития, обучения и воспитания, и выстроить такую модель, которая поможет педагогам обеспечить эффективный педагогический процесс с акцентом на сохранение и укрепление здоровья детей.

Включение дошкольного образования в качестве первой ступени образовательного процесса может обернуться определенными негативами, которые необходимо предупредить. Так, есть опасность, что, оказавшись в единой системе, где школа является более сильной организацией, дошкольное образование может превратиться в первый этап школьного обучения, потеряв свою самобытность. Поиск новых подходов в образовательном процессе дошкольных учреждений может обернуться обычным переносом школьных методов обучения, что недопустимо.

В настоящее время подготовка детей к школе необоснованно понимается как форсирование интеллектуального развития дошкольников, что идет во вред здоровью и может обернуться деформацией всего последующего онтогенеза.

На наш взгляд, главное назначение УМК к компоненту «здоровье и личная гигиена» заключается в том, чтобы сохранить научно-методические основы специфики дошкольного образования, одновременно придав импульс поиска рациональных форм и методов работы с детьми в этом направлении.

Актуальность УМК к образовательному компоненту «здоровье и личная гигиена» определяется также необходимостью обоснования проблемы здоровья дошкольника как педагогической.

Анализ научно-методической литературы свидетельствует о том, что в разработке основ здоровьесбережения в настоящее время имеются определенные достижения:

- установлено, что резервы здоровья человека значительны, но недостаточно мобилизованные в детстве, они не оптимизируются в зрелом возрасте, что является причиной быстрого угасания их в старости;

- признано, что повышение уровня индивидуального здоровья возможно, прежде всего, за счет формирования его резервов через здоровый образ жизни, осознанно выстроенный, отвечающий индивидуальным возможностям, запросам, состоянию здоровья;
- сделаны первые попытки разработки критериев здоровья и методов оценки физического состояния людей разного возраста;
- создается методическая база диагностики и прогнозирования функциональных состояний и резервных возможностей организма.

Однако подходы к здоровьесбережению населения, сложившиеся на протяжении последних десятилетий, пока не удалось преодолеть. Здоровье по-прежнему рассматривается в контексте медицинского обслуживания, где на первое место выдвигается не профилактика заболеваний, а лечение. При этом с каждым годом все больше увеличивается процент медикаментозного лечения, приема лекарств, что снижает естественный иммунитет человека. Сегодня необходимо развить новую область здоровьесбережения – педагогическую и проблему здоровья человека рассматривать, прежде всего, как образовательную. Это направление только начинает разрабатываться.

Практика показала, что охрана и укрепление здоровья должны начинаться с индивидуального здравосозидания: чем больше будет людей, осознающих значимость личного здоровья, тем шире будут претворяться в жизнь мероприятия оздоровительной направленности государственного масштаба. Решаться вопросы здоровья должны конкретно, прежде всего, в семье, в учебном заведении, на предприятии. С увеличением таких созидательных «центров здоровья» будет увеличиваться масштабность оздоровления населения страны. Пока не созданы для решения этой проблемы соответствующие механизмы. Требуется создание новой системы на основе осознанного отношения к здоровью при обязательном самообразовании.

УМК будет способствовать переосмыслению педагогами и родителями отношения к здоровью как проблеме педагогической, решаемой, главным образом, средствами здорового образа жизни.

В погоне за инновациями педагоги дошкольных учреждений стремятся к использованию нетрадиционных методик, не прошедших специального научного исследования и массовой проверки в практике. Изучение отчетных материалов показало, что в ДУ необоснованно акцентируется внимание на оздоравливающих средствах, что является прерогативой медицины (фитотерапия, рефлексотерапия, релаксация, массаж и др.) и не используются в полной мере оздоровительные, назначение которых – в предупреждении детских болезней, повышении иммунитета организма средствами физической культуры.

В настоящее время в ДУ есть попытка решать проблему здоровья детей, в том числе нетрадиционными методами, причем, часто – некорректно. Например, используется аутотренинг для быстрого засыпания детей и снятия стрессов, специальные упражнения на расслабление для восстановления пульса детей после физических нагрузок. Включаются элементы из оздоровительных систем, которые органично не вписываются в условия быта и воспитания конкретного учреждения образования.

В то же время проблемы здоровья можно и нужно решать более рационально с помощью средств, построенных на принципах природосообразности и здорового образа жизни. Так, надо уметь обеспечить оптимальную физическую нагрузку на занятии, которая не требует использования специальных восстановительных упражнений; знать причины, почему ребенок долго не засыпает, спит беспокойно, плохо ест, малоподвижен, эмоционально напряжен, и устранить их.

Нельзя решать проблему детских стрессов средствами для взрослых, надо создать условия, исключаяющие стрессы в жизни детей. Общеизвестные причины стрессов: дефицит положительных эмоций, отрицательный психологический климат, излишний шум, «заорганизованность» воспитательно-образовательного процесса, жесткость режима дня, недостаточная двигательная активность, отсутствие условий для выбора деятельности, авторитарный стиль общения и т.п. – вполне устранимы традиционными и хорошо

проверенными в практике педагогическими средствами, в том числе многие – средствами физической культуры. Ребенок с аппетитом поест, быстро заснет, будет спокойно спать, если предварительный режимный момент – прогулка – даст ему возможность вдоволь подвигаться, надышаться свежим воздухом, выплеснуть негативные эмоции. Содержательная двигательная деятельность, адекватные физические нагрузки, здоровый образ жизни ребенка в целом являются естественными и эффективными средствами физического и психического благополучия ребенка.

УМК, разработанные на представлении здоровья как педагогической проблемы, помогут педагогам эффективно строить оздоровительный процесс в ДУ.

В последнее время отмечается такое негативное явление, как издание для педагогов дошкольных учреждений большого количества методических материалов, не прошедших объективную экспертизу и не отвечающих специфике дошкольного детства.

Частными издательствами часто печатаются материалы из опыта работы без соответствующих рекомендаций. Педагоги не всегда могут правильно разобраться в информационном потоке и нуждаются в методической помощи, которую и призваны обеспечить УМК.

Усвоение навыков здорового поведения и личной гигиены у дошкольника происходит не методом «словесного обучения», а в активной форме в процессе всех специфически дошкольных видов деятельности.

К сожалению, этот основополагающий принцип развития дошкольника в последнее время в практике дошкольных учреждений нарушается. Прочно сложился приоритет специальных обучающих занятий, на которых детям даются абстрактные для них знания, связанные с анатомией и физиологией человека. При этом используются учебные и наглядные пособия (таблицы, макеты), рекомендованные для школ. У детей хорошая память, они запоминают слова, выучивают целые предложения, начинают ими оперировать, не понимая сути. Такой неосмотрительный и неосторожный подход к использованию детских возможностей может нанести вред развитию ребенка, так как словесные знания, ни на что не опирающиеся и не связанные с жизненным опытом ребенка, приводят к выработке у него вредной привычки говорить о том, в чем он не разбирается. По этому поводу можно привести удивительно меткое высказывание И.Канта: «Предметы, которым обучают детей, должны соответствовать их возрасту, иначе явится опасность, что в них разовьется умничанье, модничанье, тщеславие».

Гигиеническими навыками и представлениями о здоровом образе жизни дошкольник овладевает практически, «чувственно». Круг знаний определяется его сегодняшними, а не завтрашними потребностями (можно уже сейчас применить в жизни и ощутить на деле их значимость, с ними можно поэкспериментировать, использовать в рисовании, лепке, в игре и т.д.) Такие знания гораздо естественнее и эффективнее приобретать в повседневной жизни, в конкретной жизненной ситуации. Надо так организовать весь быт в дошкольном учреждении, чтобы дети имели возможность постоянно упражняться в навыках гигиены и самообслуживания и воспринимать их как норму жизни и обязательность. Именно в процессе своей практической деятельности ребенок должен узнавать: зачем и почему именно так надо умыться, чистить зубы, после каждого загрязнения мыть руки; зачем надо спать, делать зарядку, проветривать комнату, быть на воздухе, не кутаться в сто одежек; почему надо прямо стоять и сидеть, аккуратно есть, пользоваться салфеткой, полоскать рот и т.д.

Учебно-методический комплекс обеспечит правильное направление в вопросах формирования у детей навыков здорового образа жизни.

Таким образом, учебно-методические комплексы к конкретным учебным программам дошкольного образования дадут возможность акцентировать внимание педагогов на основополагающих направлениях образовательного процесса, среди которых сохранение и укрепление здоровья детей занимает особое место.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ В НИХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.

Андрющенко Тетяна Костянтинівна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри освітнього менеджменту і педагогічних інновацій Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників

Здорове покоління є основою успішного майбутнього нашого суспільства. Від сучасної людини вимагається здатність до швидкої адаптації до мінливих умов життя та кризових ситуацій, які потребують збільшених фізичних, психічних та інтелектуальних зусиль й, відповідно, високого рівня здоров'я. Тому збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління є одним із головних завдань держави, сім'ї і самої дитини. Про це зазначено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки: „перспективним завданням освіти є формування здорового способу життя як складової виховання” [2, с. 13]. У контексті сказаного гостро постає проблема організації освітнього процесу, спрямованого на формування у підростаючого покоління системи наукових і практичних знань, ціннісних орієнтацій, поведінки і діяльності, зорієнтованих на збереження власного здоров'я, відповідального ставлення до здоров'я свого і оточуючих, тобто формування здоров'язбережувальної компетентності, яка входить до переліку ключових компетентностей, визначеного українськими педагогами у рамках проекту ПРООН „Освітня політика та освіта «рівний-рівному»” [1, с. 86]. Прищеплювати дітям розуміння пріоритету здорового способу життя, формувати здоров'язбережувальну компетентність необхідно з дошкільного віку. Вважаємо, що одним із дієвих засобів її формування у дошкільників є дослідницька діяльність.

У сучасній українській педагогіці і психології проблема організації дослідницької діяльності дошкільників посідає значне місце. Здебільшого вона акцентована на ознайомлення дітей з природою (Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришева та ін.). У педагогічних дослідженнях В. Павленчик, Г. Бельської, М. Машовець, Н. Кот та ін. розглядаються особливості формування позитивних взаємовідносин дітей під час експериментування в процесі трудової діяльності. Водночас, проблема впливу дослідницької діяльності на формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку не була предметом дослідження українських учених.

Мета статті. Розкрити особливості організації освітнього середовища дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в контексті формування в них здоров'язбережувальної компетентності.

Сучасні діти живуть і розвиваються в епоху інформатизації та комп'ютеризації. В умовах життя, що швидко змінюється, від людини вимагається не тільки володіння знаннями, але й, у першу чергу, вміння здобувати ці знання самій, оперувати ними, мислити самостійно й творчо. Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що діти дошкільного віку можуть розуміти причини деяких простих явищ і здатні до елементарних логічних міркувань у тому разі, якщо завдання спираються на спостереження або практичну діяльність. За допомогою пошуково-дослідницької діяльності у дитини досить легко формуються орієнтувальні вміння, інтелектуальні та практичні дії, розвиваються мисленнєві процеси.

Задовольняючи свою допитливість у процесі активної дослідницької діяльності, дитина, з одного боку, розширює своє уявлення про світ, з іншого – починає оволодівати основними культурними формами пізнання – засобами диференціації та узагальнення досвіду, а саме: причинно-наслідковими і часовими відношеннями, що дозволяють пов'язувати окремі уявлення в цілісну картину світу. Крім цього, дослідницька діяльність розвиває у дитини увагу, мислення, мову, інтерес до оточуючого світу, спостережливість і вміння зосередитися.

Дослідницька діяльність дітей, за визначенням Т. Поніманської, ґрунтується на „складанні педагогом і пропонуванні дітям проблемних завдань для пошуку рішення. Діти мають сприйняти вказану вихователем або самостійно побачити проблему, що існує, усвідомити її умови, спланувати етапи і засоби вирішення, проаналізувати успішність роботи на кожному етапі. Дослідницьке завдання вони розв’язують самостійно, а педагог лише коригує, за потреби, їхні дії” [3, с. 387]. Дуже важливими є методичні вимоги К. Ушинського до організації пошуково-дослідницької діяльності: вона повинна бути різноманітною, посиленою і неодмінно такою, що активізувала б роботу дитячої думки.

Проведення дослідницької роботи у процесі формування в дошкільників здоров’язбережувальної компетентності, на нашу думку, сприятиме розумінню дітьми взаємозв’язку способу життя і здоров’я людини. Досягти здоров’язбережувальної компетентності діти зможуть, набуваючи життєвих навичок, що сприяють адаптивній і позитивній поведінці. Це забезпечить їм можливість ефективно справлятися з вимогами і викликами щоденного життя без втрат для здоров’я. Життєві навички, необхідні для формування, збереження, зміцнення, відновлення здоров’я людини, групи людей, спільноти, суспільства, групуються за складовими здоров’я: фізичною, соціальною, психічною і духовною.

1. **Життєві навички, що сприяють фізичному здоров’ю:** навички раціонального харчування; навички рухової активності; санітарно-гігієнічні навички; режим діяльності та відпочинку.

2. **Життєві навички, що сприяють соціальному здоров’ю:** навички ефективного спілкування; навички співчуття; навички розв’язування конфліктів; навички поведінки в умовах тиску, погроз; навички спільної діяльності.

3. **Життєві навички, що сприяють духовному та психічному здоров’ю:** самоусвідомлення та самооцінка; аналіз проблем та прийняття рішень; визначення життєвих цілей; навички самоконтролю; мотивація успіху та тренування волі [1, с. 87-89].

Розглянемо докладніше особливості організації освітнього середовища дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в контексті формування в них здоров’язбережувальної компетентності.

Розроблена нами методика ґрунтується на технології О.Савенкова „Дитяче дослідження як метод навчання старших дошкільників”. Під час тренінгу розвитку дослідницьких здібностей дошкільників автор пропонує навчати дітей спеціальним знанням, вмінням і навичкам дослідницького пошуку. До них О. Савенков відносить: бачення проблеми; постановку запитань; висування гіпотези; визначення понять; класифікацію; спостереження; проведення експериментів; формулювання висновків; структурування матеріалу; підготовку власних міні-доповідей [4, с. 5]. Задачі ці складні, але, будучи адаптованими до віку дітей, вони на практиці реалізуються успішно.

Дослідницька діяльність при формуванні життєвих навичок за нашою методикою проводиться за єдиним алгоритмом: *постановка проблеми, мета, висунення гіпотези, перевірка припущення, узагальнення отриманих даних, повідомлення*. Деталізуємо зазначене вище на прикладі формування **навички раціонального харчування**, а саме, її складової **„дотримання режиму харчування”**.

1. **Постановка проблеми.** Давньогрецьке слово *problema* в перекладі звучить як „задача”, „перепона”, „складність”, які треба вирішити, здолати. Проблема дослідження визначається дорослим разом з дітьми. Наприклад, дітям пропонується поміркувати про харчування людини, його роль у формуванні здоров’я. На основі міркувань, дорослий підводить їх до проблеми *„Дотримання режиму харчування”*.

2. **Мета.** Вважаємо, що мету дослідження має формулювати дорослий, обговорюючи її з дітьми, враховуючи їхню думку. Наприклад, *„Вивчення впливу режиму харчування на здоров’я людини”*.

3. **Висунення гіпотези.** Слово „гіпотеза” походить від давньогрецького *„hypothesis”* – припущення, судження про закономірний зв’язок явищ. Гіпотеза – це припущення, передбачення подій, не доведене логікою і не підтверджене дослідженням. З’явитися на світ

гіпотезі дозволяє проблема. Вихователь має спонукати дітей висловлювати припущення щодо заявленої проблеми, ставлячи запитання типу: „що буде, якщо...?”. Можна йти від позитивного чи негативного стану: „Що відбувається з дитиною, коли вона повноцінно і систематично харчується?”, „Що буде з людиною, якщо вона не буде харчуватися?”, „Що відчуватиме дитина, якщо пропустить сніданок?” тощо. Можна запропонувати назвати причини певних станів людини: „Сергій відчуває тепло у шлунку, тому що...”, „У Сашка крутиться голова, тому що він...”, „Світланка не хоче бігати тому, що...”. Враховуючи міркування дітей на задану тему, вивести гіпотезу. Наприклад, „людина буде здоровою, якщо завжди вчасно харчуватиметься. Вона не матиме проблем зі шлунком”. „Людина, яка не поснідає, весь день почуватиме себе млявою, безсилою”.

4. Перевірка припущення. Дітям необхідно пояснити, що перед ними стоїть важлива задача: знайти якомога більше інформації за проблемою дослідження, підтвердити або скасувати своє припущення і зробити доповідь. У ході колективного обговорення діти мають вибрати способи проведення дослідження. Вони повинні бути відомими і доступними дошкільникам. Дорослий має підвести дітей до розуміння необхідності використання наступних методів: *подумати самостійно, спитати в іншої людини (батьків, родичів, працівників дошкільного закладу тощо), дізнатися з книг, провести спостереження та експеримент*. На основі визначених методів, доцільно скласти план дослідження, використовуючи картинки, позначки.

Подумай самостійно. Дітям пропонується можливість проаналізувати власні відчуття, спогади, пов'язані з харчуванням. Наприклад, згадай, як ти відчуваєш себе, коли хочеться їсти? Що буває, якщо з'їси дуже багато? Як називаються частини доби, коли необхідно снідати, обідати, вечеряти? Чому потрібно вчасно їсти? Що буде, якщо перед обідом з'їсти печиво чи цукерку? Міркування дітей можна фіксувати дорослому чи навчити дітей робити схематичні замальовки думок, висновків.

Спитай в іншої людини. Дуже важливо для дослідника уміти ставити запитання. Запитання – це показники дитячої допитливості, вони виражають активне ставлення дошкільника до окресленої теми. Вміння поставити запитання свідчить про те, що дитина обізнана стосовно питання і намагається з'ясувати ще більше закономірностей щодо нього. Спеціалісти у галузі психології творчості вважають, що вміння поставити запитання часто цінується вище, ніж вміння відповісти. Дошкільники за природою „чомучки”. Задача дорослого – спрямувати це прагнення у потрібне русло. Необхідно вчити дитину самостійно ставити запитання дорослому, однолітку з метою отримання та уточнення інформації. Наприклад, як часто треба їсти? За скільки годин до сну можна вечеряти? Чому дорослі наполягають на тому, що треба їсти в один і той же час? Що буває з людиною, коли вона довго не їсть? Чому дорослі незадоволені, коли діти хочуть перекусити між прийомами їжі? Чому дорослі не дотримуються режиму харчування?

Дізнайся з книг. Книги – джерело інформації, але враховуючи той факт, що дитина ще не володіє навичками читання, використовувати його повною мірою складно. У цьому випадку можна вчинити двома способами: обмежитися розглядом ілюстрацій або попросити допомоги у того, хто вміє читати. Доцільно, щоб в групі була наявна потрібна література з проблеми дослідження, заздалегідь підібрана вихователем з відміченими закладками сторінками з необхідною інформацією і завданнями для дітей. Читати текстову інформацію (лаконічну і доступну дітям) має дорослий.

Користуючись книгою, діти мають виконати певне завдання для уточнення і закріплення отриманих знань. Наприклад, довідкова інформація. Правильний режим харчування забезпечує зміцнення імунітету дитячого організму, нормальний ріст та розвиток дитини. Такий режим передбачає суворе дотримання часу прийомів їжі. При цьому підвищується апетит, виділяються травні соки, тобто забезпечується нормальна робота травної системи. Кількість прийомів їжі і час їжі змінюється з віком, для дошкільнят рекомендується чотирьох-п'ятиразове харчування (три основних прийоми їжі: сніданок, обід і вечеря і 1-2 додаткових – легкий полуденок або другий сніданок), у проміжках між ними не слід їсти булочки, солодощі та інше. Ця звичка вкрай згубно позначається на апетиті і роботі

травної системи. Чітке виконання режиму харчування, прийом їжі в однаковий час забезпечує більш ефективне використання їжі, зміцнює нервову систему і підвищує захисні сили організму людини.

Завдання дітям: 1. Уважно розгляньте малюнки і виберіть ті, на яких діти: обідають; їдять полуденок; вечеряють; снідають; перебили апетит і не хочуть їсти; їдять з апетитом тощо. 2. За допомогою малюнків визначте, у якій послідовності діти приймають їжу протягом дня.

Проведи спостереження та експеримент.

Спостереження. Спостереження – найбільш доступний і популярний метод дослідження, який використовується і в науці, і у повсякденному житті. Це пасивний метод наукового дослідження, при якому спостерігач не впливає на розвиток подій. Однак від дослідника вимагається усвідомлення пізнавальної і практичної мети спостереження. За нашою методикою дітям пропонується протягом тижня спостерігати за своїми відчуттями перед і після прийому їжі. З'ясувати, які відчуття у шлунку, який настрій у голодної і ситої людини? Визначити, як шлунок кличе їсти.

Експеримент. Це – найважливіший із методів дослідження. Він використовується практично в усіх науках. У перекладі з латинської мови *experimentum* „спроба, дослід”. На відміну від спостереження, експеримент – активний метод дослідження. Він передбачає вплив людини на об'єкт дослідження.

Мета: Дослідити вплив режиму харчування на самопочуття людини.

Хід досліджу:

1. Запропонувати бажаним перед обідом з'їсти цукерку, печиво, варення тощо. Звернути увагу на те, який був апетит під час обіду, які відчуття у шлунку.
2. Запропонувати дітям випити склянку холодної, потім теплої води. Визначити, як шлунок реагує на холодні, теплі страви. Після якої температури більш приємні відчуття?
3. Попросити маму перенести вечерю вдома у вихідний день на годину пізніше, ніж звичайно. Визначити, як організм реагує на відхилення від звичного режиму харчування, які відчуття у шлунку?

Узагальнення отриманих даних. Важливим аспектом дослідницької діяльності є вміння робити висновок, умовивід. Умовивід – форма мислення, через яку на основі наявних знань і досвіду виводяться нові знання. Тобто, необхідно підвести дітей до висновку, що їсти необхідно вчасно. Діти мають пояснити, як часто треба приймати їжу, обґрунтувати, чому не можна пропускати прийом їжі.

Повідомлення. Коли інформація узагальнена, доцільно дати дітям можливість виступити з повідомленням з проблеми дослідження, спираючись на отриманий матеріал. У нашому випадку може бути розповідь на тему „Чому важливо вчасно їсти?”.

Висновки. Таким чином, маємо зазначити, що дослідницька діяльність є дієвим засобом формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку. Предметом наших перспективних пошуків виступає аналіз стану досліджуваної проблеми в практиці роботи дошкільних навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : ”К.І.С.”, 2004. – 112 с.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. – <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл.] / Тамара Іллівна Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.
4. Савенков А.И. Детское исследование как метод обучения старших дошкольников / Александр Иванович Савенков. – М., Педагогический университет Первое сентября, 2008. <http://dob.1september.ru/articlef.php?ID=200702415>.

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ.

Митрофанова Тетяна Миколаївна, директор Баштанківського навчально-виховного комплексу ДНЗ – ЗНЗ «Віночок» Миколаївської області

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначена необхідність модернізації першої освітньої ланки, вдосконалення її змісту, осучаснення навчально-виховних технологій, приведення їх у відповідність до вимог сьогодення. У Коментарі до «Базового компонента дошкільної освіти в Україні», Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» окреслені оновлена мета і пріоритети розвитку дошкільної освіти, а саме – «інноваційний характер освітньої діяльності, використання сучасних виховних і навчальних технологій», акцентують увагу на вирішенні завдань дошкільного виховання, створення розвивального середовища в закладі для забезпечення пізнавальної активності дошкільників, розвитку їх творчих здібностей. Тому педагогічний колектив НВК «Віночок», розуміючи поставлені державою завдання, постійно працює над пошуком надійних, оригінальних і ефективних способів навчально-виховної діяльності, нових підходів до виховання та навчання, реалізації інноваційних напрямків у діяльності дошкільних навчальних закладів.

Однією з ефективних технологій, що сприяють оновленню модернізації освітньої системи наш колектив вважає проектування. Грунтуючись на особистісно орієнтованому підході до навчання і виховання, робота над проектом має велике значення для розвитку пізнавальних інтересів дитини. У цей період відбувається інтеграція між загальними способами вирішення навчальних і творчих завдань, загальними способами розумової, мовленнєвої, художньої та іншими видами діяльності. Через об'єднання різних областей знань формується цілісне бачення картини навколишнього світу. Робота у дітей в підгрупах дає їм можливість проявити себе в різних видах рольової діяльності. Спільна справа розвиває комунікативні та моральні якості. Дидактичний зміст проектної діяльності полягає в тому, що вона допомагає зв'язати навчання з життям, формує навички дослідницької діяльності, розвиває пізнавальну активність, самостійність, творчість, вміння планувати, працювати в колективі. Такі якості сприяють успішному навчанню дітей в школі. Проектна діяльність – це один із особистісно орієнтованих технологій, спосіб організації самостійної діяльності дітей, спрямований на реалізацію завдань навчального проекту, що включають у собі групові методи, дослідницькі, пошукові та інші. Введення проектної діяльності в роботу з дошкільнятами дає можливість дитині набути досвіду соціальної взаємодії у творчому колективі однодумців та використати отримані знання у своїй діяльності, а нам, педагогам – навчити дитину пізнавати світ, оточуюче довкілля, співіснувати з друзями, дорослими.

Метод проектної діяльності ми використовуємо в роботі, в основному, з дітьми чотирьох – шести років, але не залишаємо поза увагою і наймолодших вихованців. Адже цей вік дитини дошкільного віку характеризується більш стійкою увагою, спостережливістю, здатністю до початків аналізу, синтезу, самооцінки, а також прагненням до спільної діяльності. У проектах намагаємося об'єднувати зміст освіти з різних областей знань, крім того, під час роботи над проектами, відкриваються великі можливості в організації спільної пізнавально-пошукової діяльності дошкільнят, педагогів і батьків.

У роботі з дітьми вихователі використовують проекти, тематика і зміст яких дуже різноманітні й залежать від домінуючих методів, які використовуються в роботі над проектом – ігрових, творчих, пізнавальних.

Ми вважаємо, що основною метою проектного методу в дошкільних закладах є розвиток вільної творчої особистості дитини, який визначається завданнями розвитку та завданнями дослідницької діяльності дітей, а саме:

Завдання розвитку :

1. Забезпечення психологічного благополуччя та здоров'я дітей;
2. Розвиток пізнавальних здібностей ;

3. Розвиток творчого мислення;
4. Розвиток комунікативних здібностей.

Завдання дослідницької діяльності

I. Молодший дошкільний вік :

1. Входження дітей у проблемну ігрову ситуацію (провідна роль педагога).
2. Активізація бажання шукати шляхи вирішення проблемної ситуації (разом з педагогом).
3. Формування початкових передумов дослідницької діяльності (практичні досліді).

II. Старший дошкільний вік :

1. Формування передумов пошукової діяльності, інтелектуальної ініціативи.
2. Розвиток вміння визначати можливі методи вирішення проблеми з допомогою дорослого, а потім і самостійно.
3. Формування вміння застосовувати ці методи, що сприяють рішенню поставленого завдання, з використанням різних варіантів.
4. Розвиток бажання користуватися спеціальною термінологією, ведення конструктивної бесіди у процесі спільної дослідницької діяльності.

Метод проектів ми розглядаємо як спосіб організації педагогічного процесу, заснований на взаємодії педагога і вихованця, спосіб взаємодії з навколишнім середовищем, поетапна практична діяльність по досягненню поставленої мети.

Раціональність та стабільність застосування проектної технології:

- Метод проектів як метод практичної, цілеспрямованої дії, відкриває можливості формування особистого життєвого досвіду дошкільників у взаємодії з оточуючим світом.

- Метод проектів є педагогічною технологією, яка актуалізує життєву позицію дитини в педагогічному процесі.

- Метод проектів має можливість вивести педагогічний процес із дитячого закладу в оточуючий світ, природне та соціальне середовище.

На нашу думку, забезпечення проектного навчання у дошкільному навчальному закладі засвідчує його перспективність і педагогічну доцільність завдяки забезпеченню життєвого розвитку дошкільників, становленню творчої і соціально активної особистості.

Метод проектів є методом, який відповідає дитячим потребам та інтересам, віковим та індивідуальним особливостям дітей, стимулює дитячу самостійність. Його застосування забезпечує розвиток особистості дитини, дає змогу фіксувати цей розвиток, вести дитину сходинками росту – від проекту до проекту.

Наш досвід переконує в тому, що використання проектної технології в роботі дошкільного навчального закладу сприяє комплексній реалізації завдань дошкільної освіти, дає можливість кожному учасникові виявити свою індивідуальність, дозволяє розширити коло учасників проектної діяльності.

У процесі роботи над проектом у дітей формуються уміння працювати в колективі, брати відповідальність за вибір та рішення, аналізувати результати діяльності, підкоряти свій темперамент, характер, час інтересам спільної справи.

Досвід роботи показує, що діти можуть виступати активними учасниками процесу створення проекту, виробляти свій власний погляд на інформацію, намічати мету і шукати шляхи її вирішення.

Ми не помилились, обираючи для себе технологію психолого-педагогічного проектування. Адже вона, з одного боку, дозволяє створити умови для розвитку інтелектуальних здібностей обдарованих дітей, а з іншого – дає можливість брати участь у цікавій та результативній роботі всім дітям, формує успішну, компетентну, комунікабельну, щасливу особистість.

Ми вважаємо, що наш досвід з упровадження проектної технології, зразки **поданого у додатках планування проектної діяльності за різноманітними темами**, допоможе педагогам пов'язувати навчання, виховання та розвиток дошкільнят із життям, формувати

навички дослідницької діяльності, розвивати пізнавальну активність, самостійність, творчість, вміння планувати, працювати в колективі.

«ТАЄМНИЦІ ЗНАЙОМИХ ПРЕДМЕТІВ: СВІЧКА». АВТОРСЬКА МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ДОВКІЛЛЯМ.

Пройдакова Юлія Олександрівна, вихователь комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 427 Харківської міської ради» Харківської області

Однією зі складових сфери «Культура» Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» є змістовна лінія «Предметний світ». Це категорія інтегрована, яка охоплює всі сфери життєдіяльності дошкільника й дає можливість створити оптимальні умови для особистісного зростання дошкільників. Задача педагога - надати дитині можливість задовольняти допитливість, обстежувати предмети довкілля, інтерпретувати зв'язки й залежності різних речей та предметів, осмислювати здобутий досвід, систематизувати враження, переходити від простих міркувань до складніших, стимулювати пошукову й дослідницьку діяльність, моделювати основні правила життя у злагоді з довкіллям. Широкі можливості для вирішення цих задач надає використання у навчальній діяльності *свічки*.

У посібнику «Таємниці знайомих предметів: свічка» я пропоную розглядати свічу не тільки як джерело світла і тепла для людини, а й як джерело знань, творчих пошуків та натхнення.

Мета досвіду: Розвиток інтелектуального творчого потенціалу особистості дитини, розширення його досвіду взаємодії з оточуючим світом, виховання інтересу до активного пізнання через знайомство з секретами, погляд, знайомого всім предмета – свічі.

Задачі:

- дати уявлення про свічу як продукт діяльності людини;
 - дати уявлення про минуле і теперішнє свічі (сам предмет та його призначення змінюються з часом);
 - формувати уявлення про історичне минуле України, виховувати патріотичні почуття через ознайомлення з історією предмета, а саме свічі;
 - дати уявлення про зв'язок призначення свічі з її будовою, матеріалом, із якого вона вироблена;
 - формувати уявлення про свічу як предмет, що полегшує людині життя створює комфорт, вдовольняє її інтелектуальні й духовні потреби;
- формувати уявлення про багатофункціональність свічі;
 - створювати умови для самостійного встановлення зв'язків і відносин між об'єктами, явищами природи, рукотворного світу;
- Пробуджувати бажання естетичного перетворення предметів навколишнього світу.

Важливим **принципом** у використанні цього досвіду є діяльнісний (активний) підхід до розвитку особистості, орієнтація на різноманіття форм реалізації пошуково-пізнавальної діяльності.

Дитяча дослідницька діяльність – це не ізольований від інших вид діяльності. Вона тісно пов'язана зі спостереженням і працею. Спостереження є невід'ємною частиною будь-якого дослідження, оскільки з його допомогою відбувається сприйняття ходу роботи і її результатів.

Аналогічними є взаємовідносини між дослідженням і працею. Праця може бути не пов'язана з дослідженням, але дослідження не можливе без трудових дій.

Тісно пов'язана дослідницька діяльність із *розвитком мовлення*. Це добре видно на всіх етапах дослідження – при формулюванні мети, під час обговорення методу й ходу дослідження, під час підбиття підсумків. Необхідно зазначити двосторонній характер зв'язків. Уміння чітко формулювати свою думку полегшує проведення дослід, у той час як поповнення знань сприяє розвитку мовлення.

Зв'язок дитячої дослідницької діяльності з *образотворчим мистецтвом* теж двосторонній. Не потребує доказів зв'язок експериментування з формуванням *математичних уявлень*.

Також цей вид діяльності тісно пов'язаний із читанням художньої літератури, з музичним і фізичним вихованням.

Отже, зміст дослідження здійснюється через усі сфери Базової програми «Я у Світі»: «Природа», «Я Сам», «Культура», «Люди», а також через усі лінії розвитку (фізичний, емоційно-ціннісний, соціально-моральний, пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний, креативний).

Принципово важливим є занурення дітей у розвивальне середовище, яке створюється за допомогою:

- міні-музею свічі;
- методу колекціонування;
- дитячої дослідницької лабораторії;
- дидактичних посібників;
- добірок музичного матеріалу, творів живопису, художньої літератури.

У досвіді також представлено різнобічний матеріал:

- 1) Цікаві факти про свічу (а саме походження свічок, їх виробництво, види, цікаві факти з історії).
- 2) Свічка у традиціях українського народу.
- 3) Традиції святкування дня народження.
- 4) Значення свічки в писанкарстві.
- 5) Практичний матеріал для роботи з дітьми (конспекти занять, досліді зі свічами, поробки художня література з теми, добірка творів живопису).
- 6) Рекомендації для педагогів (вихователів та практичних психологів), правила безпеки при роботі зі свічкою, нетрадиційні техніки малювання за допомогою свічі, воску; арт-терапевтичне малювання восковими олівцями, психогімнастичні вправи з використанням свічки.
- 7) Матеріал для роботи з батьками.
- 8) Плани роботи з дітьми молодшого і старшого дошкільного віку.

Запропонований перспективний план організації життєдіяльності дітей складено відповідно до Базової програми «Я у Світі», побудовано на принципах інтегрованого підходу, змістової цілісності, системності, послідовності, поступового ускладнення матеріалу. План, розрахований на два різних дошкільних віки та три вікові групи, передбачає роботу з дітьми у розвивальному середовищі (природному, предметно-ігровому, соціальному, середовищі власного «Я» дитини), що створюється для оптимального задоволення природних потреб. Перспективний план освітньо-виховної роботи включає такі напрями: навчальна діяльність, пізнавально-дослідницька діяльність, партнерська діяльність, орієнтовна тематика художньої діяльності (групової та самостійної).

У процесі роботи більшість дітей досягли на високого рівня. Найбільшими досягненнями ми вважаємо: сформованість у дітей навичок пошуково-дослідницької діяльності; уміння робити самостійні висновки, висувати гіпотези і припущення; пробудження бажання естетично перетворювати предмети навколишнього світу; емоційне сприйняття художньої літератури, творів живопису, витворів мистецтва. Це говорить про успішність формування творчої активності дітей.

Додатки

Зразки сигнальних карток перспективного планування за темою «Темниці знайомих предметів: свічка»

Навчальна діяльність	Пізнавально – дослідницька діяльність	Партнерська діяльність	Орієнтовна тематика художньої діяльності (групової та самостійної)
Заняття. Тема: «Чарівні фарби». Мета: Знайомити малят з білим, синім кольорами, вчити впізнавати тварин за силуетами. Завдання: - розвивати мислення, пам'ять, мовлення; - виховувати інтерес до малювання, бережливе ставлення до матеріалів; - вчити працювати з аквареллю, правильно тримати пензлик.	Дослід «Знайомство з аквареллю»	Дидактична гра «Впізнай по контуру» Фізкультхвилинка «Розчистити доріжку від снігу»	Малювання дітьми «Зачаровані малюнки» (зафарбовувати аквареллю заздалегідь підготовлені аркуші паперу натерті воском, з подальшим проявом малюнків)

Молодший дошкільний вік

Навчальна діяльність	Пізнавально – дослідницька діяльність	Партнерська діяльність	Орієнтовна тематика художньої діяльності (групової та самостійної)
Заняття. Тема: «Зимова казка». Мета: Познайомити з технікою «граттаж», дати поняття про корисні кольори. Завдання: - формувати у дітей інтерес до образотворчої діяльності, розвивати творчу уяву; - сприяти прояву творчої самостійності, активності, виховувати вміння помічати красу природи.	Розгляд картин виконаних у техніці «граттаж». Дослід «Процарапування паперу».	Складання казки «Про Чорну і Білу Фею». Розповідь вихователя про техніку «граттаж». Розповідь вихователя про контрастні кольори. Фізкультхвилинка «Різнокольоровий світ».	Творче малювання «Зимова казка»

Старший дошкільний вік.

Заняття. Тема: «Вогонь друг – вогонь ворог». Мета: Дати поняття про значення вогню в житті людини, про необхідність обережного поводження з вогнем. Завдання: • розвивати творчий потенціал, мислення; • виховувати інтерес до активного пізнання світу; почуття відповідальності за свої вчинки.	Дослід: «Невидиме полум'я» (зі свечею) Дослід: «Тушіння полум'я різними способами» (зі свечею)	Гра-емпатія «Уяви себе первісною людиною» (зі свечею) Дидактична гра «Вогонь друг – вогонь ворог». Пізнавальна гра «Настрій свічі вгадай» (з султанчиками) Розповідь про будову і полум'я свічі	Пластичний етюд «Полум'я свічі»
---	--	---	--

«ЧИ ГОТОВА ВАША ДИТИНА ДО ШКОЛИ?». ТЕХНОЛОГІЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.

Плотникова Олена Миколаївна, учитель Харківського навчально-виховного комплексу № 179 Харківської міської ради Харківської області

Вимоги сучасного життя потребують нових підходів до організації навчально-виховного процесу на всіх ланках освіти.

2012 рік є особливим для початкової школи. Адже саме з 1 вересня в 2012 року початковій школі розпочнеться поступове впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти та нових навчальних програм для початкової школи.

Цей рік відзначений також спрямуванням освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах на реалізацію нової редакції Базового компонента дошкільної освіти – Державного стандарту дошкільної освіти, схваленого колегією Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 4 травня 2012 року, в якому визначено вимоги до рівня розвиненості, вихованості та навченості дитини 6 (7) років перед вступом до школи. Одним із основних напрямів державної політики в області освіти визначено також модернізацію системи дошкільної освіти, яка будується на принципах демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу. «В її основу покладено пріоритетність дошкільної ланки в єдиній національній системі неперервної освіти, а основним завданням визначено своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєво компетентної творчої особистості з раннього дитинства» (додаток до листа МОНмолодьспорту України від 21.05.2012 № 1/9-388).

Актуальність роботи зумовлена стратегічною метою здійснення наступності в системі загальної освіти, необхідністю впровадження нових підходів до реалізації принципу наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; інтегративними процесами в діяльності дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів; соціальним та особистісним значенням готовності дитини до навчання в школі.

Харківський навчально-виховний комплекс № 179 – це цілісна і відкрита динамічна система, яка об'єднує педагогічний процес дитячого садка й початкової школи та надає можливості для найбільш чіткого вираження та самоствердження кожної особистості. З моменту заснування НВК метою роботи педагогічного колективу стало створення оптимальних умов для безперервного навчання і всебічного розвитку особистості дітей віком від 2 до 10 років в умовах дитячого садка та школи I ступеня.

Педагогічний колектив нашого закладу постійно вирішує питання практичної реалізації основних положень нормативних документів, які визначають сучасну законодавчу базу дошкільної та початкової освіти, тримає у полі зору аспекти, що стосуються підготовки дитини до школи, забезпечення поступового ефективного її розвитку, наступності у становленні суб'єкта ігрової та навчальної діяльності.

Найважливішою складовою педагогічного процесу в дошкільному закладі та початковій школі є особистісно орієнтована взаємодія педагога з дитиною. Навчання повинно носити суб'єкт-суб'єктний характер, а його пріоритетним завданням має бути цілісний розвиток особистості дитини, спрямування її на творчість та самореалізацію.

Педагогічний колектив НВК упевнений, що ефективність процесу забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку залежить від таких умов:

- здійснення наступності на засадах детоцентризму;
- збереження самоцінності кожного вікового періоду розвитку дитини;
- сформованості вміння вчитися як фундаментального новоутворення;
- сприймання наступності як цілісного процесу, який включає спільне дослідження педагогами дошкільного навчального закладу і початкової школи рівня сформованості ключових компетентностей дитини старшого дошкільного віку, організацію психолого-педагогічного супроводу процесу адаптації першокласників до навчання, рефлексивну оцінку адаптованості молодших школярів;
- здійснення індивідуального підходу в процесі адаптації першокласників до шкільних умов і підготовки дошкільників до навчання в школі;
- запровадження ділового співробітництва між педагогами дошкільних закладів і вчителями початкових класів за трьома напрямками: інформаційно-просвітницьким, методичним і практичним.

Із 1 квітня 2012 року розпочинається прийом дітей до першого класу загальноосвітніх навчальних закладів, який здійснюватиметься відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2005 [№204](#) «Про прийом дітей до 1 класу загальноосвітніх навчальних закладів».

Харківський НВК № 179 як спеціалізована школа з поглибленим вивченням англійської мови здійснює набір учнів до 1-го класу згідно з Положенням про конкурсний прийом. Конкурсний прийом дітей, які вступають до 1-го класу, проводиться у формі співбесіди з дитиною у присутності її батьків або осіб, які їх замінюють, у терміни, визначені навчальним закладом.

Співбесіда повинна включати виконання спеціальних діагностичних завдань для перевірки рівня загального розвитку, його функціональної готовності до систематичного навчання та здатності до вивчення дисциплін відповідно до спеціалізації закладу.

Такі завдання розробляє педагогічна комісія на основі матеріалів, запропонованих центрами практичної психології і соціальної роботи (психологічними службами), та затверджує директор закладу за погодженням із відділом освіти адміністрації району.

Не допускається перевірка знань та умінь дитини понад обсяг державних вимог навчально-виховних програм дошкільного навчального закладу.

До книги «Чи готова ваша дитина до школи» увійшли найрізноманітніші тести у вигляді ігрових завдань для перевірки рівня розвитку дитини дошкільного віку та її готовності до шкільного навчання. Запропоновані завдання можна використовувати як у

домашніх умовах (активну участь у тестуванні беруть батьки), так і разом із педагогом початкової школи чи дитячого садка.

Виконання запропонованих завдань надасть дитині можливість потренуватися перед співбесідою, а дорослим – визначити, які завдання викликають у дитини труднощі, і надати їй допомогу, якщо вона необхідна.

До посібника увійшли тести, згруповані за розділами: «Уміння діяти за правилами», «Сприйняття», «Увага», «Пам'ять», «Мислення», «Уява», «Мова», «Грамота», «Математика», «Підготовка руки до письма».

Кожен розділ книги містить тести, сформовані у вигляді ігрових завдань. Для зручності використання кожен тест займає одну сторінку (або один розворот), що допомагає дитині зосередити увагу на конкретній інформації. Верхня частина тесту призначена для дитини. Якщо малюк добре читає, то умови виконання завдань він може прочитати самостійно. У випадку, коли навички читання ще сформовані недостатньо, дорослі допомагають дитині прочитати інструкцію до використання. У нижній частині тесту наведено рекомендації для дорослих, які підкажуть, як раціонально організувати роботу. Якщо дитина не знайома з тими чи іншими літературними, явищами, значенням слів, радими дорослим прочитати відповідні твори, показати ілюстрації, пояснити значення невідомого слова. Окремо винесено призначення тесту, рекомендації батькам, при виконанні яких батьки отримують чітке уявлення, у чому треба «підтягнути» малюка. Завдання добиралися з урахуванням вимог нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти, Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт».

Обробка результатів завдань зведена в єдину систему оцінювання за трьома рівнями: високий, середній, низький, що дає змогу зробити більш точний висновок про гармонійність розвитку малюка. Якщо дитина, наприклад, гірше справляється з завданнями на уяву, ніж на сприйняття, це значить, що саме в цьому напрямі необхідно працювати додатково. Система оцінювання призначена для дорослих, а дитина повинна сприймати тестування як гру.

Завдяки матеріалам цієї книги дорослі зможуть комплексно перевірити рівень гармонійності розвитку дитини та внести необхідні корективи у процес підготовки до навчання у школі.

Головним своїм досягненням кожний педагог, кожний педагогічний колектив, працюючи у тісній співпраці з батьками, повинен вважати створення таких умов для дітей, при яких перехід із старшої дошкільної групи до школи не викликає тривоги, коли малюк не втрачає природної живості, допитливості, пізнавальної активності, з радістю дивиться в майбутнє, залишається впевненим у власних силах, легко та природно спілкується з навколишнім світом.

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК НОВІТНЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Малашевська Ірина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент ДВНЗ
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*

Особливо важливим етапом формування та становлення особистості є дошкільний етап розвитку людини. Дитинство – це справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. Від того, яким воно було, хто і що супроводжували дитину в дитячі роки, що увібрали її розум і серце з навколишнього світу, залежать якості її майбутньої особистості.

Аналізуючи реальний стан музично-естетичного виховання у дитячих садах, на жаль, доводиться констатувати певний «перекосяк» у бік підготовки дітей до концертно-розважального свята для батьків і керівництва. Орієнтуючи музичне заняття лише на

кінцевий результат (свято, ранок), музичні керівники і вихователі вимушені дуже часто застосовувати метод багаторазового повторення пісні чи танцю, постійного «проходження» сценарію, що призводить до перевтоми дітей і дестабілізації самого процесу музично-естетичного виховання. Діти не є артистами і досягти певної сценічної та виконавської майстерності дуже складно. До того ж невелике вміння концентруватися на чомусь одному тривалий час, призводить до їх незацікавленості, втоми та наявності збіднілого музичного досвіду. За таких умов відбувається невиконання одного з основних завдань дошкільної освіти – збереження та зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я дітей.

Крім того, медики стверджують, що багато дитячих хвороб викликані нестачею у їхньому житті благозвучних звуків, які так необхідні для повноцінного психофізіологічного та інтелектуального розвитку. Спів птахів, шурхіт листя, сюркотання цвіркуна і багато-багато інших звуків, серед яких у продовж тисячоліть виростили діти, сьогодні змінилися ревищем автомобілів, побутової техніки, лайливими словами, зойками жаху з екранів телевізорів та комп'ютерів.

В наш час зібрано чимало наукових підтверджень того, що музика має вплив на психофізіологічну та емоційно-почуттєву сферу особистості. Отже, можна сміливо заявляти про необхідність використання даних наукових здобутків у процес навчання та виховання дітей дошкільного віку.

Одним із шляхів вирішення окреслених питань ми вбачаємо в необхідності впровадження музикотерапії як новітньої здоров'язберігальної технології у навчально-виховний процес дошкільної освіти.

Започаткування діяльності гуртка «Музикотерапія» у дитячих навчальних та позанавчальних культурно-освітніх закладах є ефективним доповненням реалізації розвивальних, виховних та навчальних завдань базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». Музикотерапевтична діяльність поглиблює фізичний, соціально-моральний, емоційно-ціннісний, пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний і креативний розвиток дитячої особистості.

Словосполучення «**музикотерапія**» викликає у багатьох подив і нерозуміння. Що ж це за явище в якому можна поєднати музику та медицину. Що може бути у них спільного? У них єдина мета – здоров'я людини. Тільки медицина, як відомо, лікує фізичне тіло (*наслідки хвороби*), а музичне мистецтво – нашу емоційно-почуттєву сферу (*причини хвороби*).

Власне для мене музикотерапія стала одним із найдієвіших засобів гармонізації моєї особистості та новим напрямком професійної діяльності. Бажання отримати музикотерапевтичні знання, уміння та навички застосувати на практиці підштовхнуло мене до започаткування роботи гуртка «Музикотерапія» у дошкільних навчальних закладах м. Переяслав-Хмельницький (*садочки «Сонечко» та «Любавонька»*). Відверто кажучи, результати перевершили всі мої сподівання. Не можу сказати, що це далось мені легко: доцент, який звик працювати з дорослими людьми (студентами) потрапляє у невгамовну дитячу аудиторію... Але завдяки цій роботі я маю унікальну можливість щоразу дарувати дітям радість, сприяти гармонізації їх внутрішнього світу і дуже часто чути від них: «*Я тебе люблю!*», «*Ти красива!*», «*Я хочу тебе поцілувати!*», «*Як ми за тобою скучили!*». До того ж, я змогла відкрити нові грані своєї особистості, розвинути цінні професійні якості та певною мірою поліпшити своє фінансове становище.

Музикотерапія з дітьми дошкільного віку, як відносно нова галузь психотерапії, є дієвим засобом моделювання й корекції внутрішнього стану дитини. В перекладі з грецької музикотерапія означає «лікування музикою», але не в буквальному клінічному значенні, а шляхом соціалізації людини та опосередкованого впливу на її психофізіологічні процеси. Музикотерапія також вирішує проблему стимуляції саморозвитку та самовдосконалення дитини активізації її творчого потенціалу.

Діяльність гуртка «Музикотерапія» у дитячих навчальних та позанавчальних культурно-освітніх закладах ґрунтується на таких **принципах**: *медико-профілактичний*

(запобігти, відвернути), *первинність музичного впливу* (головне музика, а не медицина), *пріоритет активної творчості* (співати, грати, музикувати тощо).

Музикотерапія з дітьми дошкільного віку має пасивні (рецептивні) й активні методи. До **пасивних** належать: *комунікативний* (спільне прослуховування музики, спрямоване на підтримку довіри взаєморозуміння), *реактивний* (направлений на досягнення катарсису) та *регулятивний* (сприяє зниженню нервово-психічного напруження) методи. А також *музичний супровід трудового процесу* (функціональна музика) задля стимуляції психофізіологічних функцій в процесі навчально-виховної (трудової) діяльності. До **активних методів** входять: *терапія співом, рухова імпровізація під музику, інструментальна терапія, танцювальна терапія*.

Дуже розповсюдженим у музикотерапії дошкільного періоду є використання комплексних методів, які об'єднують візуальний канал та слух: споглядання прекрасних пейзажів (ландшафтотерапія) під музичний супровід, рухи під музику, малювання під музику тощо.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «МУЗИКОТЕРАПІЯ»

Мета музико-терапевтичної діяльності з дітьми дошкільного віку: гармонізація внутрішнього світу дитини та розвиток її здібностей засобами музичної творчості.

Завдання занять:

- Зняття емоційно-психологічної напруги та досягнення катарсису у процесі музично-творчої діяльності.
- Збагачення емоційно-почуттєвої сфери дитини.
- Реалізація бажання дитини співати, музикувати й танцювати (спонтанні та керовані рухи під музику).
- Розвиток навичок інтонування дитячих, класичних та народних пісень.
- Формування вміння музикувати на елементарних музичних інструментах (бубон, сопілка, барабан, металофон, ксилофон тощо).

Форми роботи:

- Концентрація уваги на музичних і шумових звуках.
- Слухання та спів пісень (аудіо-запис, мінусовка та плюсовки, фортепіано, акапело), тонування звуків.
- Ознайомлення з музичними інструментами та формування початкових виконавських навичок.
- Музично-танцювальна та музично-ігрова діяльність.
- Медитативна релаксація.

Тематика занять:

- Звуки власного тіла.
- Звуки природи.
- Дерев'яні звуки.
- Скіяні звуки.
- Металеві звуки.
- Звуки музичних інструментів.

Зміст занять:

1. Налаштування на заняття.
2. Слухання та прислухання.
3. Танцювальна терапія.
4. Вокалотерапія.
5. Музичні ігри.
6. Музикування та пальчикова гімнастика.
7. Релаксаційні вправи.

Форма занять – групові, численність від 7 до 10 дітей.

Рекомендована періодичність та тривалість занять – 1 раз на тиждень молодші групи – 20-25 хв., середні групи – від 25-30, старші групи – 30-35 хв.

Очікувані результати: 1) гармонізація внутрішнього світу дитини; 2) покращення її фізичного та психологічного здоров'я; 3) розвиток музичних й інтелектуальних здібностей (IQ) та пам'ять дитини.

Звертаючись до фахівців музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку, хочу зазначити, що в умовах сьогодення варто усвідомити той потенціал, яким володіє музика і ви як музиканти. Прийшов час змінювати свій підхід до музичних занять із дітьми дошкільного віку: менше шоу – більше користі, спершу сутність – потім форма, до результату – через якісний процес. Отже, всім хто вирішив змінювати цей світ на краще через музикотерапевтичні заняття – у добру путь!

Вирішуючи проблему широкого практичного впровадження даної інноваційної здоров'язбережувальної технології у систему дошкільної освіти України, мною розроблено **курс по підготовці фахівців музикотерапевтичної діяльності з дітьми дошкільного віку**. Метою даного курсу є надання системи знань, умінь та навичок музикотерапевтичної діяльності у галузі дошкільної освіти та забезпечення необхідними методичними і практичними матеріалами (навчальна програма, аудіозаписи, розробка занять, методичні рекомендації тощо).

«МАЛЕНЬКІ СЕКРЕТИ БІЗНЕСУ». СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ ШЛЯХОМ ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ У РІЗНІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ.

Радченко Олена Миколаївна, вихователь Донецького дошкільного навчального закладу № 394 «Зернятко» Донецької міської ради

Формування життєвої компетентності, первинного економічного досвіду ми вирішуємо через **інтеграцію економічного виховання в різні види діяльності**, керуючись принципами розвиваючого навчання.

15

Фізичний розвиток та економічна освіта формують у дітей поняття про наступні процеси та явища: конкуренція, результативність, успішність, впевненість у своїх силах, уміння гідно програвати, долати труднощі на шляху до мети, радіти за перемоги товаришів, володіють навичками побутової праці,

Соціально-моральний розвиток. Народознавство. Наші вихованці отримують знання за темами: «Ми», «Наші сім'ї», «Наш мікрорайон», «Наше місто», «Наша країна» про економіку свого міста, про професії пов'язані з економікою та бізнесом; про продукцію, яку виготовляють у нашому регіоні. Тому ми закріплюємо такі поняття, як виробництво («Що сталося, якби не було шахт?», «Які ресурси потрібні для виготовлення морозива?» «Які ресурси використовує меблева фабрика?», спеціалізація («Чим відрізняються заводи «НОРД» та ДМЗ?», «Яка різниця між фабрикою АВК та Слов'янським заводом посуду?», «Знайди зайве на полицях взуттєвої фабрики «Контур»...), трудові ресурси («Ця поважна праця шахтаря», «Назви професію», «Кому що потрібно для праці?»), ринок («Що таке ринок?», «Як відрізняються ринок та магазин?») та ін.

Трудова діяльність формує у дитини ставлення до світу речей, до предметів матеріальної культури: «Що таке економіка?» (потреби, можливості, послуги, домашнє виробництво), «Праця та трудові відношення» (якості праці, безпека, особливості трудової діяльності).

Правове виховання конкретизує знання основ поведінки споживача і формує уявлення про права споживачів, уміння та навички при купівлі товарів, наданні послуг. (Заняття - ділові ігри, створення проектів, відтворювання життєвих ситуацій, виконання творчих завдань, участь у конкурсах).

Емоційно-ціннісний розвиток. Для формування економічного мислення, норм поведінки, ділових якостей вихованців, оцінки їх власного потенціалу пропонуємо дітям різні форми роботи:

- дискусії на проблемні економічні теми («Що вигідніше: виробити багато дешевого товару чи трошки коштовного?», «Що краще купити: нову іграшку для малюка чи нові окуляри для бабусі?», «Для чого треба берегти своє здоров'я?»...);
- роздуми («Чому я хочу бути бізнесменом?», «Чому я не хочу бути бізнесменом?», «Що найважливіше у житті?» ...)
- тестування («Що можна купити за гроші?», «Що неможливо купити за гроші?» та ін.)
- ділові ігри («Скласти меню для кафе «Зернятко», прорекламувати свій дитсадок «Зернятко»...)
- тренінги («Ми у театрі...», «Я їду у автобусі», «Найбільш економна хазяйка», «Конвеєр», «Чи знаєш ти ціни», «Аукціон знань» та ін.)

Валеологія, екологія, енергозбереження. Особлива увага приділяється екскурсіям, спостереженням, зустрічам, тематичним бесідам та формуванню у дітей практичних навичок під час вирішення проблемних питань та ситуацій («Як взимку зберегти тепло?», «Потреби та можливості», «Потреби людини», «Потреби тварин», «Чому кажуть природа – матінка?», «Розподіл праці серед тварин: бджоли та мурашки»...). Малюки розуміють залежність людини від природи, необхідність раціонального використання природних багатств рідного краю (вугілля, сіль, крейда, вода, газ, нафта).

Ознайомлення з оточуючим світом : екскурсії на підприємства міста (в банк, у страхову компанію, у музей, магазини, ринок). Діти дізнаються що таке сім'я, як члени родини живуть і працюють разом; в чому складається залежність членів родини один від одного, малюки знайомляться з поняттями «хочу» та «треба», розуміють різницю між ними та ін.

Пізнавальний розвиток: комплексні заняття, заняття – конкурси, заняття - презентації з використанням можливостей комп'ютерних технологій (аудіо, відео, анімація) на яких всі освітні завдання вирішуються шляхом інтеграції економічних завдань в різні види діяльності, через створення і розв'язання проблемних задач і ситуацій

Цікава математика допомагає втілювати набуті знання на практиці.

Розраховуємо раціональну покупку, знайомимося: з формуванням цін на товари, витратами, різними професіями в сфері торгівлі, розв'язують задачі з економічним змістом, закріплюють економічні терміни: зарплатня, вартість, прибуток, збитки, дарунок.

Інформатика дає можливість здійснювати економічне виховання на більш якісному рівні: рішення економічних задач, виконання тестових завдань, моделювання економічних процесів та явищ, які вивчаються, проведення ігор з використанням комп'ютерних технологій.

Мовленнєвий розвиток. Одним із заходів інтеграції економіки і мовленнєвого розвитку є проведення лінгвістичних ігор економічної спрямованості:

- вирішити або скласти кросворд;
- згадати прислів'я та приказки, в яких зустрічаються економічні поняття (наприклад «гроші», «жадібність», «праця», «багатство», «ледачість»...);
- скласти перелік товарів для магазину («Взуття», «Супермаркет»...);
- вставити у тексті пропущені слова;
- знайти помилки в реченні та виправити їх;
- виключити одне слово, яке виявилось зайвим та пояснити свій вибір;
- скласти слова, прислів'я з заданих літер чи набору складів;
- добрати однокореневі слова (праця, працелюбний,...; реклама, рекламіст...);

- розкрити смислове значення прислів'я;
- тлумачення економічних термінів.

Художня література ілюструє різноманітні економічні процеси та явища.

Наприклад, героїв казки А.Н.Толстого «Приключения Буратино» – використовуємо для опису різних засобів збереження грошей, а героїв байки І.Крилова «Стрекоза и муравей» – для вивчення потреб. Ми разом з дітьми обговорювали створені проблемні ситуації, встановлювали причинно-наслідкові зв'язки. Цікаві завдання (ребуси, загадки, шаради, кросворди, логічні задачі) розвивають пам'ять, мислення та закріплюють значення економічних термінів.

Художньо-естетичний розвиток. Наші малюки, використовуючи набуті навички, виготовляють ігрові гроші, лотерейні білети, сувеніри з допоміжних матеріалів, необхідні атрибути для різних видів театру, матеріал для сюжетних ігор та ін. Все це сприяє розвитку логічного мислення, комбінаторних здібностей, діти набувають досвід вирішення простих економічних завдань.

Розваги, конкурси, вікторини, різноманітні інтелектуальні ігри («Що? Де? Коли?», «Брейнринг», «Веселий ярмарок», «Засідання всезнайок», «Аукціон», «Лотерея») користуються у дітей великою популярністю: інсценують фрагменти з казок з економічним змістом, відповідають на нестандартні питання, будують логічні висновки, експериментують, моделюють, що сприяє розвитку мислення, творчих здібностей, кмітливості.

Креативний розвиток. Під час сюжетних ігор діти граючи у професії відтворюють трудові процеси дорослих і водночас навчаються економіки. У сюжетно – дидактичних іграх ми моделюємо реальні життєві ситуації (операції купівлі – продажу, виробництва та збуту готової продукції...), це допомагає засвоювати складні економічні знання. Так у іграх «Рекламна агенція «Зернятко», «Ми дизайнери», «Супермаркет», «Модельна агенція», «Бюро архітекторів», в дидактичних іграх «Світ професій», «Накриємо святковий стіл», «Подорож на острів» діти здійснюючи велику кількість дій, вчаться реалізовувати знання в різних умовах.

Ми впевнені, якщо діти відчують відповідальність за свої вчинки у грі, то це допоможе їм уникнути помилок у дорослому житті.

Ми створюємо умови для безпосередньої **участі батьків** у розширенні уявлень дітей про різноманітні аспекти економічного життя сім'ї, міста, країни (анкетування, обговорення результатів занять, консультації, конкурси, батьківські збори, конференції, дискусійний клуб, обмін досвідом).

Юні підприємці сумісно з батьками виготовляли товари, різноманітні яскраві каталоги, рекламувати його та вигідно продавали на ярмарку.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА У РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНЯТ – ПОЛТАВЦІВ.

Лучініна Світлана Володимирівна, керівник творчої групи вихователів Полтавського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №47 «Золота рибка» Полтавської міської ради Полтавської області. Склад творчої групи: Голодова А.О., Шкляр Н.П., Немченко О.В., Шпортько В.В., Осетрова Т.І., Міхєнко Л.Г.

Понад 10 років педагогічний колектив дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №47 «Золота рибка» співпрацює з літературно-меморіальним музеєм класика української літератури Панасом Мирним. Дружні і сталі відносини педагогів і працівників музею, які вважають, що «дитина – істота не лише мисляча, а й духовна», переросли у важливу справу.

Формування ціннісного, особистісного, емоційно забарвленого ставлення до історичної і мистецької спадщини і світу в цілому – пріоритетне завдання музейної педагогіки. Ми переконалися, що процес пізнання музейного середовища має унікальну здатність впливати на інтелект, волю та емоції дитини водночас. Занурення, милування, розглядання історичних композицій та творів мистецтва дає змогу стверджувати, що у старших дошкільнят з'являються елементи естетичних оцінок, вибірковість смакових орієнтацій. Педагоги відзначають, що мовленнєва активність дитини стимулює активність пізнання і навпаки. Відбувається процес формування, розвитку і виховання особистості.

Перші кроки нашого напрямку – це відзначення народознавчих свят у музеї-садибі Панаса Мирного. Зимові свята очікувані і бажані для кожної дитини, а для малечі нашого закладу найбільше багаті враженнями, тому що їх святкування відбуваються в історичному місці – музеї відомого класика, громадянина, патріота Панаса Мирного.

Перше зимове свято – День Святого Миколая Чудотворця. Наші вихованці «малі полазники» (так називали тих, хто приходив першими) слухають розповіді про Святого Миколая, що опікувався дітьми, завдячують господарям музею за пригощення та подарунки піснями, танцями, віршами.

«Даруй літа щасливі цього дому господарю!» такий мотив свята Різдва, яке щорічно дарує радість дітям і дорослим. Срібні дзвіночки маленьких колядників дзвеніли сповіщаючи, що до нас ідуть аж «три празники в гості».

Свято Стрітіння завершує зимовий цикл народних свят. Це день зустрічі Зими з Літом повний цікавих несподіванок, народних прогнозів прикмет, передбачень, театралізованого дійства.

Кожного разу, відвідуючи музей, ми милувалися красою чудового саду, як говорили діти, садка дідуся Панаса. В усі пори року він надзвичайно привабливий і затишний. Так виник ще один напрям роботи – спілкування дітей зі світом природи садиби Панаса Мирного.

*Висловлює палке спасибі,
Стрічаючи люб'язно всіх
Панаса Мирного садиба,
Де щебет солов'їв дзвінких.*

Екскурсії, прогулянки-подорожі, ігри-мандрівки «В садок Панаса ми прийшли, послухати весни чарівні голоси», «На гостини до садиби завітаємо, зелене царство саду дідуся Панаса ми пізнаємо» спонукали дітей до пошуково-дослідної роботи, розвивали вміння спостерігати та робити висновки, порівнювати, замислюватися над побаченим. За участю батьків проходили святкування всесвітнього Дня Води та міжнародного Дня Землі. В дітей поширювали й узагальнювали поняття про планету Земля та Космос, про цінність і неповторність звичайної краплини Води, про цілюще Повітря, без якого життя неможливе.

Але найбільші наші педагогічні надбання – це залучення дітей до мистецької скарбниці Полтавщини.

Літопис Полтавщини кличе нас:

*«Скарбів історії торкнутись час»
Славетним людям жити у віках,
Бо їхня спадщина в нащадків на устах.*

Познайомивши дітей із сторінками життя творчості Панаса Мирного ми вирішили продовжувати цю роботу. На це нас надихнула цінна реліквія музею – улюблена книга Панаса Мирного – збірка віршів Леоніда Глібова. Це дало поштовх до вивчення творчості корифея української байки Леоніда Глібова.

Неодноразово перебуваючи в музеї діти слухали розповіді про славетних сучасників великого класика. Почесне місце серед них посів відомий композитор, диригент, музикант і теж полтавець Микола Віталійович Лисенко. Панас Мирний, Микола Лисенко – дві відомі історичні постаті, об'єднані спільним витвором мистецтва, дитячою оперою «Коза-дереза». Поєднання чудової музики видатного композитора та знайомої казки, записаної і

відредагованої Панасом Мирним, дало можливість залучити дітей до високого мистецтва опери, показати гармонію слова, музики і танцю.

Цей список продовжують імена відомих літераторів Олени Пчілки, Лесі Українки, Івана Франка, Василя Симоненка, Бориса Олійника.

Цікавлять дітей і суспільно-громадські події нашого міста. Відзначаючи 100-річчя журналу «Рідний край», одним з видавцем якого був Панас Мирний, ми порівнювали історичне видання із сучасною дитячою періодикою, дізнавалися про тих хто працює над створенням журналу. А святкуючи ювілей утворення Полтавської області, ще раз згадували імена та творчість славетних митців І. Котляревського, Л. Глібова, В.Симоненка, М. Башкірцевої, М. Лисенка, знаходячи місце їх народження на карті Полтавщини.

Залучити дітей до мистецтва живопису допомогла робота по ознайомленню з творчістю видатних майстрів-пензля полтавцями М. Ярошенко, М. Башкірцевою, К. Білокур, юною художницею С. Путрею, нагородженою посмертно медаллю «За життя гідне людини». Про життя цієї маленької полтавки було знято фільм за сценарієм Бориса Олійника.

Відвідання Мистецької галереї, бібліотеки філіалу №4, картинної галереї ЗОШ №27, безпосередня робота з дітьми на спеціальних заняттях із образотворчого мистецтва, застосування нетрадиційних форм живопису змогли пробудити в дітей цікавість, творчі знання, естетичний смак та емоційну насолоду.

Таку освітньо-виховну роботу, яка включає усі напрями роботи за сферами життєдіяльності та лініями розвитку Базової програми «Я у Світі» ми називаємо **музейною педагогікою**.

Музей... Чарівний світ... Хіба це не диво? Переступивши поріг потрапити в зовсім інший час і світ. Спостерігаючи за старовиною, відчути таємний подих минулих століть. Саме музей може подарувати дітям діалог з історією.

Музейна педагогіка формує і розвиває початки громадянськості, впливає одночасно на інтелектуальні, вольові та емоційні сторони особистості дитини. Вона дає змогу донести до дітей різноманітність способів, за допомогою яких можна ознайомитись з надбаннями культури отримати естетичну насолоду від творів мистецтва, розширити знання про видатних людей та історичні події, бути учасниками цікавих дійств.

Сподіваємось що зерна духовності національної культури та самовартості, що ми посіяли в душах нашої малечі, проростуть вагомим колосом і допоможуть стати справжніми громадянами Незалежної України.

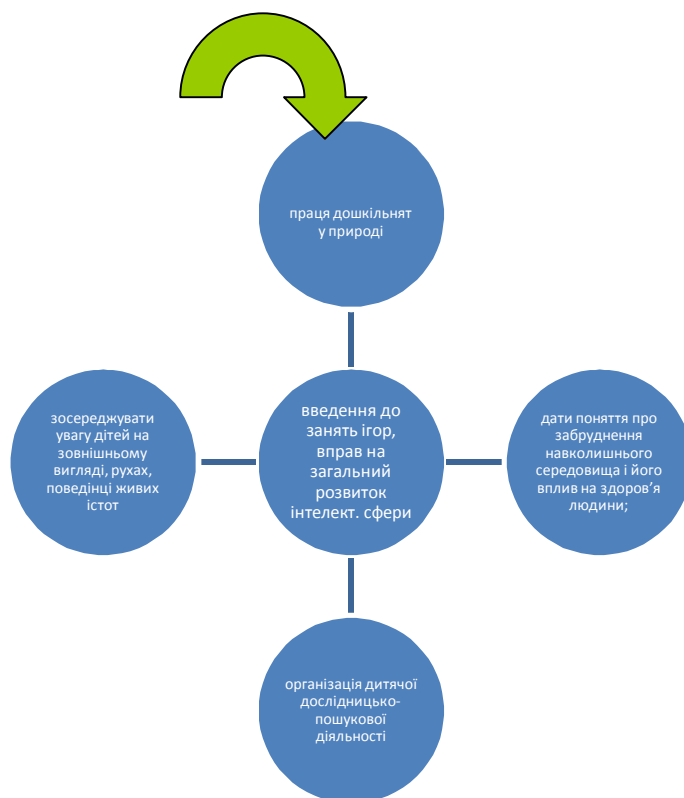
Наробки досвіду музейної педагогіки подаємо в додатку.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ «ГРАЙТЕ У ПРИРОДІ»(ЕКОЛОГІКА).

***Петрова Тетяна Володимирівна**, вихователь-методист Полтавського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 63 «Казка»
Полтавської міської ради Полтавської області*

Дошкільний вік — найважливіший етап у становленні екологічного світогляду людини, що передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям. Зміст навчально-виховної роботи в цьому напрямі полягає у розкритті перед дітьми багатогранної цінності природи. Здійснюючи екологічне виховання дітей, ми ставимо такі **завдання**:

Екологіка

Авторська модель роботи з екологіки:

За модель нашого бачення процесу розвитку в дітей розуміння природи й довкілля ми обрали сходи:

Вплив людини на природу

Розуміння функціонування природи

Знайомство дитини з оточуючим

Педагогічний колектив упроваджує шведський проект «Екологіка», мета якого – зробити дітей екологічно свідомими, обізнаними й активними членами суспільств

Складові елементи роботи з упровадження системи «Екологіка» (Швеція)

Теорія

Навчання вихователів

Ознайомлення з нормативними документами

Аналіз основних даних

Трансформація теорії до віку дітей

Практика

Ознайомлення

Особистий досвід

Опора на відчуття дітей

Оцінка

Самосвідомість

Уміння бачити

Дія

Практичне використання знань

Модель організації екологічного виховання в ДНЗ № 63

Базовий компонент дошкільної освіти	Державна базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»	Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт»	Програма «Екологіка» (Швеція)	Сучасні прогресивні матеріали
-------------------------------------	---	---	-------------------------------	-------------------------------

Шляхи реалізації завдань екологічного виховання

заняття
міні-заняття
рухливі ігри
індивідуальна робота
робота гуртків
свята, розваги
розвиваючі ігри
робота з ілюстративним матеріалом
практична діяльність з об'єктами природи
робота з вихователями
відвідування методичних заходів
самоосвіта
робота з батьками

Досягнуті результати

свідоме ставлення дітей до оточуючого
позитивний емоційний стан дітей
тренування відчуттів
розпізнавання слідів присутності людини в природі
дослідження природи
праця в природі
загальний розвиток інтелектуальної сфери

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ДНЗ (ЯСЛА-САДКУ) № 63 «КАЗКА»

<i>Елементи розвивального середовища</i>	<i>Функціональна роль</i>	<i>Форми і методи роботи</i>
Екологічна стежина на ділянці	– пізнавальна – еколого-оздоровча – розвиток емоційної і сенсорної сфери – емоційно-позитивне і безпечне спілкування з природою	– заняття (комплексні) – спілкування дітей з природою найближчого оточення – ігри – практична діяльність (посадка рослин, догляд за

	– дослідницька	ними) – дослідницька діяльність – фенологічні спостереження
Город, сад	– пізнавальна – формування трудових навичок – еколого-естетична – еколого-оздоровча – вироблення навичок екологічно безпечної поведінки	– посадка і догляд за рослинами – спостереження стадій їх зростання – ведення щоденників спостережень – знайомство з правилами екологічної безпеки для себе і природа– збір урожаю
Еколого-розвивальне середовище в групах	– пізнавальна – еколого-естетична – емоційно-позитивне спілкування з природними об'єктами – розвиток уяви – формування трудових навичок по догляду за рослинами	– ігри – догляд за рослинами, дослідницька діяльність – тематичні виставки дитячих робіт – ведення календарів погоди – читання художньої і енциклопедичної літератури про природу – ведення панорами добрих справ і ін.
Бібліотека (в групі)	– пізнавальна – виховання інтересу до літератури (художньої і науково-популярної)	– читання – розгляд ілюстрацій – бесіди і обговорення прочитаного – конкурси – складання казок про природу
Музичний зал (фізкультурний)	– еколого-естетична – пізнавальна – еколого-оздоровча	– проведення екологічних, свят – пісні, хореографічні композиції про природу – батьківські збори екологічної спрямованості – рухливі ігри – вправи – перевірення в об'єкти природи – дихальна гімнастика
Коридори, холи	– пізнавальна – розвивальна – естетична – інформаційна	– екологічний стенд для батьків – виставки дитячих робіт про природу
Куточки для батьків	– пізнавальна – інформаційна	– методичні рекомендації – виставки спільних робіт дітей і батьків

		– екологічна газета
Проектна діяльність	– пізнавальна – інформаційна – дослідницька	– проекти – екологічні афіші – екологічна реклама – листи в природу – моделювання – створення авторських екологічних казок – створення екологічних іграшок

- Навчають і розвивають, закріплюють знання
- Стимулюють до дослідницько-пошукової діяльності
- Спонукають до моральних вчинків, виховують любов до природи, формують навички бережливого ставлення до всього живого

Екологічна освіта дошкільників – порівняно новий напрямок у дошкільній педагогіці – вирішується здебільшого на основі формування природознавчих знань, що засвоюються на етапах дошкільного дитинства. Тому, використовуючи в роботі з дітьми ігри екологічного змісту ми даємо можливість дітям природним образом засвоїти різні складні уявлення (узагальнені, динамічні) про явища природи та закономірності.

Через гру, різноманітні ігрові дії з природними об'єктами, діти одночасно закріплюють та оволодівають новими знаннями, вміннями та навичками, вчаться експериментувати та займатися нескладною пошуковою дослідницькою діяльністю.

Водночас здійснюється досить глибоке самостійне пізнання, відбувається різноплановий аналіз, порівняння, зіставлення.

ДИТЯЧА ОПЕРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.

Романенко Наталія Павлівна, музичний керівник Переяслав-Хмельницького дошкільного навчального закладу №10 «Любавонька» Київської області

Сучасний музичний керівник в процесі музичної діяльності орієнтується загалом на програмовий репертуар для дітей, але водночас активно намагається збагатити його новітніми надбаннями з різних публікацій, з «живого» досвіду колег, з нещодавно почутого на телебаченні, радіо тощо. Пошук такого репертуару підпорядковується гуманній меті – оновленню змісту музично-театралізованих розваг, свят, музичних занять. Але не треба залишати поза увагою чудові, педагогічно спрямовані дитячі пісні, мелодії, ігри, хороводи з діючих програм. Вони увійдуть у побут малят, стануть їхніми «друзями», дитячими, так би мовити, шлягерами, спонукають їх до добрих вчинків і виконання деяких доручень, до самостійних музичних проявів. Завдяки цьому діти зможуть спілкуватися з значною кількістю музичних творів, та буде задіяний величезний виховний потенціал мистецтва. Варто збагачувати орієнтовний репертуар у розділі музичного виховання, додатковим і розцінювати такий процес як позитивний для музичного розвитку дітей.

Важливою функцією у формуванні музичної творчості дитини є пробудження її індивідуальної активності. Але це діло не просте. Щоб заповнити дитяче життя мистецтвом, духом музики, ця справа потребує не тільки ентузіазму та глибоких музичних знань, теоретичної підготовки, але і вміння співати, грати на музичних інструментах, вміти орієнтуватися не тільки в музиці, а і в літературі, зображувальній діяльності, хореографії, у можливостях різних театрів, вміння використовувати в своїй роботі аудіо записи. І всі ці види роботи потрібно показувати в яскравій виразній формі. Для дитячого сприймання музики твори слід підбирати яскраві, образні і з простими мелодіями. Дітям подобається самім розігравати дії казок. Вони із задоволенням поринають у світ музичної казки, опери. Веселі, яскраві, театралізовані дійства захоплюють дітей, бо дають змогу перевтілитися в героїв улюблених казок, пережити їхні пригоди, повторити героїчні вчинки, досхочу пофантазувати.

Казка – улюблений дітьми літературний жанр. Вона приваблює незвичайними казковими сюжетами і яскравими образами, що запам'ятовуються. Залучення до музичної казки, опери допомагає розширити життєвий та художній досвід дітей. Формує естетичний смак, збагачує дитину, допомагає розвивати її естетичні почуття.

Сучасний музичний керівник мусить бути свідомим того, що в процесі життєтворення особистості самоцінним є кожний віковий період. Не готувати дитину-дошкільника до майбутньої творчості, а забезпечувати реальні умови для сьогоденної актуалізації її творчої природи — у цьому шлях справжньої гуманізації мистецько-виховного процесу музичної та хореографічної діяльності.

Дитяча музична творчість - це діяльність, результатом якої є щось нове, оригінальне, неповторне. Вона залежить від енергії мозку і потребує поступового розвитку, використовуючи для цього різноманітні вокальні вправи, музичні ігри.

Треба відзначити, що через зацікавленість, любов до знань виявляється цілий комплекс пізнавальних потреб. На перших етапах життя дитини цікавість не має диференційованого характеру, їй хочеться знайти запитання: "чому", "як", "навіщо". Поява гри як виду діяльності

сприяє диференціації цікавості дитини, стимулює формування її пізнавальної активності та ініціативи як важливих показників готовності до навчання.

Психологи вказують на те, що здібності - це психічна якість людини, яка забезпечує їй успіх у певній діяльності. Здібності, знання і уміння утворюють єдність, але не тотожність. Здібності дитини - лише можливість для набування знань і вмінь. Здібності - це можливість, а досягнутий рівень майстерності в тій чи іншій галузі - це дійсність.

Психологія встановлює загальне правило розвитку дитячих здібностей. Вони виявляються тільки у такій діяльності, яка без них не може здійснюватися. В ній здібності надалі формуються та розвиваються.

У талановитих дітей процес становлення здібностей іноді прихований від зовнішнього спостереження: створюється невірна думка, уява, що талановита дитина оволодіває будь-якими знаннями і уміннями без зусиль, без невдач. Насправді ж ніхто не народжується з готовими здібностями.

Дитину треба підтримувати, допомагати їй долати труднощі, створювати умови для творчості. Проте, всебічно розвиваючи здібності дитини, не можна забувати про головне, що це не є самоціллю. Найголовніша здібність - завжди бути людиною, особистістю.

Найвищим ступенем прояву здібностей дитини в основному до певного роду творчої, оригінальної діяльності - вважають талант. Проте є талановиті діти, яким притаманні різнобічні здібності: вокальні, хореографічні, акторські. Залежно від рівня здібностей розрізняють дітей талановитих і геніальних.

Здібності, а отже, й талант дитини мають свою природну основу у вигляді задатків, зумовлених генетично.

Однак їх виявлення і розвиток багато в чому залежить від системи, характеру, виховання та соціального оточення. Важливе значення має раннє виявлення здібностей і можливість прогнозів на майбутню творчу діяльність.

З метою розвитку здібностей дитини її треба залучати до різних видів творчої діяльності: малювання, музичних занять, технічної творчості, спорту, танців.

Виявивши у дитини нахили та здібності до якогось виду діяльності, батькам треба звернутися за порадою до спеціаліста.

Знання вікових особливостей дозволяє ефективніше регулювати життєдіяльність дитячого організму, створювати оптимальні умови для розкриття здібностей та обдарувань дитини, обирати найбільш дієві засоби впливу на неї.

У педагогіці поряд з поняттям "вікові особливості" побутує не менш важливе - "вікові можливості", що охоплює усе те, чого дитина певного віку може досягти при правильному повноцінному вихованні (своєрідний внутрішній потенціал).

У кожної дитини до певного часу існують приховані можливості її розвитку - розумового, морального, естетичного, фізичного і т.д. Психологи називають цю особливість "зоною найближчого розвитку". Виявлення цих можливостей значною мірою залежить від своєчасної допомоги дорослих.

Дошкільний вік - це період інтенсивного всебічного і гармонійного розвитку особливості і хоч у цей час дитина ще не має певного кола обов'язків, а вільно займається тим, що її цікавить, діяльність аналізаторів, пам'яті, мислення, мови спричиняє до формування чуттєвого стану пізнання світу.

Більшу частину часу дошкільник проводить в іграх, слуханні казок і розповідей, він захоплюється малюванням, ліпленням, співами, танцями. Завдяки цим видам діяльності і відбувається його психічний розвиток.

Акторська гра - один із важливих видів самостійної діяльності дітей, що сприяє їх фізичному і психічному розвитку. Ця гра в основному викликає позитивні емоції.

Дошкільнику властиві висока емоційність, вразливість, рухливість. Його поведінка значною мірою ситуативна, тобто визначається тим, що відбувається в даний момент. Протягом дошкільного віку дитина починає повніше усвідомлювати себе, своє становище серед інших людей. У старших дошкільників з'являються вищі соціальні почуття, зокрема,

співпереживання, зароджується усвідомлення поведінки, прагнення включатись у акторську діяльність.

Дошкільне дитинство являється найбільш чутливим для прояву нахилів та здібностей до занять музичною творчістю. Музична казка являється вихідною основою для народження художньої позиції дитини. В психологічному прояві дитяча гра та музична творчість мають багато спільного. Ця емоційна невимушеність мотивів, яка включає дітей до акторської гри та в музичну творчість. Це домінування образного начала: "увійти в образ" і в художній діяльності, і в дитячій грі присутнє як обов'язковий елемент.

Акторська гра в музичних казках - серйозна діяльність для дітей і за характером задач і результатів цієї діяльності, і за значенням в цілому для особистості дитини.

Види музичної діяльності дитини на музичному занятті різноманітні: слухання музики, спів, гра на дитячих інструментах, ритмічно-музичні вправи, ігри, танці, вивчення найпростіших понять про музику, оволодіння найпростішими теоретичними знаннями, вміннями та навичками. У дитини повинен розвиватися інтерес та емоційне ставлення до музики, з'явитися перше оцінювання твору, інтенсивно формуватися музичний слух. Розвиток музично-творчих здібностей - одна з найбільш актуальних задач музичного виховання дітей.

Кожен з видів музичної діяльності відрізняється прийомами навчання і методами розвитку творчості.

Разом з цим встановлюються різноманітні взаємозв'язки між навчанням і творчістю.

Музичні рухи діляться на музично-рухові вправи та музичні ігри і танці. Одна з найважливіших вимог, які ставлять до музичних рухів - відповідність їх характерові музики, змістові, мелодійно-ритмічним її компонентам.

Рухові завдання слід добирати згідно з програмними настановами для даного віку, реальними можливостями їх виконання дітьми.

Участь дитини в музичних казках надає широкі можливості для творчих проявів дітей. Сюжетна лінія казки близька до тих умов, які супроводжують її в побуті. Тоді дитина діє з ініціативою, самостійно та схильна проявляти себе так само і в діях музичних казок. Розвиток музичних образів визначає і розвиток сюжетної лінії гри. Тому діяльність дитини набуває естетичного характеру та її творчість будується на основі музично-літературного сценарію, чи пісні, чи програмної музики, яка підказує хід подій.

В музично-ігровій творчості пропонують завдання, які спрямовані на самостійне застосування дітьми імітаційних рухів, окремих дій, які характеризують однотипні персонажі. Послідовність ускладнення подальших завдань залежить від розвитку музично-ігрового образу. Він стає більш динамічним. Найбільш складним завданням являється композиція музичної гри з розвитком сюжету, з різними ролями. Створення образу в музично-ігровому дійстві відбувається на основі усвідомлення ритмічних, виражальних рухів під музику.

Перші спроби виконати творчі завдання в дітей можуть викликати труднощі: дітям не вистачає виразності для передачі свого ставлення до персонажу. Але поступово вони звикають до нових ситуацій і рухи стають невимушеними.

На заняттях при розучуванні музичних творів можна використовувати учбові і творчі завдання. Деякі завдання пов'язані з програмною музикою і змістом пісні. Коли рухи зафіксовані, педагог дає точні вказівки, іноді показує окремі рухи. Навіть в цьому випадку, дітям роз'яснюють гру, грають окремі частини музичного супроводу і пропонують дітям подумати, де повинен змінитися характер рухів відповідно з музикою (II частини твору: наприклад).

Для того, щоб музична творчість розвивалась систематично, весь час варіювалось треба використовувати спеціальні музично-літературні сценарії у вигляді пісень чи програмних п'єс, які б діти могли самостійно інсценувати. З ускладненням музичного репертуару ускладнюються й творчі завдання. Спочатку дітям пропонують такий твір, під який він імпровізує:

- **однотипні** рухи окремих персонажів машиніст веде поїзд, вершник іде на коні. Потім йдуть завдання, коли діти

- **повинні відтворити** музично-ігровий образ у відповідному розвитку

(зайці веселяться, їх злякали, вони повтікали). Далі завдання

- ускладнюється, діють одночасно **декілька персонажів**. Діти в рухах повинні виразити їх взаємовідношення (зайчик гуляє, прийшов мисливець, заєць втік).

Найскладніший тип задач, коли дітям пропонують самостійно побудувати композицію гри. Діти розподіляють речі, домовляються між собою про план дій.

У процесі практики утворився наступний порядок проведення занять перед розучуванням музичних казок. Вони починаються з музично-ритмічних вправ, які гарно організують колектив, концентрують слухову увагу дітей. Потім діти співають, слухають музику, сидять спокійно, не відволікаються. Слухаючи себе та вказівки музичного керівника, вони виконують вправи для розвитку слуху, творчі завдання, розучують нові пісні, повторюють вже вивчені. Наприкінці занять проводять ігри, танці, хороводи.

Методи та прийоми розучування музично-текстового матеріалу до музичних казок.

Наглядно-слуховий (виразне виконання музики музичним керівником);

наглядно-зоровий (показ гри, танці, окремих елементів рухів);

словесний метод (образна розповідь про нову казку: арії, таночки; пояснення і нагадування входів виконання);

метод вправ (багаторазове повторення).

Розучуючи музичні казки, педагог використовує не тільки *показ*, але й *слово* - в образній формі, та в формі коротких, доступних вказівок.

В основі сучасних підходів до організації музично-педагогічного процесу в дошкільному закладі лежить ідея розвитку дитини, зокрема, своєчасне виявлення її природних здібностей, обдаровань. З огляду на це особистісно орієнтована модель дошкільної освіти потребує створення для малюків комфортних, оптимальних умов, за яких вони могли б проявити свої здібності, пробудити таланти, реалізувати потенційні можливості, саморозвиватися.

Не викликає сумніву: дитина лише тоді не загубиться в дорослому житті, збереже гармонію у стосунках зі світом, коли віднайде ту сферу діяльності, до якої спонукають її природні здібності та вподобання. Оскільки ж саме мистецтво розвиває в людини універсальну здатність до творчого вдосконалення будь-якої діяльності, музичні керівники повинні **надавати пріоритетне значення естетичному напрямку**, який передбачає: формування у малят потреби в естетичному світосприйманні; створення умов для особистішого спілкування з мистецтвом; навчання правильного розуміння прекрасного в житті та мистецтві; оволодіння культурою почуттів.

Одним із засобів впливу на формування особистості дитини є особливий вид музичної діяльності — музична казка. Ознайомлення з нею і доступне залучення до нього розвивають співочі здібності, художньо-естетичний потенціал малюка, допомагають йому глибше пізнати себе, спонукають до самовдосконалення, навчають долати труднощі, відчувати задоволення від власних досягнень та успіхів інших.

Оскільки провідною діяльністю дошкільнят визнано гру, театралізоване дійство як вид сюжетно-рольової гри ефективно впливає на їхнє особистісне зростання. Крім того, сценічна діяльність для дітей — один із найулюбленіших видів творчості, до якого вони долучаються легко й охоче. Дошкільнята — активні учасники музичних вистав. Вони в них і режисери, гримери, костюмери, і, звичайно ж, актори, співаки, танцюристи.

Опера — це такий жанр музично-драматичного мистецтва в якому вміст втілюється засобами музичної драматургії, головним чином за допомогою вокальної музики. Опера — це синтетичний жанр, що поєднує в єдиній театральній дії різні види мистецтв: драматургію, музику, декорації, костюми, хореографію.

Починаючи з 1996 року ми з дітьми вивчили та показали такі дитячі опери (додаток на диску):

1. Ку-ка-рі-ку
2. Муха-цокотуха (муз. М. Красева) — 1999 рік
3. Кресало (муз. С. Горковенко) — 2000 рік

4. Кіт у чоботях (муз. С.Сосніна) – 2001 рік
5. Дюймовочка () – 2002 рік
6. Колобкові мандри (муз. Н. Барабаш) – 2003 рік
7. Приятелі (муз.) – 2004 рік
8. Гуси-лебеді (муз.) – 2005 рік
9. Як сонечко братика шукало (муз.) – 2007 рік
10. Пригоди червоної шапочки (муз.) – 2009 рік
11. День народження веселки (муз. Н. Рубальської) – 2011 рік

МЕТОДИКА СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

Фіяло Таміла Іванівна, завідувач Полтавського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №12 «Ведмежатко» Полтавської міської ради Полтавської області

Багато років, одним з головних напрямків роботи педколективу ДНЗ №12 „Ведмежатко” є статеве виховання, закладення в дошкільнят основи майбутнього щасливого сімейного життя та виховання справжніх особистостей, які здатні розвивати своє внутрішнє „Я”. Зокрема, під статевим вихованням розуміється процес систематичного, свідомо здійснюваного впливу на психічний та фізичний розвиток хлопчика і дівчинки з метою оптимізації їхнього особистісного розвитку і діяльності в усіх, пов’язаних зі взаєминами статей, сферах життя.

Спостерігаючи різносторонню діяльність дитини під час перебування в дошкільному закладі на протязі кількох років, і пам’ятаючи про те, що увесь світ — людський, тваринний, рослинний - має дві основи: чоловічу і жіночу, у нас виникло бажання виховати дітей так, щоб майбутні чоловік та жінка не плутали своїх ролей на самому початку свого життєвого шляху. Наше переконання, що хлопчикам не варто зростати слабкими, вередливими, безвільними; а от у дівчаток зовсім не хочеться помічати грубощів.

Отже, виховання та навчання хлопчиків і дівчаток у дошкільному віці, на наше глибоке переконання, має певні відмінності, особливості.

Результатом цих спостережень, роздумів, висновків стала наша авторська програма статевого виховання дошкільників "Паростки життя" створена в 1993 році та рекомендована Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів зі спеціальності „дошкільне виховання” (лист №14/18-г-1392 від 8 серпня 2007 року).

Особливістю програми є те, що вона направлена на створення таких умов, щоб перебування дітей у групах було радісним, змістовним, цікавим; умов, які б допомогли виховати дитину, яка позитивно ставиться до своєї статевої належності, розуміє, що хлопчик — це майбутній чоловік, а дівчинка - це майбутня жінка; має уявлення про особливості та призначення чоловіка і жінки в житті. Поряд з цим, програма передбачає прищеплення хлопчикові звичок лицарства, витривалості, сили, виховання здатності захистити слабшого, трудівника, скарбника народної мудрості; а дівчинці — прищеплення звичок майбутньої господині, матері, що знає секрети жіночого мистецтва, вміє берегти рід, бути лагідною, граційною, дбайливою, доброю, вміє берегти і передавати народну мудрість.

Мета статевого виховання – підготовка дітей до майбутнього щасливого сімейного життя (дивись додаток №1).

Основні завдання програми — це спільно з сім'єю виховати активне пізнавальне, моральне і естетичне ставлення дитини до навколишнього світу; забезпечити рівень знань, практичних умінь і навичок, відповідно статі, які гарантуватимуть дитині

адаптацію до життя, здатність орієнтуватись у ньому; навчити дитину бачити добро, схвально оцінювати тих, хто його робить, прищеплювати звичку робити добро, як основу потреби, надавати можливість дитині максимально розкривати власну індивідуальність, закладені природою здібності, нахили, таланти і ін. Реалізація завдань впроваджується через культуру діяльності, культуру спілкування, виховання культурно-гігієнічних навичок (дивись додаток №2).

Усю роботу зі статевого виховання дітей дошкільного віку ми здійснюємо, дотримуючись таких принципів:

- ✚ активності — використання будь-яких ситуацій у житті дитини для формування у неї правильних установок щодо своєї статі і вироблення відповідної рольової поведінки;
- ✚ реалістичності — формування реалістичного розуміння статевої диференціації;
- ✚ адресності — врахування не лише статі і віку дитини, а й її психічного та фізичного розвитку, соціального і культурного рівня;
- ✚ неперервності — послідовне врахування накопичених знань і соціального досвіду дитини, починаючи з раннього дитинства;
- ✚ правдивості — надання максимально правдивої інформації з урахуванням віку дитини та можливостей розуміння цієї інформації;
- ✚ довіри — базування відносин між дитиною та педагогом на довірі, яка можлива лише за умови серйозного ставлення педагога до інтересів дитини, її бажань та проявів статевої поведінки;
- ✚ моральної чистоти — виховання моральної особистості, у якій домінують якості, що формують хлопчика як майбутнього чоловіка, а дівчинку — як майбутню жінку.

Педколектив дошкільного закладу докладає чимало зусиль, щоб реалізувати ці завдання щодо різнобічного, гармонійного розвитку дитини відносно статі.

Програма складена за такими напрямками:

- ✚ ознайомлення дошкільнят з особливостями жіночого та чоловічого організмів;
- ✚ ознайомлення дітей віком 3-6 років із нормами статевої поведінки та культурою міжстатевих взаємин;
- ✚ формування статевої рольових функцій;
- ✚ виховання в дівчаток рис жіночності, а в хлопчиків – мужності.

Питання статевого виховання починаючи з раннього віку є невід'ємною частиною усіх видів діяльності дітей. На заняттях з різних розділів програми (ознайомлення з навколишнім світом, розвиток мовлення, формування математичних уявлень, фізкультура тощо), під час образотворчої, трудової та ігрової діяльності діти засвоюють загальноприйняті норми поведінки, зміст і особливості виконання певних соціально-статевих ролей.

Роботу зі статевого виховання педагоги нашого закладу проводять комплексно, використовуючи різні методи (теоретичні, практичні), спеціально підготовлені та природні ситуації, що виникають у процесі життєдіяльності.

Основними формами роботи з дітьми у цьому напрямі є:

- ✚ організовані заняття — групові та індивідуальні;
- ✚ етичні бесіди;
- ✚ розвивальні та логічні завдання;
- ✚ проблемні ситуації;
- ✚ прогнозування життєво значимих ситуацій;
- ✚ ігри;
- ✚ ситуації спілкування з дітьми;
- ✚ прогулянки, екскурсії;
- ✚ театралізовані розваги;
- ✚ самостійна діяльність дітей;
- ✚ методика еротичної гімнастики М. Єфіменка;
- ✚ психогімнастика (дивись додаток №3).

Також широко використовуються: планування, конспекти занять, розроблені самими педагогами ДНЗ, народні й авторські казки.

Програма „Паростки життя” подає теми занять із програмним змістом. Мета статевого виховання спеціально винесена на перше місце, щоб показати її важливість і підкреслити основний напрям роботи ДНЗ №12. До програми додаються конспекти занять, ігри, казки.

Щоб робота зі статевого виховання дошкільників була ефективною, педколектив налагоджує контакт з батьками, які бачать в працівниках дошкільного закладу своїх союзників у розвитку та вихованні дітей. На батьківських зборах, святах, розвагах працівники закладу можуть обговорювати з татами і мамами проблеми статевого виховання дошкільників, надавати цікаву для батьків інформацію.

Оцінюючи результативність роботи за авторською програмою „Паростки життя”, слід підкреслити, що діти стали більш осмислено і позитивно ставитися до своєї статі, розвинулися інтелектуально, набули стійких моральних звичок, розуміють призначення чоловіка і жінки у родині та в суспільстві, знають будову свого організму, функції органів, володіють навичками догляду за ним, розуміють доцільність здорового способу життя.

"Діти переймають усе, в чому бачать якийсь інтерес, переймають і добре, і зле, красне й іншого разу бридке, - сказала С.Русова. - Через те і треба, щоб вони у своєму оточенні бачили якнайбільше добра і краси". Отож наші вихователі день у день створюють для малечі прекрасні умови, цікаві оригінальні дидактичні посібники, плекають паростки любові до рідної землі, природи, поваги до людей. Все оточення скаже вам без слів про те, що в нашому садочку працюють творчі люди, для яких любов до дітей є сенсом їх життя, які зробили перебування дітей у садку радісним, змістовним, цікавим. І своїм головним призначенням педагоги вважають сприяння та забезпечення розвитку особистості відповідно статі, піклування про зміцнення здоров'я дітей, турботу про душу дитини, її фізичний стан, емоційний настрій; у прищепленні хлопчикам галантного ставлення до дівчаток, навичок джентльменської поведінки, вміння брати на себе відповідальність, поважати у дівчатках майбутніх жінок, бути їм за охоронця, захисника; у дівчаток — жіночості, привітності, лагідності, гнучкості, ніжності, витонченості, граційності, компромісності.

Майбутнє дитини значною мірою залежить від того, як вона зуміє адаптуватися до соціального середовища, коли поряд не буде наших дбайливих вихователів, готових прийти на допомогу. Статеві особливості соціального розвитку дошкільнят як складові соціальної компетентності, які ми формуємо, підготують їх до входження у доросле життя.

РОЛЬ ТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ У ВСЕБІЧНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.

Барановська Наталія Іванівна, заступник директора з виховної роботи

Полтавського спеціалізованого навчально-виховного комплексу №26 «Перші кроки»

Полтавської міської ради Полтавської області

Хівренко Лариса Юрійівна, вихователь Полтавського спеціалізованого навчально-

виховного комплексу №26 «Перші кроки» Полтавської міської ради Полтавської області

Для участі у Міжнародному фестивалі педагогічних інновацій ми представляємо наочально-методичний посібник «Роль тематичного навчання у всебічному розвитку особистості дошкільника», який містить розробки тематичних проектів «Тваринний світ планети Земля», «Транспорт», підготовлені згідно вимог Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція), положень особистісно орієнтованої освіти, програми «Впевнений старт».

Посібник презентує досвід роботи вихователя Хівренко Л.Ю. з розробки та реалізації теми «Тваринний світ планети Земля» (старша група).

Поштовхом до цієї теми була поява набору пластмасових тварин, які живуть на різних континентах. Цю гру приніс хлопчик і презентував на ранковій зустрічі. Відразу було видно інтерес дітей до досліджень та збагачення знань про тварини, що не мешкають в нашій місцевості: жираф, крокодил, бегемот та інші. Коли визначилась тема для вивчення, педагог разом з дітьми склали план пошуку потрібної інформації.

Подаємо деякі можливі шляхи її одержання:

- Пошук в книгах та Інтернет;
- Звернення за допомогою до батьків;
- Запити фахівців (краєзнавчий музей);
- Відвідування приїжджого зоопарку, цирку;
- Екскурсії;
- Відвідування бібліотеки, добірка оповідань про тварин;
- Запрошення людини, пов'язаної з дресурою тварин;
- Організація відвідування циркової вистави;
- Завершення роботи над темою святом.

Під час вивчення теми діти занурюються у дослідження, є активними учасниками педагогічного процесу, забезпечені необхідними матеріалами, джерелами інформації. Малюнковий календар з написами, друкованими повідомленнями дітей та малюнками, спонукає їх до читання, сприяє розвитку у дітей літературних вмінь.

Все навчальне середовище спрямоване на вивчення теми. У центрах діяльності готуються відповідні завдання, дидактичні ігри, які задовольняють освітні потреби кожної дитини.

У результаті Центри діяльності наповнюються іграми, матеріалами для опрацювання, картками, добірками книг стосовно теми, яка вивчається, завданнями різних типів складності.

За результатами опрацювання кожної із тем готується випуск великої КНИГИ, де кожна дитина разом з батьками є автором своєї сторінки, КОЛАЖ, СВЯТО. Ці книги розміщуються у Центрі грамоти на книжковій полиці, доступні для розглядання і перечитування.

Наш досвід переконує, що тематичне навчання має такі переваги:

- приємна пошукова робота для педагога і дітей;
- краще розуміння матеріалу;
- можливість зв'язку між навчальними дисциплінами;
- посилена мотивація до навчальної діяльності;
- можливість глибокого вивчення питань відповідного рівня складності.

РОЗДІЛ II. ІННОВАЦІЇ У ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ВОСПИТАТИКИ

Гликман И.З., кандидат педагогических наук, доцент Московского городского педагогического университета.

Если под воспитанием иметь в виду не отдельные беседы педагогов с детьми, классные часы, индивидуальные наставления и разговоры – то есть попытки отдельных воспитательных влияний, а *создание условий, обеспечивающих формирование нравственной личности и настоящего гражданина своей Родины*, – то, к сожалению, такого воспитания в школе нет. Уровень воспитанности молодёжи в массе своей оставляет желать лучшего.

Родители ругают учителей, учителя винят родителей, все вместе полагают, что современная молодёжь просто стала очень трудной, телевидение совсем уж распустилось, а государство не наводит должного порядка. Короче, виноватых много, а спросить как будто бы не с кого, у всех есть уважительные причины. Да, это наша общая, социальная беда.

Впрочем, за воспитание школьников отвечают, прежде всего, школьные педагоги – это их прямая, профессиональная обязанность. Именно им платят зарплату не только за обучение, но и за воспитание детей. Поэтому, казалось бы, надо спрашивать именно с них, это их недоработка.

Но мне хотелось бы выступить в их защиту. *Где и кто учил их воспитывать детей? В вузе? Как? На основе учебников педагогики? А можно ли по ним научить воспитывать?!*

Хотя почти во всех этих учебниках утверждается, что педагогика – наука о воспитании, однако это не так! ***Педагогика это наука об образовании!*** Её предметом является – должно являться! – *и обучение, и воспитание*.

Что касается *обучения*, то здесь ситуация проще. Уже давно сложилась дидактика – наука, посвящённая обучению, и являющаяся признанной частью педагогики. Её идеи, принципы, методы и средства довольно подробно изложены в учебниках по педагогике, и внимательно изучающий эти материалы студент может стать неплохим *преподавателем*.

Иное дело с воспитанием. Целостного, системного и взаимосвязанного курса воспитания в учебниках педагогики нет! Нет глубокого раскрытия сущности воспитания, обоснованного и системного рассмотрения основных законов, принципов и методов воспитания, нет целостного курса воспитательной работы.

Например, среди методов воспитания называют обычно методы убеждения, поощрения, наказания, иногда ещё – соревнования. Почему именно эти, а не другие, как они взаимосвязаны, какова системная основа их классификации – всё это трудно понять по указанным учебникам.

И это не случайно. Изложение знаний по вопросам воспитания складывалось в учебниках, прежде всего, как суммирование высказываний выдающихся деятелей культуры, философов, педагогов с древности до наших дней. Сверх этого, во многих учебниках даются значительные выписки и цитаты из того, что писали, например, Дж. Локк, Я.А.Коменский, Ж.-Ж. Руссо, К.Д. Ушинский, Дж. Дьюи и другие учёные *по тем или иным вопросам* воспитания. И, действительно, многие высказывания выдающихся философов и педагогов дают множество ценнейших идей для тех, кто занимается воспитанием детей. Они входят в сокровищницу педагогических знаний.

Но из суммы высказываний нельзя слепить практико-ориентированную науку! Во-первых, эти высказывания разноречивы, иногда противоречат друг другу. Во-вторых, смысл, задачи и методика воспитания в разные исторические периоды понимались по-разному. В-третьих, многие из авторов этих высказываний не имели достаточного опыта целостного процесса воспитания. А, в-четвёртых, *с каждым выдающимся открытием в*

области науки вся система научных знаний должна была подвергаться основательной переработке. Как это и получилось при работе Я.А.Коменского над системой знаний о том, как учить. Так он стал основателем новой науки – дидактики.

Ничего подобного в области воспитания не было.

Вспомним знаменательное высказывание *А.С.Макаренко*. Когда ему пришлось приступить к реальному опыту воспитания и перевоспитания тысяч беспризорных правонарушителей, он, досконально изучивший всё, что было создано до него в педагогической науке, сказал примерно так: Сколько написано прекрасных слов, сколько замечательных идей, однако для организации конкретного воспитательного процесса *нет ничего!*

Максим Горький написал, что «огромнейшего значения и поразительно удачный педагогический эксперимент» *А.С.Макаренко* «имеет мировое значение»; этими словами он охарактеризовал значение небывалого массового опыта эффективного перевоспитания и воспитания тысяч наиболее трудных для воспитания, педагогически запущенных и морально искалеченных детей. Но не будем забывать, что этот *практический* результат был бы невозможен не только без освоения Антоном Семёновичем накопленных в педагогике идей, *но и без самостоятельной творческой разработки им тех целостных и системных знаний об организации практического воспитания, которых так не хватало в педагогике.*

В нашей педагогической литературе нередко ограничивают вклад *А.С. Макаренко* в педагогику лишь тем, что он создал теорию воспитания в коллективе. Действительно, проблемам влияния группы на личность, создания и развития воспитывающего коллектива, налаживания правильных отношений в коллективе, управления воспитательными процессами в нём – этим вопросам Антон Семёнович уделял огромное внимание.

Но нельзя вклад *А.С.Макаренко* в педагогическую науку ограничивать только этим. На самом деле, в области теории воспитания он многое и многое сделал впервые. Он обосновал и сформулировал новую педагогическую логику, основанную на диалектическом подходе к педагогическим явлениям, тщательно и по-новому разработал организацию социально-нравственного воспитания в школьном производственном процессе, в организованном досуге и клубной деятельности, в процессе самостоятельного решения школьниками проблем общественной жизни и через их самоуправление, создал взаимоувязанную систему педагогической мотивации, открыл истинную сущность воспитательного процесса как формирования социально- и личностно-ценных отношений, доказал решающую роль организации жизнедеятельности школьников, пронизанной культурными отношениями, для их воспитания и выработал огромное количество других ценнейших педагогических идей и технологий.²

Ни один педагог-теоретик не вносил такого огромного, мощного вклада в сокровищницу идей о воспитании. Взаимосвязь, системность и доказанный воспитательный эффект целостного применения этих идей позволяют утверждать, *что своими трудами он заложил возможности создания новой педагогической науки – науки о воспитании.*

За прошедшие после смерти *А.С.Макаренко* десятилетия его труды неоднократно переиздавались, изучались, исследовались, осмысливались и комментировались многими учёными – педагогами, философами и психологами, предпринималось немало усилий по реализации его идей, прошли сотни научных конференций в России и других странах, обсуждавших эти проблемы, были изданы тысячи научных работ – книг и статей – рассматривающих проблемы макаренковского наследия.

К началу 21 века сложились условия для оформления **науки о воспитании как самостоятельной науки в семействе педагогических наук**. Корень названия этой науки, учитывая решающий вклад в её создание учёного нашей страны *А.С.Макаренко*, писавшего

² Подробнее я написал об этом в ряде статей. См.: *А.С.Макаренко – классик мировой педагогики*. Право и образование, 2008, № 12. Живая педагогика Макаренко. Инновации в образовании, 2008, №3. Главное, что оставил Антон Макаренко в веках. Инновации в образовании, 2008, №6 и др.

свои труды на русском языке, должен быть выражен термином славянского, русского происхождения и прямо указывать на её предмет – воспитание.

Так родился термин «воспитатика». Его созвучие с термином «дидактика» напоминает о соседстве и связи этих наук в составе педагогики и о том, что они являются важнейшими педагогическими науками.

Работая над учебником по воспитанию, предназначенным для студентов³, группируя его материалы и формулируя важнейшие понятия, я ещё раз убедился, что накопленные к началу 21 века знания о воспитании *не являются неким дополнением к дидактике, а действительно представляют собой самостоятельную науку.*

Наука это система работающих знаний. Воспитатика можно назвать наукой только при условии системной организации знаний о воспитании, доказательном определении специфики и сущности процесса воспитания, его законов, принципов и методов, а также обоснованной разработки основ организации воспитательного процесса. Поскольку эти задачи к началу 21 века были выполнены, поэтому воспитатика, безусловно, является самостоятельной педагогической наукой.

Рассмотрим ряд важнейших положений воспитатики.

Личность развивается самостоятельно, под влиянием внутренних и внешних условий. Воспитание это природо- и культуро- сообразное целенаправленное влияние на развитие и формирование характера и качеств личности. Его можно определить и так: воспитание – это создание условий, обеспечивающих культурное формирование качеств, направленности и характера личности.

Оно не сводимо к обучению, поскольку имеет собственную сущность, задачи, законы, принципы и методы. В то же время оно неразрывно связано с учебным процессом общими целями формирования личности и совместными формами организации жизнедеятельности детей.

В основе качеств личности лежат закрепившиеся *отношения* человека к окружающим людям, обществу, к себе, к природе и различным сторонам действительности. Отношения связывают человека с другими людьми и с обществом, природой и другими окружающими объектами. Но характер отношений может быть разный, например, нравственный или безнравственный.

Длительное функционирование, повторение отношений делает их *привычными*, своими, закрепляет и превращает их в те или иные качества личности. Когда отношение закрепилось, его можно определить как элемент психики: в данном случае, отношение – это установившаяся и закрепившаяся в психике человека своеобразная связь с объектами окружающего мира. В нравственной личности закрепились нравственные, культурные отношения человека к окружающим.

Отношения растущего ребёнка – главный объект работы воспитателя.

Такой подход к воспитанию при последовательном его применении позволяет по-новому и доказательно сформулировать основные законы, принципы, методы и формы воспитательного процесса.

В частности, опираясь на него, можно сформулировать ряд важнейших законов воспитатики. Эти законы позволяют глубже понять внутренние устойчивые связи явлений в области воспитания. Рассмотрим их подробнее.

1. Закон жизнедеятельности

Воспитание личности происходит в организованном и направляемом педагогом процессе жизнедеятельности ребенка.

Отсюда следует, что попытка воспитывать детей, не затрагивая и не организуя их деятельность, мало продуктивна. Увлечение всевозможными беседами педагогов или родителей с детьми, какими бы хорошими ни казались сами по себе эти разговоры, не

³И.З.Гликман. Воспитатика. Учебник для студентов педагогических вузов в 2-х частях. Часть I. Теория и методика воспитания. Часть II. Организация воспитательного процесса. М., НИИ школьных технологий, 2009.

приведут к успеху в воспитании, если они не вплетены в организованную педагогом *деятельность* детей с такой же воспитательной установкой, как и эти беседы.

2. Закон отношений

Определяющую для воспитания роль в деятельности имеет характер отношений, складывающихся и функционирующих между данным человеком (в частности – ребенком) и обществом, его частями и отдельными людьми.

Отсюда следует, что не сама по себе деятельность, в которую включен, скажем, школьник, какой бы она увлекательной или социально-приемлемой ни была, воспитывает ребенка. Всем известно много случаев, когда дети включены в труд, часто работают в школьной мастерской, но вовсе не становятся трудолюбивыми. Занять детей какими-либо делами – это не главное. Решающим для воспитания является то, в какие именно *отношения* они становятся в ходе этой деятельности – к ее задачам, процессу, участникам и т.д., какие отношения налаживаются, повторяются и становятся привычными, например, – полезные для совершенствования характера детей и нравственные или вредные и безнравственные.

3. Закон соответствия отношений и потребностей.

Характер складывающихся у человека отношений к другим людям, объектам и явлениям окружающего мира зависит от того, насколько все эти объекты способствуют или препятствуют удовлетворению его потребностей в самом широком смысле слова.

Всё, что способствует удовлетворению его *потребностей*, вызывает у него положительное отношение, то, что препятствует – отрицательное. Это необходимо учитывать воспитателям, которые стремятся вызвать положительные отношения школьников к социально ценным явлениям и культурной деятельности.

4. Закон мотивации положительной деятельности

Воспитание совершается путём вызова и укрепления положительных мотивов поведения и культурных отношений через актуализацию соответствующих потребностей.

Целенаправленное влияние педагогов на школьников происходит, прежде всего, через побуждение к культурному поведению на основе актуализации некоторых потребностей личности. Поэтому *стимулирование* положительного поведения детей, а также их самосовершенствования является ключевой педагогической задачей.

5. Закон адаптации воспитательных средств.

Существенные различия между отдельными детьми, а также между детскими группами, включёнными в школьный воспитательный процесс, требуют приспособления форм, характера, методов и приёмов воспитательной работы к их особенностям.

Это значит, что общешкольный воспитательный процесс должен *дополняться* дифференцированным и индивидуальным подходом воспитателей к различным группам детей и к каждому ребёнку.

Отсюда следует, что воспитатель постоянно должен изучать и знать особенности каждой детской группы и каждого из своих воспитанников, наблюдать, фиксировать, помнить и учитывать изменения, которые с ними происходят.

6. Закон специфики индивидуального воспитательного влияния.

Влияние на воспитание человека окружающих его людей тем выше, чем более они включены в его деятельность и его отношения и чем более их действия, поступки и поведение отвечают потребностям данного человека.

Отсюда следует, что *влияние педагога* на детей зависит не столько от его возраста, опыта, общественного положения и т.д. (хотя все это тоже имеет определенное значение), сколько от того, в какой мере он включен в жизнедеятельность детей, в их отношения и в удовлетворение их потребностей.

7. Закон эффективности воспитательного воздействия.

Эффективность воздействия воспитателей на школьника зависит от уровня поддержки их действий со стороны непосредственного окружения ребёнка.

Собственное влияние воспитателя не гарантирует воспитанности личности. Поэтому педагогизация окружающей среды, в том числе – создание и использование школьного коллектива – является важнейшей задачей воспитателей. *Воспитатель есть, прежде всего, организатор педагогизации среды и воспитывающей жизнедеятельности школьников.*

Рассмотренный выше «*отношенческий*» подход позволяет связать в систему и правильно построить всю совокупность методов воспитания. Метод воспитания это способ совместной деятельности воспитателей и воспитанников.

Любое сложившееся качество личности характеризуется единством *трёх типов отношений* – рациональных, эмоциональных и поведенческих. Трудолюбивый человек это тот, кто *убеждён* в жизненной необходимости и пользе труда, кому *нравится, хочется* работать, а не бездельничать, и кто *привык* трудиться. Но ведь такое же сочетание трёх типов отношений характерно и, например, для честного человека: он *убеждён* в необходимости честного поведения, ему *нравится*, для него *привлекательно* честное поведение, он *привык* вести себя честно.

Отсюда следует, что методы воспитания целесообразно делить на *три* такие группы: методы воспитания убеждений, методы воспитания привычного поведения и методы воспитания мотивов положительного поведения.

Среди методов *убеждения* выделяются такие основные методы: доказательство, поисковый метод, метод дискуссий и метод самоубеждения через убеждение других; среди методов воспитания *привычного поведения* – методы ситуационного упражнения, приучения, организации жизнедеятельности и общественного поручения; среди методов воспитания *мотивов положительного поведения* – личный пример учителя, игровой подход, требование, общественное мнение, поощрение и наказание, соревнование, перспектива, педагогический мажор, ситуация успеха и доверие.

Каждый метод по-своему вызывает и закрепляет воспитываемые *отношения*, способствуя, таким образом, формированию полезных качеств личности.

Представление о цели, задачах и средствах воспитания базируется в воспитатике на *социально-личностной* парадигме. Целевая установка воспитания предполагает сбалансированный учёт *интересов и общества и личности*. Цель воспитания предполагает формирование счастливой личности, но счастливым не может стать человек, плохо подготовленный к жизни в обществе, ненужный обществу, не удовлетворяющий интересов общества. Поэтому и средства воспитания должны способствовать накоплению достаточного опыта социальных отношений.

Существенное влияние среды, в том числе микросреды, на личность общеизвестно. Но об этом многие педагоги забывают. *Одним из типичных недостатков воспитания в современных школах является забвение воспитателями огромного влияния на школьника детской группы.* Макаренковская идея воспитания личности в коллективе много раз подвергалась необоснованным нападкам в педагогической печати в связи с рассуждениями о насилии группы над личностью. Это отразилось на практике воспитательной работы, когда многие школьные воспитатели под флагом «*лично ориентированной* педагогики» потеряли интерес к работе с группой и коллективом и остались без мощного воспитательного средства. Нравится нам это или нет, но школьная группа, например, класс, является той средой, в которой длительное время живёт и общается с окружающими каждый школьник. Он постоянно зависит от этой группы, приспосабливается к ней и находится под сильным её влиянием.

Если воспитатели умело работают с этой группой, они поднимают её до уровня воспитывающего коллектива и получают существенную, незаменимую поддержку в воспитательной работе со школьниками.

В правильно организованном и разумно направляемом педагогами детском коллективе насилия над личностью нет. Если же развитие группы идёт хаотично, то она, как

это нередко бывает, может превратиться в такое объединение школьников, которое духовно и нравственно насилует и калечит своих членов⁴.

Макаренковская теория воспитания в коллективе является необходимой частью воспитатики.

Конкретная организация воспитательного процесса исходит из представления о делении этого процесса не на виртуальные стороны воспитания («трудовое воспитание», «эстетическое воспитание» и т.д.), а на реальные области воспитательной работы соответственно *основным занятиям школьников*.

Это учебные занятия, труд, спортивные занятия, организованный досуг и клубная деятельность, общественная работа школьников. Распределение деятельности воспитателей со школьниками по направлениям этих занятий позволяет реально построить воспитание школьников как культурную организацию их жизнедеятельности, пронизанную социально-ценными и личностно-ценными отношениями.

Так, *учебные занятия*, главным содержанием которых является усвоение школьниками знаний о мире, развитие их мышления и формирование жизненно необходимых умений и навыков, можно использовать и для воспитательного влияния на школьников. С этой целью разумный педагог находит немало возможностей и в содержании изучаемого предмета, и в методике его преподавания, и в организации занятий, и в характере собственного общения с детьми и т.д. Многостороннее и особенно исследовательское построение познания создают особенно благоприятные возможности для тренировки и развития интеллекта.

Таким образом, разумная организация учебных занятий превращает их, в полной мере, *в учебно-воспитательные*. Вместе с тем, учитывая, что опыт деятельности на уроках ограничен, *не надо переоценивать их воспитательные возможности* и необходимо включение школьников в многообразную деятельность, позволяющую накопить необходимый жизненный опыт.

Незаменимо воспитательное влияние на детей школьного *производственного процесса*. Участвуя в серьёзном оплачиваемом производительном труде и в организации его, школьники приучаются к ответственности, точности, заботе об общественных интересах, получают такой опыт общественных отношений, который необходим для ответственного гражданина общества.

Системная организация досуга через многообразную деятельность школьного *клуба* позволяет воспитателям не только приучить школьников к разумному использованию свободного времени для развития способностей и полноценного отдыха от учения и труда, но и воспитать деловитость, ответственность, привить этикетные нормы поведения в обществе и воспитать многие другие необходимые качества личности. Не менее важно массовое включение школьников в ежедневные *спортивные* занятия.

Активное участие учеников *в общественной деятельности*, в подготовке и проведении крупных воспитательных дел, в работе органов самоуправления, в общественно-полезной работе, в деятельности школьного суда чести и в других делах, затрагивающих интересы различных групп школьников, классного и школьного сообщества, а также населения города и страны, рассматривается в воспитатике как важная составная часть подготовки учащихся к самостоятельной жизни в обществе.

Без достаточного опыта общественной деятельности не может быть эффективного гражданского воспитания. Разговоры о гражданском воспитании в школах, где деятельность детей ограничивается уроками и подготовкой к урокам, являются беспредметными...

Рассмотрев ряд важнейших положений воспитатики, мы убедились, что воспитание это специфичный процесс, не сводимый к обучению, что законы воспитания прямо вытекают из глубокого понимания сущности воспитания, что, правильно понимая сущность

⁴ Это отлично показано в российском телесериале «Школа» Валерии Гай Германики, в её же кинофильме «Все умрут, а я останусь» и в эстонском кинофильме «Класс» режиссёра [Ильмара Раага](#).

и законы воспитания, мы можем обоснованно построить такую систему методов воспитания, которая обеспечивает надёжное формирование нравственной личности. Поэтому все те, кто занят воспитанием молодёжи, получили с образованием этой науки обоснованные, системные, эффективные и надёжные средства воспитания детей.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ ВНЕДРЕНИЯ МОДЕЛИ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ ШКОЛЫ

Симченко О.С., аспирант кафедры педагогики

УО «Могилёвский государственный университет им.А.А.Кулешова, Республика Беларусь»

Последнее десятилетие ознаменовалось для нашей страны целым рядом событий, которые можно охарактеризовать в качестве определяющих и жизненно необходимых преобразований, способствующих активному включению Республики Беларусь в общемировой процесс, получивший название глобализации. Глобализация предполагает объединение усилий всех стран и регионов на планетарном уровне в преодолении негативных политических, социально-экономических, демографических, культурных, природно-экологических и иных предпосылок и тенденций глобального развития и создании прочной основы для согласованного разрешения ключевых проблем на благо устойчивого развития.

Государственная политика, осуществляемая президентом Республики Беларусь, сопряжена с утверждением и реализацией многочисленных государственных программ, направленных на реформирование всех сфер жизни общества и всецело способствует эволюционному прогрессу нашей страны в аспекте преодоления преград на пути к устойчивому развитию и в контексте государственной идеологии, утверждающей приоритет свободы, права и демократии.

В этой связи особый интерес для нас представляет сфера политики, которая имеет свою специфику в силу приобретения ею приоритета в вопросах определения закономерностей, принципов и направлений функционирования отдельных институтов и систем целостного государственного организма, а также координации и регулирования складывающихся отношений на региональном и международном уровнях. Не случайно при оценке ситуации и перспективы развития государства общеупотребимыми являются такие понятия как экономическая политика, образовательная политика, внутренняя и внешняя политика и т. д. Поэтому каждый гражданин государства явно или неявно оказывается вовлеченным в политические процессы, происходящие в стране, выступая полноправным участником сложившейся государственной политической системы.

Справедливо отметить, что сфера политики не должна ограничиваться прерогативой политических знаний, взглядов, ценностных ориентаций и деятельностной активности, присущих политическим лидерам, государственным деятелям, партийным работникам, руководителям и участникам различных политических структур. Политическая грамотность каждого члена белорусского общества должна стать фундаментальной основой формирования политической активности граждан страны, становления активной политической позиции на основе развития твердых политических взглядов и убеждений, умений ориентироваться в сложном и противоречивом мире политических коллизий, совершать осознанный политический выбор на благо процветания и укрепления провозглашаемых государственной идеологией приоритетов правового суверенного демократического государства.

Таким образом, очерченная выше проблематика актуализирует перед обществом и государством вопрос о формировании политической культуры граждан, прежде всего молодого поколения, которому неизбежно предстоит столкнуться с процессом разрешения многочисленных противоречий на пути самоопределения в сфере общественных отношений.

Ведущие позиции в процессе приобщения подрастающего поколения к жизни в правовом демократическом обществе, в формировании политической культуры личности учащегося занимается сфера образования. Как отмечено в Концепции непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи

в Республике Беларусь, политическая культура – одна из основных форм проявления общественного сознания в виде конкретных мировоззренческих ценностей, оказывающих влияние на социальный выбор личности. Политическая культура зависит от степени понимания личностью процессов, происходящих в обществе и государстве, от осмысления важнейших событий и явлений политической жизни других стран, тенденций и результатов их развития [1].

Политическая культура включает относительно устойчивые политические представления, убеждения, ожидания, ценности, ориентации, модели и нормы политического поведения, проявляющиеся в деятельности субъектов соответствующего процесса, а также формы и образцы активности людей в социальной сфере. Она выражается в атрибутах государственности (герб, флаг, гимн), отношении граждан к государственной политике, поддержке тех или иных политических мероприятий, государственных праздников, характере требований к власти и т. д.

Школа призвана обеспечить должный уровень овладения учащимися системой политических знаний, выработки ими устойчивых политических взглядов, убеждений, усвоения политических ценностей и идеалов белорусского государства и общества, приобретения политического и социального опыта, опыта общественных отношений. Так, согласно нормативному документу «Концептуальные основы идейно-воспитательной работы с детьми, учащейся и студенческой молодежью», в систему идейно-воспитательной работы включается идейно-политическое воспитание. Соответственно данному документу «идейно-политическое воспитание должно ориентироваться на:

- осмысление молодежью проводимой Республикой Беларусь политики устойчивого экономического и социально-политического развития, позволяющего занять достойное место в сообществе других государств;
- учет интересов независимости и безопасности государства;
- ознакомление и аргументированную оценку деятельности партий и движений на внешнем (мировом) и внутреннем (национальном) уровне;
- воспитание молодежи на принципах консолидации, политического плюрализма и гражданского согласия;
- формирование политических взглядов и убеждений, основанных на принципах демократии, социальной справедливости и защиты, заботы государства о каждом человеке [2].

На основании выше изложенного мы считаем, что необходимость разработки модели формирования политической культуры учащихся может быть обусловлена несколькими обстоятельствами.

Во-первых, это осознание важности политической грамотности и адекватного политического поведения граждан в условиях осуществления программ по реформированию в различных государственных сферах, а также постепенного втягивания Республики Беларусь в глобализационные процессы, которые влекут за собой довольно быстрые изменения, преобразования в различных областях функционирования государств и общества. Усвоение сущности различных преобразований, инноваций позволяет безболезненно адаптироваться к новым условиям жизни, быть активным, успешным и независимым субъектом собственной жизни и деятельности. Для этого важно быть всегда в курсе наиболее значимых политических, экономических, культурных событий, происходящих в стране и за рубежом, важно научиться самостоятельно отслеживать эти события, качественно анализировать их и давать им оценку, делать обоснованные выводы и на их основе осуществлять осознанный выбор, выражать в поведении и деятельности свою активную позицию по отношению к различным событиям и преобразованиям в государстве и мире, собственной инициативой и личностным интересом и возможностями поддерживать, вносить свой вклад в развитие, совершенствование политической, социальной, экономической, культурной жизни страны.

Во-вторых, четко организованная работа по формированию политической культуры создаст благоприятные условия для обеспечения понимания и усвоения учащимися общечеловеческих ценностей, которые связаны с выделением приоритетов свободы, демократии, права, социальной справедливости и защищенности, гуманизма и толерантности.

В-третьих, следует отметить как явление негативное довольно слабую работу учреждений образования Республики Беларусь по организации системного идейно-политического воспитания. О нем много говорят. Однако, как справедливо отмечает отечественный педагог, доктор педагогических

наук, профессор Н. К. Степаненков «...вопросы внешней и внутренней политики находят отражение в воспитательной работе школ... Но ведется она бессистемно и нецеленаправленно» [3]. Действительно, единичные воспитательные мероприятия, даже если они яркие и эмоционально насыщенные, могут произвести впечатление заметное, но преходящее. Для формирования твердых взглядов и убеждений необходима длительная и системная работа в заданном направлении.

В 2011 – 2013 годах на базе государственных учреждений образования «Тимоновская средняя общеобразовательная школа» (Климовичский район) и «Средняя общеобразовательная школа № 6 г. Могилева» предполагается разработка и реализация инновационного проекта «Внедрение модели формирования политической культуры учащихся в образовательном пространстве школы». В рамках построения и внедрения региональной модели формирования политической культуры на базе указанных учреждений образования предполагается создать целую систему формирования политической культуры, которая будет реализована в целостном учебно-воспитательном процессе.

Таким образом, исходя из выше сказанного, мы считаем возможным сформулировать цель и задачи внедрения модели формирования политической культуры учащихся в образовательном пространстве школы.

Цель: разработать и реализовать на практике региональную модель формирования политической культуры учащихся в образовательном пространстве школы.

Задачи: изучить литературу и передовой педагогический опыт работы по формированию политической культуры личности; повысить уровень профессиональной компетентности педагогических кадров в рамках инновационного проекта; определить основные составляющие содержания процесса формирования политической культуры учащихся в воспитательном пространстве школы; разработать диагностический инструментарий и научно-методическое обеспечение воспитательного процесса, направленного на формирование политической культуры учащихся; разработать технологии реализации; провести мониторинг качества воспитательного процесса, направленного на формирование политической культуры учащихся; организовать психолого-педагогическое сопровождение проекта; проанализировать и обобщить результаты внедрения инновационного проекта, разработать рекомендации по инновационному проекту.

Литература

1. Концепция непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь // Зборнік нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. – Мн.: Нацыянальны Інстытут адукацыі. – 2007 – № 2 (603). – С. 9 – 40.
2. Концептуальные основы идейно-воспитательной работы с детьми, учащейся и студенческой молодежью // Зборнік нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. – 2003. - № 7. – С. 28 – 36.
3. Степаненков, Н. К. Педагогика школы: учеб. пособие / Н. К. Степаненков. – Минск: Адукацыя і выхаванне, 2007. – 496 с.

РОЛЬ ШКІЛЬНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ПРАВА ДИТИНИ НА ВІЛЬНЕ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

Сафранкова Л. Л., заступник директора з виховної роботи,

Павловський А. С., педагог-організатор

Кам'янець-Подільської загальноосвітньої

школи І-ІІІ ступенів №10 Хмельницької області

У статті 13 Конвенції ООН про права дитини задеклароване її право на вільне висловлювання, тобто “свободу шукати, одержувати та передавати інформацію та ідеї будь якого роду незалежно від кордонів в усній, письмовій чи друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини”

На думку Президента Національного конкурсу шкільних газет Гліба Головченка,

«сьогодні шкільні газети — це зародження демократії в школі. Для вчителів — це технологія виховання думаючих і творчих учнів. Для молодії країни — шлях до відкритого громадянського суспільства. Для учнів — перші уроки правди та реалізації права на вільне висловлювання».

Тож чи не від школи, в першу чергу, залежить, чи зможуть діти реалізувати своє право на вільне висловлювання. Адже саме завдання вчителя полягає в тому, щоб навчити дітей вільно висловлювати свої думки, почуття, ідеї, погляди.

Сьогодні в реалізації права дитини на вільне висловлювання існують певні проблеми, а саме:

- часом у дітей виникають труднощі з тим, щоб сформулювати і висловити своє бачення проблеми або ставлення до неї. Більш того, діти іноді навіть не знають, що мають таке право;
- вони не мають можливості донести свою точку зору чи своє ставлення до певних проблем (важливих для дітей), до осіб, які впливають на прийняття рішення. Більш того, часто не існує механізмів, які б забезпечували дитині можливість вільно висловлюватися;
- на практиці часто відсутнє систематичне вивчення адміністрацією школи точок зору чи пропозицій дітей з важливих питань, що їх стосуються, та не проводиться їх моніторинг. І, таким чином, спостерігається відчуження дітей від участі в прийнятті рішень.

Враховуючи це, важливо вчити дітей чітко формувати і висловлювати думки й відчуття, а також вони мають знати, що це їх невід’ємне право і мати внутрішню потребу висловлюватися. Завдання також полягає в тому, щоб навчити дітей вільно висловлювати свої погляди, сформулювати механізм реалізації цього права, і здійснювати моніторинг, тобто постійне відслідковування його на практиці. Ефективним засобом навчання та забезпечення механізму реалізації є учнівські проекти, спрямовані на забезпечення права дитини на вільне висловлювання і особливо - шкільні засоби масової інформації.

Розгортання проектної роботи дає змогу створити демократичну атмосферу, залучити учнів до обговорення важливих для них проблем і до прийняття рішень. Застосування проектних технологій у навчальному процесі ґрунтується на інтерактивному навчанні, тобто постійній активній взаємодії всіх учасників (учнів, вчителів). Ці технології ефективно сприяють засвоєнню демократичних цінностей, навчають школярів визначати проблеми та знаходити шляхи їх вирішення, а також сприяють залученню школярів до громадського життя.

Шкільні ЗМІ мають виконувати ці важливі функції громадських медіа в шкільній громаді: інформувати школярів про справи, що стосуються життя шкільної громади та давати можливість їм вільно висловити свої погляди, думки стосовно важливих проблем, що їх стосуються і, таким чином, забезпечити право на вільне висловлювання.

Розвиток шкільних ЗМІ має багато перешкод, серед яких основними є: брак громадської активності школярів; відсутність цілеспрямованої підтримки з боку адміністрації та вчителів; відсутність певних навичок створення матеріалів для ЗМІ; брак технічних засобів і програмного забезпечення та навичок роботи з ними тощо.

Вирішити проблеми розвитку шкільних ЗМІ можна через взаємодію з громадськістю та розвиток активності школярів за допомогою громадянської журналістики. Залучення школярів до громадянської журналістики буде сприяти формуванню їх громадянської культури.

Юні журналісти стають ініціаторами всебічного обговорення суспільно важливих проблем, що стосуються життя громади, а висвітлення і всебічне обговорення проблем шкільними ЗМІ полегшують вивчення пропозицій і підготовлюють виважене прийняття рішень тими, хто їх приймає.

До того ж, юні кореспонденти, висвітлюючи події, стають активними їх учасниками, а це сприяє активізації шкільної молоді у житті шкільної та місцевої громади.

Набутий досвід участі дає можливість в майбутньому бути активними громадянами, брати участь в громадському житті на місцевому рівні і в житті суспільства в цілому. Тож шкільний інформаційний простір має рухатися в ногу з часом.

У нашій школі з 2004 року працює модель шкільного самоврядування – Учнівська Республіка «Громадянин XXI століття».

Активно займаючись управлінням власних справ, учні проходять першу школу громадянськості, набувають навиків публічної діяльності, на практиці пізнають не легке мистецтво управління, формують активну життєву позицію.

Одна із комісій Учнівської Республіки Кам'янець-Подільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №10 – Агентство служби новин. Саме ця комісія займається організацією роботи з інформування учасників навчального процесу з усіх питань шкільного життя, здійснює випуск шкільної газети, ефіри телестудії «Десятка», проведення інформаційних годин, формує імідж школи, проводить обмін інформацією з іншими організаціями.

У рамках реалізації мети створення єдиного інформаційного простору нашої школи у 2006 році було організовано дитяче об'єднання «Прес-центр», яке є органічною частиною моделі самоврядування «Громадянин XXI століття». Головне завдання «Прес-центру» у випуску дитячої газети «Шкільний вісник» та телегазети «Десятка».

Новацією є висвітлення подій Учнівської Республіки «Громадянин XXI століття» у всесвітній мережі Інтернет за допомогою створених сайтів Учнівської Республіки (<http://prcitizen.blogspot.com>) та шкільної газети «Шкільний вісник» (<http://visnuk.blogspot.com>).

Також створені групи та web-сторінки у соціальних мережах «Вконтакте», «Facebook», «Twitter», які об'єднують громадян (і не тільки) Учнівської Республіки за інтересами.

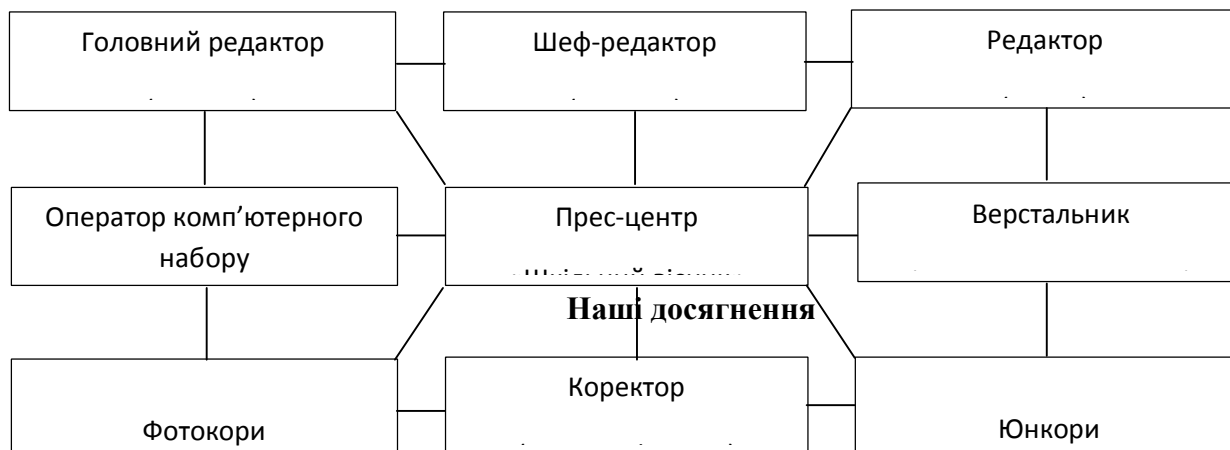
Для спілкування в режимі он-лайн на сайті учнівського самоврядування запущений чат, а висвітлення роботи телестудії «Десятка» здійснюється на сторінках рубрики «Прямий ефір» сайту Учнівської Республіки та на власному відеоканалі сервісу YouTube (<http://www.youtube.com/PRCitizen>). Запущено телеканал «Десятка» (www.yatv.ru/Ten) у мережі Інтернет з цілодобовим мовленням.

Таким чином, інформація про життєтворчість Учнівської Республіки «Громадянин XXI століття» доступна щодня 24 години на добу.

Наш прес-центр – це педагогічний засіб формування громадянської освіти в сучасній українській школі. Він значно підвищує якість освіти та світогляду в умовах дидактичного інформаційного простору.

Наша мета – створення позитивного інформаційного поля, запобігання впливу на свідомість інформації негативного спрямування. Посилено увагу прес-центру до контролю за неприпустимістю розміщення в пресі матеріалів з елементами жахів, насильства, жорстокості.

Наш Прес-центр «Шкільного вісника» працює за такою структурою:

У реальних умовах шкільного життя формується громадянська позиція учня, розуміння фактичної справжньої ролі медіа у демократичному суспільстві. Для формування вільних шкільних медіа необхідно мати відповідні органи самоврядування. На рівні класу – редакція класної газети, редакційна рада класної газети, редакційна колегія класної газети. На рівні школи – редакція шкільної газети, редакційна рада шкільної газети, редакційна колегія шкільної газети.

2008 рік

XI Національний конкурс шкільних газет - I місце у номінації "Краща друкована газета".

2009 рік

XII Національний конкурс шкільних газет - I місце у номінації "Краща газета за змістом".

2010 рік

Міжнародний фестиваль дитячої творчості, телебачення та преси "Золота осінь Славутича" - III місце у номінації "Преса".

2011 рік

XIV Національний конкурс шкільних газет - "Найкраща електронна газета".

30 листопада 2011

Зірковий прес-тур переможців XIV Національного конкурсу шкільних газет. Прес-тур відбувся в Києві, 30 листопада 2011 року, за участю 5 найкращих прес-центрів України (Вінниця, Київ, Миколаїв, Одеса, Кам'янець-Подільський). В плані заходу відбулись зустрічі юнкорів та керівників юнкорівських груп з головою національної спілки журналістів України І.Ф. Лубченком, секретарем Національної спілки журналістів України, директором коледжу преси та телебачення Г.О. Головченком, послами Європейського Союзу в Україні, президентом Фонду «Україна» та президентом України 1994-2004 р.р. Л.Д. Кучмою, з головою Верховної Ради України В.М.Литвином, генеральним директором інформаційного агентства «УНІАН» О.І. Наливайком.

Змістове наповнення зіркового прес-туру зумовило переосмислення деяких аспектів роботи шкільного прес-центру, а у вечірніх ефірах національних телеканалів України ([ICTV](#), [Новий канал](#), [СТБ](#)) вийшли сюжети про зірковий прес-тур.

2012 рік

- XV Національний конкурс шкільних газет – ГРАН ПРІ

- Про прес-центр «Шкільний вісник» знято сюжет на каналі ICTV, що вийшов у випуску програми «Факти» 17 травня 2011 року та ОДТРК «Поділля-центр» відзнято дві програми «У пам'яті назавжди». Шостого та двадцятого серпня 2011 року програми вийшли в ефір.

- 15 лютого 2012 року, наш прес-центр став корпунктом інформаційного агентства «МАН-інформ» Малої Академії Наук України в Кам'янці-Подільському.

З 2010 року прес-центр газети «Шкільний вісник» є ініціатором та співорганізатором Обласного конкурсу шкільної преси, який проводиться щорічно з 2010 року в Кам'янці-Подільському спільно з управлінням освіти і науки Кам'янець-Подільської ради та Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти.

До організації та проведення Обласного конкурсу шкільної преси «Шкільному віснику» вдалося залучити редакції міських, обласних та Всеукраїнських газет та інтернет-видань: «Кам'янець-Подільський вісник», «Фортеця», «Подільянин», «Експрес Поділля», «Голос України», інформаційне агенство «Вже інфо» (www.novini.net.ua), проект «Кулемет» (www.kulemet.com), Український хостинг для Word Press (www.wphost.me). У створенні умов для проведення обласних конкурсів бере активну участь Кам'янець-Подільський Національний університет імені Івана Огієнка. Два роки поспіль журі конкурсу очолює Мар'ян Іванович Красуцький – заслужений журналіст України, почесний професор Кам'янець-Подільського національного університету, член національної спілки

письменників України, лауреат найвищої Всеукраїнської журналістської премії «Золоте перо».

Також прес-центр «Шкільного вісника» є організатором загальноміських семінарів, що сприяють покращенню професійної майстерності юнкорів міста, автор проектів з тем - «Опитування щодо дотримання права дитини на вільне висловлювання» та «Шкільна газета».

Так і живемо - «З газетою на ти» та «Завжди в Десятку». В результаті інтеграції в медіа-простір наші учні проймаються проблемами суспільного життя, взаємовідносин в колективі, вдосконалюють свої комунікативні якості, розвивають вміння бути як хорошим слухачем, так і цікавим розповідачем, освоюють комп'ютерні програми, вчаться влучно і доцільно висловлюватися, а головне - бути компетентними громадянами своєї школи і Батьківщини, просто небайдужими людьми, котрі знають свої обов'язки та вміють реалізувати право на вільне висловлювання.

СТВОРЕННЯ ШКІЛЬНОГО МЕДІА-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ «ВІСНИК МРІЇ – НОВИЙ ФОРМАТ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ НВК №19 М.ЗАПОРІЖЖЯ

Тандура Г. О., директор навчально-виховного комплексу №19 м.Запоріжжя;

Єлькін А. В., викладач навчально-виховного комплексу №19 м.Запоріжжя

Реформування системи освіти вимагає пошуку нових форм не лише навчальної діяльності, а й виховної роботи. Сьогодні актуальним напрямом організації систем виховання є будова їх на основі взаємодії і взаємовпливу освітніх суб'єктів, спрямування на розвиток особистості, створення умов для саморозкриття та самореалізації кожної особистості. За таких умов управління розвитком виховної роботи не може зводитися лише до накопичення соціальних знань учнями. Метою управління виховними системами є особистість школяра, включеного в цю систему. Тому важливо домогтися включення учнів у процеси цілепокладання, спільної творчої діяльності, вдосконалення міжособистісних відносин, створення ситуацій, які спонукають учнів до творчої самореалізації. В основу шкільного медіапростору покладені саме принципи варіативності освітніх стратегій та стратегій розвитку учнів школи, організація ефективного соціального партнерства, залучення більшості учасників освітнього процесу в систему виховання.

Метою інноваційної розробки є залучення шкільної громадськості до процесів вирішення екологічних питань, активізація проведення позашкільних практичних занять з учнями, вчителями та батьками відносно рішень, направлених на покращення стану навколишнього середовища та активного формування у населення громадянської свідомості з питань охорони навколишнього середовища; пропаганда здорового способу життя.

Опис інноваційної розробки.

Питання запровадження медіа-освіти в закладах загальної середньої освіти України перейшла зі сфери побажань у практичну площину. Основними завданнями медіа-освіти є підготовка нового покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприймання різної інформації, навчання школярів розуміти її, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, опановувати способи спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів. Безперечно, медіа-освіту розуміють, насамперед, як безупинний розвиток особистості в суспільстві, як виховання активних інформованих громадян, наділених культурою спілкування із засобами масової комунікації, що є одним з основних соціетальних елементів інформаційного суспільства. У наші дні усталюється більш широке розуміння медіа-освіти – не тільки як певного компонента шкільної чи вузівської освіти, а і як довгострокової суспільно-просвітницької діяльності, що поширюється на дітей і дорослих.

Пріоритетним напрямом реформування системи виховання в сучасній школі є розробка моделі динамічної виховної системи, в умовах якої можливе формування в учнів громадянської відповідальності і правової самосвідомості, духовності і культури, ініціативності, самостійності, толерантності, здатності до успішної соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці.

Зважаючи на глобальні проблеми людства іншим важливим напрямом у процесі формування майбутнього громадянина України є підвищення громадянської свідомості в питаннях екології та охорони природи.

У концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року як пріоритетне завдання визначена робота з формування екологічного світогляду, яка повинна починатися з дитинства, зі шкільної парти.

Для ефективної реалізації вищезазначеного завдання важливим є створення інформаційного простору з питань збереження навколишнього середовища, реалізація екологічно спрямованої освітньої політики і забезпечення сталого розвитку.

У Запорізькому навчально-виховному комплексі №19 з 2002 року система екологічного виховання школярів переросла у такий медіа-освітній простір за ініціативою шкільного видавництва «Вісник Мрії – новий формат» (ЗНВК № 19) силами громадської організації «Республіка Мрія» в мережі Інтернет був створений унікальний в Україні електронний ресурс – «Портал шкільної преси ЗНВК № 19», який об'єднує в собі двадцять періодичних видань дитячих ЗМІ. Сьогодні в проєкті працює більш 100 учнів и 20 педагогів, які створюють цікавий інформаційний простір, навчаються та розповсюджують корисну інформацію щодо власної природоохоронної діяльності, підвищують екологічну свідомість читача.

Під медіапростором ми розуміємо перетворення школи в універсальне середовище, що заохочує школяра на культурний, творчий розвиток в самих різних областях діяльності. Таким чином, виховна місія школи в процесі екологічного виховання перетворилася на роль культурного інтегратора-простору, спрямованого до збирання та збереження творів, моделей, експонатів, архівів, координування та стимулювання практичної діяльності школярів на розвиток культурних цінностей. Діяльність учнів у проєкті «Вісник Мрії – новий формат» органічно пов'язує три основні аспекти: педагогічний (робота під час уроків в рамках шкільної програми курсу «Екологія рідного краю»), культурологічний (позаурочна виховна діяльність) та технічний (організація роботи Інтернет-ресурсу).

В основу створеного медіа-освітнього простору були покладені інноваційні освітні (групові форми роботи, проєктна діяльність), виховні (діяльність на основі взаємодії та взаємовпливу), та комп'ютерні технології (веб-програмування, веб 2.0, використання комп'ютерних програм роботи з відео-аудіо інформацією, друкарські програми).

«Портал шкільної преси» створений на базі сайту школи (<http://www.school19.zp.ua/>) за популярною Інтернет-технологією веб 2.0 (<http://school19-vm.at.ua/>).

Сьогодні він представляє дієву систему інформування учнів, вчителів та батьків про стан навколишнього середовища та планування і виконання заходів з покращання його екологічного стану. Конструктивний вплив на свідомість юних громадян неможливо не оцінити зважаючи на те, що вони самі будують такий потужний інформаційний простір, не залишаються в стороні від сучасних тенденцій щодо розвитку засобів масової інформації.

Проте виховна робота не обмежується лише процесом інформування, значна увага приділяється питанню залучення шкільної громадськості до процесів вирішення виявлених екологічних питань, проведення позашкільних практичних занять з учнями, вчителями та батьками відносно рішень, направлених на покращання стану навколишнього середовища та активне формування у населення громадянської свідомості з питань охорони навколишнього середовища.

Під час урочної діяльності застаріла схема: вчитель – пояснює матеріал, а учень закріплює його за підручником та відтворює отримане трансформована в діалогічну інтерактивну форму, під час якої матеріали підручника значно розширюються інформацією з

Порталу, невиміряна цінність якої обумовлена тим, що матеріали пишуть учні для учнів. А це значно підвищує довіру до них, вчить відповідальності за якість інформації, яка подається на сторінках медіа-простору.

Змінюється також і роль шкільних учителів, яких на порталі називають тьюторами. Тепер учні сприймають їх не як безперечне закостніле джерело інформації, а як помічників, координаторів та провідників по індивідуальному освітньому маршруту. Змінюється і система взаємовідносин від холодно-офіційних до дружньо-конструктивних. Портал дозволяє активізувати полеміку між учителем та учнями, яка тепер проходить в рамках форуму і не обмежена часом та психологічними бар'єрами. Найбільш актуальні питання, виявлені на форумі, обговорюються під час уроків.

Часто урок виходить за рамки класної кімнати: в кожному класі створені екологічні куточки, в кожній групі дошкільного відділення створені «живі» куточки, створена екологічна стежка та інше.

Окрема сторінка сайту «Новини проекту ВМ-НФ» періодично оновлюється матеріалами про нові міські, обласні, національні проекти та конкурси журналістської спрямованості. Ми намагаємося своєчасно інформувати наших читачів про можливості реалізації крупних та значущих проектів. З недавнього часу ми почали розміщувати навчальні матеріали, які допомагають учням удосконалити необхідні уміння та навички. На сайті розміщуються гіперпосилання та банери дружніх Інтернет ресурсів – сайтів урядового та неурядового секторів. Це дає можливість користувачу отримати оперативну навігацію для необхідного пошуку запитуваної інформації, а нашому ресурсу взаємодіючу співпрацю. З будь-якої сторінки сайту Ви можете перейти на Інтернет ресурси освітнього і екологічного змістового формату.

Розділ новин має багаторівневу навігацію: окремо новини газет і єдиний канал новин, що дозволяє користувачу здійснювати зручний перехід з сторінки на сторінку. Ми намагаємося публікувати все, що потрапляє до нашої уваги. Будь-яка інформація про події у школі, в країні чи в Запорізькій області, що потрапляє на сайт, оперативно активується. А щодо фільтру новин - користувачам сайту (тобто зареєстрованим представникам шкільних редакцій - модераторам) надана можливість самостійно розміщувати свої матеріали на сайті. В даному випадку ми дотримуємося основного принципу ресурсу – принципу відкритості. Наші гості мають можливість залишати коментарі та оцінювати практично всі матеріали сайту. Це має велике значення для забезпечення діалогізації видавницького процесу, дозволяє створювати інтерактивне розвиваюче середовище.

Засновники сайту взяли до уваги можливість висловити свою думку щодо окремих матеріалів сайту і виразити свої враження он-лайн, коли створювали розділ «Форум». На сьогодні в цьому розділі учасниками проекту відкриті актуальні, за їх думкою, теми. Кожен користувач нашого сайту на форумі має можливість відкрити власну тему, ініціювати опитування та вести конференцію з будь-якої, хвилюючої його, теми.

Все це сприяє практичному спрямуванню навчання, націленому на результат, а як наслідок – підвищенню мотивації та якості навчання.

Процес взаємодії учнів з учителями не закінчується після уроків. Портал шкільної преси ініціював розвиток інноваційного потенціалу виховної системи, системи соціального партнерства всіх учасників виховного процесу. Однією з важливих проблем системи освіти є проблема підвищення соціальної активності учнів. Розвиток громадянської позиції школяра не можливий без включення його в соціальну роботу. А соціальна робота неможлива без організації ефективного соціального партнерства.

«Портал шкільної преси ЗНВК № 19» об'єднує в собі двадцять періодичних видань дитячих ЗМІ.

Головний редактор порталу шкільної преси, Андрій Єлькін, є директором міжнародного громадського екологічного видавництва «Вісник Мрії», він є випускником міжнародних освітніх програм, двічі навчався у Сполучених Штатах Америки (2008 та 2010 році), має сертифікати Центру лідерства Бібліотеки Конгресу США «Open World» та з

програми Community Connections. Ці програми, крім всього, передбачали ознайомлення делегатів із діяльністю електронних засобів масової інформації та з можливостями використання інформаційних технологій для вирішення питань зберігання навколишнього середовища у безпечному для життя стані.

Якість, науковість, достовірність матеріалів, які розміщуються на порталі, постійно контролюється. Портал має експертну раду, до складу якої входять адміністрація навчального закладу і керівники найефективніших в Запорізькій області екологічних НГО, письменники – офіційні автори Мрії, а також представники Орхузького центру Держуправління охорони навколишнього середовища в Запорізькій області. Експертна рада здійснює оцінювання зусиль шкільних редколегій, допомагає в організації раціональної діяльності, веде пошук та забезпечує фінансування проекту, формулює рекомендації щодо подальшого розвитку видань.

Школа має підтримку з боку методичного відділу комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, Обласного управління екології, Інформаційно-аналітичного методичного центру Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Запорізької міської ради, Запорізького міського дитячого ботанічного саду.

Починаючи з 2002 року, система виховної роботи в школі будується з урахуванням принципів дитячо-юнацької громадської організації «Республіка Мрія». Ці принципи передбачають активне залучення підростаючого покоління в природоохоронну та пізнавальну діяльність, спрямовану на усвідомлення цінності навколишнього природного середовища. Проведення туристичного зльоту сприяє формуванню спеціальних умінь і навичок, які необхідні туристу під час походу. Одночасно відбувається згуртування учнівських колективів, встановлюються корисні взаємозв'язки між різними підрозділами громадської організації. Все це інтенсифікує виховний процес і закріплює позитивні тенденції структури самоуправління.

Основним керівним документом є «Положення про зльоти туристів Республіки Мрія», розробленим центром виховної роботи спільно з Радою старшокласників та організаційним комітетом.

Значну роль в організації роботи медіа-освітнього простору ЗНВК №19 відіграє керівництво навчального закладу. Концептуальним підходом до організації управління екологічним вихованням в навчальному закладі є парадигма: управляти – не означає обмежувати. Робота адміністрації закладу з управління інноваційною виховною системою є непомітною, проте дуже вагомою. В школі розроблена і працює система вивчення індивідуальних особливостей та здібностей кожної дитини. За основу беруться показники здоров'я, психологічного та розумового розвитку. За розробленими параметрами учні умовно розподіляються в чотири динамічні групи, специфіку роботи з кожною визначає психолог. Визначається також рівень екологічної культури кожної дитини, що дозволяє пропонувати їй певну роботу в медіа-освітньому просторі.

Паралельно проводиться діагностика екологічної культури педагогів, їх професійна готовність до здійснення інноваційної роботи. З урахуванням результатів моніторингу плануються методичні заходи, спрямовані на корекцію виявлених неадекватностей. Здійснюється адресна персональна допомога, до співпраці залучаються науковці та психологи, представники громадських організацій.

Все це дозволяє організувати неформальний підхід до діяльності педагогів в рамках медіа-освітнього порталу.

Діяльність учнів в рамках медіа-освітнього простору не обмежується лише інформаційною компонентою. Робота в проєкті «Портал шкільної преси» спрямовує екологічне виховання в площину практичної діяльності. Про це свідчать багаточисельні перемоги в обласних та міських екологічних конкурсах, шкільні екологічні заходи, як агітбригади з екології людини, трудові десанти, акції «Зустрічаймо птахів», висадження дерев, свята на природі.

Робота щодо комп'ютерно-інформаційного забезпечення школи включає в себе наступні компоненти:

- База даних інформації з моніторингу діяльності школи.
- Адміністративна локальна мережа школи.
- Редакційно-видавничий центр.
- Шкільні комп'ютерні лабораторії і класи інформатики.
- Інтернет-медіа центр.

Всі ці технологічні структурні компоненти розроблялися і функціонують із залученням широкого кола педагогічних працівників та учнів Запорізького навчально-виховного комплексу №19.

Для створення необхідних умов в закладі було проведено значну роботу щодо технічного улаштування (наявність чотирьох комп'ютерних класів, медіа-лабораторії, локальної мережі, автоматизації робочих місць адміністративних працівників, кабінета вільного доступу до комп'ютерної техніки педагогів, швидкісного підключення до мережі Інтернет всіх структурних підрозділів ЗНВК №19).

Велика робота була проведена щодо оволодіння педагогами роботи з комп'ютерною технікою. На базі навчального закладу регулярно проводяться курси та семінари щодо оволодіння рівнем технічних навичок роботи з комп'ютером.

Керівництво школою розуміє, що важливим фактором успіху запровадження нових комп'ютерних технологій є володіння педагогами новими педагогічними та виховними технологіями. Неможливо якісно здійснювати інноваційну діяльність старими методами. Розробляються власні нові методики та форми роботи, створюються нові навчальні програми. Постійними є тренінги та навчання в рамках методичних об'єднань, консультування педагогів, робота з самоосвіти.

Результатом є підвищення компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу в області сучасних електронних технологій, формування в них культури спілкування та сприйняття інформації з Всесвітньої мережі Інтернет. За рахунок інтерактивних форм організації видавничого процесу (ігрових стимулів) створено цікаву та привабливу для учнів розвиваючу освітню програму, яка заохочує все більш прихильників з боку школярів та їх батьків. Крім того, Портал дозволяє шукати партнерів та однодумців, з якими ми активно обмінюємося різноманітним досвідом.

Наразі все більше людей стає активними користувачами Всесвітньої мережі Інтернет, для них це є більш зручним джерелом інформації. Тому за ініціативою шкільного видавництва «Вісник Мрії – новий формат» (ЗНВК № 19) силами громадської організації «Республіка Мрія» в мережі Інтернет був створений електронний ресурс «Портал шкільної преси ЗНВК № 19», який об'єднує в собі двадцять періодичних видань дитячих ЗМІ. Сьогодні в проєкті працюють зацікавлені педагоги та учні, які створюють цікавий інформаційний простір, навчаються та розповсюджують корисну інформацію щодо власної природоохоронної діяльності, підвищують екологічну свідомість читача.

Сайт має багаторівневий контент зі зручною навігацією та дозволяє реалізувати розміщення та доступність як текстових, так відео і фото-інформаційних джерел. Сайт має детальне меню, що активує розділи «Новини», «Каталог статей», «Довідник редакцій», фотогалерею (модуль фоторепортажів), сторінку дистанційного навчання, розвинутий форум. Кожна газета має власний контент, де оперативно розміщуються новини, фоторепортажі, статті, відеоролики. Матеріали порталу мають справді мультимедійне подання: веб-ресурси, фотоальбоми, відео матеріали, друковані паперові видання. Створення цього ресурсу було необхідним в умовах подальшого розвитку шкільної преси ЗНВК 19.

Упровадження виконаної розробки:

Освітні можливості Інтернет проєкту «ВМ-НФ» включають максимальний спектр навчальних заходів, що дозволяє не лише формувати компетенції майбутніх журналістів, але і розвивати уміння в області сучасних веб-технологій. Ресурс є першим і доки єдиним порталом шкільної преси в Україні і має високу популярність в Інтернеті. За нетривалий

період роботи - до вересня 2011 року, згідно із статистичними даними, сайт набрав 384 900 переглядів і 78 500 відвідувачів.

Кураторами по впровадженню проекту в шкільне життя – є Єлькін А.В (основна школа), Старова І.В. (філія №3). Роботу редакцій класних газет спрямовують консультанти – тьютори. За результатами кожного семестру та року підводяться підсумки участі редакцій в проекті та визначаються переможці. Неодноразово були переможцями газети «Скіфія» - тьютор Бутко І.В., «Звездные вести» - тьютор Сергєєва Г.В., «Тінейджери» - тьютор Гриценко О.В., «Радуга» - тьютор Малига Л.П., «Дружный» - тьютор Торкіна Н.В.

Висновки:

На сьогоднішній день цей Інтернет ресурс забезпечує можливість презентувати у Всесвітній мережі матеріали двадцяти періодичних видань – щомісячних газет, які випускають редколегії 5 – 11 класів школи. Кожна газета загальношкільного проекту «ВМ-НФ» має як друкарську, так і електронну версію.

Проект «ВМ-НФ» перш за все, вирішує освітні завдання, пріоритетне місце серед яких належить формуванню екологічно грамотного світогляду. Сотні сторінок сайту містять авторські матеріали юних журналістів, що інформують читача про діяльність дитячо-юнацької екологічної громадської організації «Республіка Мрія» ЗНВК № 19. Героями публікацій стають однокласники – учасники екологічних марафонів, туристичних зльотів, природоохоронних волонтерських акцій.

Література

1. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року (схвалена розпорядженням кабінету міністрів України від 17 жовтня 2007 р., № 880-р) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geolab.com.ua/2010/12/kontseptsiya-natsionalnoji-ekolohichnoji-polityky-ukrajiny-na-period-do-2020-roku-shvalena-rozporjadzhennjam-kabinetu-ministriv-ukrajiny-vid-17-zhovtnya-2007-r-880-r/>
2. Медиаобразование // российская педагогическая энциклопедия. / гл. ред. в. в. давыдов. – м. : бол. рос. энцикл., 1993. – т.1. – с. 555.
3. Основні напрями екологічної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geolab.com.ua/2010/12/osnovni-napryamy-ekolohichnoji-polityky/>
4. Спичкин А. В. Что такое медиаобразование / а. в. спичкин. – курган : изд-во ин-та пов. квалификации и переподготовки работников образования, 1999. – 114 с.

РОЗДІЛ III. ІННОВАЦІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.

*Алексєєва Н.А., заступник директора з навчально-виховної роботи
Житомирського міського колегіуму Житомирської міської ради*

У час швидкого розвитку інформаційних технологій постає проблема необхідності застосування ефективних форм організації навчально-виховного процесу, які б відповідали завданням нашої молоді держави, сприяли б розвитку інтелектуального потенціалу учнів, створювали б умови для розвитку і самореалізації кожної особистості, для виховання покоління здатного навчатися впродовж життя, прищеплювали б цінності громадянського суспільства. Ось чому основним підходом в сучасній школі має бути особистісно орієнтоване навчання, яке працює зі свідомістю людини та процесами її індивідуально-особистісного розвитку. У Державному стандарті зазначається, що «особистісно-орієнтований підхід здійснюється через варіативність методик організації навчання залежно від пізнавальних здібностей».

То як же дійти до кожної дитини, як виховувати через навчання, як дати зрозуміти дитині, що вона унікальна та неповторна, як використати її багатогранність під час проведення уроків? Як зробити так, щоб навчання приносило дитині радість, було більш ефективним, як зберегти при цьому постійний інтерес дітей до навчання?

Одним із шляхів вирішення даних питань, своєрідним способом індивідуалізації освітнього процесу є концепція множинного інтелекту американського психолога Говарда Гарднера, професора Гарвардського університету, який у своїй книзі «Межі розуму» (1983) запропонував розрізняти щонайменше 7 основних типів інтелекту, до яких згодом додав ще два. Всі види інтелектів рівноцінні, кожен є особливим способом взаємодії з навколишньою дійсністю, відповідно до якої людина має не єдиний, так званий «загальний інтелект», а низку інтелектуальних здібностей, які складають вербально-лінгвістичний, логіко-математичний, візуальний, кінестетичний, міжособистісний, внутрішньо-особистісний, музичний, натуралістичний та екзистенціальний види інтелекту, які не є строго фіксованими та можуть розвиватися. Лінгвістичні здібності – це дар володіння словом; логіко-математичні – дар оперування числами; здатність до просторової уяви – дар образного мислення; кінестетичні здібності – дар виражати себе в русі; музичні здібності – дар сприймати, творити музику; здібність встановлювати міжособистісні відносини – дар спілкування; здібність до оцінки внутрішньоособистісних можливостей – дар самопізнання; здатність відчувати природу – дар розуміння природи.

Кожний із цих типів інтелекту має свою структуру, функції, мову і тому є особливим потенціалом для розвитку. Дана теорія отримала всесвітнє визнання як одна з найбільш новаторських теорій пізнання інтелекту людини. Теорія множинного інтелекту підтверджує те, з чим педагоги мають справу щодня: люди мислять і вчаться багатьма різноманітними способами.

Згідно теорії множинного інтелекту Говарда Гарднера, основна особливість розумових здібностей полягає в тому, що кожна людина потенційно має всі ці здібності, тільки вони мають різний рівень розвитку.

Вчителів МК іноземних мов Житомирського міського колегіуму зацікавила ця проблема, бо мабуть саме через її реалізацію можна буде дійсно підійти до вирішення блискучої ідеї особистісно-орієнтованого навчання. Згідно з теорією «multiple intelligences» кожен учень має свій особистий тип інтелекту, а відповідно і власні способи розуміння та засвоєння матеріалу. Таким чином, є помилкою пояснювати «всім однаково», тим самим орієнтуючись

тільки на один тип інтелекту. Завдання учителя полягає в тому, щоб надати однакові можливості учням із різними стилями сприйняття інформації. Добре відомо, що саме недоліки сприйняття часто є причинами шкільної неуспішності. У своїй практиці ми довели, що діти можуть більш легко, ніж інші, навчатись через домінуючі види своїх здібностей.

Почались пошуки засобів для реалізації проблеми. Результатом стала велика кількість різних знайдених збірок вправ для різних видів мовленнєвої діяльності, вправи різних рівнів навчальної компетенції учнів тощо. А от систему вправ, яка відповідала б різним типам інтелекту учнів ми не знайшли. Ось чому було вирішено розробити систему вправ за різними видами мовленнєвої діяльності (з аудіювання, читання, говоріння, письма) у відповідності до кожного типу інтелекту.

***Що люблять, вміють, через що навчаються найкраще
учні з різними типами інтелекту?***

<i>Учень за типом мислення</i>	<i>Любить...</i>	<i>Добре вміє...</i>	<i>Найкраще навчається через...</i>
<u>«Лінгвіст»</u> (експериментує з словами)	Читати, писати, розповідати	Запам'ятовувати назви, місця, дати, деталі	Говоріння, слухання, графічний образ слова
<u>«Логік-математик»</u> ставить запитання	Виконує досліди, обчислює, працює з цифрами та числами, ставить запитання, досліджує зразки та взаємозв'язки	Виконувати математичні, логічні завдання, розв'язувати проблеми	Узагальнення, класифікацію, дію з абстрактними прикладами та взаємозв'язками
<u>«Візуалізатор»</u> (має візуально-просторове мислення)	Малювати, споруджувати, проектувати, створювати моделі, мріяти, розглядати фотографії, дивитись кіно, працювати з технічними приладами	Мислити картинками та образами, відчувати зміни, розв'язувати графічні загадки, читати карти	Візуалізацію, мрії, роботу з кольором, картинками
<u>«Музикант»</u> (любить музику)	Співати, наспівувати, слухати музику, грати на музичних інструментах, реагувати на музику	Підбирати музику на слух, запам'ятовувати мелодії, розрізняти ноти, ритмічний рисунок	Ритм, мелодію, музику
<u>«Кінестик»</u> (віддає перевагу рухливій діяльності)	Рухатися, сприймати навколишнє на дотик, говорити, використовувати мову тіла	Виконувати фізичні вправи, танцювати, виконувати ролі, обробляти інформацію	Дотик, рух, взаємодію, ремесла, тілесні відчуття
<u>«Комунікатор»</u> (любить спілкуватися)	Мати багато друзів, спілкуватися, бути в компанії	Розуміти інших, бути лідером, організатором, проводити опитування, спілкуватися, керувати, бути посередником у конфліктах	Участь встановлення зв'язків, співпрацю, порівняння

«Індивідуаліст» (любить діяти самостійно)	Працювати самостійно, діяти з огляду на свої власні інтереси	Розуміти себе, зосереджуватися на своїх внутрішніх почуттях, мріях, власних інтересах, бути оригінальними, ставити цілі	Проекти, самоаналіз; за наявності просторової відокремленості від інших та індивідуального плану/графіку навчання
«Натураліст» (перебуває в гармонії з довкіллям)	Спостерігати, досліджувати флору і фауну, займатися рослинництвом, садоводством, доглядати домашніх та сільськогосподарських тварин	Розуміти природні явища, класифікувати та систематизувати, розрізняти види флори та фауни, дбати про природне середовище	Спостереження, класифікацію, систематизацію, колекціонування, використання графічних засобів

З метою введення нових форм організації навчально-виховного процесу, педагогічних технологій; формування і розвитку соціально зрілої, творчої особистості, підготовленої до професійного самовизначення; створення сприятливих умов для самовираження особистості учнів; надання учням можливостей для реалізації індивідуальних, творчих потреб було вирішено :

1. Створити експериментальну лабораторію на базі методичної комісії вчителів іноземних мов Житомирського міського колегіуму.
2. Затвердити тему експерименту »Використання множинного інтелекту в особистісно-орієнтованому навчанні».
3. Призначити керівником лабораторії заступника директора колегіуму з наукової роботи Стойкову Н.М.
4. Призначити координатором лабораторії керівника методичної комісії вчителів іноземних мов Стариківську Ц.І.
5. Заклучити угоду з соціально-психологічним інститутом Житомирського державного університету імені Івана Франка щодо наукового керівництва проведення експерименту.

Нами було визначено стратегічну мету, реалізація якої була розрахована на 5 років.

Час виконання	Необхідна діяльність	Очікуваний результат
I етап: 1 рік 2005-2006 н.р.	➤ Теоретичне вивчення проблеми; ➤ Відбір матеріалу; ➤ Розробка у загальному вигляді	Підготовка до друку збірника вправ у загальному вигляді
II етап: 3 роки 2006-2007 н.р. 2007-2008 н.р. 2008-2009 н.р.	Розробка вправ у відповідності до вимог програм з іноземних мов 📖 Тема: «Учень та його оточення» 📖 Тема: «Україна» 📖 Тема: «Країна, мова якої вивчається».	Підготовка до друку збірників вправ
III етап: 1 рік 2009-2010 н.р.	Експериментальне впровадження у практику роботи	Узагальнення результатів експерименту.

Впродовж першого та другого етапів роботи над проектом кожен учитель іноземної мови Житомирського міського колегіуму працював над систематизацією існуючих вправ та розробкою власних відповідно до типу інтелекту. В результаті було підготовлено чотири збірники « Множинний інтелект та особистісно-орієнтоване навчання» 2006 р., «Multiple Intelligences and Personally Oriented Training. Collected Exercises. Part II 'Pupil and His

Surrounding) 2007p., Part III 'English-Speaking Countries' 2008 p., Part IV 'Ukraine' 2009 p., які містять вправи для впровадження теорії множинного інтелекту в особистісно орієнтованому навчанні в систему роботи з учнями при викладанні англійської мови у відповідності до програмових тем та збірку «Використання теорії множинного інтелекту в особистісно-орієнтованому навчанні. Школа когнітивних здібностей учнів» 2011p., в якій було представлено авторські розробки уроків вчителів Алексєєвої Н.А., Новікової С.А., Духновської О.Ю. — учасників експерименту.

Вправи збірників допомогли вчителям дійти до кожного учня на уроці, створити ситуацію віри в свої можливості в оволодінні іноземною мовою; завдання вправ сформульовано чітко, вони мають практичну спрямованість, корисні та зручні для організації навчальної діяльності кожного учня. Матеріали збірників можуть бути використані вчителями англійської мови на всіх етапах навчальної діяльності для формування: лексичних та граматичних, каліграфічних та орфографічних навичок письма; слухових навичок аудіювання (фонематичного та інтонаційного слуху), читання та говоріння.

Вправи можуть бути використані і в роботі вчителів української мови та початкової школи. Саме тому перший збірник вийшов українською мовою, а вже наступні — англійською мовою. Рецензентом збірників є Гуменюк І.Б. — методист вищої категорії лабораторії іноземних мов обласного інституту післядипломної підготовки освітян.

Таким чином у 2009 році було повністю підготовлено теоретичну базу для експерименту. Практична реалізація проекту стала можливою у 2009-2010 н.р. у співпраці із кафедрою методики викладання іноземних мов Житомирського державного університету ім. Івана Франка (зав. кафедрою професор Калініна Л.В.) Було розпочато експеримент «Школа розвитку когнітивних здібностей учнів» під керівництвом кандидата педагогічних наук викладача кафедри Гуманкової О.С. спільно з керівником лабораторії заступником директора колегіуму з наукової роботи Стойковою Н.М.

Психологами колегіуму було проведено та оброблено результати анкетування «Визначення домінуючих когнітивних здібностей учнів» в трьох групах учнів п'ятих класів за модифікованою методикою американських вчених Хаана і Кафа. На основі індивідуальних карт домінуючих здібностей учнів, які брали участь в експерименті, було визначено домінуючі та слабо розвинуті здібності та виділено основні типи інтелекту учнів в кожному класі.

Вчителі, які впроваджували набутий теоретичний досвід в практику роботи протягом року підбирали завдання та будували уроки для дітей з урахуванням двох домінуючих здібностей та двох слабо розвинених здібностей в даних групах, пам'ятаючи, що учні досягають кращих результатів, користуючись стилем навчання, якому вони віддають перевагу. Враховуючи той факт, що кожна дитина володіє всіма типами здібностей, хоча й розвинуті вони різною мірою, вчителі підбирали завдання для презентації та тестування відповідно до провідного типу інтелекту, а закріплення — до тих, що розвинені слабше. Такий підхід є практичною реалізацією ідеї особистісно-орієнтованого навчання.

Перед початком та після завершення експерименту було проведено зрізи знань учнів та складено таблицю результативності проведеного експерименту. Проаналізувавши його результати, було зафіксовано зростання якості знань учнів з 62% до 84,3%. Діти значно швидше засвоювали знання із тем, їм було цікаво працювати на уроці, вони із задоволенням виконували будь-які завдання вчителя-експериментатора.

Результати експерименту дають нам підставу стверджувати, що дотримання низки принципів викладання для учнів з різними типами інтелекту може значно покращити процес засвоєння ними знань та вмінь. Будь-який вид діяльності на уроці може бути адаптований до потреб учнів так, що вони не будуть відчувати себе в інформаційному вакуумі на уроці. При цьому важливо не створювати для учнів ярлик з якою-небудь однією яскраво вираженою здібністю, адже кожний учень володіє всіма дев'ятьма здібностями, які мають різноманітність своїх проявів.

Проведена нами робота з реалізації проблеми «Використання теорії множинного інтелекту в особистісно-орієнтованому навчанні на уроках англійської мови» дала можливість

- вчителям англійської мови – створити умови для навчання учнів з опорою на їх сильні сторони та домінуючі здібності,
- колегіуму – підвищити якість знань учнів та ефективність навчання; розвинути творчі здібності учнів;
 - учням – вивчати будь-що тим способом і шляхом, який їм найбільш близький, зручний, в якому вони відчувають себе комфортно, та зрозуміти, що вони можуть виявити та розвинути свої вміння й навички у різних видах та формах діяльності.

Література

1. Гарднер Г. Множинні інтелекти: Теорія та практика. – К.: Мегатайп, 2004.- 286 с.
2. Гуманкова О.С. Диференційований підхід у навчанні на уроках іноземної мови в початковій школі. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 108 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва – Київ: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання –Х.: Видав. гр.. «Основа»; 2003. – 80 с.
5. Стариківська Ц.І. Множинний інтелект та особистісно орієнтоване навчання // English. – 2008. - №9. – С. 6 – 8.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ УЧНІВ НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ РЕСУРСІВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.

***Шевченко О. Ю.**, заступник директора з навчально-виховної роботи,
вчитель англійської мови Жмеринської загальноосвітньої школи I-III ступенів №4
Вінницької області*

Сучасний світ ставить перед кожною людиною все нові і нові завдання, серед яких знання іноземної мови, насамперед англійської, є одним з пріоритетних.

Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти, «метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння вміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях». У Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти зазначається, що «формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, зміст якої є інтегративним, відбувається у результаті застосування під час вивчення всіх предметів навчального плану діяльнісного підходу». Таким чином, керуючись визначеннями, поданими у Державних стандартах, можна виокремити ключові слова, які спрямовують побудову навчально-виховного процесу відповідно до сучасних освітніх тенденцій.

Цими ключовими словами є комунікативна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, інтегративність, діяльнісний підхід.

При вивченні англійської мови учні мають опанувати такими мовленнєвими вміннями, як вміннями аудіювання, говоріння, читання та письма, а отже, мають стати комунікативно компетентними. Оскільки усі мовленнєві вміння між собою тісно пов'язані та взаємозалежні, то саме інтегративний підхід до їх формування дає вчителю можливість ефективно організувати навчальний процес. Інтеграція мовленнєвих умінь у межах одного

уроку – це уникнення одноманітності, активізація набутих знань та навичок, створення позитивної мотивації до вивчення англійської мови.

Інформаційно-комунікаційна компетентність учнів формується через використання у навчально-виховному процесі ресурсів мережі Інтернет. Доцільне використання відеофрагментів, пісень, текстового матеріалу та робота онлайн сприяють розвитку автономності учнів, бажання здобувати знання самим.

Діяльнісний підхід – саме той підхід, якого бракувало у нашій традиційній школі: досить велика сума знань у сумлінного учня, але дуже обмежені можливості використати ці знання на практиці. У сучасній школі саме діяльнісний підхід дає змогу розвинути компетентного учня.

Отже, організація процесу навчання учнів іноземної мови із дотриманням коротко проаналізованих вище методичних принципів є, по-перше, виконанням вимог Державних стандартів початкової загальної освіти і базової та повної загальної середньої освіти, а по-друге, ефективним шляхом для оволодіння учнями іноземною мовою.

Разом з тим, працюючи у школі 11 років з учнями від 7 до 17 років у класах із змішаними можливостями, я переконалася, що для досягнення результатів потрібно шукати такі методи і прийоми, які б підсилювали ефективність загальновизнаних та визначених у державних документах методичних підходах. Я відкрила для себе таке явище, як «мозкова сумісність» у навчанні та учінні. На даний час це явище ще не отримало широкого розповсюдження у вітчизняній методиці, хоча про деякі аспекти пишуть у фахових виданнях.

«Мозкова сумісність» ґрунтується на принципі, що саме навчання є найкращим завданням для нашого мозку, що збалансоване залучення до активної діяльності обох півкуль є запорукою формування позитивної мотивації та міцного засвоєння знань та умінь. «Мозкова сумісність» дозволяє в повній мірі реалізувати класичний дидактичний принцип індивідуалізації навчання.

По-перше, є цілком зрозумілим, що ми всі навчаємося по-різному, тобто маємо різні стилі навчання, надаємо перевагу певному стилю. Стиль навчання ґрунтується на тому, як кожен з нас отримує і обробляє інформацію. Ми можемо найефективнішим способом підтримати навчання дитини, пропонуючи йому матеріали, які розроблені під його індивідуальний стиль навчання:

- Зорове сприйняття - дитина з таким стилем навчання найкраще сприймає інформацію очима і те, що він бачить і читає. Згідно з дослідженнями, приблизно 65% людей володіють таким сприйняттям.

- Слухове сприйняття - дитина з таким стилем навчання найкраще вчиться, слухаючи речі - або на плівці, або під час обговорення. Вони дуже уважно слухають, а потім повторюють всі інструкції або вголос, або про себе, для того щоб запам'ятати те, що вони почули. Згідно з дослідженнями, приблизно 30% людей використовують такий стиль навчання.

- Кінестетический стиль навчання - така дитина нагадує нам термін «енергія в русі». Їм потрібно увійти у фізичний контакт з речами, які вони вивчають. Насправді, більшість маленьких дітей інстинктивно вибирають даний стиль навчання - дотику та відчуття допомагають їм придбати нову інформацію. Близько 5% дорослих людей також віддають перевагу цьому стилю навчання.

- Соціальний стиль навчання - така дитина навчається за допомогою спілкування з людьми.

По-друге, реалізації принципу «мозкової сумісності» сприяють ідеї Г. Гарднера про множинний інтелект, яким наділена кожна людина. Г.Гарднер визначив такі типи інтелекту: логіко-математичний; вербально-лінгвістичний; візуально-просторовий; кінестетичний; музично-ритмічний; натуралістичний; екстравертний; інтравертний; емоційний.

Дев'ять типів інтелекту скомбіновані у кожного по-різному, і це дає можливість учителеві застосовувати дев'ять способів пояснення замість одного, а також сприяє виявленню творчої обдарованості учнів.

Ще одним важливим компонентом досягнення позитивних результатів у опануванні учнями іноземної мови є набуття умінь застосовувати стратегії навчання.

Наведу приклад використання описаних вище методів та підходів у власній педагогічній діяльності. Пропонований урок розроблено для учнів 4 класу (рівень А1 згідно з Європейськими мовними рекомендаціями) з використанням ресурсів мережі Інтернет (веб-сторінка Британської Ради).

Topic: In the World of Fairy-Tales. “Goldilocks and the Three Bears”

Age: 9 years old (4th form)

Aims: to practice learners' listening, reading, speaking and writing skills; to integrate learners' perceptive skills while working at the text; to revise the vocabulary of the topic “Food”; to address the children's learning styles; to encourage creativity and team work.

Learning outcomes:

The learners will be able to read a story dramatically and act it out; fill in the questionnaire; make up a recipe; write a sorry letter; cooperate and collaborate; demonstrate their creative abilities.

Duration: 40 min + 40 min

Equipment: a computer, handouts, assessment stickers, glue.

Procedure:

Lesson 1 (part 1)

<u>Procedure:</u>	<u>Стиль навчання</u>	<u>Тип множинного інтелекту</u>	<u>Стратегія навчання</u>
Greeting (3 min) - Rhyme “Good Morning!” - How are you today? (I'm fine. I'm OK. So-so., etc.)	Кінестетичний, соціальний	Музично-ритмічний	Слухова репрезентація
Warm Up (5 min) - What do you usually have for breakfast? - Do you ever have special things to eat for breakfast at the weekend? - What's your favourite breakfast? - What do bears eat for breakfast? - Have you ever eaten porridge? Look at the picture! (Porridge is a popular breakfast meal. In 2009 one of the biggest bowls of porridge in the world was made in Salford, England. The bowl contained over 170 kg of	Аудіальний, візуальний	Вербально-лінгвістичний, емоційний	Використання фонових знань, візуалізація

porridge!)			
• Presenting the story (22 min) • Pre-listening activity (7 min) • We're going to watch and listen to a story "Goldilocks and the Three Bears". Do you know it? Who are the main characters? • First, let's join in 3 groups of 4 members each. Group 1 is "Bananas", Group 2 is "Oranges", Group 3 is "Apples". Take a card and see what group you are in. • Before watching and listening, let's do a matching activity "Big, Small and Tiny" in groups.	Соціальний, візуальний, кінестетичний	Вербально-лінгвістичний, візуально-просторовий, екстравертний	Побудова гіпотез, співпраця, групування
• While-listening activity (10 min) • Watch and listen to the story "Goldilocks and the Three Bears" and then complete the poster "Wanted". (http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/short-stories/goldilocks-and-the-three-bears) • The learners do the task "Wanted" in groups.	Аудіальний, візуальний, соціальний	Вербально-лінгвістичний, екстравертний	Моніторинг розуміння, Використання ресурсів
• Post-listening activity (5 min) • Activity "Goldilocks Story". Look at the pictures and write the correct caption. Choose from the box. Work in groups.	Візуальний, соціальний	Візуально-просторовий, вербально-лінгвістичний, екстравертний	Узагальнення, використання контексту
• Role-play Preparation (5 min) Reading the script of the play out loud in chorus after the teacher. (Goldilocks and the Three Bears – A play)	Візуальний, аудіальний, кінестетичний	Вербально-лінгвістичний, музично-ритмічний	Моніторинг висловлювання, слухова репрезентація
• Wrap Up (4 min) Let's make a Mind Map of the words you have learned in the story	Візуальний	Логіко-математичний, вербально-лінгвістичний	Групування, виконання записів
• Home Assignment Work in your groups and be ready to act the story out.	Соціальний	Екстравертний, кінестетичний, музично-	Співпраця, візуалізація, організаційне планування

		ритмічний, вербально- лінгвістични й	
--	--	---	--

Lesson 2 (part 2)

<u>Procedure:</u>	<u>Стиль навчання</u>	<u>Тип множинного інтелекту</u>	<u>Стратегія навчання</u>
• Greeting (2 min) • Rhyme “Good Morning!” • How are you today? (I’m fine. I’m OK. So-so., etc.)	Кінестетичний, соціальний	Музично-ритмічний	Слухова репрезентація
• Warm Up (5 min) Activity “Porridge Recipe” At the previous lesson we discussed our breakfasts, and now know that porridge can be a wonderful breakfast. Let’s make porridge. You have your handouts. Now let’s fill in. Ingredients: oats, sugar, milk Equipment: a pan, a spoon, a gas cooker, a bowl What to do: take, stir, put, eat	Візуальний	Вербально-лінгвістичний	Групування, використання фонових знань
• Role-play “Goldilocks and the Three Bears” (15 min) Each group presents the story. (The learners use: masks, the banner “Three Bears’ Cottage”, the labels)	Кінестетичний, візуальний, аудіальний, соціальний	Вербально-лінгвістичний, кінестетичний, музично-ритмічний, екстравертний	Співпраця, моніторинг висловлювання
• Singing a song “When Goldilocks Went to the House of the Bears” (5 min) • Listening to the song (http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/songs/when-goldilocks-went-the-house-the-bears) • Reading the lyrics of the song (Handout “When Goldilocks Went to the House of the Bears”) • Singing the song to the music	Аудіальний, візуальний, кінестетичний	Музично-ритмічний, вербально-візуальний	Слухова репрезентація, візуалізація
• Wrap Up (6 min) Do you think Goldilocks was a good girl in the story? (No, she wasn’t). What should she do? (She should write a sorry letter to the	Візуальний, кінестетичний	Натуралістичний, логіко-математичний, візуально-просторовий,	Підведення підсумків, рефлексія

bears). Arrange the parts of the letter to make it correct. (The learners are given strips with the text of the letter, they should glue them to the paper to make a letter)		вербально-лінгвістичний	
Home Assignment (2 min) Draw a picture to the story and make a caption to it.	Візуальний, кінестетичний	Візуально-просторовий, інтравертний	Візуалізація, підведення підсумків
Assessment (5 min) Each group counts the stickers which they have got after the two lessons. The learners vote for the best Goldilocks, the best Daddy Bear, Mummy Bear and Baby Bear to give the bonus points.	Соціальний	Екстравертний	Самооцінювання, співпраця

Resources:

- <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/>
- <http://www.sparklebox.co.uk/literacy/fairytales/goldilocks-and-three-bears.html#.T42LFjLihWD>

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

*Скоморовська Н. Б., викладач кафедри теорії та методики навчання
Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

Одним із завдань навчального предмета “українська література” є розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, їх самостійного і критичного мислення, культури полеміки, вміння аргументовано доводити власну думку.

Що таке критичне мислення і чому потрібно формувати у школярів навички критичного мислення?

Єдиного визначення критичного мислення немає, різні науковці пропонують своє. Так Річард Пауль запропонував наступне визначення: “Критичне мислення – це мислення про мислення, коли ви мислите задля вдосконалення свого мислення”. Л. Терлецька визначає критичне мислення як мислення, якому притаманні глибина – вміння проникати в суть речей, послідовність – вміння дотримуватись логічних правил, самостійність – вміння ставити питання, знаходити нові підходи до їх з’ясування, гнучкість – вміння змінювати спосіб розв’язання проблеми, швидкість – вміння швидко справлятися з завданням. О. Пометун говорить про критичне мислення як про нестандартне, спрямоване на пошук стратегій вирішення життєвих і навчальних проблем, виявлення та оцінку альтернатив і пріоритетів, їх доцільності, визначення достовірності фактів, явищ, подій. Розвитку його

сприяють вміння і навички аналізу, синтезу, порівняння, зіставлення фактів, формулювання обґрунтованих висновків. Це практичне мислення, в основі якого лежить ідея про необхідність розрізнення цінності інформації, тобто відділення потрібної інформації від непотрібної. Воно спрямоване на обробку інформації з використанням ефективних прийомів, її оцінку щодо джерела, істинності, достатності тощо зібраних даних. Критичне мислення є рефлексивним мисленням - способом корекції і виправлення людиною помилок, допущених в процесі власного мислення, яке знаходиться в безперервному пошуку. Це зважене, логічне і цілеспрямоване мислення, що використовує такі когнітивні навички і стратегії, які збільшують вірогідність отримання бажаного результату. Сьогодні є безліч теоретичних обґрунтувань і емпіричних підтверджень того, що ці навички і стратегії можна розвивати за допомогою спеціального навчання і що вони можуть бути застосовані в самих різних ситуаціях [4.11].

Критичне мислення – це, в першу чергу, мислення самостійне, логічне. Люди, у яких сформовані навички критичного мислення, вміють працювати з інформацією, формують власну думку на основі фактів, знають. Це люди, що постійно вдосконалюють своє мислення.

Урок української літератури особливий тим, що, власне на цьому уроці формується світогляд учнів. Школярі вчаться аналізувати, співставляти, робити певні висновки. Для того, щоб учні навчилися робити все це самостійно, словесник повинен пам'ятати певні правила:

1. Не диктувати своє бачення художнього твору. На художній твір завжди існує кілька поглядів. Це буде позиція сучасника подій і погляд читача нашого часу, який сприймає описані події відсторонено. Все це потрібно пояснити учням. Із великого кола інформації вони мають обрати власне те, яке допоможе сформулювати власні погляди.

Дати можливість кожному учневі висловити власну думку. Дитина буде налаштована на роботу, якщо знатиме, що її думку цінують, поважають. Це дасть можливість дитині і в майбутньому сміливо висловлювати свої думки, відстоювати власні погляди.

1. Створити сприятливу психологічну атмосферу. Учитель повинен не повчати відкрито, не критикувати строго, а лише тактовно радити. Учень не буде боятися розкриватися на уроці, пробувати, творити, якщо відчуватиме підтримку учителя. Найвищий якісний показник уроку – це творча співпраця учителя і учня.
2. Учити школярів працювати із художнім текстом, шукати у ньому рядки, що будуть підтверджувати їх думки. Для того, щоб переконати інших, учень повинен будувати свою розповідь на фактах, які знайде у творі.
3. Пропонувати завдання, які сприяють розвитку творчості учнів. Розвиваючи творчі здібності, ми формуємо людей, які здатні висловлювати широке розмаїття ідей, мають гнучке мислення, можуть розглядати проблему з різних сторін. Творчим людям властива цікавість, допитливість, вони намагаються отримати максимальну кількість необхідної інформації.

Розвивати творчі здібності можна різними методами, зокрема, використовуючи такі види роботи як асоціативне гроно, “Кубування”, “Сенкан” та “Кероване читання”.

Сенкан – це п'ятирядковий неримований вірш, який складається з одинадцяти слів. У першому рядку записується одне слово, іменник, який є темою сенкану, в другому – два слова, прикметники, які є означеннями теми. У третьому рядку учні записують три слова, які вказують на активність, дієвість, пов'язану з темою, у четвертому – фразу, якою висловлюється розуміння теми (чи ставлення до теми). Фраза складається з чотирьох слів. У п'ятий рядок записується іменник – синонім (висновок) до теми [3.4].

“Тронування” – це стратегія навчання, яка спонукає учнів вільно думати й відкрито висловлюватись на певну тему, спрямована на стимулювання мислення про зв'язки між окремими поняттями. Для роботи вибирається опорне слово, поняття, словосполучення. Відповідно до нього підбираються слова за певними зв'язками [3.6].

Учитель може будувати асоціативні та інформативні грона. Кожен із видів такого грона має свої завдання й особливості, й повинен використовуватись на відповідному етапі уроку.

Асоціативне грона базується на пошукові асоціацій, що виникають в учнів.

Асоціація – зв'язок думок, уявлень, почуттів внаслідок якого одне уявлення, почуття викликає інше.

Допоможе розвивати уяву учнів, образне, асоціативне мислення і стратегія “Кубування”. Для роботи з цією стратегією учням необхідно відповісти на шість запитань різних типів, що стосуються теми.

- опиши це,
- порівняй це,
- підбери асоціації,
- проаналізуй (з чого складається?)
- як його використати?
- що у ньому доброго й поганого?

Робота із наступною стратегією “Кероване читання” передбачає два етапи. Перший – творчий. Учням пропонується скласти твір-мініатюру за пропонованими опорними словами з тексту, який буде розглядатися.

Другий – безпосередня робота з твором. Для її реалізації текст ділиться на кілька частин. Зачитується перша частина тексту, після чого учні заповнюють таблицю.

Що станеться? (передбачення)	Опори (слова, словосполучення, що запам'ятались)	Що сталося? (сюжет)

Після прослуховування першої частини тексту учні записують першу і другу колонки таблиці. Після цього учитель зачитує наступну частину. Учні заповнюють третю колонку, роблять свої припущення щодо подальшого розгортання сюжету, заповнюють першу та другу колонки таблиці.

Після цього школярі порівнюють свої творчі роботи з передбаченнями, записаними в першій колонці, та сюжетом, зафіксованим в останній колонці таблиці. Така робота дає можливість вчителю розвивати уяву, фантазію, інтуїцію тощо [3.7].

4. Ставити учням різнотипні запитання. О. Пометун у посібнику “Основи критичного мислення” усі запитання поділяє на відкриті та закриті. Відкриті запитання спонукають до обмірковування складних питань, проведення досліджень. Вони дають можливість вільно передавати інформацію, орієнтують людину на роздуми, аналіз вчинків, думок. Закриті питання передбачають чітку відповідь. Такі запитання дозволяють отримати конкретну інформацію [4.3].
5. Формувати в учнів уміння ставити запитання. Для цього словесник може використовувати стратегію “Методика взаємних запитань”. Для роботи в парі учень готує запитання і ставить його своєму сусідові, з яким сидить за однією партою. Отримавши відповідь, погоджується з нею або коригує. У відповідь отримує зустрічне запитання і дає відповідь на нього [3.5].

Для ефективної роботи з цією стратегією учитель повинен націлювати школярів складати питання різного рівня, які передбачають перевірку знань, розуміння інформації та певні висновки, оцінку. Коли поставлене питання високого рівня, той, хто відповідає, активно виражає власну позицію, шукає аргументи на її підтвердження. Тоді матеріал запам'ятовується на більш тривалий період.

Стратегія “Методика взаємних запитань” допомагає визначити не тільки ступінь усвідомлення учнями нового матеріалу, але і їх готовність самостійно оцінювати свої

6. Поєднувати індивідуальні, групові та парні форми роботи. Індивідуальні завдання дають можливість кожній дитині більше проявити свої здібності. Групові форми роботи об'єднують зусилля всіх учасників групи на досягнення спільної мети. Учні вчаться слухати товаришів, розуміють, що результат залежить від роботи кожного. Для організації роботи в групах учитель може обрати такі види роботи як “Джигсоу” та “Карусель”. Карусель – це підсумковий вид роботи. Учитель має можливість перевірити знання учнів та вміння працювати в команді.

“Джигсоу” – це самостійне ознайомлення учнів із новим матеріалом. Для роботи учитель ділить робочий матеріал на частини. Учні об’єднуються у групи. Кількість учнів у групі відповідає кількості частин. Ці групи називаються первинними або домашніми. Для роботи учні перерозподіляються і об’єднуються у нові експертні групи. Кожна така група отримує для опрацювання одну частину підготовленого вчителем тексту. За відведений час експертні групи знайомляться із текстом, опрацьовують його і готують три запитання. Після опрацювання учні повертаються у свої первинні групи і по черзі знайомлять один одного із матеріалом, використовуючи для перевірки підготовлені в робочій групі запитання [3.7].

7. Формувати в учнів навички ведення дискусії. Для організації і проведення різних видів дискусії словесник може обрати такі види роботи як “Кутки” та “Сітка Елвермана”. Стратегія “Кутки” спрямована на формування вмінь учнів правильно вести дискусію. Для роботи вчитель записує на дошці запитання. Для ефективної роботи і досягнення необхідного результату на уроці необхідно правильно підібрати питання для дискусії. Учні пропонуються записати в таблицю по три виважені аргументи на підтвердження й заперечення тези, закладеної в запитанні.

Так	Hi

Tak Hi

9 8 7 6 5 4 3 2 1 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Докази – пояснення, факти, приклади, статистичні дані і посилання на авторитети, за допомогою яких і доводиться істинність тези.

Висновок – повернення до тези, її розширення.

Працюючи з текстом твору, учні вчатьшся шукати тези на підтвердження власних думок. Це і будуть їх аргументи.

Створені групи обговорюють дібрані кожним аргументи, виробляють спільну ґрунтовну лінію для ведення полеміки. Обирають лідера, який буде представляти групу.

Кожна група по черзі доводить свою позицію, дає відповіді на запитання інших груп. Під час такої дискусії необхідно пам'ятати ряд правил її проведення:

- а) говорити по черзі, а не всі одночасно,
- б) не перебивати того, хто говорить,
- в) критикувати ідею, а не людину, яка її висловила,
- г) поважати всі висловлені думки (позиції),
- д) не відходити від теми дискусії.

Завдання учителя, який працює з даною стратегією, – дати можливість учням проявити самостійність, творчість, креативність. По-новому подивитися на ту чи іншу проблему.

Стратегія “Кутки” дає можливість формувати в учнів чітку позицію щодо обговорюваних проблем на рівні дібраних ними аргументів.

Учитель формує проблему, над якою працює клас. Для організації роботи учням пропонується користуватися таблицею:

Так	Проблема	Ні

У колонках “Так” і “Ні” фіксуються аргументи, що схвально або заперечно відповідають на проблему. Кожний учень робить свій висновок щодо поставленої вчителем проблеми та шукає аргументи для дискусії. Самостійно працюючи з різними джерелами інформації, він вчиться систематизувати та критично оцінювати її, відрізнити факти від думок.

Під час дискусії кожен учень використовує підібрані ним аргументи, оцінює аргументи у висловлюваннях інших людей, застосовує контраргументацію і спростування, коли це необхідно. Такий процес спрямований на творчу мисленнєву діяльність, а не на репродуктивне мислення. Учні формують власні судження та обстоюють свої погляди у дискусії [3. 5].

По-іншому пропонується організувати підготовку до дискусії у підручнику “Основи критичного мислення” О. Пометун. Для роботи учитель підбирає питання, записує його на дошці, учні - у зошит. На першому етапі роботи учні самостійно в зошиті працюють з павутинкою за зразком:

ТАК

НІ

ВИСНОВОК:

Після самостійної роботи, заповнивши павутинку, учні об'єднуються у четвірки. У групах вони обмінюються думками, дискутують і намагаються прийти до спільної думки, яку записують на листку. Після обговорення в четвірках кожна група пропонує однокласникам свої результати роботи. Учні не тільки презентують свої напрацювання, а й самостійно оцінюють свою роботу.

Окрім дискусії учитель може провести на уроці шкільні дебати. Тему для дебатів може запропонувати сам учитель або дати завдання підготувати учням. Якщо тем кілька, шляхом голосування визначають найбільш оптимальну.

Для роботи необхідно сформувати групи. Половина груп буде займати позицію “за”, інша половина “проти”. За визначений час учні в групах обговорюють запитання. Після роботи в малих групах учні об’єднуються у дві великі. Одна група із позицією “за”, інша – “проти”. Учасники груп обмінюються своїми думками та напрацюваннями в малих групах, готують необхідні аргументи для дебатів. Після цього оголошують найбільш сильні, на їх думку, аргументи. Вислухавши аргументи за і проти, учасники двох груп шукають контраргументи.

На наступному етапі уроку вчитель визначає ролі для малих груп: спікери (людей, що будуть виступати), учасники, які будуть задавати питання та судді. Відповідно у кожній великій групі будуть різні групи: одна група готує учасників дебатів, допомагає їм, інша група готує питання опонентам та група, яка ввійде до судейської колегії.

Після підготовки учасники дебатів виступають із колективно напрацьованими матеріалами, учні задають підготовлені запитання, судді виставляють відповідно до розроблених критеріїв оцінки та підводять підсумок [4.7].

Розвивати критичне мислення учнів словесник може як на традиційних, так і нестандартних уроках. Нетрадиційні уроки дають можливість уникати одноманітності, шаблонності у навчанні. Залежно від мети, яку ставить перед собою учитель, та специфіки твору, що вивчається, обирається структура уроку. Це може бути урок-диспут, урок-екскурсія, урок-семінар, урок-дослідження, урок-конференція, тощо. Такі уроки передбачають активну діяльність учнів, учитель виступає тільки в ролі організатора. Школярі вчаться самостійно працювати із інформацією, аналізувати твердження, враховувати різні точки зору, робити висновки та приймати рішення. Все це допоможе їм у майбутньому не розгубитися у великому інформаційному полі.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.
2. Кроуфорд Алан, Саул Венді, Метьюз Самюель, Макінстер Джеймс. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд Алан, Саул Венді, Метьюз Самюель, Макінстер Джеймс. – К.: ТОВ “Видавництво “Плеяди”, 2006. – 211с.
3. Мартинець А. Сучасний урок зарубіжної літератури /А. Мартинець. – Х.: Видавнича група “Основа”. – 2005. – 170 с.
4. Пометун О., Пирипчатіна Л., Суценко І., Баранова І. Основи критичного мислення: Навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи / Пометун О., Пирипчатіна Л., Суценко І., Баранова І. Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.
5. Річард Пауль. Критичне мислення: що потрібно кожній людині, щоб вижити у швидкоплинному світі. / Річард Пауль . – К., 2007. – 76с.

ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.

Яшина О. М., провідний фахівець відділу художньо-естетичного навчання та виховних технологій кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Сьогодні в Україні формується ще один суб’єкт впливу на розвиток освіти – це інноваційні освітні спільноти, які в процесі інформаційної мережевої взаємодії створюють ефект «особистої присутності» в освіті, ініціюють у своїй практиці, поширюють їх шляхом передачі передового педагогічного досвіду.

Для позашкільних навчальних закладів актуальною є інформаційна мережева взаємодія. Невелика кількість педагогічних працівників в позашкільних навчальних закладах значно

обмежує спілкування вихователів за напрямками роботи. І саме тому спілкування в освітній мережі на основі педагогічних портфоліо надає можливість трансформувати досвід позашкільних навчальних закладів Дніпропетровської області в освітню практику.

Методистами відділу художньо-естетичного навчання та виховних технологій кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти створено інформаційну скарбницю взаємодії позашкільних та загальноосвітніх закладів – «Школа – позашкільний заклад – громадські заклади області». Цей зв'язок виник завдяки плідній співпраці між вихователями позашкільних закладів, педагогами загальноосвітніх закладів та працівниками громадських закладів.

Зазначена система взаємодії позашкільних та загальноосвітніх закладів поширюється на основні напрями роботи позашкільних навчальних закладів, а саме: художньо-естетичного, спортивно-оздоровчого, військово-патріотичного, туристсько-краєзнавчого, науково-технічного.

Аспекти такої співпраці було розглянуто на 2-й обласній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми формування системи управління якістю загальної середньої освіти», яка пройшла 4 квітня 2012 року, на секції «Особливості управлінського аспекту сучасного навчального закладу в системі позашкільної освіти».

До обласної скарбниці педагогічних портфоліо 2012 року увійшли кращі досвіди керівників позашкільних закладів фахівців установ освіти, керівників гуртків та педагогів.

1. **Спортивно-оздоровчий напрям.** Директор Комунального позашкільного закладу ДЮЦ «Штурм» м. Дніпропетровська І.А.Герліванова запропонувала інноваційний досвід творчих справ у виховному процесі в пришкольних та позашкільних навчальних закладах. На базі Центру 12 років діє Регіональна школа національного бойового мистецтва «Спас-Штурм». Керівниками та вихованцями школи проводяться заходи, що втілюють національну концепцію: «Українські вечорниці» та фольклорно-спортивне свято «Січ гуде». Подібні заходи розробляються та впроваджуються в Центрі на виконання національної програми «Про відродження та розвиток Українського козацтва» сумісно з громадською організацією – Всеукраїнська федерація «Спас» і благодійною організацією «Духовне відродження».

2. **Художньо-естетичний напрям.** Набутий досвід співпраці позашкільних, загальноосвітніх навчальних закладів та громадських організацій висвітлює портфоліо методиста міського методичного центру управління освіти та науки міської ради І.М.Бойко, за ініціативою якої у місті Дніпропетровську протягом 12-ти років у рамках фестивалю «Зоряне коло» крім концертних програм кожні два роки проводяться виставки-огляди дитячої прикладної та художньої діяльності «Місто майстрів». Широко та багатогранно представляється творчість дітей і персональні виставки їх керівників та педагогів. Кожного разу виставки вражають своєю професійністю, якістю та технічністю виконання робіт, різнобарв'ям народних промислів. З творчих робіт педагогів та вихованців складаються пересувні районні виставки, які відвідують школярі, батьки та фахівці мистецьких установ.

3. **Науково-технічний напрям.** В.В.Долганова директор Комунального позашкільного закладу «Станція юних техніків Дзержинського району» м. Кривого Рогу завдяки спільній праці з профільними вищими навчальними закладами шляхом впровадження педагогічних новацій, сучасних технологій, здатних забезпечити повноцінну підготовку підростаючого покоління до життя здійснює навчання і виховання в закладі, де з великим інтересом займаються діти в гуртках авіамоделювання.

4. **Військово-патріотичний напрям.** З 2004 року у м. Дніпропетровську методистами міського методичного центру управління освіти та науки міської ради створено систему розгорнутої мережі музеїв, кімнат та куточків Бойової Слави на базі шкіл та позашкільних закладів, які поєднують військово-патріотичну, краєзнавчу, екологічну та пошукову роботу.

5. **Учніське самоврядування.** О.О.Сальнікова, методист-координатор з питань учнівського самоврядування МПДЮ, координатор Парламенту дітей та учнівської молоді м. Дніпропетровська, в досвіді «Науково-методична робота в аспекті розвитку учнівського

самоврядування та морально-етичного виховання старшокласників у системі позашкільної освіти» окреслила елементи ефективності навчання та виховання старшокласників – лідерів учнівського самоврядування, покращення якості засвоєння теоретичної бази і практичних навичок масової роботи при проведенні міських комплексних конкурсних програм із залученням засобів масової інформації.

Місцем розміщення портфоліо педагогів позашкільних навчальних закладів та побудови мережевої взаємодії є Дніпро-Вікі-середовище, на якому створюються педагогами персональні сторінки і об'єднуються в спільноту «Портфоліо». Використовуючи Вікі-технологію, можна швидко розміщувати різноманітні освітні веб-ресурси, обмінюватись думками, створити потужне джерело освітніх веб-ресурсів на основі вкладу багатьох учасників.

На цей час вже накопичено певний досвід застосування інформаційних та мережевих технологій у навчальному процесі, передові вчителі активно користуються сервісами Інтернету у професійній діяльності, застосовують також окремі можливості нових сервісів Інтернету, зокрема сервісів, створених за технологією Веб 2.0. До сервісів Веб 2.0 звичайно відносять: блоги, wiki, засоби обміну фотографіями і відеофайлами, технології спільної роботи з документами. Таке співробітництво не знає географічних обмежень, а створення навчальних груп відбувається швидко за мірою необхідності.

Завдяки створеній скарбниці «Школа – позашкільний заклад – громадські організації» педагогічна спільнота Дніпропетровщини має можливість не тільки знайомитись з досвідом та доробками колег, а й мати необмежену можливість пропагування здобутків працівників освіти та реалізації власного потенціалу вихованців з урахуванням запитів сучасності.

Література

1. Закон України “Про позашкільну освіту”// Освіта України. – 2000. – № 31.
2. Державна цільова соціальна програма розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року (затверджена Постановою Кабінету Міністрів від 27.08.2010 № 785).
3. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн., кн.. 2: Особистісно орієнтовний підхід: науково-практичні засади. – К. : Либідь, 2003. – С. 85-87.
4. Веб2.0//Википедия – свободная энциклопедия. – Электронный ресурс. – Режим доступа [http://ru.wikipedia.org/wiki/Web 2.0](http://ru.wikipedia.org/wiki/Web_2.0).
5. Давидюк П. Проектна діяльність – шлях до майстерності методиста. – Позашкілля. – № 8, 2009.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Метод. Посібник. – К., 2004.
7. Життєтворчі орієнтири нової освіти: З досвіду роботи експериментальних навчальних закладів Дніпропетровщини / Укладачі: Єрмаков І.Г., Вознюк Л.В. – Дніпропетровськ. – 2008.
8. Ніколаєнко С.М. Стратегія розвитку освіти України: початок XXI століття – К.: Знання, 2006 – 253с.
9. Педагогічний потенціал Вікі-сайтів та їх роль в сучасній освіті / Укладачі: Коляда І.Г., Грекова В.С.– Дніпропетровськ. – 2012.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.

***Горбатюк О. Ф.**, заступник директора з навчально-виховної роботи у початкових класах Хмельницької спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №8 Хмельницької міської ради*

Сьогодні надзвичайної важливості набуває питання організації навчання дітей з особливими потребами, необхідність задовольнити все ширше коло їх бажань, наблизити

умови їх життя до умов життя здорових дітей, допомогти самореалізуватись, знайти своє місце в суспільстві.

Дитина з особливими потребами - не пасивний член суспільства, а особистість, яка має право на задоволення власних соціальних потреб, на працю, відпочинок, створення сім'ї, пенсійне забезпечення, доступ до культурних цінностей.

З 2003 року педагогічний колектив початкової школи працює над втіленням проекту «Соціальна адаптація та інклюзивне навчання дітей з особливими потребами у загальноосвітній початковій школі». У школі створено 9 класів інклюзивного навчання, в яких здобувають освіту 23 дитини з особливими потребами.

Мета проекту: соціальна адаптація та інтеграція дітей з особливими потребами шляхом інклюзивного навчання в умовах загальноосвітньої початкової школи.

Цільова група: діти з порушенням опорно-рухового апарату, з легкою затримкою психічного розвитку, діти з синдромом Дауна, з неврологічними захворюваннями.

Завдання проекту:

- створення умов для інклюзивного навчання дітей з особливими потребами у початкових класах;
- підготовка персоналу до роботи в інклюзивних класах та з батьками дітей, що мають особливі потреби;
- створення моделі комплексного надання послуг дітям з особливими потребами та їхнім сім'ям через створення мультидисциплінарної команди;
- проведення консультативної роботи з батьками;
- поширення результатів позитивного досвіду реалізації проекту.

Перелік послуг, які надаються дітям цільової групи в СЗОШ №8:

Освітні – спрямовані на здобуття освіти відповідного рівня на основі державних стандартів з урахування розвитку кожної дитини.

Психологічні – система кваліфікованих заходів, спрямованих на відновлення, корекцію психологічних функцій і якостей дітей з особливими потребами, створення сприятливих умов для розвитку та ствердження особистості.

Соціально-педагогічні – виявлення та оцінювання потреб, складання індивідуалізованих планів та рекомендацій щодо шляхів задоволення потреб, сприяння розвитку соціальних навичок і компетенцій дітей цільової групи, їхніх різнобічних інтересів.

Реабілітаційні – заходи, спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності дітей з особливими потребами з метою сприяння їх інтеграції в суспільство.

В межах виконання проекту «Повір у себе» у школі сформовано *мультидисциплінарну команду*, до складу якої входять: вчитель-реабілітолог; асистент вчителя-реабілітолога; соціальний педагог; психолог-реабілітолог; лікар-реабілітолог; логопед.

Соціальний ефект від реалізації проекту:

Для дітей з особливими потребами: можливість отримання якісної освіти; радість спілкування; забезпечення особливих освітніх потреб.

Для батьків: можливість реалізації своїх потреб; працевлаштування; підвищення позитивної самооцінки.

У результаті реалізації проекту, ми досягли таких результатів:

- забезпечили фізичну доступність до школи та класів дітей, що пересуваються в інвалідних візках.
- організували підвіз дітей з особливими освітніми потребами шкільним автобусом;
- адаптували класне середовище до навчання дітей з особливими потребами у початкових класах загальноосвітньої школи.
- створили Денний центр перебування дітей у школі. Діти з особливими потребами мають змогу тут перебувати до 15 год. Розробили Статут Денного центру.

- створили батьківську кімнату – ресурсний центр. У планах – заснування батьківської громадської організації, яка могла б лобювати інтереси дітей з особливими потребами.

- підготували 25 вчителів початкових класів до роботи за інклюзивними освітніми програмами, які передбачають індивідуальний підхід до навчання і виховання дітей, залучення сімей та членів громадськості в освітній процес, створення та розвиток команди фахівців у комплексному забезпеченні наданні послуг дітям з особливими потребами та їхнім сім'ям.

- підготували команду тренерів, які навчають інших педагогів до роботи в інклюзивних класах.

- підготували персонал Денного центру, який надає спеціальні та медичні послуги дітям.

- розробили модель психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей з особливими потребами;

- ми надаємо нові послуги відповідно до потреб дитини: послуги реабілітолога, соціального працівника, асистента вчителя-реабілітолога, психолога-реабілітолога та лікаря-реабілітолога.

Наш педагогічний колектив тісно співпрацює з Хмельницьким національним університетом, інститутом соціальних технологій вищого навчального закладу відкритого Міжнародного університету розвитку людини „Україна”. На базі початкової школи для студентів із спеціальності „Соціальна реабілітація” проходять практичні заняття.

Зрозуміло, що втілення проекту інтеграції дітей з особливими потребами завдання не з легких, але можна і треба рухатись вперед, об'єднавши всі зусилля для мобілізації існуючих можливостей. Важливе місце в роботі педагогічного колективу початкової школи відіграє впровадження в практику передового педагогічного досвіду:

- Організація роботи творчих груп. У школі успішно працює динамічна група „Повір у себе”. Учасниками цієї групи є команда фахівців, які працюють з дітьми з особливими потребами. Керівник групи – асистент вчителя-реабілітолога Маланчій В.О.

- Організація роботи постійно діючих семінарів.

У школі працює постійно діючий семінар для вчителів початкових класів та команди фахівців „Інклюзивна освіта: пошуки, проблеми”. Керівник – психолог – реабілітолог Молода Ж.А.

- Проведення засідань педрад, методичних об'єднань.

Вже стало традицією проведення засідань педагогічних рад у нетрадиційній формі. Зокрема „Педагогічний KBK”, „Рекорди педагогічного прання”, педагогічне ток – шоу „Я так думаю”, та інше.

Чітко сплановані засідання методичного об'єднання дають можливість вирішити всі питання навчально-виховного процесу в початковій школі.

- Висвітлення досвіду на сторінках періодичних друкованих видань.

- Створення відеотеки передового педагогічного досвіду.

- Створення сайту школи в мережі Інтернет з інформацією про передовий педагогічний досвід початкової школи.

- Залучення носіїв досвіду до участі в конкурсах фахової майстерності.

У нашій школі доброзичлива, ненапружена атмосфера, тут визнають таланти вчителів і підтримують їхні зусилля, спрямовані на запровадження нових педагогічних методик, це значно підвищує ефективність праці педагогів. Учителі розуміють, що навчати всіх дітей за однією методикою недоцільно і тому використовують широкий спектр педагогічних підходів. Головними з них є активне, а не пасивне навчання, наголос на співпраці, а не на змаганні, розвиток критичного мислення, а не механічного запам'ятовування. Як свідчить практика, ці підходи є найефективнішими в класах інтеграції.

Вся методична робота в початковій школі спрямована на вирішення завдань: забезпечення засвоєння та використання найбільш раціональних методів та прийомів навчання і виховання школярів; робота з дітьми за програмою „Крок за кроком”; інтеграція у навчально-виховний процес дітей з особливими потребами; постійне підвищення рівня загально дидактичної та методичної підготовки педагогів для організації та здійснення навчально-виховного процесу; виявлення, пропагування та здійснення нових підходів до організації навчання та виховання; створення умов для самоосвіти вчителів і здійснення керівництва творчою діяльністю педагогів.

Моніторингове дослідження якості освітньо-реабілітаційного процесу в початковій школі проводиться кожного року. За допомогою моніторингу визначається рівень сформованості ключових компетенцій в основних сферах життєдіяльності вихованців, які мають певні фізичні вади або ослаблений хворобами стан здоров'я.

Вибрано три основних сфери: навчальна, виховна та реабілітаційна, як найсуттєвіші для даної категорії вихованців та специфіки роботи закладу. Практика роботи з дітьми з обмеженими можливостями через фізичні вади або хвороби показала, що визначені закладом компетенції треба формувати цілеспрямовано, спеціально організованими в закладі засобами навчальної, поза навчальної та реабілітаційної діяльності.

На базі початкової школи створено навчально-реабілітаційний центр „Повір у себе” як школа життєвої компетентності.

Важливими виховними завданнями центру є: навчити дітей будувати індивідуальну стратегію та індивідуальний стиль життя; знаходити оптимальний ритм інтелектуальних, емоційних, фізичних навантажень; моделювати виховні ситуації, необхідні для становлення і реалізації ключових компетенцій.

Реалізація цих завдань забезпечується через створення педагогічно збагаченого середовища, продуктивного виховного простору. Саме через виховний простір проектується вплив факторів виховання (вітального, предметного, екологічного, інформаційного, освітнього, соціокультурного) на процес становлення життєвої компетентності, життєтворчої особистості.

Наша школа – це школа розвитку, яка закладає фундамент загальноосвітньої підготовки учнів, забезпечує всебічний розвиток дитини, її нахилів, здібностей та виховання громадянина України. У школі I ступеня здійснюється реалізація особистісного підходу до учнів. Новітні педагогічні технології викладання сприяють максимальній самореалізації кожної дитини, впливають на якість початкової освіти.

SIGS ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ.

Шуш Н. О., вчитель англійської мови Житомирської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 21 Житомирської міської ради

Зміни громадсько-політичного устрою, економічного життя нашої держави, психології громадян потребують серйозної перебудови системи освіти. Головною цільовою установкою освіти є формування людини-громадянина, спроможної самостійно розв'язувати різні політичні, соціальні, культурні, моральні та інші проблеми.

У наш час розвиток міжнародних зв'язків та співробітництво в різних сферах економіки, політики, культури і науки може здійснюватися за допомогою висококваліфікованих спеціалістів, які вільно володіють іноземними мовами. Необхідність досягнення якісно нового рівня володіння, іноземною мовою зумовила пошук нових напрямів та засобів навчання сучасних школярів, зокрема іноземної мови.

Згідно з державним стандартом та програмою з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів метою навчання іноземним мовам є формування іншомовної комунікативної компетенції, яка включає мовну, мовленнєву, соціокультурну, компенсаторну та учбово-пізнавальну компетенції.

Результатом навчання має стати досягнення випускниками функціональної грамотності у володінні ІМ, зокрема мовленнєвої компетенції як діяльнісного компоненту, що забезпечує вирішення учбово-пізнавальних та комунікативних завдань.

З 2009 року в Україні введено профільне навчання, яке передбачає поглиблення знань учнів старшої школи у руслі обраної ними професії. Вважається, що саме профільний рівень володіння іноземною мовою забезпечує її використання в подальшому навчанні, практичній і професійній діяльності. Однак, спостереження за навчально-виховним процесом у старшій школі показали, що обов'язкові курси, гарантовані державними освітніми стандартами, не можуть в повній мірі забезпечити формування усіх компонентів комунікативної компетенції у руслі обраного профілю через недостатність годин, відведених на навчання іноземної мови. Для поглибленого вивчення ІМ у певній галузі потрібні спеціально організовані додаткові заняття, що дають випускникам ЗНЗ змогу поповнити відсутні знання, уміння та навички в обраній спеціальності.

На думку вчених, робота в SIGs є найбільш виправданим, коректним шляхом ознайомлення учнів з культурою, яка відображена у виучуваній мові, і сприяє формуванню міжкультурної компетенції (Л.С. Журавльова, М.Д. Зінов'єва, Ж.А. Короткевич М.А. Нефедова, Л.В.Калініна, І.В.Самойлюкевич .)

SIGs - проблемні групи за інтересами, які дадуть учням кращу можливість розібратись у проблемі, обміркувати її аспекти, що є складними для розуміння, отримати відповіді на запитання, що виникають.

Дана форма позакласної роботи створює умови для врахування індивідуальних потреб і здібностей учня, а також сприяє формуванню вмінь співробітництва в команді та формуванню соціо-культурної компетентності учнів профільної школи.

Однак, не всі питання ефективності SIGs занять вирішені: відсутні програми різних типів SIGs, котрі б враховували професійні інтереси всіх учнів; не вистачає спеціальних методик проведення таких занять, більшість з них дублює шкільні уроки з іноземної мови.

Зважаючи на актуальність проблем навчання ІМ в профільних школах України, ми обрали темою нашої роботи **“SIGs як інноваційна форма формування соціокультурної компетенції учнів профільної школи.”** SIGs з іноземної мови в старших класах профільної школи - ефективний засіб поглиблення рівня знань учнів та формування їх іншомовної мовленнєвої компетенції; реалізація лінгвокраїнознавчого підходу на SIGs заняттях є одним із факторів підвищення інтересу учнів до засвоєння англійської мови.

Практичне значення полягає в тому, що запропонований план роботи SIGs занять з англійської мови може бути використаний у подальшому для розвитку мовленнєвої компетенції учнів профільних шкіл. **Вікові особливості учнів старших класів та їх вплив на навчання англійської мови на профільному рівні** Як стверджують психологи, юнацький вік є унікальним періодом в розвитку особистості, переходом до дорослого життя. Важливою характеристикою юнацького віку є становлення ідентичності, яка виступає ядром особистості та інтегрує сукупність уявлень людини про себе, освоєння різних соціальних ролей, обрання значущих цінностей, вибір власного життєвого шляху і визначення життєвої перспективи.

Учні старшого шкільного віку прагнуть виробити у себе комплекс певних якостей особистості. Тому при відборі матеріалу для ситуативного висловлювання на SIGs занятті слід підбирати матеріали, які присвячені гострим існуючим або виникаючим у ході навчання проблемам.

Для ефективності процесу навчання іноземним мовам вчителів необхідно розробити та реалізувати систему різноманітних форм та засобів навчання, які допоможуть засвоїти

мову як засіб комунікації. Однією з таких форм, на нашу думку, є SIGs як позаурочна форма навчання іноземної мови. Розробка його тематики, змісту та методики проведення, формування соціокультурної компетентності учнів профільної школи і є нашою метою.

Геополітичні, комунікаційні та технологічні зміни в суспільстві втягнули як в безпосереднє, так і в опосередковане спілкування доволі велику кількість людей різноманітного віку, професій, інтересів. Відповідно зросли і потреби у використанні іноземних мов. Пріоритетним напрямком у вивченні іноземних мов стало опанування ними, як засобом спілкування. Особливо актуальним на сьогодні є інтерактивний підхід до вивчення іноземних мов, у сфері розвитку культури мовлення, та розвиток таких компетенцій, як мовна, мовленнєва і соціокультурна. Для сучасної мовної освіти вкрай необхідні міжпредметна інтеграція, багаторівневість, варіативність та орієнтація на міжкультурний аспект в оволодінні мовами.

Відповідно до програми навчання іноземним мовам (з 2010 року), в 10-11 класах іноземна мова (ІМ) може вивчатись або на базовому, або на профільному рівніях. **Профільне навчання** - це не тільки диференціювання змісту освіти, але, як правило, і по-іншому побудований навчальний процес. Саме тому в навчальних планах в рамках часу, що відводиться на курси за вибором, передбачені години на організацію навчальних практик, проектів, дослідницької діяльності. Ці форми навчання, поряд з розвитком самостійної навчальної діяльності учнів, застосуванням нових методів навчання (наприклад, дистанційного навчання, навчальних ділових ігор і т.д.), стануть важливим чинником успішного проведення занять з курсів за вибором.

У відповідності зі значно більшою кількістю годин, в 10-11 класах профільної школи порівняно з базовою рівень сформованості іномовної комунікативної компетенції буде також значно вищим. Так, якщо учні на базовому рівні мають досягти порогового рівня (B1) володіння мовою, то на профільному - наближеного до загальноєвропейського порогового просунутого рівня (B2) в соціально-побутовій, соціально-культурній, учбово-побутовій сферах, а також в профільно-орієнтованих галузях спілкування.

Базові курси за вибором обов'язкові для всіх учнів. Вони входять до складу профілю навчання на старшому ступені школи. Але SIGs заняття є за вибором, і їх кількість повинна бути достатньою, щоб задовольнити потреби учнів. Але жоден із науково-методичних посібників для профільної школи, на жаль, не містить матеріалів для занять в проблемних групах.

Згідно програми *мовленнєва та мовна компетенція* включають в себе наступні основні мовленнєві вміння: уміння здійснювати усне спілкування в типових ситуаціях навчально-трудової, побутової та культурної сфер спілкування; уміння розуміти на слух основний зміст автентичних текстів; уміння читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів та видів з різним ступенем розуміння їх змісту (читання з розумінням основного змісту, читання з повним розумінням змісту). Учням необхідно засвоїти комунікативні функції засобів спілкування для їх коректного вживання у відповідних мовленнєвих ситуаціях, уміти самостійно відбирати мовленнєві засоби, які є оптимальними для реалізації комунікативного наміру та адекватними в соціально-функціональному плані у сфері спілкування. *Соціокультурна компетенція (СКК)* передбачає оволодіння умінням вибирати та використовувати мовленнєві форми для здійснення комунікативних намірів у конкретних ситуаціях; умінням враховувати соціокультурні особливості, правила вербальної та невербальної поведінки в типових ситуаціях спілкування.

СКК складається з таких елементів:

- *країнознавча компетенція* – знання про народ-носія мови, національний характер, суспільно-державний устрій, здобутки у галузі освіти, культури, особливості побуту, традиції, звичаї.

- *лінгвокраїнознавча компетенція* – здатність сприймати мову в її країнознавчій функції, з національно-культурними особливостями. Включає знання мовних одиниць, у тому числі з національно-культурним компонентом семантики і вміння використовувати їх відповідно до

соціально-мовленнєвих ситуацій;

- *соціолінгвістична компетенція* – знання особливостей національного мовленнєвого етикету і невербальної поведінки та навички врахування їх у реальних життєвих ситуаціях, здатність організовувати мовленнєве спілкування відповідно до комунікативної ситуації, соціальних норм поведінки та соціального статусу комунікантів.

Усі компоненти соціокультурної компетентності пов'язані через поняття культурного та соціального контекстів і оволодіння ними повинно відбуватись комплексно.

Отже СКК є вміння людини усвідомлено враховувати знання соціального і культурного контекстів країни у процесі у контексті іншомовного спілкування. Адже вміння адекватно поводитись і представляти свою країну на належному рівні має велике значення, в іншомовному міжкультурному спілкуванні.

Таким чином, формування соціокультурної компетентності (СКК) як компонента іншомовної комунікативної компетенції має виступати необхідним складником як навчального процесу так і позаурочної діяльності.

На відміну від інших організаційних форм навчання, проблемні групи мають такі особливості: спільність пізнавальних інтересів учнів, їх позитивне ставлення до вивчення матеріалу, допитливість (оскільки групи формуються за інтересами).

У програмі проблемних груп необхідно відображувати сучасні досягнення в галузі науки, техніки, культури.

Ефективність системи навчання значно зростає, якщо знання та вміння, набуті на SIGs заняттях, учні активно використовують на уроках, коли здійснюється взаємозв'язок завдань, змісту і методів навчання в усіх організаційних формах класно-урочної системи.

Є різноманітні форми занять в SIGs: комунікативна майстерня, проектна робота, круглий стіл, ролова гра, міні-конференція. Зміст матеріалу, його мовна наповненість, комунікативні вміння, що підлягають розвитку на SIGs заняттях, не повинні повторювати матеріал уроків. За своєю формою заняття в проблемних групах за інтересами проводяться у формі комунікативних майстерень, міні-конференцій, занять-проектів, відео-подорожей, ролевих ігор, круглих столів і тощо.

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ НАВЧАННЯ УЧНІВ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ НА ОСНОВІ МОВНИХ ІГОР.

Дудка Н. А., учитель англійської мови спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів №12 з поглибленим вивченням іноземних мов ім. С.І.Ковальчука Житомирської міської ради

Про навчальні можливості ігор відомо давно. Багато видатних педагогів справедливо звертали увагу на ефективність використання ігор у процесі навчання. У грі проявляються особливо повно й часом знезапечно здатності людини, особливо дитини.

Гра - особливо організоване заняття, що вимагає напруги емоційних і розумових сил. Гра завжди припускає ухвалення рішення - як діяти, що сказати, як перемогти. Бажання вирішити ці питання загострює розумову діяльність граючих. А якщо учень при цьому говорить іноземною мовою, це відкриває багаті навчальні можливості. Діти над цим не замислюються. Для них гра насамперед - захоплююче заняття. Цим вона й залучає вчителів, у тому числі й учителів іноземної мови. У грі всі рівні. Вона посилює навіть слабких учнів. Більше того, слабкий по мовній підготовці учень може стати першим у грі: спритність і кмітливість тут виявляються часом більше важливими, чим знання предмета. Почуття рівності, атмосфера захопленості й радості, відчуття посиленості завдань - все це дає можливість перебороти незручність, що заважає вільно вживати в мові слова чужої мови, і

благотворно позначається на результатах навчання. Непомітно засвоюється мовний матеріал, а разом із цим виникає почуття задоволення.

Російський письменник Ю.Нагибін так оцінює значення дитячої гри: «У грі виявляється характер дитини, її погляди на життя, її ідеали. Самі того не усвідомлюючи, діти в процесі гри наближаються до рішення складних життєвих проблем.

Гру так само розглядають як ситуативно-варіативну вправу, де створюється можливість для багаторазового повторення мовного зразка в умовах, максимально наближених до реального мовного спілкування із властивими йому ознаками - емоційністю, спонтанністю, цілеспрямованістю мовного впливу.

Ігри сприяють виконанню важливих методичних завдань: створенню психологічної готовності дітей до мовного спілкування; забезпеченню природної необхідності багаторазового повторення ними мовного матеріалу; тренуванню учнів у виборі потрібного мовного варіанта, що є підготовкою до ситуативної спонтанності мови взагалі.

Актуальність дослідження: Як відомо, провідним видом діяльності молодших школярів є гра, саме тому гра як засіб викладання англійської мови на початковому етапі є чи не найважливішим і дієвим засобом введення та закріплення фонетичного, лексичного і граматичного школярам 1-4 класів. У цьому виді діяльності розгортаються їх стосунки з ровесниками і дорослими, особистісне психологічне життя і психічний розвиток, формуються психічні новоутворення, завдяки чому діти виходять на новий рівень пізнання світу і самопізнання, відкривають нові власні можливості і перспективи.

Об'єкт дослідження: ігрові методи навчання англійській мові.

Предмет дослідження: використання ігрових методів як засібу стимулювання пізнавальної активності підлітків на уроках англійської мови.

Виходячи з об'єкта і предмета дослідження, мета дослідження: проаналізувати можливість використання мовних ігор як засобу формування граматичної компетенції учнів.

Методика формування граматичної компетенції з використанням мовних ігор.

При формуванні граматичних навичок в учнів початкових класів необхідно використовувати різні ігрові прийоми, у зв'язку з віковими та психологічними особливостями молодших школярів.

У методиці навчання іноземної мови Н. Д. Гальскова виділяє ігрові прийоми, що мають навчальний і розвивальний характер, що розширюють світогляд учнів, стимулюють їх пізнавальний інтерес, формують різні вміння і навички, сприяють психологічному розвитку [2].

На початковому етапі навчання англійської мови учні опановують основи всіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння (монологічне, діалогічне мовлення), читання і письмо як засіб фіксації усного мовлення. Однією з особливостей навчання іноземної мови на початковому етапі є багаторазове повторення і фонетична відпрацювання граматичних структур, лексики з даної теми і т. д. Найчастіше таке повторення не тільки одноманітне і нудне для дітей, а й створює значний шумовий фон на уроці, який стомлює і є причиною зниження працездатності. При цьому монотонність повторень, стомлює більше, ніж звукові хвилі. У результаті одноманітна діяльність веде до зниження інтересу і активності на уроці [1].

Ігрові прийоми покликані для формування граматичних навичок і тренування вживання мовних явищ на підготовчому, передкомунікативному етапі оволодіння іноземною мовою.

Основним завданням ігрових вправ для роботи з граматичним матеріалом є управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів і формування у них граматичних навичок, а також організація інтенсивної самостійної роботи на навчальних заняттях з метою оволодіння правилами вживання конкретних мовних одиниць [4].

Ігровим прийомам властиві чотири головні риси: вільна розвивальна діяльність, що вживається заради отримання задоволення від самого процесу діяльності, а не тільки від його результату; творчий, значно імпровізаційний, дуже активний характер цієї діяльності;

наявність прямих або непрямих правил, що відбивають зміст ігрового прийому, логічну й тимчасову послідовність розвитку; присутність навчального характеру.

Здійснюючи розробку ігор, ми враховували такі вимоги до організації гри на уроках англійської мови:

- Гра не повинна бути зразком для механічного наслідування - це зразок творчості;
- Вчитель представляє оригінальний зразок іноземної мови, який повинен спонукати дітей бути оригінальними, самостійними;
- У грі не користуються системою оцінок, помилка в мовній дії повинна приводити до програшу в грі;
- Формулювання ігрової ситуації, правил гри, розповідь про те, що виходить в результаті, повинна даватися на рідній мові;
- Гра повинна викликати позитивний емоційний інтерес, бажання як можна швидше включитися в гру [4].

Під час ознайомлення з новою лексикою, новим діалогом, новим полілогом, при відпрацюванні мовних зразків і в процесі вивчення граматичного матеріалу використовуємо ігрові прийоми, у яких поєднуються рухи, жести, темп і ритм з промовою вчителя і учня. На уроках використовуються не тільки розроблені вченими-методистами та вчителями-практиками ігрові прийоми, а й ті, які були створені самостійно. Традиційні прийоми: "Ехо", "Друкарська машинка", "Канат" та інші обов'язково модифікуються з урахуванням особливостей власних уроків. Особливу увагу приділяємо апробації та впровадження знову розроблених ігрових прийомів, кожен раз приносячи в них нові елементи, прагнучи підтримувати інтерес учнів до вивчення мови [1].

У процесі ігор у молодших школярів краще формуються граматичні навички, крім того, їм прищеплюється культура усної мови, збагачується словниковий запас, розвивається вміння будувати монолог. Ігровий матеріал має бути систематизований за принципом «Від простого - до складного».

Гра — це своєрідна ситуація, де мотивованим є використання нової репліки, і дитина сама вирішує, де її необхідно вжити. Маючи деякий досвід роботи з молодшими школярами, ми підібрали серію мовних ігор, які ми вважаємо найбільш ефективними під час вивчення граматики у молодшій школі. **Комплекс вправ для формування граматичної компетенції з використанням мовних ігор на початковому ступені навчання ЗНЗ, розроблений нами, ми пропонуємо у додатках.**

Література

1. Англійська мова в початковій школі за вересень 2008 - 2008 р., №9(46), стор. 32-34., стаття «Ігри на початковому етапі вивчення іноземної мови», О. Т. Фендрикова
2. Англійська мова в початковій школі за жовтень 2008 - 2008 р., №10(47), стор. 25., стаття «Ігри на уроках англійської мови», Л. М. Фоміна
3. Англійська мова в початковій школі за квітень 2010 - 2010 р., №4 (65), стор. 29-30., стаття «Навчальні можливості ігор», Р.В. Макаренко
4. Англійська мова в початковій школі за липень 2007 - 2007 р., №7 (32), стор. 27-30., стаття «Комунікативні завдання у вивченні граматики на різних ступенях», Л. І. Артюшенко
5. Англійська мова в початковій школі за січень 2007 - 2007 р., №1 (26), стор. 3-4., стаття «Особливості пізнавальних процесів молодших школярів», Л. А. Канищева
6. Близнюк О. І., Ланова Л. С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів іноземних мов. — К.: Освіта, 1997. — 64 с.
7. English, №1(433), January 2009, p.5, the article “**Art and Craft Activities**”, N.A.Dudka.
8. Mary Slattery and Jane Willis. English for Primary Teachers (a handbook of activities and classroom language). Oxford University Press, 2007.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ. «ШКОЛА НА КОРАБЛІ».

*Горбаченко Г. В., директор Переяслав-Хмельницького клубу юних моряків
Київської області*

По всьому світу здавна і до тепер вітрильне судно використовується для проведення навчально-виховного процесу для підготовки спеціалістів морських дисциплін.

Провідна ідея даної інновації полягає у використанні вітрильного судна під час походу для стимуляції навчально-виховного процесу в різноманітних напрямках роботи позашкільля.

Передумовою для створення даної інновації став набутий авторами досвід у проведенні масових і масштабних заходів з молоддю на яхтах Переяслав-Хмельницького крейсерського яхт-клубу та робота з підготовки яхтсменів-крейсерщиків у позашкільньому закладі Переяслав-Хмельницький «Клуб юних моряків».

Ідея проекту «Школа на кораблі» передбачає проведення навчально-виховних заходів під час походу на вітрильній яхті серед учасників походу. Це може бути як один захід на весь похід, так і ряд окремих заходів, що будуть змінюватися на кожному етапі походу чи будуть проводитися паралельно. Навчання на яхтах під час походу проводять самі учасники походу, які завчасно підготувались до проведення занять з обраного навчального матеріалу.

Підготовчий етап.

Підготовчий етап самий тривалий етап в усьому поході. Підготовка до походу вимагає багато часу і повинна починатися як можна раніше. В залежності від маршруту, можливо, і за рік до його початку. Формування екіпажу походу має відбуватися виключно на добровільних засадах та за згодою капітана яхти.

Рекомендований порядок проведення підготовчого етапу і його зміст:

1. Вибір маршруту та термінів проведення походу. На даному етапі самим важливим є формування ідеї походу. Мета походу має бути зрозумілою й цікавою всім майбутнім учасникам.

2. Формування екіпажів яхт, учасників походу. На даному етапі важливим є вихід організаторів походу на капітанів яхт. Історично так склалося, що в усіх прибережних зонах морів і великих річок існують бази стоянок яхт – яхт-клуби. Такі стоянки мають сталу тенденцію укрупнюватися та якісно вдосконалюватись. Походи і плавання яхтсменів охоплюють всю водну акваторію від малих річок до океанів. Залишається лише налагодити співпрацю з яхт-клубами, капітанами яхт і спільно планувати і проводити походи. Обов'язковою умовою залучення до походу є: добровільність участі кожного учасника, повна довіра до капітана і екіпажу, усвідомлення про можливі небезпеки та негаразди.

Всі учасники походу поділяються на екіпаж яхти та інших учасників. Екіпаж керує яхтою і не може залишити її без волі капітана. Інші учасники можуть у будь-який час перервати похід і залишити судно, повідомивши про це капітана.

3. Формування навчальної програми походу. Нижче наведені деякі варіанти тем з формування навчальних планів на час походу:

- Практичне закріплення навчального матеріалу з підготовки судноводіїв та яхтсменів.
- Вивчення іноземної мови. Походи в країни носіїв мови.
- Випробовування приладів, постановка дослідів, збір різноманітного матеріалу на маршруті походу.
- Навчання приготуванню їжі для екіпажу. Харчування в поході, прийоми виживання в екстремальних умовах.
- Навчання орієнтуванню на воді та на місцевості. Робота з картою і компасом.
- Гігієна у поході, збереження здоров'я, взаємодія людини і природи, екологія.
- Вивчення і дослідження природи по маршруту походу.
- Історичні дослідження, вивчення подій, що відбувались у місцях проведення походу, проведення інших досліджень різного плану.

4. Закріплення відповідальних осіб за реалізацію навчального плану. Серед учасників походу завжди знайдуться цікаві особистості, що можуть поділитися своїми спостереженнями, набутим досвідом. Доцільно пропонувати їм зробити це у вигляді заняття. Крім цього, екіпаж яхти на чолі з капітаном завжди готовий поділитися секретами майстерності в керуванні яхтою, орієнтуванні, суднобудуванні та мореплавстві.

5. Оформлення дозвільних документів на проведення походу. Перелік документів допоможе скласти капітан, в залежності від маршруту походу. Учасники походу шкільного віку оформляють «Карту учасника» та додають висновок медкомісії про відсутність протипоказань, а для походів за кордон - і завірені нотаріально згоди на похід від батьків. Паспорти та посвідчення особи також мають бути з собою у всіх учасників далекого походу.

Проведення заходів з техніки безпеки серед учасників походу. Перебування на воді має додатковий елемент ризику – загроза втопитися, незалежно від уміння плавати. Другим небезпечним фактором під час тривалого походу може бути харчування неякісними продуктами чи водою. Потрібно також враховувати віддаленість від місць надання допомоги і більше розраховувати на власні можливості та можливості екіпажу. З огляду на це, під кожний похід має бути розроблена детальна інструкція з техніки безпеки, а капітан яхти має провести інструктаж з безпечного поведіння на яхті під час походу та під час посадки і висадки з яхти.

Під час походу.

Під час походу проводиться заповнення графіку руху зі вказівкою часу проведення занять, теми занять та інших навчально-виховних заходів, опис подій, пригод, можливих проблемних ситуацій тощо. Заповнюються суднові та інші журнали, проводиться фото-відеознімання.

Заключний етап.

Заключний етап має бути проведений, по можливості, в присутності повного складу екіпажу походу. Примірний порядок проведення заклучного етапу:

1. Аналіз походу та визначення результативності походу.
2. Планування наступних походів.
3. Складання звіту кожним учасником походу.
4. Виготовлення фотопродукції.
5. Інформування про здійснений похід в ЗМІ.
3. Оформлення звіту про похід.

АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА.

Андрущенко Л. В., учитель інформатики

Житомирської загальноосвітньої школи № 21 Житомирської міської ради

Значну частину свого робочого часу класні керівники витрачають на оформлення різної документації й заповнення картотек, замість живого спілкування із своїми вихованцями. У зв'язку з цим, виникла ідея розробити програмний продукт для роботи класного керівника, що дозволить у значній мірі автоматизувати процес ведення документації й звітності.

Метою даної роботи є розробка й реалізація автоматизованого робочого місця класного керівника школи для зберігання, надання всієї необхідної інформації про учнів, їх навчання, пропуски, соціальний стан тощо. Розробка дуже важлива для школи, тому що розроблений програмний продукт значно спростить роботу класних керівників, а також позбавить їх від зайвого обсягу документації.

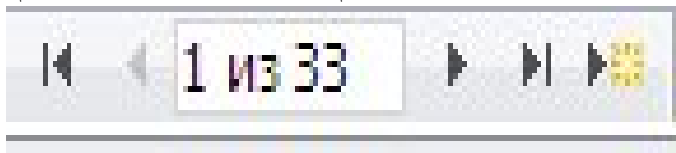
Класному керівникові необхідно зберігати й використовувати безліч різної документації, потрібної для ефективної роботи. У класного керівника повинні бути всі основні особисті відомості про учнів, а також про їхніх батьків. Він веде облік успішності й відвідуваності учнів, а також планує свою діяльність, веде щоденник, створює різну звітну документацію. Розроблений програмний продукт містить у собі базу даних, яка поєднує всі відомості, необхідні для систематизації й упорядкування процесу роботи.

Технологія розв'язку завдання

Робота над АРМ класного керівника розпочалась з розмови з класним керівником про найбільш часто вживані і використовувані дані, звіти, які найчастіше здаються, про інформацію, яку потрібно надавати адміністрації. Після цього були визначені таблиці з полями для роботи з БД в програмі Access. Для створення бази даних було використано 17 таблиць. Програмний продукт розроблений для якомога легшої роботи вчителю, він не потребує глибоких знань програми Access. Дані можуть бути введені шляхом використання табличної форми, надаваної за замовчуванням, так і із застосуванням спеціально розробленої користувацької форми. При редагуванні записів також використовуються два зазначені підходи.

Введення даних у режимі таблиці дозволяє бачити відразу кілька записів. При цьому допускається додавання й зміна даних.

Коли даних у таблиці багато, доцільно використовувати деякі швидкі клавіші для переміщення по записах таблиці:

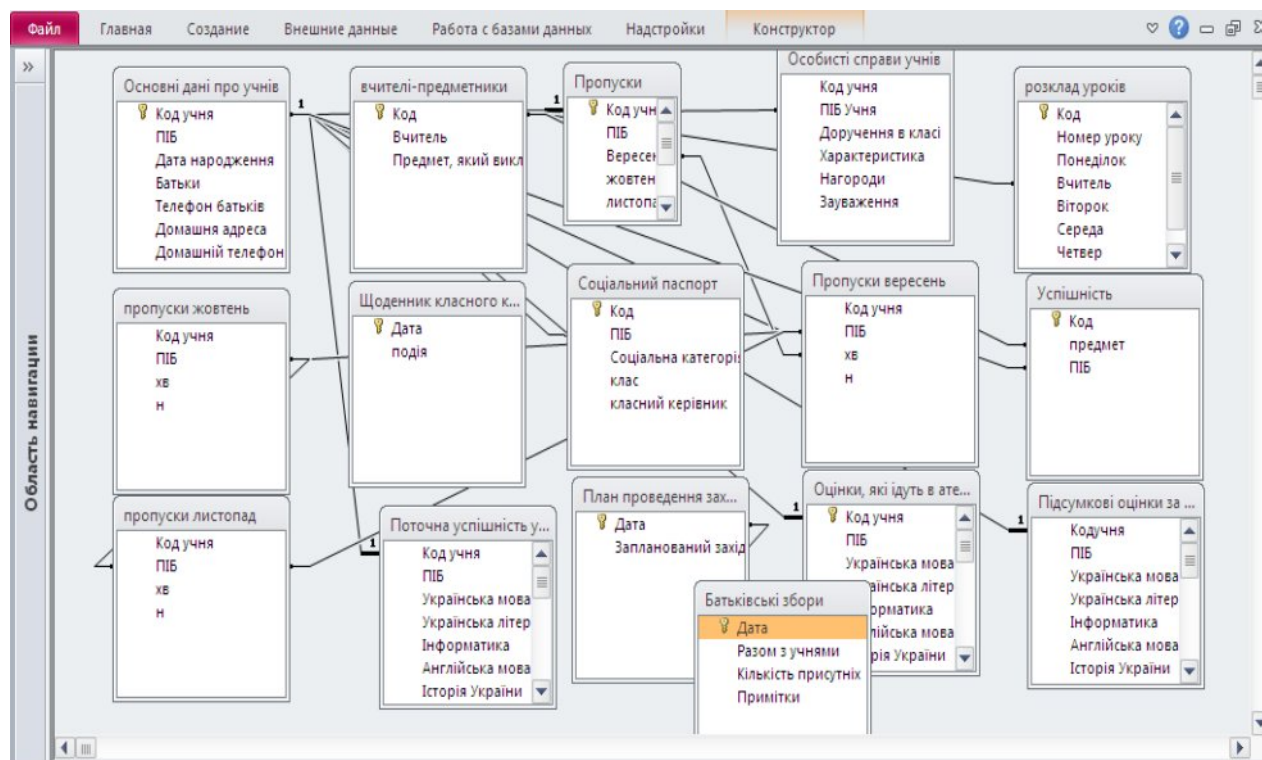
- ✓ перший запис
- ✓ останній запис:
- ✓ наступний запис;
- ✓ новий запис

Для видалення запису її необхідно виділити й нажати «Del» . При цьому, щоб уникнути видалення потрібних даних, необхідно підтвердити видалення у вікні, що з'явилося.

Перелік створених таблиць:

Далі визначаються зв'язки між таблицями.

Для легшої роботи з базами даних для педагогів, не знайомих із системою управління базами даних, є ФОРМИ – саме вони стали основними об’єктами в програмному продукті.

Форми – одне з основних засобів для роботи з базами даних в Access – використовуються для введення нових записів (рядків таблиць), перегляду й редагування вже наявних даних, завдання параметрів запитів і висновку відповідей на них тощо. Форми містять елементи керування– кнопки, які запрограмовані на певні дії (макроси).

У додатках до конкурсної роботи ми додаємо алгоритм користування автоматичним робочим місцем класного керівника.

Для перегляду та введення даних створені розділені форми, що дозволяють переглядати всі дані та дані конкретного учня; переглядати пропуски учнів по місяцям (дані до цих таблиць вводять по загальним числам годин хвороб та пропусків по заявах батьків та з поважних причин); оцінки за семестр (рік) та оцінки що виставляються в атестат (для 11 класу).

Для класного керівника розроблені форми проведених заходів, а також для введення щоденника класного керівника, де він може планувати, відмічати проведенні заходи і т.д.

До основних запитів належать:

- **ОСНОВНІ ДАНІ ПРО УЧНІВ;**
- **ЯК ЗВ’ЯЗАТИСЯ З УЧНЕМ ЗА ЙОГО ПРИЗВИЩЕМ;**
- **СОЦІАЛЬНИЙ СТАН УЧНІВ ПО КАТЕГОРІЯМ.**

Для друкування розроблені звіти з необхідними розрахунками:

- **СЕМЕСТРОВІ ОЦІНКИ**
- **ОЦІНКИ В АТЕСТАТ З СЕРЕДНІМ БАЛОМ АТЕСТАТА**
- **ПРОПУСКИ ЗА СЕМЕСТР (РІК) З ПІДРАХУНКОМ ПО «ХВ», ПО «Н», ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИ ТА ДНІВ, СОЦІАЛЬНИЙ ПАСПОРТ КЛАСУ.**

Для завершення роботи з базою даних натисніть відповідну кнопку на головній формі.

База даних «Класний керівник» розроблена у повній відповідності з поставленим завданням. Програмний продукт має зручний інтерфейс, який дозволяє легко працювати з базою даних навіть без спеціальної підготовки.

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ПІДГОТОВКИ ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ.

*Тарасюк М. Д., учитель інформатики Житомирської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів №17 Житомирської міської ради*

Виходячи з актуальних тенденцій розвитку світової спільноти і з реальних вітчизняних потреб, Указом Президента України № 926/2010 від 30.09.2010 р. поточний, 2011, рік було проголошено Роком освіти та інформаційного суспільства. Таким чином до нагальних державних пріоритетів офіційно було внесено і розвиток освітньої галузі, і сприяння вектору інформатизації суспільства, які, вочевидь, не можуть розгортатись ізольовано один від одного.

На фоні закономірного процесу посилення і полегшення інформаційного обміну, збільшення доступності інформації спеціальної наукової уваги потребує явище мережовості в інформаційних зв'язках соціуму, його традиційні і нетрадиційні прояви в ході отримання нових знань. Серед таких нетрадиційних форм – і соціальні мережі, які начебто вже зайняли власну нішу в суспільних взаємодіях, але щодо їх цілеспрямованого використання в освіті постають інноваційним інструментом. (Уточнимо, що – хоча термін «соціальні мережі» і виник первісно для позначення будь-якої соціальної структури і розмаїття соціальних взаємин [див., напр.: 14], у сучасному дискурсі ним позначають передовсім онлайн-мережі, які створюються у режимі віртуального спілкування і встановлення взаємозв'язків.)

Аналіз можливостей застосування сучасних соціальних мереж у процесах навчання і виховання, в першу чергу, виводить нас на площину освіти неформальної як найбільш очевидного для цього поля. Тим більше, що саме неформальна освіта набуває все більшої актуальності в умовах, коли фізична праця з кожним днем поступово витісняється інтелектуальним потенціалом організації, і це стосується як установ сфери надання послуг, так підприємств із виготовлення різноманітної продукції. У центрі уваги стоїть високоосвічена особистість, яка докладає зусилля не тільки до власного розвитку, а й до розвитку організації в цілому, що в свою чергу екстраполюється на більш глобальний рівень – рівень суспільства.

На наш погляд, під поняттям соціальної мережі, слід розуміти соціальну структуру, яка утворена індивідами або організаціями. У сучасних умовах соціальна мережа відображає різноманітні зв'язки між ними через соціальні взаємовідносини, метою яких є передача знань за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Онлайн-соціальних мереж, які нині користуються увагою широкого кола осіб – безмежна кількість. Сучасна людина вже навіть не може уявити своє життя без залучення себе до певної соціальної мережі, яка сприяє не тільки проведенню вільного часу, спілкуючись з друзями, а й інтелектуальному збагаченню та розвитку власного бізнесу. Загалом соціальні мережі умовно можна поділити на три групи: мережі загальної тематики, спеціалізовані та ділові. У контексті такого розрізнення їх різновидів доцільно розглянути можливості використання соціальних мереж в неформальній освіті на рівні особистості, організації та держави. Ми припускаємо, що на рівні окремої особистості найбільше використовуються мережі загальної тематики та спеціалізовані. На рівні організації для неформальної освіти більше значення мають ділові мережі. Зупинимось на такому їх функціональному призначенні більш детально.

Соціальні мережі загальної тематики (такі, як «MySpace», «Facebook», «Вконтакте», «Однокласники») дозволяють користувачам підтримувати та налагоджувати вже існуючі контакти і знаходити нових знайомих. Функціональні можливості названих загальнотематичних мереж майже не відрізняються: можливість знайти друзів, ігрове забезпечення, новини друзів, фото, відео, оголошення про різні заходи, а також групи, які об'єднують між собою спільних за інтересами осіб. Такі соціальні мережі в плані

неформальної освіти дають можливість користувачам доступ до інформації, яка задовольняє їх власні інтереси.

Окремо в контексті нашого дослідження варто зауважити про «Facebook», адже саме вона віддзеркалює університетські спільноти та дозволяє збагачуватись знаннями. Про це свідчать різні групи, серед яких Biology, Geology Rocks, Matematika, Science Group, Theoretical Physics, Ukrainian Scientists Worldwide, Наука – про що говорять сьогодні, Популярна наука, «наука життя», «наука-фен-шуй», «наука-кохання», «Наукові карикатури», «числа Пі», «Мій учитель наук – ненормальний». Окрім цього, що стосується тематики науки, зустрічаються наступні сторінки: «A Moment of Science», California Science Center, International Association for Political Science Students, National Science Foundation, Popular Science, Science Careers. Дані сторінки сприяють отриманню інформації стосовно наукових відкриттів, дають можливість залишати свої коментарі та бути активним учасником групи, що сприяє інтелектуальному розвитку особистості.

Російськомовна соціальна мережа «Вконтакте» також включає перелік майже аналогічних груп, які об'єднують людей за науковими інтересами, серед яких: «Українське відділення Міжнародної асоціації студентів (молодих) політологів», «Комунікація та спільна робота вчених різних країн», «Консолідувати український інтелект у світі», «Аспіранти UA», «Молоді науковці для молодих науковців», Неформальне спілкування на наукову тематику», «Освіта і наука» тощо.

Наступна соціальна мережа «Bebo», яка є дуже популярним зарубіжним сервісом, являє собою не просто блог-платформу, а потужний медіамайданчик з досить широкими можливостями. На цьому сайті користувачі можуть ділитися музикою, відео, книгами та численними іншими матеріалами.

Ще одна з соціальних мереж, яка стоїть на арені лідерів «Digg», являє собою найпопулярніший у світі сервіс соціальних новин. Суть його роботи досить проста: користувач додає на сайт посилання на якусь новину, після чого інші учасники голосують за неї. Чим більше голосів буде віддано за новину, тим вище вона підніметься в списку останніх новин. Тобто завдяки Digg можна читати новини, відфільтровані людьми, - новини про події, які є найбільш цікавими з точки зору більшості.

Серед спеціалізованих мереж: Last.Fm – музична соціальна мережа, яка розбудовує зв'язки між користувачами за принципом музичних уподобань. Geni – сімейна соціальна мережа, об'єднує людей на основі родинних зв'язків. Соціальна мережа MyChurch надає можливість будь-якій людині створити свою церкву та своє коло спілкування. Autokadabra.ru – соціальна мережа автолюбителів.

У цьому ракурсі варто наголосити на так званих вузькоспеціалізованих мережах, які об'єднують коло осіб-науковців, а саме Ukrainian Scientists Worldwide [16]. Ідея створення такої мережі виникла в середовищі українських аспірантів у Німеччині. Метою діяльності є «налагодження співпраці, для того, щоб консолідувати український інтелект у світі», незалежно від галузі, місця та регіону праці.

Ще одна мережа, яка користується популярністю серед науковців «Українська наукова інтернет-спільнота», метою якої є організація онлайн-спільноти українських науковців, обговорення актуальних проблем української науки, розміщення публікацій, обмін досвідом та пошук партнерів [15].

Нові соціальні мережі в Інтернеті все більше зосереджуються на певних галузях, наприклад, на мистецтві, тенісі, футболі, автомобілях, та, навіть, пластичній хірургії.

Окрім мереж загальної тематики і спеціалізованих існують так звані ділові, що більш відповідають рівню організації, сприяючи професійному розвитку та побудові кар'єри особистості. Серед таких мереж варто згадати МойКруг, Плахо. Основне призначення таких мереж – пошук робочої сили з боку роботодавців та відповідно пошук роботи зі сторони громадян.

Такі мережі є популярними серед спеціалістів з підбору персоналу (HR). Вони у певній мірі є аналогом резюме, що дозволяє користувачу знайти роботу, а

роботодавцю - працівника з відповідними функціональними можливостями.

Корпоративні соціальні мережі сприяють доступу до інформації, публікації текстів, мультимедійних матеріалів, які необхідні для спільної роботи. Перевага корпоративних соціальних мереж ще й в можливості обговорення різноаспектних питань. Форуми, блоги, коментарії, відгуки тощо сприяють швидкому обміну інформації між працівниками компанії та допомагають у отриманні певних знань, які необхідні для виконання функціональних обов'язків.

Більшість соціальних мереж в Інтернеті є публічними, до них будь-хто може приєднатись. Деякі великі корпорації, також мають доступ до приватних служб соціальних мереж, наприклад, Enterprise Relationship Management. Вони встановлюють ці програми на власних серверах та надають можливість робітникам оприлюднювати свої мережі контактів та відносин із зовнішніми особами та компаніями. Соціальні мережі також можуть організовуватись навколо ділових стосунків, як, наприклад, у випадку LinkedIn [13].

Загалом, говорячи про соціальні мережі як інструмент неформальної освіти, ми прийшли до висновку, що дійсно такі мережі можна вважати одним із засобів самоосвіти:

1. на рівні особистості на користь цього свідчать такі аргументи:
 - набуття нових знань, не відвідуючи заняття в школі, інституті, курсах (тобто поза установами освіти, що і передбачає сама по собі неформальна освіта);
 - відсутність документа після проходження навчального процесу;
 - доступ до інформації (книги, аудіо, відео, фото, журнали, газети тощо), яка цікавить особистість, з різних напрямків;
 - обізнаність у світі наукових подій та відкриттів;
 - можливість публікацій;
 - обговорення питань науки і не тільки;
 - повна демократизація у виборі оновлення знань (за власними інтересами, а не розробленими програмами);
2. на рівні організації - це:
 - можливість безперервно навчатись та збагачуватись знаннями без відриву від робочого місця;
 - можливість публікацій;
 - обговорення питань, що стосуються виконання функціональних обов'язків і не тільки;
 - швидкий обмін інформацією між членами організації, що є учасниками соціальних мереж;
 - професійний розвиток, розвиток кар'єри.
3. на рівні держави соціальні мережі, будучи використаними як інструмент неформальної освіти, дають можливість економити кошти на підвищення кваліфікації та перепідготовку трудових ресурсів, а також на окремі стадії і різновиди їх профорієнтації. Крім того, в розвитку індивідів вони сприяють реалізації принципу «освіти впродовж життя» і принципу безперервності.

Модель Житомирської соціальної мережі для випускників 2012-2013 років.

На одному із засідань Житомирської міської ради мер міста запропонував ідею створення сайту для школярів, у якому вчителі шкіл представляли би освітню інформацію. Запрошення на пробне тестування надало нам можливість зрозуміти недосконалість пробного тестування. Нами прийнято рішення створити сайт, що притягнув би до себе увагу багатьох людей. Таким проектом стала наша соціальна мережа для підготовки до ЗНО в 2012-2013 роках. За структурою вона нагадує «Вконтакте.ру», але за функціональними суттєво відрізняється (Див. Додаток 3).

Особливості системи:

1. Кожен учасник підготовки до екзаменів повинен зареєструватися на сайті (Див. Додаток 4);

2. Після реєстрації ви можете ввести свій логін і пароль (Див. Додаток 5);

3. Ваш профіль буде виглядати так (Див. Додаток 6)

Коли ваш профіль активний, ви можете додавати фото, видалити фото, додавати людей в свої друзі. Адміністратор повністю контролює користувачів сайтом – як подається гіперпосилання на відео-уроки, як проводиться обговорення в чаті під час перегляду уроків. Одним із сервісів є онлайн тестування, причому адміністратор може вносити корективи в тестове завдання за допомогою редактора тесту. В тестах можна робити графічні питання та варіанти відповідей, вводити математичні символи, у відповідні поля вводити відповіді (Див. Додатки 7, 8). Адміністраторами виступають учні ЗОШ №17, а також сам розробник проекту, що намагається освоїти професію модератора.

Особливістю роботи є онлайн трансляція, де у певний час учень може продивитись урок в реальному часі. Вчитель за допомогою веб-камери може презентувати себе як компетентного спеціаліста-професіонала, користувач може задати запитання в чаті і одразу отримати відповідь на поставлене запитання (Див. Додатки 9, 10).

ВИСНОВОК

Нами представлено сервіс для перегляду онлайн уроків та уроків, які вчитель проводить в реальному часі використовуючи тільки веб-камеру. На відміну від інших соціальних мереж наш сервіс не має опитувань, а має онлайнві тести для підготовки до іспитів та ЗНО. Тестуюча група оцінила проект як уже відомий всім «Контакт». Але за функціональними можливостям вони суттєво відрізняються, і цей факт був підтверджений тестуванням на базі Житомирської ЗОШ №17 та старшою групою учнів гуртка «Юний програміст», що працює під керівництвом ЖМЦНТТУМ.

Робота у такій соціальній мережі дає можливість покинути іноземні сайти такого типу та розпочати популяризацію Житомирського проекту для реалізації дистанційного навчання.

Таким чином, всі поставлені задачі та мета були досягнуті під час розробки проекту та втілення його у життя. Адміністратор та модератори мають повне право контролювати розміщення інформації на сайті. Всі інші учасники процесу можуть лише спілкуватись та виконувати головну функцію – навчання.

Отже, ми будемо і надалі розвивати проект, щоб він був конкурентоспроможним з такими сайтами, як «Вконтакте.ру», «Однокласники.ру» та надавати послуги безкоштовного репетитора з різних предметів.

РОЗДІЛ IV. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ.

ПРОЕКТ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ «БЕЗ МЕЖ».

*Лапишина І. С., старший викладач кафедри менеджменту освіти та психології
Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти,
Лупінович С. М., завідувач кафедри початкової освіти та реабілітаційної педагогіки
Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти,
Лупінович К. С., старший викладач кафедри початкової освіти та реабілітаційної
педагогіки Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

Провідним напрямом гуманітарного розвитку України є цілеспрямоване формування нової якості життя громадян. Ця нова якість полягає у створенні умов для належної реалізації можливостей та здібностей кожного члена суспільства незалежно від його фізичних можливостей. Відповідно до Конституції України та законодавства у галузі освіти, реабілітації та соціального захисту держава має забезпечити доступність до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожної дитини.

Зміни, які сьогодні відбуваються в Україні, значною мірою стосуються й освітнього простору. Пріоритетним напрямом модернізації освіти взагалі й спеціальної зокрема є інклюзивне навчання. **Інклюзивна освіта** – це процес розвитку загальної освіти, який розуміється як доступність освіти для всіх та пристосування до різних потреб усіх дітей, що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими потребами.

Система освіти, як і суспільство в цілому, пройшла шлях від повного заперечення можливості навчання дітей-інвалідів до прогресивної моделі спеціального навчання, а пізніше – інтегрованого й інклюзивного навчання. Це дозволило дітям з особливими освітніми потребами навчатися та спілкуватися з дітьми, які мають типовий розвиток.

Проблема спільного навчання звичайних і нетипових дітей досить складна й багатогранна. Психологи, дефектологи, педагоги (П.Блонський, Л.Виготський, Ю.Гільбух, З.Калмикова, В.Кащенко, І.Кулагіна, Л.Шипіцина та ін.) довели, що діти з особливостями психофізичного розвитку та з парціальними відхиленнями в функціональному розвитку можуть навчатися в загальноосвітньому закладі, однак з урахуванням їхніх особливих освітніх потреб. Спеціалісти вважають за необхідне створення певних передумов щодо реалізації інклюзивного навчання. Ці передумови мають включати психологічний, методичний та технологічний аспекти.

Однак на сьогодні в закладах освіти відсутня чітка система, яка б сприяла створенню такого простору для дітей з особливими освітніми потребами, який би надав можливості всім учасникам процесу включення (учням з особливими освітніми потребами, учням з типовим розвитком, учителям, батькам) розвиватися продуктивно. Загальноосвітня школа, яка стала на шлях інклюзії, потребує: додаткової підготовки вчителів, учнів, батьків; створення особливих матеріально-технічних та психолого-педагогічних умов; налагодження співпраці зі спеціалістами (дефектологами, спеціальними психологами, лікарями, спеціалістами ПМПК).

Питання створення оптимальних умов життєдіяльності, відновлення втраченого контакту з навколишнім середовищем, інтеграції дітей та молоді з обмеженими фізичними можливостями в суспільство відносяться сьогодні до числа першорядних державних завдань [2].

Згідно зі статистикою, яку можна зустріти в пресі, в Україні налічується 150-170 тис. дітей з особливими потребами, вік яких не перевищує вісімнадцяти років. Проте, сьогодні у загальноосвітній школі майже неможливо побачити дитину у інвалідному візку, не кажучи

вже про незрячих чи глухонімих дітей. Інваліди почувають себе відкинутими суспільством. Вони не можуть навчатися зі своїми однолітками у звичайних школах і мусять їздити за десятки, а інколи навіть і сотні кілометрів для того, щоб здобути освіту в спеціалізованих школах. Загальною проблемою всіх таких закладів є їхня ізольованість від суспільства. Тому, по закінченні цих навчальних закладів перед випускниками постає найсерйозніша проблема – що робити далі, де знайти роботу, існувати на пенсію держави чи отримувати достойну платню та бути активним членом суспільства, тобто постає проблема їх професійного становлення й соціалізації в сьогодиншньому суспільстві.

Тенденцією сьогодиння є створення системи освіти в якій дітям з інвалідністю зовсім не обов'язково навчатися в спеціальних установах, а навпаки: краще здобути освіту у звичайній школі, що ще під час навчання допоможе їм адаптуватися до життя. Це вимагає впевненості у дітей та молоді з обмеженими можливостями в своїх силах, віри в досяжність мети, власний творчий потенціал. Одночасно, соціальна інтеграція є двостороннім процесом, тому важливим фактором його успішності є готовність загальноосвітніх навчальних закладів і всіх учасників навчально-виховного процесу до організації інклюзивного навчання, уміння організації самого процесу навчання з можливістю компенсації фізичних та розумових вад.

У нашій країні тільки окремі навчальні заклади можуть похвалитися хоча б можливістю вільного доступу для дітей з фізичними недоліками. Та й окремі учителі готові навчати таких дітей, а деякі батьки просто не бажають, щоб їх малюк сидів за однією партою з інвалідом. Отже, однією з важливих проблем освіти сьогодині є розвиток нових підходів до навчання осіб з особливими потребами. Ця проблема є актуальною і має загальнодержавне значення.

Таким чином, виникає необхідність створення такого інформаційного простору, який би сприяв розв'язанню у найбільшій мірі вищезазначених проблем.

Мета розробки: вирішити певні проблеми що виникають в процесі інтеграції дітей з особливими потребами в систему загальної середньої освіти шляхом запровадження інформаційних технологій в процес їх адаптації та соціалізації.

Одним з шляхів вирішення даної проблеми є розвиток інклюзивної моделі освіти, яка забезпечить можливість здобуття якісної освіти багатьом дітям. Ця модель передбачає не тільки відповідну архітектурну адаптацію школи, але і зміну ставлення педагогів, дітей, адміністрації школи до самого процесу навчання «особливих» дітей. Якісна освіта дозволить людям з особливими потребами стати впевненими в майбутньому. Отримавши її, вони будуть в змозі подбати про себе, а при необхідності – допомогти іншим. Зменшиться гострота постійної соціальної підтримки, а, отже, зменшиться і соціальне навантаження на державу.

Суттєвими перешкодами для розвитку дітей з фізичними та психічними вадами є нерегулярність відвідування ними навчальних занять, зменшення контактів з оточуючим середовищем, ускладнення з його пізнанням, постійна потреба у зменшенні навантаження, пріоритетність здоров'язберігаючі технології, обмеження у використанні засобів навчання, доступу до інформації і брак спілкування. Таким чином, наявність у дитини фізичних вад викликає затримку психологічного розвитку. На жаль, часто діти в шкільних колективах сприймають їх по різному: хто байдуже, хто з жалем, і лише дехто прагне допомогти.

Отже, виникає потреба у створенні середовища для розвитку та самореалізації, спрямованого на компенсування фізичних та психічних вад. Навчання, виховання, розвиток дитини повинні відбуватися в атмосфері захищеності, психологічного комфорту [1]. На базі спеціальних навчальних закладів створюються такі середовища. Проте, вони не задовольняють повністю всі потреби учнів з фізичними та психічними вадами. З одного боку, спрямовуючи роботу на компенсацію певних недоліків, вони значно звужують коло спілкування, створюють нереальний світ, скоріше заважають соціалізації та адаптації в реальному житті.

У той же час, розвиваюче середовище повинно відповідати наступним вимогам:

- бути системним, що відповідає меті розвитку;

- ініціювати діяльність дитини;
- урахувувати специфіку розвитку дитини;
- забезпечувати умови для взаємодії дітей, створювати умови для повнішої комунікації;
- здійснювати найповнішу адаптацію дитини до реального життя та соціалізації, готувати до життя в соціумі.

Розвивальне середовище — це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію навчання та розвиток дітей.

Наповнення середовища вирішує як прямі утилітарно-функціональні завдання певного об'єкта середовища (організація процесів життєдіяльності, технічне забезпечення простору, створення необхідних ідейно-художніх ефектів та настроїв), так і супутні їм (підвищення комфортності середовища, кореляція емоційно-психологічного клімату тощо). Розвиток дитини залежить від того, як її виховують, де і в якому середовищі вона росте. Проблемою дітей з особливими потребами є саме обмеженість в спілкуванні, недостатність зовнішніх контактів, віддаленість від соціуму.

Акцент під час створення розвивального середовища потрібно ставити на адаптації та компенсації. Отже, базова основа для створення подібного середовища повинна бути багатофункціональною, інваріантною, високотехнологічною, доступною, ергономічною і забезпечувати необмежені комунікативні можливості. Забезпечити вищезазначені властивості може тільки застосування комп'ютерних технологій.

Методологічним підґрунтям середовища можуть стати сучасні особистісно-орієнтовані технології, такі, як педагогіка співробітництва, технологія навчання, проблемне навчання, теорія поетапного формування розумових дій, педагогіка толерантності, особистісно-орієнтоване навчання, особистісно-розвивальне навчання та ін. Ці технології у більшості підходів передбачають не тільки формування знань, але й гармонійний розвиток особистості, її духовних і інтелектуальних якостей, фізичних та інших навичок і умінь, формування мотивації навчально-пізнавальної та майбутньої повноцінної змістовної життєдіяльності. Вони спрямовані на цілісне особистісне зростання як суб'єкта учіння. Психологічною метою такої освіти є намагання дати: загальний розвиток учням, в тому числі пізнавальний, емоційно-вольовий, моральний і естетичний. Учіння відбувається на високому рівні складності, однак при цьому створюються умови для формування на уроці атмосфери довіри, варіативності навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей і схильностей до навчання. Велике значення для вирішення цих завдань має використання нових інформаційних технологій.

Формою подання розвивального середовища сьогодні може стати спеціальне програмне забезпечення, сайт, портал, соціальна мережа, віртуальна спільнота, блог тощо.

Розвиток інформаційних і комунікаційних технологій сьогодні дозволяє частково або повністю компенсувати окремі фізичні вади. Спеціалізовані Інтернет-технології умовно поділяються на такі напрями: адаптаційні, компенсуючі та корелятивні.

Адаптаційне програмне забезпечення може бути реалізоване шляхом використання голосового супроводу, екранної лупи, крупних шрифтів, програми формування субтитрів

Використання інтерфейсних технологій спрямовано на компенсацію фізичних недоліків. Реалізація цих технологій здійснюється на програмно-апаратному рівні таких, як спеціальний екран для сліпих, пристрої для навчання глухих(кохлеарні системи), альтернативні пристрої для паралізованих.

Найбільш актуальними сьогодні є технології орієнтовані на психофізіологічні особливості контингенту. Для кожної дитини відбираються найактуальніші проблеми і спрямовують технології на їх подолання. А саме, розширення словарного запасу та розвиток зв'язного мовлення, можливість розширення кола спілкування, оволодіння професійними навичками для подальшого влаштування. Практичною формою реалізації технологій цього

напрямку може бути впровадження дистанційного навчання, проведення Інтернет-конкурсів, організація функціонування віртуальних спільнот, форумів, сайтів.

Значна проблема сьогодні для дітей з особливими потребами полягає у складності доступу до освітніх послуг, які сьогодні в Україні значною частиною надаються на комерційній основі. Де взяти кошти на навчання родині, що все життя піклується про свою рідну дитину, яка не може (переважно з причини хвороби) вести активне повноцінне життя. Вступити на держане замовлення в навчальний заклад, склавши іспит або тестування, є проблематичним внаслідок отримання освіти в умовах спеціальної школи. Це вдається лише обдарованим і дуже талановитим, які, безумовно, є серед інвалідів, але їх дуже мало. У цьому випадку єдиним гарантом професіоналізації інвалідів стає держава. Розв'язання соціального завдання у напрямку створення системи дистанційного навчання на безоплатній основі для інвалідів повинно вирішити цю проблему.

В Україні вже достатньо накопичено досвід застосування інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) для розв'язання завдання соціалізації інвалідів з подальшою їх професіоналізацією. Наприклад, досвід навчально-реабілітаційної комп'ютерної школи для інвалідів громадського об'єднання "Вікно в Світ" [3], регіонального центру освіти для інвалідів НМАУ (м. Днепропетровськ), лабораторії допоміжних технологій Луцького державного технічного університету показує, що розвиток здібностей та формування активної мотивації до набуття знань, умінь та навичок із застосуванням ІКТ, як правило, призводить до утворення стійкої спрямованості в інвалідів зору на застосування ІКТ як у власному житті, так і в подальшій трудовій діяльності.

У комунальному закладі «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» кафедрою реабілітації та здорового способу життя разом з кафедрою менеджменту освіти та психології також проводиться робота по створенню розвивального віртуального середовища для учнів з особливими потребами.

У рамках експерименту «Школа майбутнього – школа без обмежень» розпочато роботу над **проектом «Без меж»**. Відповідно до мети проекту, визначено основні його **завдання** :

1. Вивчити стан розробленості досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці, уточнити зміст понять «інформаційне середовище», «інформаційно-корекційний інтернет простір».
2. Науково-методично обґрунтувати та розробити модель і концепцію щодо створення «інформаційно-корекційного інтернет простору» (або ж «інформаційного середовища»).
3. Розробити й апробувати систему роботи щодо створення «інформаційно-корекційного інтернет простору», перевірити її ефективність.
4. Розробити програму спецкурсу-тренінгу (40, 80-годинний) для педагогів, які працюють в умовах інклюзивного навчання.
5. Розробити навчально-методичний посібник з моделювання й створення інформаційно-корекційного інтернет простору.
6. Створити інформаційний інтернет-ресурс для всіх учасників включеного освітнього середовища.

Практична реалізація проекту розпочалася у 2010 році, коли на сайті КЗ «ЗОППО» ЗОР з створення розважального середовища для проведення конкурсу «Школа майбутнього – школа без обмежень» для учнів та вихованців спеціалізованих шкіл-інтернатів.

Конкурс проходив у спеціально створеному інтернет-просторі на базі двох сайтів www.krok.ucoz.ua та www.imidg.ucoz.ua. Роботу конкурсанти було налаштовано за сюжетом казкової подорожі. Учасники конкурсу мандрували по інтернет-сторінках, де вони розв'язували завдання, брали участь у вікторинах, розробляли проект школи майбутнього.

Метою конкурсу було виявлення та підтримки найбільш здібних, обдарованих учнів загальноосвітніх спеціальних шкіл-інтернатів обласного підпорядкування, загальноосвітніх шкіл (класи для дітей із особливостями психофізичного розвитку), вихованців

реабілітаційних центрів тощо, заохочення та підтримки колективів і адміністрацій цих закладів, в яких в педагогічній діяльності активно та ефективно застосовуються методи організації навчального-виховного процесу, засновані на використанні сучасних ІКТ.

З роботи конкурсантів: Школа майбутнього призначена для навчання дітей, а також розвитку їхніх творчих здібностей.

Якщо буде сприятлива обстановка у школі, то і навчання буде відміним.

У конкурсі взяло участь 18 учнів. Вони створили відео-роліки, писали есе, малювали та фотографували.

Вихованці КЗ ЗНРЦ «Джерело» після проведених досліджень зробили висновки, що саме їх школа-інтернат і є школою майбутнього, зважаючи на ті умови, що для них створені.

З робіт конкурсантів:

«...Прилегла територія школи повинна бути привабливою, перед входом до школи необхідно розмістити фонтан, щоб діти могли відпочивати від навантаження. Кожний день у школі був насиченим і незабутнім, завжди хотілось йти до школи в різну погоду, бо вона приносить радість і позитивні відчуття у житті дитини».

«...Ігрова кімната необхідна для повноцінного розвитку дитини, бо відомо, що дитина пізнає світ за допомогою гри ще із раннього віку, кімната повинна бути яскравою і веселою, задовольняючи потреби дитини. Дана кімната - це невід'ємна частина шкільного життя, тому вона повинна бути присутня у кожному навчальному закладі».

«...За вікном холодна морозна зима або дощем плаче осінь, а тут завжди панує літо з вічнозеленим буянням фарб і яскравими розсипами дивовижних квітів. При бажанні можна оселити в саду птахів і запустити золотих рибок у водойму - зимовий сад оживе і наповниться дзвінким пташиним щебетом».

«...Здебільшого хотілось щоб у школі залишилися основні предмети, але і були введені додаткові, наприклад, урок психології, мистецтва фотографії, мистецтва виготовлення ляльок».

Про результати та фінал конкурсу можна прочитати за посиланням: http://imdg.ucoz.ua/publ/shkola_majbutnogo_shkola_bez_obmezhen/19-1-0-201.

Поряд з організацією розважальної, комунікаційної та творчої роботи дітей з особливими потребами паралельно в рамках порталу організовано проведення курсової підготовки вчителів та вихователів спеціальних загальноосвітніх середніх закладів та навчальною семінарською роботою, створюється віртуальна Інтернет-спільнота в рамках роботи сайту. Сайт створено як результат плідної співпраці кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя, кафедри менеджменту освіти та психології, обласного осередку інвалідів з порушенням зору «Генерація успішної дії».

Віртуальне інклюзивне середовище має забезпечувати розвиток комунікативних засобів людей з обмеженими можливостями, здійснювати інформаційне забезпечення вчителів, вихователів, батьків дітей з особливими потребами. Розпочата робота по створенню спеціалізованих дистанційних курсів для підвищення кваліфікації вчителів та вихователів, розробляються методичні рекомендації щодо включення спеціальних технологій у зміст освіти. Для старших учнів створюється віртуальний простір сприяння самореалізації, соціалізації та адаптації. Для молодших учнів з особливими потребами створюється "універсальна ігрова зона".

Проведення конкурсу мультимедійних проєктів стає надає можливість учням з особливостями психофізичного розвитку реалізувати свій творчий потенціал, створює умови для активізації взаємозв'язків з мікро- і макросередовищем, сприяє збереженню психофізичного здоров'я, розширяє сфери спілкування, привертає увагу до їх потреб, а учням загальноосвітніх навчальних класів дозволить розвинути толерантність та відповідальність, надасть можливості набуття досвіду спілкування з товаришами, що мають фізичні вади.

В цьому році проводився конкурс проєктів Інклюзивної школи «Без меж». В ході спільної роботи учні загальноосвітніх класів, вихованці спеціальних шкіл-інтернатів та

обласних реабілітаційних центрів створювали модель навчального закладу, який забезпечить умови для їх подальшого розвитку, самореалізації та розкриттю творчих здібностей. На конкурс було подано значно більше(46)робіт, 15 з яких було визнано переможцями і змагалися у фіналі.

Перші місце посіли учні, що зробили мультимедійні презентації та відеоролики досягнення власного успіху.

У своїх презентаціях учні розповідають про себе, свої родини, друзів, товаришів по класу, таланти та захоплення. Всі вони радіють, що навчаються у звичайних школах поруч із дітьми категорії норма. Їх розуміють вчителі, допомагають товариші. Звичайно, їх життя не просте і зустрічається із серйозними перешкодами. Проте, всі вони мають надію на щасливе майбутнє і вже сьогодні можуть реалізувати власні здібності.

Принциповим було розміщення робіт конкурсанти у мережі Інтернет. Протягом всього конкурсу проводилося народне голосування за конкурсні проекти. Результати цього голосування значно вплинули на підсумки конкурсу.

З роботами переможців Ви можете ознайомитися на сайті КЗ «ЗОІППО»ЗОР(http://imidg.ucoz.ua/publ/berezen_2012/bez_bar_39_eriv/32-1-0-333).

Робота щодо створення віртуального середовища триває. Саме в цей час в рамках інклюзивного простору проходить конкурс для логопедів на кращий урок.

Конкурс проходить прозоро, конкурсні роботи виставлені на сайті:

http://imidg.ucoz.ua/index/virtualnij_festival/0-71. Активно проходить тепер уже традиційне народне голосування.

В жовтні розпочинає роботу віртуальна дистанційна школа для всіх учасників інклюзивного освітнього процесу. Готується до запуску портал інклюзивної освіти Запорізької області, який матиме назву проекту «Без бар'єрів».

Створене віртуальне середовище «Крок» ще на початковому етапі користується популярністю серед учнів та молоді з вадами зору та іншими фізичними порушеннями. Налаштування закритого он-лайн спілкування дозволяє компенсувати в певній мірі інформаційно-комунікаційний дефіцит цієї категорії осіб, сприяє їх соціалізації, адаптації в середовищі, підвищує рівень правової грамотності.

Література

1. Гребенюк Т.М. Вивчення проблеми соціально-психологічної адаптації інвалідів по зору в студентських інтегрованих групах // Матеріали міжнародного семінару “Інформаційні технології у соціально-трудовій реабілітації інвалідів”. - Київ: ВО УФЦ-БФ “Візаві”, 2001. - с.76-79.
2. Войцехович Д.В. Правове регулювання праці інвалідів в Україні // Матеріали міжнародного семінару “Сучасні методи і засоби комп'ютерної освіти для осіб з обмеженими фізичними можливостями”. - Київ: ВО УФЦ-БФ “Візаві”, 2004. - с.60-62.
3. Обучение инвалидов по зрению технологии «Окно в Мир». Цейтлин Г.Е, Терзян Т.К., Картавцев С.А., Литвинов Р.О., Майданник Е.А. Київ: ООПКТДИ “Вікно в Світ”, 2001. – 102 с.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ «МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ ІНТЕРАКТИВНИЙ ДОВІДНИК З АСТРОНОМІЇ КПСС (КОРОТКО ПРО СОНЯЧНУ СИСТЕМУ)».

***Шатківський В. М., учитель інформатики Житомирської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів №30 Житомирської міської ради***

Програма КПСС призначена для занурення у чудовий світ астрономії, розширення знань про Сонячну Систему та об'єкти, що в ній знаходяться.

Учні можуть її використовувати як самостійно, так і на уроках астрономії у якості мультимедійного довідника. Чому довідника? Тому що тут міститься дуже багато інформації про нашу Сонячну Систему, про вчених та апарати, які її досліджували та продовжують вивчати її таємниці та загадки.

Серед безлічі мультимедійних енциклопедій і довідників небагато можуть похвалитися повнотою інформації, зручністю у використанні та функціональністю. Тому для подолання такої ситуації була створена дана програма, яка має на меті створення інтерактивної програмної оболонки для зручного використання інформації, яка представлена у різних видах: текстова, графічна, відео. Це сприятиме пробудженню у молоді цікавості та інтересу до астрономії, розвитку авіації та космонавтики.

Переваги програми

- Зручне представлення інформації в різних видах (текстова, графічна, відео)
- Фотографії можна переглядати як слайд-шоу, так і в ручному режимі.
- Відеоінформація надасть можливість наочно ознайомитись з космічними об'єктами.
- Проста та інтуїтивно-зрозуміла навігація по програмі.
- Можливість змінювати текстову інформацію в залежності від потреб вчителя.
- Можливість додавати відео фрагменти в папку **Відео** для подальшого відкриття в Програмі.
- Наявність детальної електронної довідки.
- Паперова брошура-довідник у простій, дружній, цікавій формі ознайомить користувача з програмою та дасть відповіді на питання.
- Три варіанти розрахунку часу подорожі до планет на різних видах транспорту.
- Можливість використання вчителем на уроках астрономії як демонстраційний матеріал.
- Можливість використання учнями для самостійного ознайомлення.

Висновок

Створення інтерактивної програмної оболонки для зручного використання інформації, яка представлена у різних видах (текстова, графічна, відео) виявилось вдалим.

Сподіваюсь, що програма КПСС пробудить у молоді цікавість і інтерес до астрономії, розвитку авіації та космонавтики.

У недалекому майбутньому її будуть використовувати учні для самостійного вивчення, написання доповідей та рефератів, а вчителі - на уроках астрономії із використанням інноваційних технологій. Програма допомагає встановити міжпредметні зв'язки астрономії та інформатики.

Розробка була представлена на семінарах вчителів фізики, астрономії та інформатики міського та обласного рівня; приймала участь у обласній виставці «Сучасна освіта Житомира - 2011»; використовується на уроках інформатики та астрономії в ЗОШ №30.

Скачати, розархівувати та переглянути комп'ютерну програму можна за даною адресою <http://files.mail.ru/2DGT5G>

ЕЛЕКТРОННІ НАОЧНІ ПОСІБНИКИ, ЩО МОДЕЛЮЮТЬ ФІЗИЧНІ ЯВИЩА НА ЕКРАНІ КОМП'ЮТЕРА.

*Долуда Л. О., учитель Гусарівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів
Барвінківської районної ради Харківської області*

Сутність інновації полягає в тому, що наочні посібники, створені за програмою Macromedia Flash MX, дозволяють не просто демонструвати фізичні явища на екрані комп'ютера як звичайний мультфільм, а керувати об'єктами за допомогою клавіш клавіатури та кнопок миші, а отже виконувати експерименти з цими об'єктами і проводити

невеликі дослідження. Події, за котрими що учні спостерігають на екрані, відбуваються непередбачено, а фізичні об'єкти, прилади можна розставити на екрані по-різному, змінити початкові умови, задати нові числові параметри різним фізичним величинам.

Це викликає підвищений інтерес учнів, вони самі пропонують вчителю провести дослід так чи інакше.

Авторам було створено багато електронних наочних посібників, які за змістом їх можна поділити на три види:

1) *Посібники до задач, у яких величини можна вимірювати, або задавати.* Приміром узяти, певне тіло, підняти на потрібну висоту та відпустити. Тіло падає, учні вимірюють висоту, час падіння (шкала висоти і секундомір на екрані. Інший приклад – установити дуло гармати під певним кутом до горизонту (у градусах), зробити постріл, виміряти висоту і дальність польоту снаряда, повторити при інших параметрах.

Такі посібники здебільшого використовуються для перевірки відповіді до задачі, тобто учні спочатку виконують обчислення, а потім перевіряють їх за допомогою наочного посібника. Авторами створено посібники майже до всіх типових задач із механіки: на використання законів збереження імпульсу та енергії, до тем «Відносність руху», до теми «Механічна робота» тощо. Такі посібники знаходять широке використання на різних етапах уроку, під час перевірки та пояснення домашнього завдання, розв'язування вправ і задач.

2) *Посібники для дослідження явищ (без обчислень).*

Наприклад, підштовхнули шайбу в космосі – вона рухається за інерцією; гальмуємо вагон – м'яч почав рухатися вперед, прискорюємо вагон – м'яч рухається назад.

Із цікавістю сприймають учні посібники, які ілюструють запуск штучного супутника Землі або (демонструють) як можна керувати космічним кораблем, прискорювати його, повертати, гальмувати. Картини електричних і магнітних полів, які так нелегко вдаються отримати у натуральних експериментах, можна швидко і якісно показати електронних наочних посібниках. Учні із задоволенням підходять до комп'ютера, аби розгойдати математичний маятник, інтуїтивно використовуючи явище резонансу, – і тут же вчитель може змінити силу тертя, щоб школярів відчули, який резонанс – «гострий», а який – «тупий».

3) *Посібники для лабораторних робіт до практикумів.* Їх небагато, бо автори дотримуються правила – не робити в електронному варіанті те, що можна виконати звичайними приладами.

В 11-му класі проводиться лабораторна робота «Дослідження радіоактивного розпаду речовини». За допомогою посібника можна зняти експериментальні дані, побудувати чіткий графік радіоактивного розпаду й переконатися, що він має вигляд експоненти, визначити період напіврозпаду.

У 10-му класі при виконанні роботи «Дослідження руху кульки по похилому жолобу» за допомогою посібника учні можуть отримати надійні експериментальні дані, побудувати графік, який має вигляд параболи, обчислити прискорення на різних ділянках шляху, переконатися, що кулька рухається рівноприскорено. У натуральному експерименті через ряд причин це не вдається.

Усі електронні наочні посібники створені за єдиним принципом. Інструкції в них відкриваються натискуванням клавіші з латинською літерою «I» (instruction). В інструкції повідомляється, якими клавішами і кнопками управляється посібник. Здебільшого використовуються клавіші «→», «←», «↑», «↓» – для виконання основної дії, «Delete» для видалення об'єктів і чисел, «V» для візуалізації невидимих об'єктів, «S» – для вмикання стробоскопа, клавіші «X», «Y» – для дій із координатами.

Наочні посібники мають невеликий інформаційний обсяг – декілька кілобайт, легко імпортуються та швидко інсталиуються до комп'ютера. Для їх використання необхідно, щоб у комп'ютері було встановлено й активізовано плеєр «Flash 7».

Електронні наочні посібники використовуються разом із методикою постановки і відстеження мети уроку в активних діях учнів, коли: «учні щось помічають», «учні

порівнюють», «учні аналізують», «учні передбачають», «учні пропонують (щось змінити)», «учні обчислюють і переконуються», «учні прохають (повторити)» та інше.

Наочний посібник дозволяє будувати мікроструктуру окремого епізоду уроку, підтримувати високу активність під час спостереження за подіями на екрані, забезпечує високий рівень подання наукової інформації, у дечому навіть минаючи словесну форму спілкування, оскільки учні краще розуміють те, що бачать, ніж те, про що їм говорять.

Декілька таких посібників слугують учневі гарною опорою для конструювання окремих частин уроку й можуть бути основою для побудови всього уроку в цілому.

Автори електронних посібників провели багато уроків із метою демонстрації їх використання. Наразі вони працюють над новими посібниками та вдосконалюють створені – планують додати до них звукові ефекти.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.

*Чистюк С. Д., заступник директора з навчально-виховної роботи
Остерської гімназії Козелецької районної ради Чернігівської області*

Концепція математичної освіти України передбачає передумови для формування соціальної, комунікативної, комп'ютерної та інших видів компетентності учнів.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій наносить відбиток на сучасну методику викладання математики. А тому мене цікавить питання педагогічних програмних засобів, їх дослідження та апробація.

Вважаю, що в умовах профільного навчання доречно поставити перед школярами питання: як комп'ютер може допомогти кожному з них краще підготуватися до іспиту з математики? Отже, мета застосування програмних педагогічних засобів - отримання нових знань, удосконалення навичок самоконтролю, формування компетентнісного підходу.

Уроки з комп'ютерною підтримкою викликають велику зацікавленість учнів; комп'ютерні навчальні програми доступні не тільки на уроках, а й у позаурочний час, що вирішує частково проблему навчальних посібників. Уроки у комп'ютерному класі дозволяють урізноманітнити види діяльності учнів. Крім того, вони дають можливість успішно використовувати диференційований підхід у навчальному процесі. Використання комп'ютерних програм на уроках математики розвиває інтерес учнів до вивчення предмета, підвищує ефективність їхньої самостійної роботи, індивідуалізації процесу навчання шляхом покращення наочності навчання, сприяє формуванню абстрактного мислення, поглибленню самостійності вивчення курсу, створенню комфортних умов проведення різних форм контролю знань, що допомагає в розробці індивідуальних заходів для корекції знань учнів у межах досягнення визначених цілей навчання.

Комп'ютер також допомагає розвивати розумові здібності, швидкість мислення, пам'ять, уміння переключати увагу і т. ін.

Програмні засоби навчання використовую, в основному, у трьох напрямках: ілюстративному, схематичному та інтерактивному. Безумовно, у своїй роботі надаю перевагу ілюстративному методу. Однак, досвід показує, що часто недостатньо мати компакт-диск із відповідною програмою, - бажано мати методичні рекомендації до цієї програми. Схематичний метод дозволяє вчителю скористатися можливостями комп'ютерних програм для побудови структурно-логічних схем та опорних конспектів. Після комп'ютерної обробки опорні конспекти стають більш наочними, цікавими, особливо з елементами анімації. Цьому допомагає прикладна програма MS Power Point. (Див. додатки)

Як правило, інтерактивний напрямок включає перших два напрямки й потребує високого рівня кваліфікації вчителя, мультимедійні засоби навчання допомагають мені

посилити мотивацію навчання; урізноманітнити форми подання інформації та види навчальних завдань; створити навчальне середовище, яке забезпечує «занурення» учня в певні соціальні та професійні ситуації; посилити співтворчість учителя та учня на уроці; розширити самостійність учня.

У разі відсутності в закладі спеціальних універсальних тестових програм для створення тестів користуюся програмами, які входять до пакета Microsoft Office, а саме: Microsoft Power Point та Microsoft Excel. Використовуючи можливості цих програм (особливо MS Excel), створюю досить різноманітні тестові завдання для учнів.

Як приклад, у конкурсній роботі подається ілюстрована методика використання ППЗ GRAN1 та Advanced Grapher при вивченні показникової та логарифмічної функцій. По завершенню вивчення теми учень повинен знати означення, властивості, графіки показникової та логарифмічної функцій, будувати графіки за допомогою перетворень і застосовувати властивості функції до розв'язування рівнянь та нерівностей.

Можна зробити висновок, що застосування комп'ютерних засобів навчання у навчальному процесі сучасної школи нині не викликає жодних сумнівів щодо ефективності їх використання. Справді, використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі дозволяє вчителю залучити до роботи практично кожного учня, збагатити урок різноманітними матеріалами та розширити можливості варіювання різноманітних форм взаємодії вчителя та учня, сприяє удосконаленню навичок самоконтролю, активізує дію мотиваційних чинників у створенні позитивного ставлення до навчання, стимулює пошук нестандартних підходів при розв'язуванні задач.

Робота учнів з комп'ютерними програмами дає можливість не лише отримати нові форми роботи, значно підвищити їхню пізнавальну активність та результативність навчального процесу, а й виховувати особистість, яка зможе комфортно відчувати себе в інформаційному суспільстві.

СИСТЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.

*Іванець О. О., учитель англійської мови
Остерської гімназії
Козелецької районної ради Чернігівської області*

Одним з важливих напрямків у системі освіти в школі стає розробка і впровадження педагогічних технологій, що відповідають вимогам часу. В наші дні стрімкий розвиток техніки призвів до технізації сучасного суспільства, яка, розширюючи можливості людини, тягне за собою зміни в системі життєвих цінностей, норм. Наслідком подібного перетворення став розвиток мережі Internet, це стало початком нового еволюційного процесу, званого інформатизацією.

Застосування ІКТ в процесі навчання в школі дає можливість активізувати пізнавальну, розумову і самостійну діяльність учнів, інтенсифікувати навчальний процес. Інформаційні технології дають можливість не тільки змінити форми і методи навчальної роботи, а й істотно трансформувати і збагатити освітні парадигми.

Як показує досвід, англійська мова представляє благодатне поле для формування та розвитку особистості дитини. Під час навчання англійської мови розвивається інтелект, увага, спостережливість, мовні і творчі здібності.

Застосування комп'ютерних технологій на уроках англійської мови стає високоефективним творчим реалізуючим фактором використання різноманітних форм розвитку, виховання і навчання. Такий спосіб організації навчальної діяльності дозволяє не тільки в захоплюючій творчій формі продуктивно вирішувати всі завдання уроку, а й здійснювати навчальну комунікативну пізнавальну діяльність.

Учитель, який володіє комп'ютером, має унікальну можливість інтенсифікувати процес навчання, зробити його більш наочним і динамічним. Зараз практично у всіх школах достатня кількість комп'ютерної техніки, мультимедійних установок, інтерактивних дощок, є безкоштовний вихід в Інтернет. Тому застосування інформаційних технологій в навчанні англійської мови стало не тільки необхідним, але й цілком можливим.

Не секрет, що вивчення англійської мови на початковому ступені навчання у багатьох учнів викликає труднощі, засвоєння матеріалу зазвичай будується на заучуванні. Використання комп'ютера значно полегшує процес вивчення мови через реалізацію одного з принципів навчання - наочності. Англійська мова на початковому ступені навчання в більшій мірі, ніж інші шкільні предмети, вимагає наочності, що тягне за собою використання великої кількості пояснювальних малюнків. Моя мета як вчителя - навчити моїх учнів орієнтуватися в цьому безмежному інформаційному просторі.

Більш того, використовуючи комп'ютер, організовую на уроці індивідуальну, парну і групову форми роботи. Однак при цьому пам'ятаю, що комп'ютер не може замінити вчителя на уроці. Тому ретельно планую час роботи з комп'ютером і використовую його саме тоді, коли в ньому є дійсна необхідність.

Важливим аспектом використання ІКТ на уроках англійської мови є проектна діяльність в поєднанні з мультимедійною презентацією.

Загальновідомо, що мультимедійні презентації активно увійшли в процес навчання англійській мові. Учні використовують Інтернет для збору матеріалу. Однією з можливостей використання мультимедійних технологій на уроці є підготовка і проведення комбінованих, інтегрованих уроків. Створення презентацій передбачає суб'єктно-об'єктні відносини: учитель-творець чи учень-творець.

Сучасні підходи до навчання англійської мови підкреслюють важливість використання комп'ютера на уроках, а проект та презентація - це можливість висловити свої власні ідеї в зручній для дітей творчо продуманій формі.

Використання інформаційних технологій в поєднанні з методом проекту дозволяє школярам практично застосовувати свої знання, уміння і навички, тому і є однією з форм організації дослідницької та пізнавальної діяльності, при якій успішно реалізується кооперативна колективна діяльність, що дозволяє підвищити мотивацію вивчення англійської мови.

У центрі уваги такого робочого процесу знаходиться сам учень з можливістю вільного вираження своєї думки. Діти знаходять практичне застосування знань іноземної мови.

Для мене, вчителя, такий метод відкриває безмежне поле діяльності для організації роботи над найрізноманітнішими темами, на різних кроках навчання, з дітьми різного віку. Користуючись своїм особистим досвідом, можу сказати, що така організація навчальної діяльності дає можливість кожній дитині не тільки висловитися, показати свої вміння, знання та навички, а й отримати позитивну оцінку.

Більш того, в своїй педагогічній діяльності я прийшла до висновку, що в сучасних умовах, враховуючи велику і серйозну зацікавленість учнів інформаційними технологіями, я можу використовувати цю можливість в якості потужного інструменту розвитку мотивації на уроках англійської мови.

Зі свого досвіду, можу стверджувати, що вчитель, який застосовує освітні комп'ютерні програми на уроках англійської мови, зобов'язаний знати, що будь-яка освітня технологія повинна відповідати таким методичним вимогам:

- Концептуальність: наукова концепція, що включає психологічне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей;
- Системність: наявність всіх ознак системи (логічність побудови процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність);
- Ефективність: гарантія результатів, які відповідають освітнім стандартам;
- Гнучкість: можливість варіювання в змісті для забезпечення комфортності і свободи взаємодії педагога і учнів з урахуванням конкретних умов педагогічної діяльності;

- Динамічність: можливість розвитку або перетворення використаної технології;
- Відтворюваність: можливе використання технологій іншими вчителями в даному навчальному закладі освіти або в інших.

При цьому, хочу зауважити, що безперечною перевагою використання комп'ютерних технологій є перенесення центру уваги з вербальних методів навчання на методи пошукової та творчої діяльності вчителя та учнів. Це є обґрунтованим і перспективним, оскільки застосовані мною методи допомагають активно впливати на формування і розвиток мовної компетенції учнів, навичок аудіювання, говоріння, читання, вдосконалення писемного мовлення, виховання творчої, соціально-активної особистості.

На уроках англійської мови я дотримуюся застосування "проникаючої технології", іншими словами для мене застосування комп'ютера не самоціль, а ефективний інструмент розвитку умінь і навичок дітей.

Крім того, в процесі роботи я використовую нестандартні методи навчання: рольові ігри, дискусії, інтерактивні обговорення, круглі столи, інтегровані уроки, які розвивають мовну компетенцію учнів та їх соціально активну позицію.

Уроки з використанням презентацій Microsoft Power Point

На мій погляд, сучасні педагогічні технології такі, як форми уроків з використанням презентацій Microsoft Power Point, допомагають реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні та забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей дітей, їхнього рівня навченості, схильностей і т.д.

При традиційних методах ведення уроку головним носієм інформації для учня виступає вчитель, він вимагає від учня концентрації уваги, зосередженості, напруги пам'яті. Не кожен учень здатен працювати в такому режимі. Психологічні особливості характеру, тип сприйняття дитини стають причиною неуспішності. При цьому сучасні вимоги до рівня освіченості не дозволяють знизити обсяг інформації, необхідної для засвоєння учнем на уроці.

Застосування комп'ютерних презентацій у навчальному процесі дозволяє інтенсифікувати засвоєння навчального матеріалу учнями і проводити заняття на якісно новому рівні, використовуючи замість аудиторної дошки показ слайд-фільмів з екрану комп'ютера на великий настінний екран або персональний комп'ютер (ноутбук).

Ефективність впливу навчального матеріалу у вигляді презентацій на учнів багато в чому залежить від ступеня і рівня ілюстративності матеріалу. Візуальна насиченість навчального матеріалу робить його яскравим, переконливим і сприяє інтенсифікації процесу його засвоєння. Комп'ютерні презентації дозволяють акцентувати увагу учнів на значимих моментах інформації, що викладається, і створювати наочні ефектні зразки у вигляді ілюстрацій, схем, діаграм, графічних композицій і т.п. Презентація дозволяє впливати відразу на кілька видів пам'яті: зорову, слухову, емоційну і в деяких випадках моторну.

Володіючи такою можливістю, як інтерактивність, комп'ютерні презентації дозволяють ефективно адаптувати навчальний матеріал під особливості учнів. Посилення інтерактивності призводить до більш інтенсивної участі в процесі навчання самого учня, що сприяє підвищенню ефективності сприйняття і запам'ятовування навчального матеріалу.

Працюючи на уроках англійської мови у 2 - 11 класах, помітила, що використовувати комп'ютерну презентацію в навчальному процесі можна на різних етапах уроку, при цьому суть її як наочного засобу залишається незмінною, міняються тільки її форми, в залежності від поставленої мети її використання.

Чи варто створювати презентації на кожен урок і не занадто багато часу це займає?

На мій погляд, абсолютно не обов'язково постійно використовувати презентації, але у деяких випадках, коли матеріал уроку містить велику кількість ілюстративного матеріалу, застосування комп'ютерної презентації дозволить істотно підвищити ефективність уроку. Існуючі на ринку програмного забезпечення засоби побудови презентацій дозволяють без програмування в короткий термін створювати, і при необхідності змінювати, комп'ютерні презентації. Одна з найбільш ефективних програм для створення презентацій - Microsoft

Power Point. Вона дозволяє вчителю в короткі терміни створювати власні презентації. Враховуючи великі дидактичні можливості комп'ютерного представлення знань, вже найближчим часом слід очікувати більш інтенсивного використання комп'ютерних презентацій в освіті.

Барвисто оформлені презентації викликають великий інтерес на початковому етапі навчання. Презентації вирішують проблему використання наочного матеріалу. Наприклад, якщо раніше доводилося вирізати і приклеювати картинки на дошку, то зараз за допомогою Інтернету можна знайти картинки і малюнки та відразу вставити на слайд. Якщо картинок багато, то оформити кілька слайдів. Дітям дуже подобаються презентації.

Створення презентацій вимагає творчого підходу з боку вчителя і просто гарного знання комп'ютера.

Форми роботи з використанням презентацій Microsoft Power Point на уроках англійської мови включають: вивчення лексики; навчання діалогічного і монологічного мовлення; відпрацювання граматичних явищ.

Презентації Microsoft Power Point мають багато переваг перед традиційними методами навчання. Вони дозволяють: тренувати різні види мовної діяльності і сполучити їх у різних комбінаціях, допомагають усвідомити мовні явища, сформувати лінгвістичні здібності, створити комунікативні ситуації, автоматизувати мовні і мовленнєві дії, забезпечують можливість обліку ведучої репрезентативної системи, реалізацію індивідуального підходу й інтенсифікацію самостійної роботи учня.

Таким чином, сучасність висуває все більш високі вимоги до навчання і практичного володіння англійською мовою в повсякденному спілкуванні, професійній сфері. Обсяги інформації ростуть, і часто рутинні способи її передачі, зберігання й обробки є неефективними. Використання інформаційних технологій розкриває величезні можливості комп'ютера як засобу навчання. Більш того, впровадження в навчальний процес використання мультимедійних програм зовсім не виключає традиційні методи навчання, а гармонійно поєднується з ними на всіх етапах навчання: ознайомлення, тренування, застосування, контроль. Але використання комп'ютера дозволяє не тільки багаторазово підвищити ефективність навчання, а й стимулювати учнів до подальшого самостійного вивчення англійської мови.

ПОЗАШКІЛЬНА ПІДГОТОВКА ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ – ПРОВЕДЕННЯ ВІДКРИТОГО ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ «ВСТУП ДО ФІЗИКИ ЗВУКУ»

Воронкін О. С., старший викладач кафедри менеджменту Луганської державної академії культури і мистецтв, член українського фізичного товариства

Проблеми вивчення фізики в середніх навчальних закладах

Більшість випускників шкіл мають досить умовне представлення про те, де б вони хотіли продовжити навчання. Згідно офіційного звіту [Українського центру оцінювання якості освіти](#) у 2011 році частка учасників, що взяли участь в незалежному оцінюванні з фізики склала 5,48% від всіх учасників ЗНО. З них 6,9% не набрали мінімально необхідної кількості балів. Відповідно до аналогічного звіту щодо результатів єдиного державного іспиту (ЕДІ) Російської Федерації в 2011 році частка учасників, що взяли участь в іспиті з фізики склала 23,8% від всіх учасників ЕДІ. З них 7,4% не набрали мінімальної кількості балів. Розуміючи, що по закінченню ВНЗ швидше за все не стануть працювати за спеціальністю, майже 80%

абітурієнтів не прагнуть здобувати якісну фундаментальну освіту. Залежність числа ВНЗ, філій і навчальних центрів від кількості абітурієнтів у свою чергу зводить до мінімуму рівень вимог до оцінювання знань, що особливо актуально в умовах демографічної кризи.

Проведений аналіз дозволив визначити ряд проблем, притаманних вітчизняній системі фізичної освіти, серед яких: а) низький соціальний статус педагога; б) надмірна гуманізація освіти; в) відсутність вичерпної наочності навчального матеріалу; г) зниження кількості і якості демонстраційного фізичного експерименту як наслідок слабкої (застарілої) матеріально-технічної бази фізичних кабінетів; д) неузгодженість міжпредметних зв'язків (як наслідок орієнтація на запам'ятовування й відтворення знань замість розуміння природи фізичних явищ і законів); е) проблема тестового контролю якості отриманих знань [1, 2].

Інновації в організації навчального процесу

Однак чимало залежить і від організації процесу викладання фізики, завдяки чому можна зацікавити учнів у тій або іншій навчальній роботі, а матеріал подати більше адаптовано. Активізувати навчальну діяльність учнів можна за рахунок залучення до моделювання педагогічних ситуацій, виконання творчих завдань і використання інновацій.

Інновації в організації навчального процесу пов'язані, насамперед, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, з можливостями електронної педагогіки. Дистанційним освітнім технологіям присвячена велика кількість наукових праць і публікацій, але якщо для більшості гуманітарних дисциплін дистанційне навчання можна організувати досить ефективно, то для природничих і технічних дисциплін ситуація є більш складною.

Відкриті дистанційні курси

Під впливом стрімкого росту Інтернет-сервісів почала формуватися модель відкритої освіти. Перед учнями відкрилися максимальні можливості отримання знань незалежно від географічних, соціально-економічних та інших факторів.

В 2005 році канадський дослідник Стефен Даунс запропонував нову філософію навчання E-learning 2.0. В 2008 році асоціативним директором Манітобського центру навчальних технологій Джорджем Сименсом було введено термін «Відкритий дистанційний курс» – курс, який засновано на відкритому змісті, що дозволяє його повторне використання, змінювання й доповнення іншими учасниками. Як правило в таких курсах слухачі самостійно організують своє навчання у відповідності зі своїми цілями, потребами, попередніми знаннями й навичками.

За ініціатииви Массачусетського технологічного інституту в світі з'явилося більше 3000 відкритих курсів. Серед інших навчальних закладів, що активно впроваджують дистанційні курси слід назвати Університет штату Вірджинія, Мічиганський університет, Стенфордський університет, Університет Пітсбурга, Відкритий університет Великобританії, Північно-Західний державний заочний технічний університет, Національний відкритий університет «Інтернет університет інформаційних технологій» та ін.

Тим не менш досліджень психолого-педагогічних аспектів реалізації відкритих дистанційних курсів при вивченні фізики в середніх навчальних закладах не проводилося. З іншого боку, відсутність науково обґрунтованих механізмів реалізації електронного навчання фізиці пояснюється й специфікою викладання самої навчальної дисципліни, й мотивацією педагогів, й потребами учнів.

Організація науково-педагогічного експерименту – відкритого дистанційного курсу «Вступ до фізики звуку»

З метою пошуку й створення умов для підтримки обдарованої молоді, апробації методів і технологій дистанційної позашкільної освіти в 2011 році для учнів 9-11 класів середніх навчальних закладів автором проводився відкритий дистанційний курс «Вступ до фізики звуку» [3]. В основу якого були покладені лекції, прочитані у 2009-2012 рр. абітурієнтам на підготовчому відділенні Луганської державної академії культури і мистецтв

та учням секції експериментальної фізики Луганської обласної малої академії наук учнівської молоді.

Повідомлення про набір у групу розміщувалося на форумах, на сайті Всеросійського з'їзду вчителів фізики «Педсовет.org» та в соціальній мережі «Українські науковці у світі». Інформація про проведення кожного заняття публікувалася в розділі новин інформаційно-освітнього порталу «Технології дистанційної освіти». Відповідне повідомлення розміщувалося в Twitter-блозі з наступним кросспостингом у соціальну мережу Facebook [4].

Участь у курсі передбачала: а) постійний систематичний процес взаємодії з викладачем та іншими учнями; б) отримання індивідуальних завдань; в) проведення консультацій; г) колективне обговорення тематичного плану та завдань.

У дистанційному курсі взяли участь слухачі з України (Луганська й Закарпатська області), США (Бостон), Африки (Єгипет, Нью-Делі, республіка Ботсвана), Йорданії (Ірбид), Індії (Чандігарх, Бангалор), Алжиру, Шрі-Ланки, Саудівської Аравії й Російської Федерації.

Курс було розраховано на 8 занять: 6 лекційних, 1 семінарське й підсумковий практикум, які проходили у віртуальних он-лайн класах у формі вебінарів. Для проведення вебінарів використовувалася платформа WizIq, демонстрація фізичних експериментів проводилася завдяки трансляції відкритих відео-ресурсів із сервісу Youtube. Додатково в Youtube були завантажені фрагменти навчального відео з інших Інтернет-джерел, показ яких було узгоджено з авторами (правовласниками).

Організаційні форми дистанційного курсу зведені в табл. 1, а тематичний план – в табл. 2.

Таблиця № 1.

Організаційні форми навчання

Форма навчання	Обсяг годин, з них:			
	всього	лекційні заняття	семінарські заняття	самостійна робота
Дистанційна	28	12	2	14

Таблиця № 2.

Тематичний план курсу

Дата	Теми занять	К-ть годин	Форма занять
29.10.11	Фізика і методи наукового пізнання	2	Лекція
30.10.11	Механічні коливання	2	Лекція
13.11.11	Хвильові процеси та звук	2	Лекція
27.11.11	Резонанс. Інтерференція та дифракція	2	Лекція
03.12.11	Стоячі хвилі та музичні інструменти	2	Лекція
11.12.11	Биття. Характеристики звуку	2	Лекція
29.12.11	Інфра-, ультразвук та їх застосування	1	Семінар
30.12.11	Підсумкове заняття	1	Семінар-практикум

Під час вебінарів учасники мали змогу чути і бачити один одного, для цього використовували мікрофон, навушники, веб-камеру та стандартне програмне забезпечення, встановлене на власному ПК. Платформа WizIq дозволяла: а) демонструвати презентацію; б) захоплювати екран; в) використовувати білу дошку (рис. 1); г) транслювати всім учасниками одночасно відео; д) надавати можливість говорити й управляти презентацією іншим учасникам; е) спілкуватися у текстовому чаті.

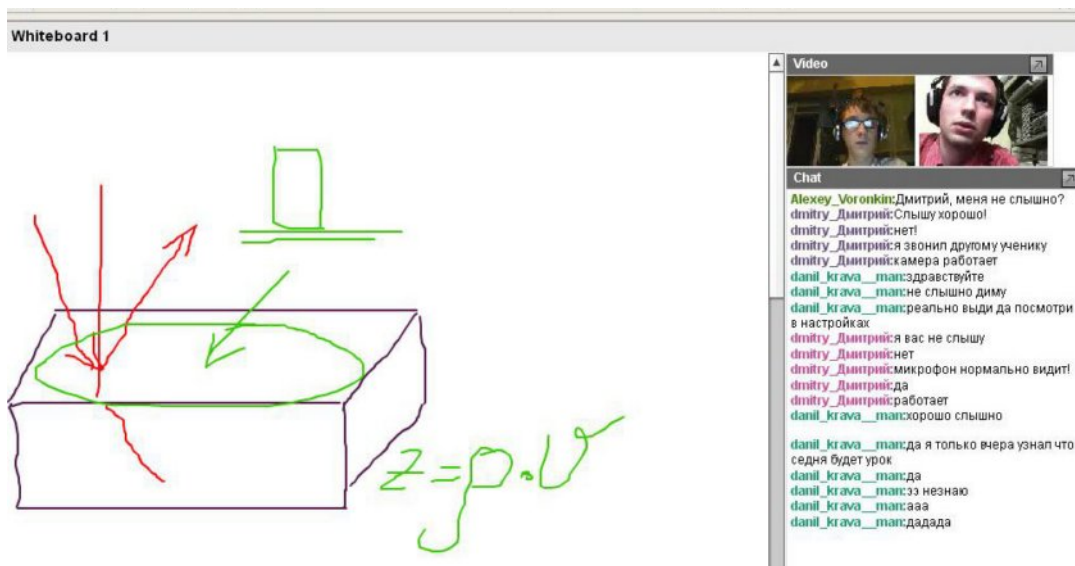

Рис. 1. Використання білої дошки під час пояснення фізичних основ ультразвукової діагностики

Учні: а) читали тільки той навчальний матеріал, який безпосередньо зацікавив їх з рекомендованого переліку бібліографічних джерел; б) не були зобов'язані вести конспект; в) у вільний час переглядали доступні в Інтернеті науково-популярні фільми з даної тематики; г) під час вебінарів проводили спостереження фізичних явищ; д) давали пояснення спостережуваним явищам і висували гіпотези; е) прогнозували поведінку досліджуваних явищ; є) аналізували закономірності; ж) робили висновки й узагальнення [4].

Учасники, які не могли з будь-яких причин прийняти очну участь у тому чи іншому занятті мали змогу завантажити відеозапис вебінару пізніше. Для консультування слухачів використовувалася електронна пошта, а також система IP-телефонії Skype.

Під час вебінарів використовувався презентаційний супровід з демонстраційними графічними матеріалами та анімаціями, відбувався детальний опис фізичних експериментів, що доповнювалося достатньою кількістю відео-супроводу (в середньому на 1 заняття – до 10 демонстрацій). Такий підхід сприяв підвищенню зацікавленості та бажанню учасників повторити експеримент самостійно (реалізація діяльнісного підходу).

Презентації всіх проведених занять розміщені в платформі SlideShare та доступні для відкритого перегляду, а тому разом із відео-демонстраціями Youtube можуть бути використані учнями повторно в асинхронному режимі [5].

Облік затраченого часу

На навчальну, методичну й організаційну роботу зі супроводу дистанційного курсу було затрачено 137 академічних годин, з них:

- 12 годин на розробку програми курсу (1 година на 2 години загального обсягу курсу);
- 7 годин на роботу з мережевими ресурсами фізичних демонстрацій і відеолекціями (1 година на 1 заняття);
- 14 годин на підготовку до занять (1 година на 1 годину занять);
- 81 година на розробку презентацій до занять (0,4 години на 1 слайд – в середньому 13,5 годин на кожну презентацію);
- 14 годин – проведення вебінарів;
- 9 годин на консультування учасників (1 година в тиждень).

Моделювання акустичних явищ. Імітаційні програмні моделі

Відомо, що серед багатьох методів наукового пізнання ключове місце займає метод моделювання. Тому під час навчання також використовувалися й оригінальні тренажери, які розроблювалися самими учнями. Так учень 11 класу Сєверодонецького ліцею та слухач секції експериментальної фізики Луганської обласної малої академії наук учнівської молоді

Т. В. Хохола в рамках написання науково-дослідницької роботи «Моделювання фізичних явищ при вивченні розділу «Коливання і хвилі» під керівництвом автора створив в середовищі графічного програмування LabView демонстраційний комплекс, в основу якого входять чотири імітаційні програмні моделі. На рис. 2 та рис. 3 наведено зовнішній вигляд двох моделей, призначених для ознайомлення з природою биття та принципом суперпозиції відповідно.

Комплекс успішно пройшов апробацію в спеціалізованій загальноосвітній школі I-III ступенів №6 Кіровоградської міської ради Кіровоградської області та в Сєверодонецькому багатопрофільному ліцеї Сєверодонецької міської ради Луганської області.

Досвід використання програмного комплексу в педагогічній практиці та в дистанційному курсі показав, що він виконує не лише пояснювальну функцію, а й сприяє поглибленому розумінню ряду питань: 1) як отримують графік гармонійного коливання та як відображується при цьому амплітуда, частота й початкова фаза; 2) що таке чистий тон і як він змінюється із зміною частоти; 3) як молярна маса газу й температура впливають на швидкість поширення звуку; 4) як кожна з гармонік впливає на форму складного сигналу й тембр звуку; 5) якою є природа биття.

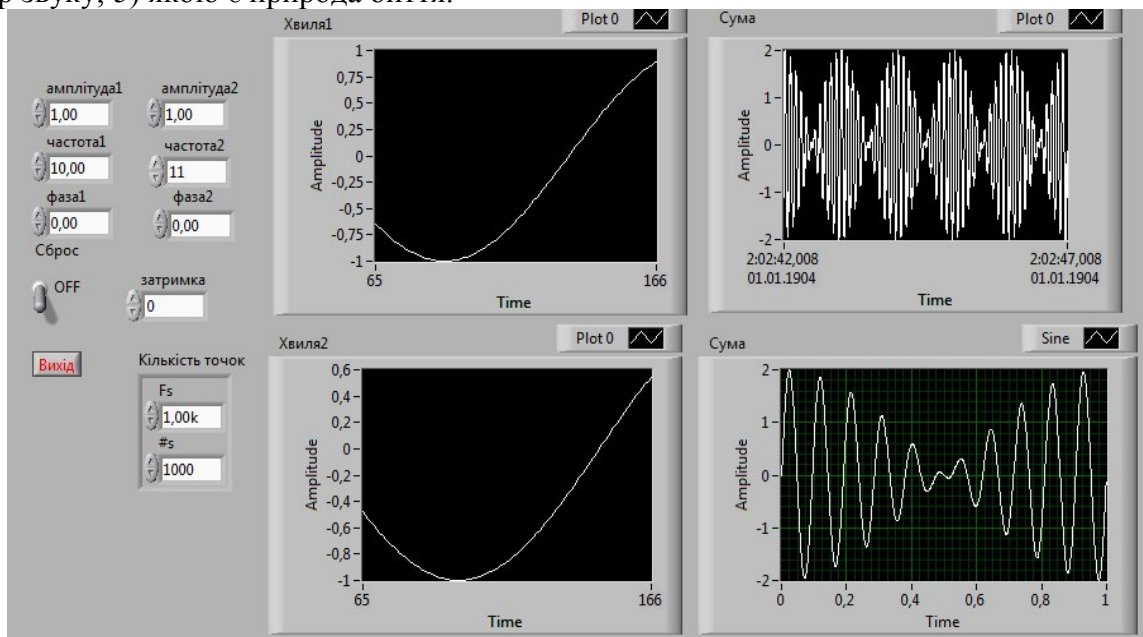

Рис. 2. Лицева панель імітаційної програми для демонстрації природи биття

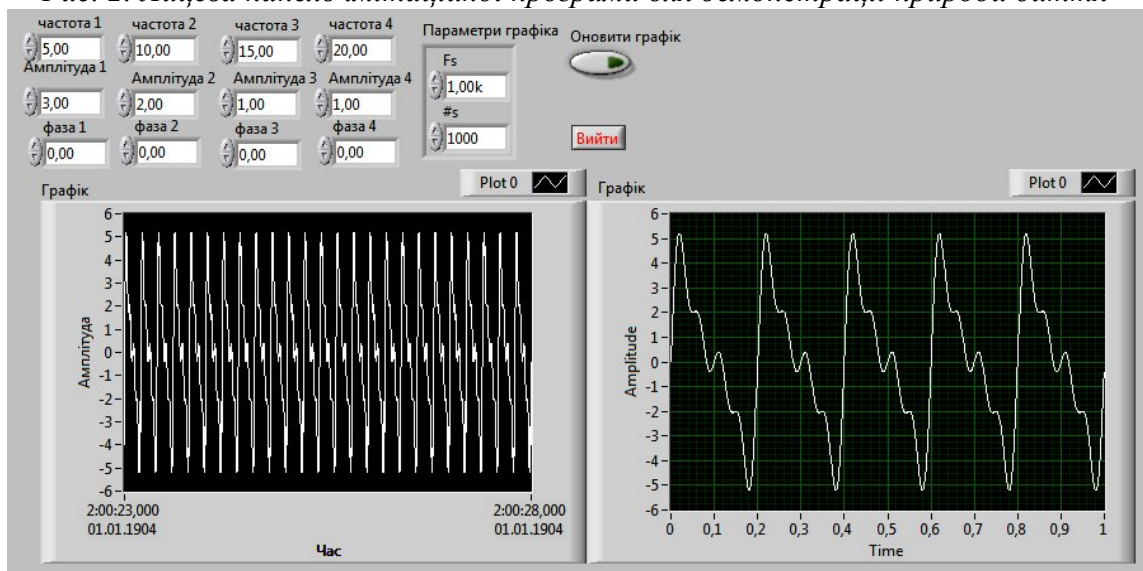

Рис. 3. Лицева панель програми для демонстрації принципу суперпозиції

Робота стала переможцем XVIII обласного конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Луганської обласної малої академії наук, а на Всеукраїнському рівні в квітні 2012 року зайняла почесне III місце.

Створення проблемних ситуацій та активізація пізнавально-пошукового інтересу

Слід зазначити, що найбільш складні питання дистанційного курсу розбиралися без застосування складного математичного апарату диференціальних рівнянь, а під час занять системно створювалися такі ситуації, щоб слухачі на основі аналізу фактів і спостереження явищ самостійно робили висновки і узагальнення, відповідали на нескладні, але цікаві запитання (реалізація компетентнісного підходу).

Розглянемо декілька прикладів створення проблемних ситуацій, які дозволили активізувати пізнавальний науково-пошуковий інтерес слухачів.

- Відомо, що у газах швидкість звуку менша, ніж в рідинах, а в рідинах швидкість звуку менша, ніж у твердих тілах. Дуже часто учні пояснюють це тим, що щільність рідин та твердих тіл більша, ніж у газів. Але як тоді пояснити, що швидкість звуку в газі зменшується при збільшенні його молекулярної маси, тобто щільності. Наприклад при вдиханні ксенону ($M=131 \cdot 10^{-3}$ кг/моль) голос людини стає більш низькочастотним, а при вдиханні гелію ($M=4 \cdot 10^{-3}$ кг/моль) стає більш високочастотним (зміна частоти пояснюється зміною швидкості звуку $f=v/\lambda$). Спробуйте знайти недоліки в наведеному поясненні учнів.
- Було замічено, що чим ближче відстань між вухами, тим звуки більших частот розрізняє тварина. Слон, наприклад, відчуває звукові коливання тільки до 12 кГц, собаки – до 44 кГц, пацюки – до 72 кГц, кажани – до 115 кГц. Чим це пояснюється.
- Загальновідомим є визначення того, що коливання – це рухи, які повторюються через певні проміжки часу. Припустимо, що на кришці стола тіло масою m рівномірно обертається по колу. Якщо ми подивимося зверху, то побачимо, що рух дійсно відбувається по колу. А от людина, яка дивиться «в торець» стола і бачить проекцію кругового руху, може подумати, що спостерігає коливальний рух туди-назад. Чи можна якось інакше визначити коливання? Запропонуйте власні варіанти.
- Якщо на закріплений в центрі металевий диск насипати змішаний пісок з дрібним пилом, а по краю диска проводити смичком, то пісок буде створювати один геометричний візерунок, а пил зовсім інший. Поясніть чому при вібрації диску пісок і пил розділяються та утворюють незалежні візерунки.
- Якщо проводити мокрим пальцем уздовж краю келиха з тонкими стінками, то почуємо чистий звук – келих «співає». Що саме викликає звучання келиха й чому палець при цьому повинен бути вологим і не жирним? Які коливання краю келиха при цьому збуджуються – поперечні чи поздовжні? Як залежить частота звуку від рівня рідини в келиху?
- Якщо інтенсивність звуку зростатиме лінійно, то людина почує збільшення гучності східчасто. Чим це пояснюється? За яким законом треба змінювати інтенсивність звуку, щоб людина відчула лінійну зміну гучності?

Самостійна робота учасників

З метою організації самостійної роботи й поглибленого опрацювання тем курсу учасникам було рекомендовано низку статей з науково-популярного журналу «Квант». Крім тематичного блоку, пов'язаного з розділом фізики «Коливання й хвилі», слухачам було рекомендовано самостійно ознайомитися з книгами В. Турчина та Р. Фейнмана [6, 7].

При підготовці до семінарського заняття учасники самостійно визначили перелік питань до обговорення й створили презентаційний супровід.

Висновки

Участь у науково-педагогічному експерименті дозволила учням: а) поглибити і розширити знання з даної теми; б) активізувати пізнавальний інтерес до подальшого

вивчення фізики; в) розвинути раціональне логічне мислення; г) бути комунікабельним у соціальних групах, уміти працювати в колективі.

За матеріалами дистанційного курсу в березні 2012 року було видано навчальний посібник «Вступ до фізики звуку», призначений для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл всіх типів, слухачів секцій фізики Малої академії наук України, а також слухачів підготовчих відділень вищих навчальних закладів [8].

По закінченню дистанційного курсу у деяких учасників виникло бажання взяти участь у новому віртуальному науково-пізнавальному проєкті. З метою дистанційної підтримки науково-дослідницької роботи з обдарованою молоддю в березні 2012 року автором було створено віртуальну школу науково-технічної творчості, а відповідна група відкрита в соціальній мережі «ВКонтакте» [9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко С. В. Проблемы контроля качества знаний в курсе методики обучения физике на современном этапе развития высшей ступени образования [Электронный ресурс] / С. В. Борисенко, А. М. Карасева // Современные проблемы науки и образования. – 2009. – № 2. – Режим доступа : http://www.science-education.ru/download/2009/02/2009_02_07.pdf.
2. Тихомиров Ю. В. Компьютерный контроль знаний при дистанционном обучении по курсу физики / Ю. В. Тихомиров // Компьютерные инструменты в образовании. – 2003. – № 4. – С.19–25.
3. Авторський відкритий дистанційний курс «Вступ до фізики звуку» / О. С. Воронкін // Актуальні питання біологічної фізики та хімії : матеріали VIII Міжнар. наук.-техн. конф., Севастополь, 23–27 квіт. 2012 р. – Севастополь : СевНТУ, 2012. – С. – 285–289.
4. Воронкін О. С. Досвід проведення відкритого дистанційного курсу «Вступ до фізики звуку» / О. С. Воронкін // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики : збірник наук. праць. – Вип. X : в 3-х т. – Кривий Ріг : видавничий відділ НметАУ, 2012. – Т. 2 : Теорія та методика навчання фізики. – С. 44–53.
5. Воронкин А. С. Предварительные итоги открытого авторского дистанционного курса «Введение в физику звука – 2011» [Электронный ресурс] / А. С. Воронкин. – Луганськ : Інформаційно-освітнянський портал «Технології дистанційної освіти». – Режим доступу : <http://tdo.at.ua/news/zvuk/2012-01-07-51>.
6. Фейнман Р. Какое тебе дело до того, что думают другие / Р. Фейнман. – Ижевск : Регулярная и хаотическая динамика, 2001. – 208 с.
7. Турчин В. Ф. Феномен науки: Кибернетический подход к эволюции / В. Ф. Турчин. – М. : ЭТС, 2000. – 368 с.
8. Воронкин А. С. Введение в физику звука : уч. пособ. / А. С. Воронкин. – Луганск : Изд-во ЛГИКИ, 2012. – 96 с.
9. Виртуальная школа научно-технического творчества информационно-образовательного портала «Технологии дистанционного образования» [Электронный ресурс] / Открытая группа «ВКонтакте». – Режим доступа : <http://vk.com/club36640106>.

РОЗДІЛ V. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.

ШКОЛИ КІРОВОГРАДЩИНИ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ.

Калініченко Н. А., доктор педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки і психології Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського

Передумовою соціально-економічного прогресу України є індивідуальний розвиток особистості на основі нових знань, які продукує наука та освіта, як сфера, що олюднює знання, створює умови для високого рівня вихованості, духовної і моральної зрілості підростаючих поколінь, які усвідомлюватимуть людське буття як найвищу цінність, вмітимуть раціонально співвідносити та творчо використовувати зростаючі знання, нові технології та ефективно діяти в нових реаліях. Ці напрямки успішно вирішуються в школах, де в учнів виробляється розуміння значимості засвоєння знань, уміння навчатися впродовж життя, набувати необхідних компетенцій у процесі застосування набутих знань. Саме в таких навчальних закладах утверджується, розвивається, набуває самобутніх рис особистісно орієнтована педагогічна система з суб'єкт-суб'єктною моделлю відносин, яка програмує формування самодостатніх, ініціативних, відповідальних людей. Позиція щодо інноваційної моделі розвитку освіти окреслена в науковому доробку президента НАПН України В.Г. Кременя. Провідними аспектами модернізації освіти визначені: виховання через освіту в кожного внутрішньої потреби до сприйняття й генерування інноваційних ідей; запровадження сучасних інформаційних технологій; більш активне входження нашої сфери в міжнародний освітній простір; створення сучасної економіки освіти; вирішення багатьох проблем управління освітянською галуззю; омолодження педагогічного корпусу [5, с. 14].

Моделювання розвитку сучасної української школи всебічно проаналізовані академіком О.Я. Савченко, яка узагальнила досвід Всеукраїнського фестивалю-конкурсу (2006 р.) та розкрила специфіку розвитку сільської школи [5, с. 15-25]. Автор на основі наукових досліджень виділяє основні лінії змін, які необхідно враховувати при моделюванні розвитку успішної школи. Це національна, полікультурна, особистісно орієнтована школа з духовно багатим виховним і розвивальним середовищем, яка функціонує на основі корекції й розвитку особистості при партнерстві і співтворчості держави, сім'ї, громади та учнів в розбудові й управлінні навчальним закладом.

Розглядаючи філософські засади моделювання системи освіти в XXI столітті, професор А.І. Кузьмінський наголошує, що нинішній педагогічний і науково-педагогічний працівник має відповідати інтеграційному критерію «педагогічна майстерність + мистецтво комунікативності + нові технології». На перший план у XXI столітті виступає поцінування гідності педагога, науковця, інтелектуала. Саме такий педагог буде успішним у вихованні в молоді моральної довершеності, високого рівня інтелектуального розвитку, а відповідно і ґрунтовних знань, самостійної пізнавальної діяльності, прагнення досягати успіху і будувати міжособистісні стосунки [4]. До різних аспектів проблеми розвитку школи зверталися українські вчені та педагоги-новатори: Н.М.Бібік, М.П.Гузик, Т.Г.Єрмаков, Н.М.Лавриченко, Н.М. Чепурна, В.В. Мелешко, В.М. Хайруліна та інші.

Моделювання розвитку сучасної школи, необхідність в оптимізації науково-практичного потенціалу авторських шкіл В.О. Сухомлинського, І.Г. Ткаченка, О.А. Захаренка, спрямованість інноваційних процесів в навчальних закладах на вирішення потреб суспільства вмотивували тему колективного дослідницького проекту «Школи Кіровоградщини: традиції та інновації».

Мета дослідження полягає у виокремленні, обґрунтуванні та узагальненні соціально-педагогічних умов розвитку загальноосвітніх навчальних закладів в умовах сучасного соціуму.

Відповідно до мети визначені наступні завдання дослідження:

- Провести теоретичний аналіз філософських, психолого-педагогічних основ та емпіричного досвіду авторських моделей шкіл гуманної педагогіки В.О. Сухомлинського, І.Г. Ткаченка, О.А. Захаренка.
- З'ясувати концептуальні ідеї моделей шкіл інноваційного розвитку в умовах сучасного соціуму.
- Дослідити структурно-компонентний склад моделей розвитку шкіл різних типів.
- Виокремити педагогічні умови для розвитку освіченої, морально і фізично здорової, працездатної, життєтворчості молодшої людини – громадянина України.
- Узагальнити досвід моделей розвитку шкіл в альманасі «Школи Кіровоградщини: традиції та інновації».

Об'єкт дослідження: моделі розвитку шкіл різних типів в умовах сучасного соціуму.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування моделей розвитку шкіл у процесі їхньої життєтворчості.

Для досягнення мети, реалізації завдань дослідження використано низку методів.

Теоретичні: аналіз філософських, соціологічних джерел з проблеми моделювання шкіл; аналіз, синтез, систематизація та поширення в освітньому просторі філософських та психолого-педагогічних засад моделей авторських шкіл гуманної педагогіки; вивчення й аналіз діяльності моделей розвитку шкіл різного типу впродовж 2001 - 2011 років; класифікація і систематизація теоретичних та емпіричних даних, порівняльний аналіз, узагальнення, презентації, що дали змогу виокремити педагогічні умови формування особистості вихователя та вихованця в моделях розвитку шкіл; метод моделювання розвитку школи на діагностичних засадах з метою розроблення персоніфікованого підходу до реалізації системи формування компетентнісного забезпечення навчально-виховного процесу (Додатки А,В,С).

Емпіричні методи: методи діагностування та проектування, педагогічне спостереження, у ряді шкіл – педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольно-узагальнювальний), методи кількісного та якісного опрацювання експериментальних даних для перевірки ефективності апробованих моделей розвитку шкіл; опис та презентація моделей розвитку шкіл, створення позитивного соціально-освітнього інформаційного середовища для поширення досвіду та здійснення популяризацій моделей інноваційного розвитку шкіл (Додатки Д, Е).

Наукова новизна здобутих результатів роботи: розробка функціонально-змістових моделей розвитку шкіл з урахуванням традиційних історичних та національних особливостей регіону на основі гуманістичного соціокультурного досвіду авторських шкіл педагогів-гуманістів

В.О. Сухомлинського, І.Г. Ткаченка, О.А. Захаренка, тенденцій сучасної психолого-педагогічної науки та потреб демократичного поступу Української держави (Є, Ж, З).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці структурно-компонентних моделей розвитку самобутніх шкіл з урахуванням історичних та національних особливостей регіону, які дозволяють комплексно реалізувати психолого-педагогічні умови, зміст, форми, методи та засоби формування самодостатньої особистості для успішної розбудови гуманної демократичної української спільноти (К, Л, М).

Запропоновані моделі розвитку шкіл, представлені в альманасі «Школи Кіровоградщини: традиції та інновації» (Частина I та II, Кіровоград, «Поліграф-Терція», 2011, - 728 с.) дають змогу науково-педагогічним працівникам, методистам, керівникам шкіл реалізувати моделювання розвитку шкіл на засадах діагностичного та персоніфікованого підходів.

Концептуальні ідеї моделей розвитку шкіл ґрунтуються на гуманістичній, особистісно орієнтованій парадигмі освіти, пріоритетами якої є ставлення до дитини як до особистості, суб'єктність, духовність, рефлексивність, творча діяльність, утвердження школи

як центру організації життєтворчості дітей, якісна освіта, педагогічне керівництво самовихованням, саморозвитком особистості.

Спрямованість дослідно-експериментальної роботи:

- Формування духовності особистості: на засадах національних цінностей; традиційних християнських цінностей в умовах закладу освіти нового типу; на ідеалах лицарсько-козацького виховання та християнської етики;
- Розвиток творчості гімназистів шляхом впровадження в навчально-виховний процес інноваційних технологій;
- Впровадження здоров'язберігаючих технологій у системі: родина – дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад.

Критерії результативності діяльності таких шкіл визначаються шляхом відстеження динаміки власного розвитку на основі вироблених показників, критеріїв та рівнів, моніторингових досліджень, показників рейтингової оцінки діяльності закладу. В моделях розвитку шкіл, які реалізують програми дослідно-експериментальної роботи відслідкована позитивна динаміка підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних працівників, якості навчальних досягнень учнів, характерні нововведення (системні, модульні, локальні), зокрема створення освітнього середовища, яке збагачується атмосферою співтворчості вчителів, учнів, батьків, органів влади і громадських організацій. Це насамперед новий зміст освіти, нові технології, створення виховного простору школи, приведення у відповідність місії школи і функцій управління, взаємодія з громадським середовищем.

Досягнення нової якості шкільної освіти. Прикладом школи розвитку, яка реалізує засади школи ХХІ століття є Ліцей інформаційних технологій (м. Олександрія), де створені гармонійні умови для розвитку творчої особистості як учителя, так і кожного учня. Подолані усталені стереотипи, застарілі підходи через реалізацію комплексу ідей щодо створення інтелектуальної основи школи на основі диференціації за профілями: природничо-математичний, суспільно-гуманітарний, технологічний, філологічний. Організаційно-методичні заходи спрямовуються на вивчення та апробацію програмно-методичного супроводу навчально-виховного процесу, приведення його у відповідність до потреб реалізації профільного навчання. Це державні стандарти, методичні рекомендації МОНмолодьспорту, програми, підручники, довідники, методична література тощо. Розроблено науково-методичне обґрунтування впровадження профільного навчання, суттєво оновлена матеріально-технічна база ліцею; забезпечується продуктивне навчання педагогів з врахуванням індивідуальних траєкторій розвитку на діагностичній основі; впроваджено профільні предмети та спецкурси, реалізуються принципи особистісно орієнтованої співпраці та співтворчості на рівні «учень-учень», «учень-учитель», «учитель-адміністратор». Педагоги переконані, що профільне навчання здійснюється шляхом вивчення циклу споріднених предметів. Наприклад, базовий курс математики доповнюють спецкурси: теорія ймовірностей, математика, статистика, основи логіки, та факультативи: практикум розв'язування планіметричних задач, методи розв'язування рівнянь, нерівностей, їх систем, прикладна математика.

За рахунок спрямованості навчання на інтеграцію знань, оволодіння методами пізнання та їх застосуванням у різних сферах діяльності, зокрема, розвитку творчого потенціалу особистості, технологіями проектування, інноваційним мисленням, інтерактивною суб'єкт-суб'єктною взаємодією.

Досвідчені вчителі ліцею успішно працюють над розробкою навчальних програм спецкурсів та факультативів, активно вдосконалюють моделі занять спецкурсів та посібників для учнів згідно з навчальною програмою, збірників з дидактичними матеріалами. Творчі групи вчителів вивчають форми і методи роботи за перспективними освітніми технологіями, вивчають педагогічний досвід, опрацьовують нові надходження з педагогіки, психології, методик вивчення навчальних предметів. Реалізується програма з дослідно-експериментальної діяльності з проблеми «Забезпечення науково-методичного супроводу допрофільного навчання» з участю науковців. Діє проект «Правовий всеобуч», який сприяє

розвитку правової і громадянської компетентностей, формуванню ціннісних орієнтирів педагога у сучасному соціумі. Творча група педагогічних працівників сприяє впровадженню в навчальний процес інформаційних технологій навчання, апробує електронні засоби навчального призначення. Вагомою складовою роботи з учнями в ліцеї є її психологічний супровід: створення умов для становлення психічно та соціально зрілої особистості, зорієнтованої на успішний саморозвиток; надання своєчасної психологічної допомоги та підтримки учасником навчально-виховного процесу; формування в ліцеїстів орієнтації на здоровий спосіб життя. У ліцеї діє програма «Обдарована дитина», яка включає створення банку даних про обдарованих дітей та дітей з творчими здібностями, психолого-педагогічний супровід, сімейний мікроклімат, самоосвіту ліцеїста, моніторинг результативності, стимулювання саморозвитку, рейтинг – заохочення в конкурсах, науково-дослідницьку роботу, інформаційно-ресурсне забезпечення, розвиток художньо-творчого потенціалу вихованців. Важливе місце в програмі «Обдарована дитина» займає самоменеджмент учителя: особисті якості, самоосвіта, професійні знання, технологічна майстерність, мистецтво комунікацій, відчуття команди. Учителі – переможці обласних та Всеукраїнських конкурсів «Учитель року», ліцеїсти-призери предметних олімпіад, конкурсів, турнірів, акцій, захистів науково-дослідницьких робіт у науковому товаристві «Ерудити ЛІТ» та МАН. Яскравим прикладом плідної співпраці вчителя і учнів є науково-педагогічна діяльність Мельника Валентина Івановича, який став переможцем обласного та Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» в номінації «Інформатика» (2006 р.). вихованці заслуженого вчителя України – щорічні переможці обласних, Всеукраїнських та Міжнародних олімпіад з інформатики. У Валентина Івановича – власна ефективна система навчання дітей, педагогічна підтримка успіху кожного. Захоплюються ліцеїсти інтелектуальними іграми у ліцейному клубі «Інтелект», отримують сертифікати в номінаціях: «Інтелект року», «Ліцеїст року», «Талант року», «Клас року», «Ліцейна група року», випускають газету «Літера».

Ольга Матвіївна Бутрименко, директор ліцею, вважає, що успіх в розвитку ліцею залежить від ступеня новизни, актуальності певної ідеї, технології; потенційних можливостей і готовності до нововведень усіх ланок закладу, управління інноваційними процесами [6, с. 138 - 153]

Середовищний підхід в практиці інноваційних шкіл розкривається в певній мірі вже назвою моделі розвитку школи : «До вершин шкільної освіти», «Джерело знань і добра», «Школа успіху», «Школа добра і злагоди», «Школа – духовна колыска моя», «Здоров'я через освіту», «Школа – родина», «Школа творчості» та інші.

Життєвий простір школяра – потенційний формувальний чинник особистості дитини, особливо там, де діти взаємодіють з природним, соціальним, ігровим, навчальним, дозвілєвим, розвивальним, виробничим середовищем, - наголошує О.Я. Савченко [5, с. 23].

Оникіївська школа – добрий приклад організації повноцінного життя шкільного колективу. Лідерські якості у директора виховувалися з дитинства. Василь Гаврилович Ніколаєнко називає цей процес «дорогою до школи». Майже після закінчення вузу молодий вчитель був призначений директором школи, і вже «директорує», як зазначає сам, 25 років.

«... Досвіду не було, то було навіть страшно. Я не вмів написати наказу і зробити аналіз уроку. Всьому мене навчив колектив, я йому дуже вдячний» - повертається в юність Василь Гаврилович. Його педагогічне кредо: якщо ти не любиш дитину, то не зможеш бути педагогом.

З перших кроків становлення як директора він прагнув, щоб діти в школі дивувались і раділи, щоб кожного ранку хотіли йти на навчання. В школі, в дитячому садку сьогодні має бути все найкраще що є в світі. Адже саме тут формується дитина, її мораль, її знання. Щоденно дбає про комфорт і затишок для вихованців. Вирішив ще в 2000 році питання з опаленням, при підтримці народного депутата отримали для школи автобус, школа першою в районі взяла участь у проекті, що співфінансується ООН та країнами Євросоюзу, створили громадську організацію «Оникієве для нащадків», виконали всі умови координатора цього

міжнародного проекту. Приміщення школи набуло сучасного, ошатного вигляду. Діти цінують працю як засіб зробити життя комфортним, тому й бережуть все, що є в школі. Першими, ще 2003 року, були включені в державну «Програму комп'ютеризації сільських шкіл». Встановили дійові контакти з земляцтвом оникіївців в Америці, які через українсько-американське товариство «Кобзар» надали школі певну допомогу.

В школі кожна дитина відчуває себе потрібною, бо школа існує для дітей, а не діти для школи. Кожен учень у конкретній справі – лідер. «І якщо дитина не вміє гарно навчатися, вона вміє гарно працювати, гарно бігати, танцювати, співати, малювати – кожен повинен себе в чомусь бачити: в шкільному лісництві (при проведенні акції «Майбутнє лісу у твоїх руках» білборди з оникіївськими дітьми були по всій Україні).

У школі є картинна галерея, акваріум, місток кохання, зоокуточок, музей, водоспад, фонтан. У холі зручні меблі, багато квітів. Діти все це цінують і доглядають. Чому цінують? Бо у створенні середовища школи, яким вони гордяться, вони брали безпосередню участь. Прикладом для них є директор школи, вчителі, батьки, селищний голова, представники місцевого лісгоспу, які переймаються проблеми школи. В колективі впевнені: тільки краса може породжувати красу. А коли навколо безлад, то діти до нього звикають, він стає щоденним буттям. З перших днів перебування в школі педагоги вводять дітей у світ культурно-історичних надбань рідного народу, цьому сприяє і шкільне самоврядування, проведення цікавих змагань, конкурсів, естафет. Провідні лінії школи – ефективна робота з обдарованими дітьми; високий рівень професійної компетентності вчителів; активний спосіб життя. Національний компонент змісту виховання передбачає знання рідної мови, культури та традицій українського народу, участь в гуртках народознавчого спрямування «Народні промисли», «Українська вишивка», «Різьба по дереву», роботі мистецького осередку, який об'єднує народних умільців, що передають досвід, життєвий і професійний, своїм дітям і внукам.

Модель розвитку Оникіївської школи самобутня і неповторна – справжня духовна колицка народу [6, с. 204 - 203].

Висновки. Аналіз розвитку моделей шкіл засвідчує, що провідними концептуальними освітніми лініями їх діяльності є провідні контексти гуманної педагогіки, науковий та емпіричний досвід авторських моделей шкіл фундаторів «Шкіл радості» В.О. Сухомлинського, І.Г. Ткаченка, О.А. Захаренка [6; 7].

Для представлених моделей розвитку шкіл характерні структурно-компонентні складові активно-громадських шкіл, соціокультурних центрів, насамперед села, варіативність, поступальна динаміка профілізації старшої школи та якісної шкільної освіти.

Перспективним напрямом вважаємо науково-методичну підтримку діяльності шкіл, долучення їх до дослідницько-експериментальної роботи, оптимізацію інформаційного середовища для мотивації і актуалізації потреби в моделюванні розвитку навчальних закладів інноваційного спрямування.

Література

1. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа // Вибр. тв. у 5 т. – К., 1978. – Т. 4. – 640 с.
2. Ткаченко І.Г. Богданівська школа ім. В.І. Леніна. – К.: Рад. школа, 1975. – 274 с.
3. Захаренко О.А. Слово до нащадків. – К. СПД Богданова А.М., 2006. – 215 с.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник / Кузьмінський А.І. – К: Знання, 2005. – 486 с.
5. Моделі розвитку сучасної української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 11-13 жовтня 2006 р., Черкаси-Сахнівка. – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 240 с.
6. Школи Кіровоградщини: традиції та інновації. Альманах. Частина І. – Кіровоград: «Поліграф-Терція», 2011. – 352 с.
7. Школи Кіровоградщини: традиції та інновації. Альманах. Частина ІІ. – Кіровоград: «Поліграф-Терція», 2011. – 376 с.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД СТВОРЕННЯ ПЛАНІВ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.

*Сиротенко Г. О., методист центру педагогічних інновацій та інформації
Полтавського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського*

Питання створення ефективних планів розвитку загальноосвітніх навчальних закладів сьогодні є однією з найбільш актуальних проблем теорії і практики управління.

Планування продовжує зберігати стратегічне значення для кожної держави, яка прагне конкурентоспроможності. План розвитку загальноосвітніх навчальних закладів – це творчий документ, який визначає мету, завдання, орієнтири, критерії і показники оцінювання діяльності закладів у чітко окресленій перспективі строком на 3–5 років.

У різних країнах спостерігаємо тенденцію довготермінового планування освіти. У документах Європейської Комісії мова йде про такі терміни: планування – 1–2 роки; стратегічне планування – 5–6 років; планування віддаленого майбутнього – 10, 20 або більше років.

Відбувається пошук нових стратегій розвитку освіти і в нашій області. Є певний досвід розробки планів розвитку загальноосвітніх навчальних закладів.

Головне управління освіти і науки обласної державної адміністрації спільно із Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені М.В.Остроградського постійно проводить роботу щодо методичного забезпечення розробки планів розвитку загальноосвітніх навчальних закладів.

Проблеми планування розвитку загальноосвітніх навчальних закладів розглядалися на сторінках часопису «Постметодика»: публікації напрацювань міжнародної освітньої програми «Лідери освіти XXI сторіччя», «Стратегія підготовки вчителя XXI століття», «Нідерландська освіта» (відповідно № 3–4 за 1995, № 5 за 2000, № 5-6 за 2009 роки).

Активізувалася діяльність із перспективного планування розвитку загальноосвітніх навчальних закладів у рамках українсько-нідерландського проекту «Громадські платформи освітніх реформ в Україні» (2007-2009 рр).

Із метою пошуку нових стратегій розвитку освіти та досягнення вищого рівня результативності роботи загальноосвітніх навчальних закладів, колективом ПОППО імені М.В.Остроградського розроблено методичні матеріали з теми планування розвитку шкіл (ПРШ), (див. додаток), проведено у рамках українсько-нідерландського проекту «Громадські платформи освітніх реформ в Україні» ряд тренінгів, семінарів з проблем ПРШ та конференції: міжнародну регіональну конференцію («План розвитку сучасної школи: діалог, менеджмент, педагогіка», м. Полтава, 21 – 22 вересня 2009 року), Національну конференцію в місті Києві (див. <http://www.upper.org.ua/chronicle/0/114.html>).

Мета інноваційної розробки: залучення директорів шкіл, педагогів до інноваційної професійної діяльності щодо планування розвитку шкіл, запровадження в навчальний процес інноваційних технологій, інтерактивних форм і методів.

Очікувані результати:

У науковій галузі: розробка нових теоретико-методологічних засад формування довгострокового планування діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів».

У навчально-методичній галузі: підвищення якості освіти та оптимізація підготовки директорів шкіл до інноваційних змін і запровадження нових технологій у навчально-виховний процес.

У соціально-економічній галузі: підвищення соціальної адаптації школи в суспільстві, що динамічно розвивається; задоволення нового соціального замовлення на рівень

освіченості та підвищення конкурентоспроможності і автономії шкіл, інтеграція їх в європейську і світову освітні системи.

Наукова актуальність проблеми

Проблема розробки ефективних програм розвитку навчальних закладів є однією з найбільш актуальних проблем сучасної теорії і практики управління.

Планування дає можливість педагогічному колективу вийти на більш високий рівень організації навчально-виховного процесу, обґрунтувати хід безперервного зростання певної школи, досягти об'єктивізації оцінки рівня роботи навчального закладу.

Зміст і структура інноваційного нововведення.

Із метою впровадження ідеї довгострокового планування діяльності загальноосвітнього навчального закладу ПОППО створив таку систему методичного забезпечення:

1) розробка і публікація методичних матеріалів по створенню стратегічного планування розвитку школи (див. додаток).

2) організація групи директорів інноваційних навчальних закладів із розроблення планів розвитку шкіл;

3) організація системи навчальних семінарів, тренінгів;

4) обласний конкурс на розробку кращого плану розвитку школи;

5) презентація найкращих планів розвитку школи на регіональній міжнародній конференції “План розвитку сучасної школи: діалог, менеджмент, педагогіка” (м. Полтава, 21-22 вересня), на національній конференції “Стратегічне планування розвитку школи: діалог, менеджмент, педагогіка”.

6) публікація у фаховому журналі «Постметодика» методичних матеріалів, присвячених плануванню розвитку шкіл, та найкращих статей керівників шкіл, представлених на конкурс і презентованих на обласній та національній конференціях.

7) виставлення інформації про результати проведених заходів з проблеми планування на сайті ПОППО (див. www.ipe.poltava.ua) та на сайті проекту «Громадські платформи освітніх реформ в Україні» (див. <http://www.upper.org.ua/chronicle/0/114.html>).

8) проведення обласних семінарів для директорів інноваційних навчальних закладів на базі шкіл-переможців конкурсу на кращий план розвитку школи.

9) залучення всіх загальноосвітніх і дошкільних закладів області за допомогою наказу Головного управління освіти і науки. На сьогодні кожен загальноосвітній і дошкільний заклад модернізується за допомогою складеного ним плану розвитку.

Спецвипуск «Постметодики» №3 за 2010 рік – «План розвитку школи», подає статті директорів шкіл, в яких вони діляться своїм досвідом зі складання планів розвитку своїх загальноосвітніх навчальних закладів.

Про створення стратегії і плану розвитку моделі школи майбутнього в Комсомольській загальноосвітній школі №1 розповідається в журналі «Постметодика» №1 за 2010 рік: «Конструюємо школу майбутнього».

Принципи створення плану розвитку загальноосвітніх навчальних закладів

1. *Вибірковості*, що передбачає необхідність брати до уваги розміри школи, її оточення, можливості педколективу; зосереджуватися лише на 2-3 пріоритетах розвитку педагогічного процесу.

2. *Систематичності*, що передбачає складання плану ПР ЗНЗ за певними етапами: оцінка попередньої діяльності школи; планування ПР ЗНЗ; реалізація ПР ЗНЗ; оцінювання діяльності школи в ході реалізації ПР ЗНЗ.

3. *Безперервності*, що передбачає планування діяльності ЗНЗ на значний період часу, наприклад, на три роки.

4. *Всеосяжності*, що передбачає включення до плану ПР ЗНЗ крім пріоритетів діяльності педколективу, також державних пріоритетів та зв'язків з соціальним оточенням (батьківською громадськістю, різноманітними об'єднаннями та організаціями, державними інститутами, зацікавленими у вихованні підростаючого покоління тощо), природним оточенням.

5. *Демократичності*, що передбачає усвідомлену участь всього колективу у складанні, виконанні плану ПР ЗНЗ, регулярне інформування його про хід реалізації плану ПР ЗНЗ .

ПР ЗНЗ повинен бути зорієнтований на досягнення ознак *ефективно працюючих закладів* :

1. Наявність спільної мети, що означає чіткі цілі і завдання, націлені на певні досягнення, які підколектив добре розуміє, поділяє і прагне виконати.

2. Створення сприятливого мікроклімату для організації навчально-виховного процесу, що означає: орієнтацію колективу ЗНЗ на вирішення проблем;

3. Згуртованість, співробітництво, єдність, комунікативність членів підколективу.

4. Участь підколективу в прийнятті рішень; акцентування уваги на усвідомленні позитивних результатів.

5. Позитивна поведінка учнів, їх відповідальне ставлення учнів до шкільної діяльності.

6. Практика вимогливого і справедливого заохочення учнів, контакти та співробітництво з батьками.

7. *Ефективна організація та здійснення навчально-виховного процесу:*

– педагогічно доцільний розподіл учнів по класах, створення відповідного темпу навчання та вирівнювання можливостей учнів;

– ефективні навчальні методики, індивідуальний розвиток учнів, групові форми і методи роботи, координація навчальних планів та навчального процесу;

– наявність системи вимог, в якій не допускається зниження досягнень учнів нижче державних стандартів;

– максимальне використання часу для навчання;

– акцентування уваги на оволодінні учнями основними навчальними навичками;

– наявність методик і засобів для періодичного спостереження за розвитком учнів;

– практично-зорієнтоване вдосконалення та розвиток педагогів.

8. *Ефективне керівництво*, що означає:

– доцільний підбір кадрів;

– спостереження та контроль за діяльністю школи як педагогічної системи;

– надання своєчасної допомоги вчителям;

– педагогічно доцільне керівництво навчально-виховним процесом;

– забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату в колективі.

Створення команди для складання плану розвитку

Над складанням плану розвитку ЗНЗ має працювати весь підколектив із залученням батьків та учнів-старшокласників.

Для координації процесу створення плану рекомендуємо створити команду, склад якої може бути обраний колективом, або призначений директором.

До складу команди мають ввійти: адміністратори, голова профкому, керівники методоб'єднань або інші вчителі, голова батьківського комітету, учень-старшокласник, бібліотекар.

Створення плану розвитку школи

Процес створення плану ЗНЗ циклічний. Він складається із 4-х етапів, які відповідають на 4 ключові питання:

I етап - *оцінка попередньої діяльності - де ми зараз?*

II етап - *планування розвитку ЗНЗ - де ми бажано бути через 3 роки?*

III етап - *реалізація плану ЗНЗ як краще рухатись у цьому напрямі?*

IV етап - *оцінювання діяльності ЗНЗ в ході реалізації плану – як ми оцінюємо зміни, що здійснюємо?*

Оцінка попередньої діяльності ЗНЗ

Це етап, що передує безпосередньо плануванню, коли збирається і аналізується інформація з метою одержання певної картини становища школи.

Інформацію отримують з неофіційних педагогічних спостережень, тестування вчителів, учнів, батьків, бесід з адміністрацією.

Оціночний інструментарій може бути таким: анкети та тести з різних напрямків діяльності школи для батьків, вчителів, учнів (їх ставлення до організації освіти взагалі та зокрема в даній школі, про мікроклімат в школі, про рівень творчих здібностей та ін); педагогічні спостереження, ділові діагностичні ігри.

Збір та аналіз даних для попередньої оцінки здійснює команда ЗНЗ або запрошені консультанти.

Завершує I етап засідання педради колективу ЗНЗ, на якому повідомляються результати дослідження та виявлені проблеми; пропонуються шляхи вирішення проблем, які зорієнтовують на досягнення ознак ефективно працюючих закладів.

Планування розвитку ЗНЗ

Це етап, коли попередня інформація використовується для розробки плану, визначення пріоритетів на наступні 3-5 років, створення для реалізації цілей системи завдань, проміжних цілей, заходів, термінів виконання, виконавців бажаних результатів.

Для цього необхідно:

1. Розглянути характеристики ефективно працюючих закладів, нормативні документи Міністерства освіти про школи різних типів.

2. Зробити огляд стратегічних вимог до ЗНЗ з боку держави, органів освіти, батьківської громадськості, учнівських об'єднань, аналіз нормативних та розпорядчих документів, анкет батьків та учнів.

3. Підготувати аналіз даних попередньої оцінки діяльності закладу; підготувати план дій, беручи до уваги: пріоритети, ресурси (якими володіє школа і які потрібно здобути), необхідну підтримку з боку методичних служб, органів освіти, владних та комерційних структур, критерії оцінювання.

4. Організувати обговорення наслідків попередньої оцінки шкільної організації в мікрогрупах педколективу з метою виявлення, уточнення пріоритетів, що дає можливість перейти до постановки цілей.

Постановка цілей:

– означає погляд в майбутнє, орієнтацію і концентрацію зусиль на тому, що повинно бути досягнуто, тобто цілі прогнозують кінцевий результат;

– в педагогічній системі має бути діагностичною, тобто настільки точно означеною, що можна було б зробити чіткий висновок про ступені її реалізації і побудувати певний процес її досягнення за заданий час;

– перманентний процес, так як цілі можуть змінюватись з часом з різних причин;

– означає усвідомленість дій педколективу у відповідності з основними орієнтирами;

– сприяє концентрації сил на дійсно ключових напрямках;

– є безумовною передумовою планування та прийняття рішень.

Без постановки конкретних цілей не можливо встановити критерії оцінки діяльності, за якими можна визначати рівень зусиль педколективу чи окремої особи.

Процес постановки цілей охоплює три фази:

– аналіз бажаних цілей - чого ми хочемо?

– ситуаційний аналіз - що ми можемо?

– формулювання цілей - до чого ми конкретно приступаємо?

Постановка цілей має сенс лише тоді, коли встановлені строки їх реалізації і сформульовані бажані результати. З точки зору психологічної мотивації необхідно ділити великі цілі на короткострокові, досягаючи яких можна одержувати проміжні успіхи.

План розвитку передбачає і обумовлює:

а) відповідальність членів педколективу за певну діяльність;

б) визначення строків завершення цієї діяльності;

в) ресурси, необхідні для організації діяльності (доцільна розстановка кадрів, час і форми спільного планування, кошти для купівлі обладнання та ін.);

г) визначення змісту, форм та строків надання допомоги з боку консультантів;

д) розвиток педколективу, для чого необхідні:

- визначення змісту та форм підтримки з боку органів освіти;
- відвідування шкіл, в яких впроваджуються подібні плани розвитку;
- періодичність перепідготовки педколективу чи певної групи колективу в напрямку виконання цілей;

- потреба в спеціалістах певних напрямків для консультацій педколективу;

є) критерії, методи, засоби, строки оцінювання кожної цілі, корисності плану.

Реалізація плану розвитку

Це етап переведення написаного плану в дію, передбачає всі види діяльності, необхідні для виконання плану. Для цього треба:

- розробити документи (план розвитку, статут, навчальні плани і програми...);
- організувати відповідні консультації спеціалістів;
- за рахунок бюджету чи спонсорів придбати необхідні ресурси;
- провести відповідне навчання педколективу;
- обов'язково дати повну інформацію про план розвитку вчителям, учням, батькам.

Оцінювання діяльності закладу

Етап, який передбачає аналіз та оцінку якості ходу впровадження плану розвитку закладу та його наслідків.

Оцінювання проводиться для внутрішкільного користування і його основні цілі:

- допомогти вчителям у плануванні;
- дати їм інформацію про те, що вже досягнуто.

Команда плану розвитку закладу проводить два види оцінювання:

- *формуючий або постійний*, для виявлення того, чи працює план, чи потрібні зміни плану;
- *підсумковий або завершальний*, для оцінки успіху плану та виявлення рівня досягнення цілей.

I-ий вид оцінювання плану розвитку передбачає дотримання таких правил планування:

1. План потрібно складати лише на певну частину робочого часу, як показує досвід, краще всього на 60%, останній час розподіляється на непередбачену роботу та творчість.
2. Працювати над виконанням плану регулярно і системно, розпочату справу доводити до кінця.
3. Не планувати занадто багато, а лише той обсяг завдань, який можна реально виконати;
4. Плани складаються не для тимчасового полегшення життя, а для того, щоб досягти поставлених цілей.
5. Фіксувати в плані передбачувані результати або систему дій, яка дозволить досягти певної цілі, а не просто якісь заходи.
6. Передбачати в плані чіткі строки виконання, виділяючи на певну справу чи вид діяльності рівно стільки часу, скільки вони потребують.
7. Чітко визначати пріоритети (ступінь важливості) тієї чи іншої справи.
8. Вміння відрізняти важливі справи від термінових справ і звільнитись від "тиранії" останніх.
9. Чіткий і раціональний розподіл видів діяльності між членами колективу.

II-й вид оцінювання плану розвитку передбачає питання:

1. Як впливає діяльність шкільного колективу по реалізації плану розвитку на навчання учнів та формування їх поглядів? Як сприймають вчителі те, що відбувається? Чи надають перевагу спільному плануванню?
2. Чи подобається вчителям регулярно користуватись комп'ютерами як ресурсом навчання?
3. Що роблять вчителі такого, чого раніше вони не робили? Чи не бере на себе школа надто багато?
4. Що не дало педколективу зробити те, що він збирався зробити? Наскільки це було неминуче і чи залежало воно від планування?

5. Як впливає на батьків учнів діяльність шкільного колективу по реалізації плану розвитку закладу:

- чи відчують батьки, що посилився прямий і зворотній зв'язок із школою;
- чи вірять, що їх діти тепер краще підготовлені до життя;
- чи почувають себе більш залученими до життя школи.

Орієнтовні розділи плану

1. Блок адміністративних питань (цілі та завдання розвитку закладу; мотивація необхідності розвитку закладу; ресурси, необхідні для реалізації плану – бюджет, штати; яка підтримка необхідна з боку владних структур, органів освіти та ін. служб, яка допомога необхідна з боку консультантів, спеціалістів; контроль за реалізацією плану).

2. Зміст навчального процесу (освітньої підготовки).

3. Система оцінювання якості роботи учнів, окремих вчителів, педколективу в цілому.

4. Шкільна культура і психологічний мікроклімат на основі співробітництва.

5. Система заходів з фізичного і психічного розвитку та оздоровлення колективу школи (учнів і вчителів).

6. Система оцінювання результатів реалізації плану розвитку закладу. До початку реалізації план має бути обговорений у рай(міськ)відділі(управлінні) освіти, на педраді та затверджений на шкільній раді.

Контроль за планом розвитку ЗНЗ

Контроль за планом – це безперервний процес. Оцінювання виконання плану потрібно проводити в кінці року.

Це час прийняття рішень по кожній цілі, яка є в плані. Команда плану розвитку ЗНЗ після оцінювання ходу виконання плану готує звіт, в якому є інформація про те, що відбулось за цей період і яка реакція людей на те, що відбувається. Цей звіт доводиться до відома педколективу, учнів, батьків.

Дискусія з цього приводу проводиться щорічно і певні питання можуть бути задані по кожній із цілей:

– як найкращим чином адміністрації, колегам підтримати вчителів, які творчо працюють над професійним розвитком?

– чи всі ресурси постійно в наявності?

– що робити, якщо учні негативно реагують на новий спосіб викладання чи новий матеріал?

– чи весь колектив розуміє, що зміни, які вводяться і розвиток, можуть бути складними і тому потрібні його підтримка та витримка?

– чи потрібна підтримка органів освіти у вирішенні конфліктів, прийнятті спільних рішень та спільного планування?

– чи є якісь показники, за якими можна перевіряти хід виконання плану розвитку через певні інтервали?

– чи враховується досвід і інтереси кожного вчителя при залученні його до діяльності?

– чи використовується регулярний контроль за процесом реалізації плану розвитку ЗНЗ?

Чи змінити певну ціль, чи удосконалити діяльність колективу для її досягнення?

Якщо ж обрані нові цілі, то заклад має провести знову попередню оцінку того, що має, перед тим, як розпочати планування свого подальшого розвитку.

Але слід пам'ятати, що для змін необхідний час і зростання не буде помітним одразу, тому потрібно набратись терпіння та віри у правильність обраного шляху.

СИСТЕМА «ВІЛЬНОГО ВИБОРУ» ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.

*Пинда Н. М., заступник директора з навчально-виховної роботи
Шепетівського навчально-виховного комплексу № 1 у складі: «Загальноосвітня школа
I-II ступенів та ліцей» Хмельницької області*

«Освіта ХХІ століття – це освіта для людини». Саме тому одним із пріоритетів державної політики в розвитку освіти є її особистісна орієнтація.

Переорієнтація освіти на особистість учня спонукає управлінців усіх рівнів до пошуку нових педагогічних систем, які б відповідали потребам розвитку особистості на кожному із ступенів середнього загальноосвітнього закладу.

Ефективність впровадження цих систем, інноваційних технологій в початковій школі ґрунтується на глибокому розумінні керівником мети сучасної початкової школи, яка полягає в забезпеченні подальшого становлення особистості дитини, її інтелектуального, соціального і фізичного розвитку; формуванні розгорнутої навчальної діяльності (умінні вчитися) шляхом оволодіння загальнонавчальними вміннями і навичками, формуванні особистого досвіду культури поведінки в соціальному та природному оточенні, співпраці у різних видах діяльності, здатності до творчого самовираження.

Повноцінна реалізація зазначеної мети можлива за умови створення режиму найбільшого сприяння розвитку природних обдарувань, нахилів, інтересів дитини. А саме: «Щоб не ламати природної активності дітей, педагогічний колектив має створити у початковій школі поле “впорядкованої свободи” для життєдіяльності дітей»¹.

Саме створення атмосфери “поля впорядкованої свободи” і передбачають класи “Вільного вибору” в основі діяльності яких є технології особистісної орієнтації педагогічного процесу. Система навчання молодших школярів в умовах “Вільного вибору” є спробою поєднання кращих досягнень вітчизняної і зарубіжних педагогічних систем.

Управлінські дії по впровадженню системи навчання в умовах “Вільного вибору” були підпорядковані таким етапам:

1. Аналітико-прогностичний:
 - проблемний аналіз стану початкової школи на основі підготовленої інформаційної довідки;
 - вибір та оцінка ідеї розвитку школи;
 - створення концепції оновлення початкової школи;
 - визначення стратегії та розробка завдань побудови оновленої школи.
2. Планування і організація:
 - розробка плану дій;
 - науково-методичне забезпечення концепції.
3. Контрольно-оціночний:
 - розробка і здійснення системи моніторингу;
 - узагальнення результатів, прийняття управлінського рішення.

Дана робота містить деякі аспекти управління інноваційним процесом впровадження системи “Вільного вибору” як педагогічної технології.

Розділ І. Система “Вільного вибору” як педагогічна технологія: сутність, мета, завдання

Ідея створення класів «Вільного вибору» запозичена із книги “Одаренные дети” : Пер. с англ. (общ. Ред. Г.В. Бурменской и В.М. Слуцкого; Предисл., В.М. Слуцкого. – М.: Прогрес, 1991). Загальні підходи щодо обладнання класу, виготовлення дидактичних матеріалів запозичені із посібника “Школа завтрашнього дня” Дональда Ховарда, М.: 1993. Побудова інтегрованих занять і методика їх проведення взяті із книги “Школа без сліз” М. Вербовий-Онух, Мюнхен-Львів-Торонто: 1994.

Метою класів “Вільного вибору” є створення умов для забезпечення вільного повноцінного розвитку особистості в атмосфері гуманізму і демократії.

Основними завданнями класів є:

- розкриття власних сил і можливостей особистості дитини, визнання її індивідуальності і неповторності;
- озброєння науковими методами пізнання навколишньої дійсності, природних та суспільних явищ, спонукання до активної, корисної, перетворюючої діяльності, яка б не суперечила існуючим правовим і моральним нормам;
- розвиток позитивної “Я-концепції”; надання можливості кожній особистості займатися самостійними пошуками і добиватись прогресу в індивідуально вибраному напрямку;
- відповідність форм діяльності віковим особливостям та санітарно-гігієнічним вимогам, їх вдосконалення і розвиток;
- формування здатності до саморегуляції поведінки, до здорового способу життя;
- формування творчої особистості як умови і результату повноцінного процесу навчання.

Навчально-виховний процес будується на таких засадах як:

- психологізація навчально-виховного процесу, опора на діагностичну основу;
- використання діагностики як підґрунтя для прийняття і реалізації педагогічно доцільних рішень;
- утвердження нової педагогічної етики: використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування; наявність спеціально сконструйованих ситуацій вибору; авансування успіху; залучення до самонавчання, самооцінки, самопізнання, самореалізації;
- орієнтація на розвиток творчості;
- можливість організації навчання одночасно на різних рівнях складності;
- багатоваріантність методик;
- утвердження всіма засобами цінності і гідності дитячої особистості.

Організація навчально-виховного процесу ґрунтується на використанні елементів таких технологій як:

- педагогіка співробітництва;
- система розвивального навчання Л.В. Занкова;
- особистісно орієнтоване розвивальне навчання за І.С. Якиманською;
- технологія проблемного навчання;
- технологія укрупнення дидактичних одиниць – УДО – П.М. Ерднієва;
- гуманно-особистісна технологія Ш.А. Амонашвілі;
- інтерактивні технології;
- проектна технологія.

Розділ II. Організаційно-педагогічні засади управління педагогічною технологією.

II.1. Організація навчально-виховного процесу.

Класи працюють за своїм режимом, оптимальна наповнюваність класів 20-25 дітей.

Класні приміщення обладнані як навчальні міні-центри. Це центр математики, рідної мови, читання, трудового навчання. Обов’язковим є куточок відпочинку. В користуванні учнів кабінет іноземної мови, музики, хореографії, інформатики. При необхідності використовуються приміщення рекреацій.

Батьки учнів беруть участь у виборі навчальних програм, підручників, формуванні робочих навчальних планів. Учні мають право вибору у передбачених випадках форм навчання, порядку і тривалості занять, рівня засвоєння знань. Кожна дитина має власне робоче місце-офіс, де знаходяться її речі: підручники, зошити, довідкова література і інше. В офісі міститься картка успіху школяра, в якій фіксуються результати досягнень учня за певний проміжок часу (тиждень, місяць...). Навчання здійснюється згідно навчальних планів і програм на основі існуючих підручників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України.

Навчальний рік починається і закінчується відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України. Обсяг навчального навантаження не перевищує вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України. Кількість і послідовність занять визначається розкладом, згідно якого кожен учень за допомогою вчителя і батьків формує індивідуальний навчальний розклад. Прийом і зарахування дітей здійснюється відповідно до Правил прийому, визначених наказом Міністерства освіти і науки України від 07.04.2005р. № 204.

Організація навчального процесу та виконання режимних моментів здійснюється відповідно до Державних санітарних правил і норм улаштування, устаткування загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу.

РЕЖИМ РОБОТИ

Урок № 1	8.30-9.10 <i>Перерва: 9.10-9.30 – Сніданок.</i>
Урок № 2	9.30-10.10 <i>Перерва: 10.10-10.35 – Рухлива перерва.</i>
Урок № 3	10.35-11.15 <i>Перерва: 11.15-11.25</i>
Урок № 4	11.25-12.05 <i>Перерва: 12.05-12.20</i>
Урок № 5	12.20-13.00 <i>Обід. 13.05 -13.35</i> <i>Робота в другій половині дня розпочинається о 14.30 або о 15.00: Робота курсів за вибором, гуртків, час самовдосконалення</i>

Для організації роботи класів “Вільного вибору” використано Типовий навчальний план спеціалізованої школи (класу) з українською мовою навчання та поглибленим вивченням іноземних мов (І ступінь) (додаток №4 до наказу Міністерства освіти і науки України від 29.11.2005р. № 682).

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень		Разом
		4-А Д4	4-Б Д4	
	Інваріантна складова			
Мови і літератури	Українська мова	7	7	14
	Іноземна мова	4	4	8
Математика	Математика	4	4	8
Людина і світ	Я і Україна (Навколишній світ. Природознавство. Громадянська освіта. Довкілля.)	1	1	2
Мистецтво	Музика	1	1	2
	Образотворче мистецтво	1	1	2
Технологія	Трудове навчання	1	1	2
Здоров'я і фізична культура	Фізична культура	3	3	6
	Основи здоров'я	1	1	2
	РАЗОМ:	20+3	20+3	40+6

	Додаткові години на предмети інваріантної складової			
	Я і Україна	1	1	2
	Курси за вибором			
	Математична логіка	1		1
	Сходинок до інформатики	1		1
	Культура мовлення		1	1
	Індивідуальні та групові заняття			
	Хореографія		1	1
	Гранично допустиме навчальне навантаження на учня:	23	23	46
	Сумарна кількість годин інваріантної і варіативної складових	26	26	52

ПРИМІРНИЙ РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ КЛАСІВ «ВІЛЬНОГО ВИБОРУ»

I семестр

Варіант №1

Домінуючі форми навчальної діяльності	День тижня	№№ уроку	К Л А С И	
			4-А	4-Б
Фронтальні	Понеділок	1	Читання	Читання
		2	Українська мова (блок)	Математика (блок)
		3	Математика (блок)	Українська мова (блок)
		4	Образотворче мистецтво	Образотворче мистецтво
			Організація групових занять з хореографії, інформатики в другій половині дня.	
Групові	Вівторок	1	Матем./Укр. мова	Англійська мова
		2	Укр. мова/Матем.	Музика
		3	Англійська мова	Матем./Укр. мова
		4	Музика	Укр. мова/Матем.
		5	Фізична культура	Фізична культура
2 урок – контроль знань Індивідуальн о-групові	Середа	1	Читання	Англійська мова
		2	Українська мова (КЗ)	Математика (КЗ)
		3	Англійська мова	Читання
		4	Я і Україна. Природознавство	Я і Україна. Природознавство
		5	Фізична культура	Фізична культура
2 урок –	Четвер	1	Англійська мова	Англійська мова

контроль знань 3-5 уроки – інтегровані заняття		2	Математика (КЗ)	Українська мова (КЗ)
		3	Читання	Читання
		4	Я і Україна. Громадянська освіта	Я і Україна. Громадянська освіта
		5	Трудове навчання	Трудове навчання
Індивідуальн о-групові	П'ятниця	1	Основи здоров'я	Матем./Укр. мова
		2	Англійська мова	Укр. мова/Матем.
		3	Матем./Укр. мова	Англійська мова
		4	Укр. мова/Матем.	Основи здоров'я
		5	Фізична культура	Фізична культура
			Робота курсів за вибором в другій половині дня: «Математична логіка», «Культура мовлення».	

ПРИМІРНИЙ РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ КЛАСІВ «ВІЛЬНОГО ВИБОРУ»

Варіант №2

Домінуючі форми навчальної діяльності	День тижня	№№ уроку	Варіанти №2		
			К Л А С И		
			4-А	4-Б	
Фронтальні	Понеділок	1	Читання	Читання	
		2	Укр. мова (блок)	Математика (блок)	
		3	Математика (блок)	Укр. мова (блок)	
		4	Образотворче мистецтво	Музика	
		5	Фізична культура	Фізична культура	
			Організація групових занять з хореографії, інформатики в другій половині дня.		
Групові	Вівторок	1	Укр. мова	Англ. мова (2-і групи)	Математика
		2	Математика	Укр. мова	Англ. мова (2-і групи)
		3	Англ. мова (2-і групи)	Математика	Укр. мова
		4	Читання	-----	Читання
		5	Музика	-----	Образотворче мистецтво
Індивідуальн о-групові	Середа	1	Укр. мова	Англ. мова (2-і групи)	Математика
		2	Математика	Укр. мова	Англ. мова (2-і групи)
		3	Англ. мова (2-і групи)	Математика	Укр. мова
		4	Я і Україна Природозн.	-----	Я і Україна Природозн.
		5	Фіз. культура	-----	Фіз. культура
Інтегровані	Четвер	1	Англійська мова	Читання	
		2	Читання	Англійська мова	

заняття		3	Я і Україна Громадянська освіта	Я і Україна Громадянська освіта	
		4	Трудове навчання	Трудове навчання	
		5	Фізична культура	Фізична культура	
Індивідуальн о-групові	П'ятниця	1	Укр. мова	Англ. мова (2-ї групи)	Математика
		2	Математика	Укр. мова	Англ. мова (2-ї групи)
		3	Англ. мова (2-ї групи)	Математика	Укр. мова
		4	Осн. здор.	-----	Осн. здор.
			Робота курсів за вибором в другій половині дня: «Математична логіка», «Культура мовлення».		

Стосовно вчителя розклад має такий вигляд.

День тижня	Варіант розкладу № 1			Варіант розкладу № 2	
	№ уроку	Вчитель 4-А класу	Вчитель 4-Б класу	Вчитель 4-А класу	Вчитель 4-Б класу
Понеділок	1.	Читання	Читання	Читання	Читання
	2.	Математика	Укр. мова	Математика	Укр. мова
	3.	Математика	Укр. мова	Математика	Укр. мова
	4.	Образотворче мистецтво	Образотворче мистецтво	Образотворче мистецтво	Музика
				Фіз. культура	Фіз. культура
Вівторок	1.	Математика	Укр. мова	Математика	Укр. мова
	2.	Математика	Укр. мова	Математика	Укр. мова
	3.	Математика	Укр. мова	Математика	Укр. мова
	4.	Математика	Укр. мова	Читання	Читання
	5.	Фіз. культура	Фіз. культура	Музика	Образотворче мистецтво
Середа	1.	Читання	-----	Математика	Укр. мова
	2.	Математика	Укр. мова	Математика	Укр. мова
	3.	-----	Читання	Математика	Укр. мова
	4.	Я і Україна Природозн.	Я і Україна Природозн.	Я і Україна Природозн.	Я і Україна Природозн.
	5.	Фіз. культура	Фіз. культура	Фіз. культура	Фіз. культура
Четвер	1.	-----	-----	-----	Читання
	2.	Математика	Укр. мова	Читання	-----
	3.	Читання	Читання	Я і Україна. Громадянська освіта	Я і Україна. Громадянська освіта
	4.	Я і Україна. Громадянська освіта	Я і Україна. Громадянська освіта	Трудове навчання	Трудове навчання
	5.	Трудове навчання	Трудове навчання	Фіз. культура	Фіз. культура
П'ятниця	1.	Математика	Укр. мова	Математика	Укр. мова

2.	<i>Математика</i>	<i>Укр. мова</i>	<i>Математика</i>	<i>Укр. мова</i>
3.	<i>Математика</i>	<i>Укр. мова</i>	<i>Математика</i>	<i>Укр. мова</i>
4.	<i>Математика</i>	<i>Укр. мова</i>	Основи здоров'я	Основи здоров'я
5.	<i>Фіз. культура</i>	<i>Фіз. культура</i>		

Учитель 4-А класу викладає курс за вибором “Математична логіка”, «Сходинки до інформатики», а учитель 4-Б класу викладає курс за вибором “Культура мовлення”.
Учні 4-х класів відвідують один (два) із курсів за вибором.

Структура навчальної діяльності в умовах навчання дітей в системі “Вільний вибір” за днями навчання має такий вигляд (стосовно предметів: українська мова, математика).

День тижня	Рівень навчальних досягнень			
	Початковий	Середній	Достатній	Високий
<i>Понеділок</i> ЗАНЯТТЯ № 1 Подача нового матеріалу у вигляді блоку опорних знань	Фронтально-індивідуальна форма роботи Індивідуалізація процесу навчання у формі цілеспрямованого опитування; виконання письмових завдань біля дошки під керівництвом учителя.			
<i>Вівторок</i> ЗАНЯТТЯ № 2 Повторне опрацювання нового матеріалу в групі	Активізація опорних знань (фронтальна форма роботи)			
	Робота в групі під керівництвом учителя			Індивідуальна самостійна робота в офісі з навчальним матеріалом, вибраним учнем із запропонованого.
	Індивідуальна робота з учителем.	Індивідуальна самостійна робота в офісі з навчальним матеріалом, вибраним учнем.		
	Самостійна робота з навчальним матеріалом, запропонованим учителем.	Контроль учителем за результатами роботи учнів, самоперевірка виконання завдань учнями.		
<i>Середа</i> ЗАНЯТТЯ № 3 Контроль знань	Індивідуальна самостійна робота в офісах на основі вибору учнем змісту, виду і форми роботи. Диференціація міри допомоги. Самоперевірка виконаних завдань учнями.			
<i>П'ятниця</i> ЗАНЯТТЯ № 4 Узагальнення і систематизація знань	5-10 хв. Узагальнення і систематизація опорних знань. 20-30 хв. Індивідуальна робота в офісах, робота в групах над виконанням завдань конструктивного і творчого рівня. 5 хв. Підведення підсумків роботи за тиждень.			

II.2. Умови забезпечення “Вільного вибору”

Режим роботи, розклад занять створюють реальні умови для навчання дітей вмінню здійснювати вибір, обґрунтовувати його і нести відповідальність за правильність вибору.

Згідно розкладу кожна дитина спільно з батьками має право (крім понеділка) вибрати порядок занять, форму навчальної діяльності, спосіб засвоєння знань, рівень складності навчального матеріалу.

Забезпечення вільного вибору можливе за таких умов:

1. Введення в школі I ступеня предметної системи викладання. Так, за умови існування двох паралельних класів (наприклад, 4-А і 4-Б класи), учитель 4-А класу викладає математику в двох класах (4-А + 4-Б класи = 4+4 = 8 год.), а вчитель 4-Б класу – українську мову (4-А + 4-Б класи = 8 год.). Предметне викладання дає можливість вчителю вдосконалюватись в обраній галузі знань, забезпечує вищий рівень якості щодо підготовки та проведення уроків.

2. Оформлення кабінетів початкових класів як навчальних центрів з математики (4-А клас), української мови (4-Б клас). Викладання іноземної мови, інформатики, хореографії, основ здоров'я відбувається на базі спеціально обладнаних кабінетів. Дані предмети викладають вчителі-спеціалісти. У користуванні учнів кабінет психологічного розвантаження, бібліотека, спортивний зал, рекреації.

3. Часткова відмова від традиційної класно-урочної системи навчання, що можливо за наявності альтернативного розкладу.

Так, згідно розкладу (варіант № 1) учень обирає у вівторок і п'ятницю порядок занять, форми навчальної діяльності, так як предмети українська мова і математика розміщені паралельно, а вчителі, працюючи в кабінеті 4 години, мають змогу забезпечити учнів індивідуальним навчально-дидактичним матеріалом.

Під час контролю знань учень може працювати в кабінеті математики і в середу (2-й урок) і в четвер (2-й урок), якщо в цьому виникає потреба. Аналогічно – з українською мовою.

Варіант розкладу № 2 є більш гнучким щодо вибору учнем порядку відвідування занять у вівторок, середу і п'ятницю. У зазначені дні відбувається довільний поділ дітей на групи (згідно потреб, бажань дітей), що сприяє реальній диференціації і індивідуалізації навчально-виховного процесу.

4. Зміна технології засвоєння нових знань, навичок і вмінь. Забезпечення умов для індивідуалізації процесу навчання через організацію самонавчання з допомогою роздаткового дидактичного матеріалу, міні-підручників; формування навичок самонавчання шляхом використання карток для самостійної роботи, карток для самоперевірки, столу самоконтролю.

Мета і завдання класів “Вільного вибору” зумовлюють зміну традиційного поурочного (від теми до теми згідно календарних планів) способу засвоєння нових знань. Так, засвоєння знань, вироблення практичних умінь і навичок з математики і української мови відбувається на таких чотирьох заняттях.

На занятті № 1 у понеділок учитель концентрує матеріал чотирьох тижневих годин у вигляді блоку опорних знань і відпрацьовує його з учнями класу у формі фронтального заняття.

На занятті № 2 у вівторок даний матеріал відпрацьовується в групі, яку кожен учень обирає самостійно, в залежності від рівня навчальних можливостей, пізнавальних інтересів, потреб. Крім групи, учень може обрати вид роботи: працювати самостійно чи під керівництвом учителя, якщо матеріал до кінця не з'ясований.

На занятті № 3 здійснюється контроль знань у вигляді тестування, усного опитування або виконання контрольної роботи. Якщо ж учень не готовий до контролю знань, він може продовжити працювати над темою і протестувати свої знання у п'ятницю, або під час індивідуальної роботи з учителем.

На занятті № 4 у п'ятницю знову відбувається об'єднання дітей в групи.

Учні можуть працювати індивідуально з навчальним матеріалом, запропонованим вчителем на вибір (за I, II, III, IV рівнями складності) із наступною самоперевіркою і самооцінкою своєї роботи біля столу самоконтролю. Також можуть відпрацьовувати або поглиблювати свої знання в мікрогрупах під керівництвом учителя.

Таким же чином концентрується навчальний матеріал, який вивчається в межах навчальної теми.

Контроль за рівнем навчальних досягнень кожного учня вчитель здійснює у формі ведення спеціального журналу тематичного обліку знань учнів.

Математика 4-й клас						
№ п/п	ПІБ учня	Тема № 1			Само- оцінка	Оцінка вчителя
		Усне опитування	Тестування	Контрольна робота		

У четвер (варіант розкладу № 1 – 3-5 уроки; варіант розкладу № 2 – 1-4 уроки) учні працюють за заздалегідь обраною темою (яка є спільною для предметів, зазначених у розкладі) в ході роботи над якою вчитель реалізує програмові завдання навчальних дисциплін у формі інтегрованих занять.

У ці дні відбуваються захисти творчих робіт, проектів, проводяться свята або іде підготовка до захисту робіт. У четвер можливий варіант, коли з дітьми одночасно працюють учитель початкових класів та вчитель іноземної мови. Можливий також розгляд спільних проблем одночасно учнями двох класів. У процесі занять кожна дитина має можливість проявити свою творчість, ініціативу, винахідливість.

У другій половині дня діти відвідують обрані ними курси за вибором, групові заняття, гуртки, або зустрічаються з учителями для індивідуальної роботи.

Таким чином, система «Вільного вибору» дає змогу кожній дитині навчатись на рівні своїх можливостей, у природному для неї темпі, відповідно до інтересів та запитів.

ВИСНОВКИ

Вважаю, що управлінська діяльність по впровадженню системи “Вільного вибору” як педагогічної технології є ефективною, про що свідчать такі показники, встановлені на основі результатів моніторингових досліджень:

- рівень загального розвитку та когнітивної сфери, рівень навчальних досягнень учнів, які навчались в класах “Вільного вибору” є вищим, ніж у тих учнів, що навчались за традиційною системою;
- в учнів краще розвинуті навички самоорганізації, самонавчання, самоконтролю, самооцінки, саморегуляції;
- в учнів краще розвинута позитивна “Я-концепція”;
- рівень активності учнів під час проведення Малої олімпіади, конкурсів, олімпіад з навчальних предметів в 5-7 класах є значно вищим і результативнішим;
- учні володіють початковими навичками планування власної діяльності та досягнення результатів в індивідуально обраному напрямку.

У процесі адаптації та запровадження технології значно зросла професійна компетентність, здатність до творчого пошуку вчителів, що працюють в даних класах.

Таким чином, управління інноваційним процесом щодо запровадження системи “Вільного вибору” як педагогічної технології сприяло переходу початкової школи на більш високий якісний рівень її розвитку.

Література

1. Вербова – Онух. Школа без сліз. – Мюнхен-Львів-Торонто, 1994.
2. Зазуліна Л.В. Технологія розробки та освоєння новацій. Методичний посібник. – Хмельницький; ХОІППО, 1996.
3. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні. – К., 1999.

4. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа).
 5. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К., 2001.
 6. “Одаренные дети”: Пер. с англ. (общ. ред. Г.В. Бурменской и В.М. Слущкого). – М.: Прогрес, 1991.
 7. Савченко О.Я. Вимоги до якості початкової освіти, Початкова школа, 1995, № 1.
 8. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М., 1998.
- Ховард Д. Школа завтрашнього дня. – М., 1993.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.

Ланько Н. О., методист відділу керівних кадрів і розвитку освіти Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського

Особливістю сучасної системи освіти є існування двох стратегій організації навчально-виховного процесу – традиційної та інноваційної. Для інноваційного розвитку освітньої галузі особливого значення набуває управління цілісним педагогічним процесом на науковій основі, розуміння його складності, знання механізмів і закономірностей психолого-педагогічної взаємодії.

Управління інноваційними процесами здійснюється на загальнодержавному, регіональному та шкільному рівнях. Управління освітою розглядають у трьох складових: організація, процес, взаємодія суб'єктів освіти. Загальнодержавний рівень управління інноваційними процесами формує державну освітню політику, забезпечує нормативну базу для її реалізації. Регіональний рівень управління забезпечує розвиток освіти в окремому регіоні, створює умови для впровадження та реалізації освітніх інновацій у практику навчально-виховного процесу, сприяє пошуку адекватних механізмів управління та науково-методичного супроводу цих процесів.

Зокрема, в Чернігівській області створення освітньої системи здійснюється на основі врахування історичних, та культурних особливостей; забезпечення зростаючих потреб щодо отримання якісної освіти; гуманізації навчальних закладів; упровадження інноваційних освітніх технологій, наукових освітніх проектів у навчально-виховний процес.

ЧОППО імені К.Д. Ушинського спільно із обласним управлінням освіти і науки облдержадміністрації насамперед рекомендують до застосування ті інновації, які пройшли експертизу і мають дозвіл на масове застосування у загальноосвітніх навчальних закладах (всеукраїнський рівень). Значна увага приділяється і запровадженню інноваційних проектів, розроблених освітянами області, які рішенням колегії управління освіти і науки мають дозвіл для застосування (регіональний рівень).

«Найскладнішим і найважливішим є забезпечення змін у системі освіти відповідними засобами: новими підручниками, методичними розробками, відповідними кадрами, необхідним матеріально-технічним устаткуванням. Принцип організованої інноваційної зміни станів системи освіти повинен бути базовим при підготовці і здійсненні різноманітних реформ і модернізацій» [3; 39].

Важливою умовою інноваційного процесу в освітній галузі є творчість, формування інноваційної культури педагогів. У ЧОППО імені К.Д. Ушинського розроблена дослідно-експериментальна робота з оновлення змісту освіти та підвищення її якості на базі навчальних закладів Чернігівської області. ЧОППО імені К.Д. Ушинського поширює інновації шляхом інформування про нововведення, проведення науково-практичних конференцій, семінарів, методичної підтримки інноваційних освітніх проектів, заохочення педагогів-новаторів, інформування через різноманітні публікації у освітньо-педагогічних

виданнях, виставкову діяльність на різних рівнях, проведення конкурсів педагогічної майстерності.

Наприклад, відповідно до річного плану роботи ЧОППО імені К.Д. Ушинського на базі Куликівської ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради 24 листопада 2011 р. було проведено обласний семінар «Творча реалізація проекту «Прикладна інформатика». Мета роботи: реалізація методології формування організаційно-педагогічних умов використання інформаційних комп'ютерних технологій у позаурочній діяльності учнів початкової школи, а також навчально-методичного комплексу та моделі експериментального навчання, яке здійснюється у позаурочний час і ґрунтується на накопиченні дитиною власного практичного досвіду використання інформаційних комп'ютерних технологій у повсякденному житті. Курс «Прикладна інформатика» розкриває великі можливості для творчої діяльності учнів та вчителів. На семінарі розглянули питання інноваційної діяльності педагогів Чернігівщини за проектом «Прикладна інформатика» та питання роботи з партнерами даного проекту. Зокрема, розглядалось питання партнерства з проектом «Школа життєвого успіху». На семінарі поділилася досвідом роботи вчитель англійської мови Куликівської ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради Дорошенко Н.М., тренер всеукраїнського рівня з реалізації проекту «Прикладна інформатика», яка провела й відкрите заняття, розповіла про особливості підготовки до занять.

Ланько Н.О., координатор упровадження проектів «Прикладна інформатика» та «Школа життєвого успіху» в Чернігівській області, методист відділу керівних кадрів та розвитку освіти презентувала учасникам семінару спецвипуск обласного науково-методичного збірника «Філософія освіти і педагогіка» №21, 2011р., який упорядкувала та підготувала до збірника разом із учасниками проекту «Прикладна інформатика» та «Школа життєвого успіху»; розповіла про реалізацію проекту в області. У роботі семінару взяла участь Доріченко В.А., викладач Київської гімназії «Пріоритет», менеджер проекту «Школа життєвого успіху».

Творчо працюючи по реалізації Міжнародного інноваційного проекту «Прикладна інформатика», науковий керівник якого Журавльов Л.А., кандидат технічних наук, доцент Київського аерокосмічного інституту Національного авіаційного університету, академічний директор Центру інформаційних технологій ІТС, ряд педагогічних колективів області протягом трьох останніх років стали дипломантами «Міжнародних освітніх виставок «Сучасна освіта в Україні», в ряду перших педагогічних колективів області вийшли на даний рівень виставкової діяльності. Це Куликівська ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради (директор Труш О.М.), Бобровицька ЗОШ І-ІІІ ст. №1 Бобровицької районної ради (директор Ралко В.М.), Чернігівський ліцей №32 Чернігівської міської ради (директор Тарасюк Л.В.), Остерська гімназія Козелецької районної ради (директор Бондар А.П.), Ріпкинська гімназія Ріпкинської районної ради (директор Корж Н.М.), Бобровицька гімназія Бобровицької районної ради (директор Литвин Т.М.), Прилуцька гімназія №5 Прилуцької міської ради (директор Бурлаку Н.О.), Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського (ректор Тандура В.М.), а Дорошенко Н.М., учителька англійської мови Куликівської ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради стала тренером всеукраїнського рівня з реалізації проекту «Прикладна інформатика». Крім того, розроблені Дорошенко Н.М. дидактичні матеріали по роботі за проектом «Прикладна інформатика» отримали високу оцінку на Міжнародній освітній виставці в Делі у 2010 р., де авторка отримала нагороду виставки.

16 березня 2012 р. на базі Бобровицької ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 відбулась Міжрегіональна науково-практична конференція «Створення інноваційного освітнього простору навчального закладу як форма його розвитку» за участю Л. А. Журавльової, Н.Д. Максюті, Голови Всеукраїнського благодійного фонду «Освіта України», автора і керівника проекту «Школа життєвого успіху» та Н.О. Ланько, методиста Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського. У ході роботи конференції педагоги Бобровицької школи продемонстрували роботу за інноваційними

освітніми проектами «Прикладна інформатика» та «Школа життєвого успіху», «Сходинки до інформатики». Учасники заходу мали можливість ознайомитись з дослідно-експериментальною роботою «Створення комфортних умов інформаційно-комунікаційної підтримки традиційних і новаторських технологій навчання та виховання учнів» (науковий керівник Журавльова Л.А.), яка проводиться у закладі. Максютя Н.Д. презентувала учасникам конференції спецвипуск Всеукраїнського журналу «Світ виховання», №1 (50), 2012 р., в якому представлено досвід педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів Чернігівської області за інноваційними проектами «Школа життєвого успіху» та «Прикладна інформатика» і розповіла про розвиток проекту «Школа життєвого успіху», про його творчу реалізацію та актуальність і перспективність для української освіти. Творчо працюючи за проектом «Школа життєвого успіху», стали три роки поспіль дипломантами Міжнародних освітніх виставок педагоги Ріпкинської ЗОШ I-III ст. №2 Ріпкинського району (директор Лебедко С.А.), Бобровицької ЗОШ I-III ст. №1 (директор Ралко В.М.), Чернігівського колегіуму №11 Чернігівської міської ради (директор Рубан С.В.), Чернігівської ЗОШ I-III ст. №27 Чернігівської міської ради (директор Піун О.П.), Чернігівської ЗОШ I-III ст. №35 Чернігівської міської ради (директор Ховрич Н.Я.).

Продовжуючи творчу роботу по поширенню в Чернігівській області (Україні) інноваційних проектів «Школа життєвого успіху» (автор і керівник проекту Максютя Н.Д.) та «Прикладна інформатика» (науковий керівник Журавльова Л.А.), координатор упровадження даних проектів Ланько Н.О. упорядкувала до видання два спецвипуски по Чернігівській області всеукраїнського журналу «Світ виховання». У журналах поміщені матеріали з досвіду роботи освітян Чернігівської області за інноваційними освітніми проектами «Школа життєвого успіху» та «Прикладна інформатика». Серед інших матеріалів у журналах поміщено науково-методичний аналіз роботи освітян області за даними інноваційними проектами: (Ланько Н.О. «Реалізація інноваційних проектів «Школа життєвого успіху» та «Прикладна інформатика» - поширення інноваційних процесів в області», «Світ виховання»: №1 (50), 2012; «Світ виховання», №6 (43), 2010 рік. (Інновації в освіті. Школа майбутнього на Чернігівщині).

З метою поширення досвіду роботи педагогів Чернігівської області підготовлена стаття «Експериментальне навчання – інновація в освіті. Реалізація інноваційного проекту «Прикладна інформатика» в Чернігівській області». Ланько Н.О., Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді», 08-09 грудня 2011 р., м. Київ. (Виступ Ланько Н.О. 08 грудня 2011 р. у м. Києві. Конференцію проводили: Національна Академія педагогічних наук України, Інститут обдарованої дитини, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, Національний Центр «Мала Академія наук України»).

Звичайно, у здійсненні інноваційної діяльності є проблеми об'єктивного і суб'єктивного характеру. З досвіду ми можемо сказати, що регіональний рівень управління інноваційними процесами забезпечує ефективний розвиток системи загальної середньої освіти області, якщо зміни відповідають пріоритетам і перспективам розвитку освіти; забезпечені в регіоні соціально-психологічні та педагогічні умови для різних форм стимулювання освітян до інноваційного пошуку; організаційно-технологічні підходи до управління інноваційними процесами відповідають меті та завданням розвитку освіти.

Розуміючи, що доля інновацій значною мірою залежить від інноваційного потенціалу школи, ЧОППО імені К.Д. Ушинського звертає особливу увагу на зростання інноваційної культури педагогів, на творчу співпрацю з керівниками загальноосвітніх навчальних закладів, на співпрацю з авторами та керівниками інноваційних проектів. Інноваційний потенціал школи – це здатність сприймати, реалізовувати та створювати нововведення. При цьому керівниками шкіл спільно із зацікавленими вчителями здійснюється спеціальне навчання на базі ЧОППО імені К.Д. Ушинського, на базі керівників наукових проектів у м. Києві, потім спільно створюється модель інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, яка обґрунтовує можливості школи до інноваційної

діяльності Також береться до уваги матеріально-фінансовий та особистісний потенціал школи. Особистісний потенціал школи включає професійні можливості педагогічного колективу, керівників для здійснення інноваційної освітньої діяльності, учнівського контингенту, створення інноваційного середовища, співпрацю з методичними службами обласного та районного рівнів та з науковими керівниками освітніх проектів.

При роботі по впровадженню інновацій ми виокремлюємо кілька рівнів.

Перший етап – усвідомлення освітянами необхідності змін та впровадження нововведень. На цьому етапі у них формується відповідне інформаційне поле на основі залучення педагогів до різних форм інформаційної діяльності (конференції, збори, семінари, зустрічі з досвідченими вчителями, науковцями тощо). Особливо в цьому питанні нам допомогло проведення серії науково-практичних семінарів, конференцій по вивченню і впровадженню у практику роботи педагогічної спадщини видатних педагогів Чернігівщини: К.Д. Ушинського, С.Ф. Русової, Г.Г. Ващенко та інших.

Другий етап – пошук та актуалізація нових ідей. Головною метою цього етапу є виявлення проблем, актуалізація нових ідей, обговорення їх безпосередньо з науковцями - носіями ідей. На цьому етапі формується творча група, діяльність якої спрямовується на розробку та оформлення ідей у відповідний проект чи програму.

Третій етап – здійснення проектування нововведення творчою групою. Аналізується стан функціонування навчального закладу, окреслюється стратегія досягнення мети. обов'язково відображається робота безпосередньо з авторами і керівниками наукових інноваційних проектів.

Четвертий етап – управління процесом упровадження нововведення. На цьому етапі відбувається освоєння (апробація) нової педагогічної ідей. Тому важливим є створенні комфортних умов для роботи всіх суб'єктів інноваційної діяльності, навчання, робота безпосередньо з науковими керівниками інноваційних освітніх проектів.

П'ятий етап – стратегія управління та робота в нових умовах, розглядається вміння презентувати ідею, оцінювати і контролювати проміжні результати, мотивувати до співпраці.

Ефективність нововведень значною мірою залежить від готовності учасників до інноваційної діяльності. Тому особливого значення набуває процес навчання освітян, під час якого освоюються механізми пошуково-дослідницької роботи та інноваційних технологій. На цьому етапі важлива роль консультанта (наукового керівника) як одного з керівників інноваційної педагогічної програми. Важливо, що систематично плідно проводиться співпраця із авторами, науковими керівниками освітніх інноваційних проектів всеукраїнського рівня Журавльовою Л.А., Максютіною Н.Д. на базі Київської гімназії «Пріоритет», ЧОППО імені К.Д. Ушинського, загальноосвітніх навчальних закладів області.

Шостий етап – оприлюднення результатів інноваційної педагогічної діяльності: методика, нова організація навчально-виховного середовища та інші ідеї повинні бути оприлюднені на рівні батьків, школярів; учителів; освітян, керівників проектів, органів державного управління, на рівні міжнародних освітніх виставок спільно з науковими керівниками проектів.

Основними формами оприлюднення результатів інноваційної педагогічної діяльності є семінари-презентації, публічні конференції для батьків, учителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, освітян регіону та за межами регіону, проведення святкових виховних годин, зустрічей з батьками, виставкова діяльність різних рівнів, виступи в засобах масової інформації, в освітянських педагогічних виданнях, виставкова діяльність тощо. Практично залучаємо педагогів до творчо-пошукової та інноваційної діяльності, задіюючи професійні мотиви, самооцінку; мотиви зовнішнього самоствердження (через оцінку оточуючих); мотиви особистісної самореалізації (передбачають можливість особистісного зростання); мотиви творчості; зовнішні впливи, моральне винагородження.

Основні шляхи усунення проблем педагогів щодо впровадження інновацій такі: навчання і консультування; своєчасна допомога і підтримка; залучення до участі у розробці планів упровадження інновацій; переговори та укладання угод спільної діяльності з авторами

та науковими керівниками освітніх інноваційних проектів; спонукання, переконання; власний приклад творчої діяльності. У результаті інноваційної діяльності в Чернігівській області виокремлюється тенденція розвитку інноваційного досвіду, у межах якого створюються нові зразки інноваційного пошуку, розширюється мережа експериментальних площадок в регіоні, поширюється інноваційний рух на місцевому рівні.

Друга тенденція виявляється у міжнародних взаємозв'язках (робота над реалізацією інноваційних проектів, участь у міжнародних конференціях, семінарах тощо).

На виконання наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 26.01.2012 № 69 «Про створення авторських творчих майстерень учителів на базі інститутів післядипломної педагогічної освіти» управлінням освіти і науки облдержадміністрації, обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського проведено відповідну роботу. Розроблено Положення про авторську творчу майстерню вчителів при Чернігівському ОІППО імені К.Д.Ушинського із зазначенням організаційно-правових та фінансових умов діяльності, яке схвалено вченою радою інституту (протокол № 3 від 10.05.2012) та затверджено відповідним наказом ректора інституту Тандури В.М. (від 22.05.2012 № 59). Інформацію про створення авторських творчих майстерень учителів доведено до відома загальноосвітніх навчальних закладів, визначено керівників, тематику та сформовано склад авторських творчих майстерень. У більшості випадків керівниками творчих майстерень стали учасники інноваційних проектів (Бобровицька ЗОШ І-ІІІ ст. №1 Бобровицької районної ради, Ріпкинська ЗОШ І-ІІІ ст. №2 Ріпкинського району, Чернігівський колегіум №11 Чернігівської міської ради, Чернігівська ЗОШ І-ІІІ ст. №35 Чернігівської міської ради). Тематику, склад творчих майстерень схвалено вченою радою інституту і затверджено наказом ректора інституту (від 22.05.2012 № 59). Керівниками авторських творчих майстерень учителів стали педагоги, досвід яких вивчено та узагальнено, переможці конкурсів, дипломанти Міжнародних освітянських виставок.

Отже, інноваційна освітня діяльність – це складний процес, що потребує науково-методичного підходу на всіх рівнях управління інноваційною діяльністю. Всім учасникам процесу інноваційних перетворень потрібно творчо виконувати спільну освітянську місію: державним працівникам освіти розробити відповідні освітні проекти і пропозиції, регіональним працівникам використати у своїй практиці вітчизняний та світовий досвід упровадження інновацій в освіту, керівникам освітніх закладів творчо реалізувати інноваційну діяльність в освітній процес, особливу увагу звертаючи на плекання толерантної, культурної, освіченої особистості, патріота своєї держави, що зветься Україна.

Література

1. Ващенко Григорій. Загальні методи навчання. – К., 1997. – 406 с.
2. Державна національна програма «Освіта України ХХІ століття». – К., 2006.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К. 2004. – 351 с.
4. Журавльова Л.А. Проект «Прикладна інформатика» // «Світ виховання». – 2009. – №2 (33). – С.16-20.
5. Захаренко О.А. Слово до нащадків. – К., 2006. – 213 с.
6. Максютя Н.Д. Психолого-педагогічний проект «Школа життєвого успіху». // «Світ виховання». – 2009. – №2 (33). – С.24-28.
7. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К., 2008.
8. Русова Софія. Вибрані педагогічні твори. Книга четверта / Є.І. Коваленко та ін.; За ред. Є.І. Коваленко. – Чернігів, 2009. – 326 с.
9. Сазоненко Г.С. Педагогіка успіху. Досвід становлення акмеологічної системи ліцею. – К., 2004.
10. Указ Президента України від 30 вересня 2010 року №926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні».
11. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. Т.2 – К.: Радянська школа, 1983. – 358 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ СЕРЕДНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ЗАСАДАХ ПРИНЦИПІВ ВИПЕРЕДЖАЮЧОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.

*Кушнір О. І., директор Баштанської гімназії Баштанської районної ради
Миколаївської області*

Початок третього тисячоліття досить очевидно демонструє, що протиріччя між наростаючими потребами суспільства і порівняно обмеженими можливостями біосфери ставлять під загрозу майбутнє існування людини. Проблеми подальшого безпечного розвитку вийшли на авансцену наукового пошуку і суспільної свідомості загалом. На порядок денний ставляться питання про перехід до нового етапу цивілізаційного розвитку, що ґрунтується на радикальній зміні цінностей і цілей сучасного суспільства, а також векторності й змістовності різних сфер людської діяльності. Одним із варіантів подальшого прогресу цивілізації є її сталий розвиток.

У практичному аспекті інтерес до проблеми підсилюється тим, що Україна (як і багато країн світу) має державну доктрину – національний проект концепції, що взятий за основу для розробки стратегії сталого розвитку країни.

Випереджаюча освіта, заснована на нормативному прогнозі розвитку за моделлю сталого розвитку, виявляється тим ідеалом майбутніх трансформацій глобальної освітньої системи, коли реально почнуть зміщатися акценти її розвитку від минулого до сьогодення у бік майбутнього. У своїй сукупності й цілісності, що формується, випереджальний освітній процес може привести до трансформацій традиційних функцій освіти, виводячи її в цілому на новий якісний рівень. І відповідь на питання: “Чи можливе виживання людства?” – буде залежати від того, чи зможе освіта стати ключем до нашого спільного майбутнього. І чим повніше ми наблизимося в реальній траєкторії руху до змальованого ідеалу розвитку, тим вище ймовірність виживання цивілізації. Ось якраз сільська школа, мається на увазі сільський регіон, стає основним чинником стабільності майбутнього як регіону, так і країни в цілому.

Як організувати навчально-виховний процес у закладі освіти, щоб кожна дитина почувалася успішною? Яку модель гімназії побудувати, щоб на цю мету працювали всі її складові?

За основу в нашому закладі ми взяли **принцип випереджаючої освіти**. Це реалізується у комплексній програмі, яка є основою моделі загальноосвітнього навчального закладу на засадах принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку. А саме:

- концепція успішності особистості учнів і педагогів;
- стратегія і тактика створення ситуації успіху;
- організація освітнього процесу на основі індивідуального підходу до відбору змісту освіти й технологій його освоєння;
- система оцінки і самооцінки досягнень учнів та її презентація.

Баштанська гімназія – невеликий за чисельністю освітній заклад – є, по суті, великою дружньою родиною, де кожний учень зігрітий любов'ю. Тут реалізує свої можливості обдарована особистість, тут гармонійно поєднані освіта й виховання, тут кожен учень – маленька яскрава зірка.

Діти поглиблено вивчають предмети природничо-математичного циклу, додатково – інтенсивний курс англійської мови, інформатику, займаються хореографією і науково-дослідницькою роботою.

Наша гімназія – це загальноосвітній навчальний заклад II-III ступенів з профільним навчанням природничо-математичного напрямку.

Концепція успішності особистості учнів і педагогів

Велику частину свого життя наші учні перебувають у гімназії. Тут вони не лише отримують основи знань, а й спілкуються і взаємодіють з однокласниками і вчителями. І одним з основних чинників, що впливає на ставлення до навчання, є психологічна атмосфера

в класі та в гімназії. Якщо дитина відчуває увагу до себе з боку вчителів, зацікавленість у її успіхах, доброзичливість, то з радістю йде до гімназії та приділяє навчанню набагато більше уваги, що позначається на результатах навчальної діяльності. В іншому разі в дитини формується байдуже, а іноді й негативне ставлення до гімназії, що впливає на якість навчання.

Скільки позитивних емоцій можуть отримати вчителі та учні, якщо вони розуміють один одного, відчувають взаємну симпатію та довіру! І на скільки приємнішим та легшим стає сам процес навчання для обох сторін!

Взаєморозуміння й відкритість – основа рівноправних, безконфліктних стосунків.

Вирішити всі завдання, що стоять перед нашим закладом у навчанні та вихованні учнів, неможливо без встановлення гуманних, партнерських стосунків між учителями, учнями гімназії та їх батьками. Цей процес має бути керованим, необхідно спрямовувати його на людиноцентристські, учнецентристські позиції:

- співпраця, взаєморозуміння та взаємоповага між учителями, учнями та їх батьками – запорука успіху;
- учитель та учень – головна цінність гімназії;
- учитель та учень – це особистості, кожен зі своїм характером, мотивацією, особливостями;
- учитель та учень – це не взаємозамінні деталі;
- учителі та учні – джерело спільного інтелекту гімназії;
- батьки не сторонні спостерігачі, а активні учасники навчально-виховного процесу;
- результат, якість навчання й виховання в гімназії, її імідж однаково залежать від учителів та учнів, від уміння адміністрації допомогти кожному вчителю розкрити себе і вміння кожного вчителя допомогти розкритися учням.

Стратегія і тактика створення ситуації успіху

Протягом 4-х років педагогічний колектив Баштанської гімназії працює над вирішенням навчальної проблеми: „Особистісно зорієнтований підхід до всебічного розвитку учнів, виховання в них почуття національної свідомості і гідності, високоморальної життєвої позиції”. Завершився координаційний етап роботи над даною проблемною темою, який включав у себе:

- збір повної інформації про функціонування всіх підрозділів гімназії й аналіз отриманих результатів;
- випуск друкованих рекомендацій по впровадженню нової технології;
- упорядкування різнорівневих довгострокових програм розвитку учнів у відповідності до особистісних характеристик.

Педагогічний колектив, вирішуючи поставлені проблеми, дотримується законів „Про освіту”, „Про мову”, працює над програмою „Освіта”, реалізує основні завдання Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, виховуючи свідомого громадянина України.

Знання особливостей учнів – необхідна умова планування навчальної діяльності на уроці, спілкування вчителя та учня. Тому ми, вчителі Баштанської гімназії, розуміємо, що в своїй роботі нам необхідно:

- враховувати індивідуальні особливості учнів у всіх сферах педагогічної взаємодії;
- будувати взаємини з учнями на довірі, повазі до особистості гімназиста, незалежно від його здібностей та успіхів у навчанні;
- формувати позитивну «Я – концепцію» в учнів;
- вірити в їхні сили, успіх, не скупитися на заохочення, помічати кожний незначний успіх дитини, кожний її крок просування вперед;
- вимагаючи від учнів, насамперед вимагати від себе;
- прагнути до створення емоційно-позитивного настрою, вміти контролювати свій емоційний стан.

Звісно, вчитель та учень – дві основні фігури в школі. Це особистості, взаємини, яких

на уроці і поза ним безпосередньо й рішуче впливають на весь навчально-виховний процес і визначають його успіх. Якщо на уроці панує доброзичлива атмосфера, створюється ситуація успіху, значущим стає кожен урок для учнів у здобутті знань і соціального досвіду. Якщо вчитель і учень рівноправні партнери на уроці та поза ним, то якість навченості буде значно вищою, ніж там, де панує авторитарність учителя. Тому дуже **важливо, щоб учитель і учень були бажаними партнерами у взаємодії, щоб між ними існували довірливі та відкриті стосунки**, щоб вони були готові до співпраці.

Важливим аспектом у створенні ситуації успіху, на нашу думку, є активна участь дітей у роботі учнівського самоврядування, де вони вчаться не тільки створювати нові проекти та ідеї, а й бути відповідальними за прийняті рішення.

Наші гімназисти живуть у республіці, яка називається “ТЕМП”. У ній є свій президент, віце-президент та члени парламенту. В республіці є свій статут, гімн, емблема та кодекс честі гімназистів.

Учнівське самоврядування в нашій гімназії – це об’єднання учнів, мета якого – сформувати почуття господаря гімназії, класу, вміння співпрацювати на принципах партнерства, гласності, демократизму.

Запорука успіху учнівського самоврядування:

- правильно організоване педагогічне керівництво;
- демократичний стиль взаємодії між учителем і учнями;
- створення умов для творчого розвитку особистості;
- виборність, змінність, гласність, контроль, звітність;
- надання можливості випробувати себе в різних видах діяльності.

Функції самоврядування в гімназії:

- організаторська, виховна, контролююча і стимулююча;
- забезпечення порядку в гімназії, організація чергування в класах і навчальному закладі;
- організація дозвілля на перервах;
- проведення загальногімназійних колективних творчих справ;
- організація самоврядування в класах, контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог;
- організація роботи по благоустрою території гімназії, двору;
- керівництво роботою гуртків художньої самодіяльності, курсів за вибором;
- підготовка та проведення колективних творчих справ, конкурсів, змагань;
- підбиття підсумків роботи, звіти органів учнівського самоврядування;
- проведення соціологічних досліджень з проблем життєдіяльності учнівських колективів;
- участь у розробці плану роботи гімназії на новий навчальний рік;
- участь у проведенні педагогічних рад, на яких розглядаються питання життєдіяльності учнівських колективів

Показники демократичного клімату гімназії для батьків:

- Гімназія сприймає батьків як колег по роботі.
- Батьки захищають гімназію, якщо вона має проблему.
- Вчителям подобається розмовляти з батьками.
- Батьки дізнаються про рішення, що стосуються їхньої дитини, до прийняття рішення.
- Гімназія підтримує участь батьків у навчальному процесі.
- Батьки мають можливість брати участь у складанні гімназійних правил.

Організація освітнього процесу на основі індивідуального підходу

Якщо на небі палають зорі, отже комусь це потрібно. Якщо в світі з’являється нове життя, то також на те є воля Божа, і кожне дитя приходить у цей світ з певною метою. Із самого моменту появи дитини на світ все є для неї важливим: і те, які руки приймуть її у цьому світі, і яке обличчя схилиться над її ліжечком, і голос, який вона почує. Зростає дитина, і зростають її потреби.

Педагогічний колектив нашого закладу дуже добре розуміє, наскільки важливими є для наших дітей сім'я, в якій вони виховуються, і оточення, в якому вони зростають. У нашому навчальному закладі створено модель організації навчальної діяльності учнів різних вікових категорій, що сприяє розвитку здібностей учнів відповідно до їх психологічних особливостей.

Головним завданням нашої гімназії було і є створення таких умов навчання і виховання, які дозволяють кожній дитині реалізувати свої здібності. В кожному учневі ми бачимо особистість, шануємо та цінуємо її. Кожному гімназистові допомагаємо знайти своє місце для участі в урочній, позаурочній, навчально-практичній діяльності, заходах зі зміцнення здоров'я, підвищення загальнокультурного рівня. Намагаємося створити режим довіри і психологічного комфорту, що сприятиме різноманітній участі наших вихованців у навчально-виховному процесі. В кожного учня розвиваємо бажання досягти не тільки відмінних знань, а й інтелектуального, соціально-економічного, фізичного розвитку.

Наша мета – бути місцем самореалізації та самовизначення особистості й створення умов для її повноцінного інтелектуального, фізичного й духовного росту, дати гімназистам такий рівень освіти й освіченості, який би відповідав високим міжнародним стандартам і сприяв інтеграції України у світову спільноту.

Координатором методичної роботи із запровадження інноваційних технологій в нашому закладі стала науково-методична рада, на засіданнях якої розглядаються теоретичні питання, визначаються основні аспекти практичної реалізації нововведень, проводиться аналіз їх доцільності та результативності, розробляються методичні рекомендації з використання педагогічного досвіду, затверджуються плани роботи МО, творчих груп викладання факультативів, курсів за вибором і т.д.

Важливим аспектом впровадження нових технологій є оновлення структури уроків.

Для забезпечення виконання дидактичних завдань уроків відповідно до їх мети вчителі використовують різні форми роботи, надаючи перевагу активним методам навчання, здійснюють діалог із учнями, пропонують різні форми самостійної і творчої роботи, спонукають гімназистів до дослідницької та наукової діяльності. Популярності набули проблемно-пошуковий метод викладання нового матеріалу, створення на уроці ситуації успіху, використовується система дидактичних посібників, різнорівневих вправ та тестових завдань, які підібрані у порядку, що відповідає психологічним рівням сприйняття їх учнями. (Додаток 1)

Значна увага приділяється визначенню форм взаємодії вчителя і учнів у навчальному процесі, добору таких методів роботи, які роблять процес навчання осмисленим, сприяють формуванню й розвитку в учнів логічного мислення, комунікативних умінь, бажання вчитися, самоосвіті й самореалізації учнів.

Досвід учителів гімназії показує, що основним недоліком в організації процесу навчання є подання учням готових знань, забезпечення репродуктивного відтворення почутого на уроці.

Для розв'язання цієї проблеми замість надмірної кількості стандартних тренувальних завдань широко використовуються нові технології навчання, які дозволяють забезпечувати самопізнання, самоорганізацію, самовиховання, самореалізацію. Чим більші потенційні можливості учня, тим значнішим має бути розумове життя. Без глибоких знань, без допитливості й любові до знань, багатой інтелектуальної діяльності не можливо досягти високого рівня розумової культури, а значить вкрай сумнівно бути успішним у нашому мінливому світі.

Педагоги працюють над розробкою системи продуктивних проблемно-діалогічних методів навчання, які мають забезпечувати розв'язання проблем колективної та самостійної діяльності учнів під керівництвом учителя.

Педагоги гімназії широко використовують проектну методику, застосовують елементи випереджувального навчання, навчання мислення високого рівня.

Відповідно до нової структури навчального процесу вивчення програмового

матеріалу проводиться з використанням інформаційних технологій, особистісно-зорієнтованого навчання.

Вчителі в своїй роботі належне місце приділяють роботі з учнями з яскравими проявами здібностей до окремих видів діяльності та дисциплін.

Виявлення і розкриття творчих особистостей – це справа не одного дня, тому цьому передують клопітка робота вчителя-предметника, класного керівника, психолога. Спираючись на дані психологічних тестувань (виявлення провідного типу пам'яті, мислення, обсягу уваги, карти інтересів, професійної спрямованості), на результати роботи на уроках, участі дітей в конкурсах та олімпіадах, вчителі виділяють коло дітей, які мають один із видів обдарованості (інтелектуальну, творчу, спеціальну, академічну).

Сутність матеріальних і культурних цінностей, створених людством і становить сутність культури. Для того, щоб відбувалося відповідне збагачення цих цінностей, на нашу думку, сучасна школа повинна не тільки давати учневі знання, скільки вчити її ці знання самостійно здобувати і використовувати. Одним із пріоритетних завдань гімназії є виховання культури особистості, складові якої – культура мислення, культура спілкування, критичне мислення високого рівня. З огляду на це у нашому закладі розроблено універсальну модель формування культури мислення, коли взаємопов'язані між собою мотиваційна, пізнавальна та соціальна сфери. Ця технологія охоплює усі аспекти навчально-виховного процесу: мету, зміст, форми, засоби, має спрямованість на розвиток критичного мислення високого рівня та набуття міцних знань, які учень зможе застосувати для забезпечення власної життєдіяльності.

Хоча наша гімназія природничо-математичного напрямку, ми приділяємо достатньо уваги кожному предмету. Так 2 роки згідно угоди з американським Корпусом Миру англійську мову викладала нашим дітям американська вчителька Кортні Скаелз, цього року розпочав свою роботу Едвард Креб.

Система засобів стимулювання педагогічного колективу до інноваційної діяльності

Заклад нового типу – це, перш за все, учитель, який по-новому працює. Жодна зміна на краще не відбудеться, якщо вчитель не змінить себе. Учитель зобов'язаний змінювати своє мислення у світі, який постійно змінюється. Систематичний зворотний зв'язок у роботі з учнем буде сприяти покращенню методичної майстерності вчителя.

Велику роль у становленні сучасного творчого педагога та вдосконаленні його професійної діяльності відіграє *стимулювання до інноваційної діяльності*.

Специфічність такого стимулювання виявляється в особливостях керівництва цим процесом, в основі якого повинно бути гармонійне поєднання надихання, переконання, пояснення та створення умов для взаємодії зовнішніх і внутрішніх спонукальних чинників. Необхідно також провести діагностику рівня компетентності педагогів з метою виявлення внутрішніх стимулів їхнього професійного самовизначення та створити модель організації роботи з підвищення професійної компетентності педагогів, яка б віддзеркалювала взаємозв'язок рівня педагогічної майстерності педагога, готовності його до інноваційної діяльності з вибором ефективних форм і методів роботи.

Візьмемо за аксіому той факт, що тільки успішний, креативний педагог дійсно готовий до інноваційної діяльності, й наше завдання визначити ті засоби стимулювання, які спонукають його до цієї діяльності. На нашу думку, модель засобів стимулювання педагогічного колективу до інноваційної діяльності виглядає так:

Відчуття успіху.

У багатьох уявленнях про себе значною мірою залежить від думки інших людей, тому в екстремальних ситуаціях вони моделюють свою поведінку під впливом зовнішнього оточення.

Невпевненість і нездатність керувати своїм життям, опиратися на власні сили, пов'язані, окрім іншого, з тим, що людина в попередній період життя отримувала занадто мало похвали і визнання, а саме вони є супутниками успіху.

Сьогодні, у кризовий період, все більше людей мають нагальну потребу, щоб їх похвалили. **Відчуття успіху** має велике значення для **відчуття особистої гідності**. Сюди можемо віднести не тільки успіхи на професійному рівні, пристойну зарплату, але й слова вдячності в повсякденному житті. Чи добре хтось ставиться до себе, чи любить він себе, залежить значною мірою від того, чи було в нього раніше достатньо моментів відчуття успіху. Від цього залежить й те, чи зможе людина залишитися вірною собі, ствердити особисте «я» і не піддаватися впливу інших людей.

Концепція успішності особистості вчителя

Велику частину свого життя як педагога, так і учні перебувають у гімназії. І одним із основних чинників, що впливає на ставлення до своєї праці, для педагога є психологічна атмосфера як в педагогічному колективі, так і у стосунках із адміністрацією закладу, учнями та їхніми батьками. Якщо вчитель відчуває доброзичливе ставлення до себе з боку колег, зацікавленість у його успіхах з боку дирекції, то з радістю йде до гімназії та приділяє своїй підготовці набагато більше уваги, що позначається на результатах професійної діяльності.

Скільки позитивних емоцій можуть отримати вчителі та учні, якщо вони розумітимуть один одного, відчуватимуть взаємну симпатію та довіру! І на стільки приємнішим та легшим стає сам процес навчання для обох сторін.

Вирішити всі завдання, що стоять перед нашим закладом у навчанні та вихованні учнів, неможливо без встановлення гуманних, партнерських стосунків між учителями, учнями гімназії та їхніми батьками. Цей процес обов'язково має бути керованим, тому необхідно спрямовувати його на людиноцентристські, учнецентристські позиції:

- співпраця, взаєморозуміння та взаємоповага між учителями, учнями та їхніми батьками – запорука успіху;
- учитель та учень – головна цінність гімназії;
- учитель та учень – це особистості, кожен зі своїм характером, мотивацією, особливостями;
- учитель та учень – це не взаємозамінні суб'єкти;
- вчителі та учні – джерело спільного інтелекту гімназії;
- батьки не сторонні спостерігачі, а активні учасники навчально-виховного процесу;
- результат, якість навчання й виховання в гімназії, її імідж однаково залежать від учителів та учнів, від уміння адміністрації допомогти кожному вчителю розкрити себе і вміння кожного вчителя допомогти розкритися учням.

Взаєморозуміння й відкритість – основа рівноправних, безконфліктних стосунків, що є запорукою створення ситуації успіху

Впевненість у собі (самооцінка)

Знання особливостей кожного педагога – необхідна умова визначення засобу стимулювання педагогічного колективу до інноваційної діяльності. Тому дирекція Баштанської гімназії розуміє, що для плідної роботи нам необхідно:

- враховувати індивідуальні особливості вчителя в усіх сферах педагогічної взаємодії (анкетування, опитування);
- будувати взаємини з колегами на взаємодовірі та взаємоповазі до особистості вчителя (бесіди);
- підтримувати позитивну «Я – концепцію» в кожного;
- вірити в їхні сили, наполегливість, не скупитися на заохочення, помічати кожний успіх, кожний крок просування вперед кожного вчителя (педрада, обмін досвідом, «круглий стіл»);
- вимагаючи від інших, насамперед вимагати від себе (вивчення та узагальнення перспективного педагогічного досвіду колег);
- прагнути до створення емоційно-позитивного настрою, вміти контролювати свій емоційний стан (психологічні тренінги, семінари, педагогічні читання).

На наш погляд, упевненості в собі додає систематичне фіксування власних досягнень та перемог. Вже 5 років поспіль ми використовуємо **банк обліку методичної діяльності**

вчителя (Додаток 1). У кінці кожного навчального року визначаємо загальний рейтинг по гімназії і бачимо особистий внесок кожного вчителя у кошик здобутків, що є одним із засобів спонукання до підвищення як власного рейтингу, так і престижу всього закладу.

Від самого початку становлення гімназії постало питання впровадження інновацій, які б були візитною карткою закладу, його рекламою. Так і зародилась традиція щорічно в кінці навчального року вшановувати за різними номінаціями гімназистів та вчителів у номінації «Вчитель року» на святі «*Non scholae sed vita discimus*» (вчимося заради життя). Передусім цьому святу підготовка протягом навчального року, яка включає досягнення як учнів, так і вчителів у всіх сферах діяльності. На нарадах педагогічного колективу ведеться обговорення претендентів на відзначення в різних номінаціях, збирається інформація про кожну дитину, яка проявила себе в тому чи іншому напрямку діяльності, та вчителя, який має найвищий рейтинг відповідно до впровадженої нами картки обліку методичної діяльності вчителя. Захід проходить у середині травня в районному Палаці культури, на який запрошуються учні, батьки, майбутні п'ятикласники, перші особи району, меценати та спонсори. На святі нагороджуються номінанти цінними пам'ятними подарунками. Класний колектив, який визначено найкращим, нагороджується безкоштовною екскурсією. Та апогеем свята є визначення гімназиста та вчителя року, які мають найвагоміші досягнення протягом навчального року і не лише в навчальній, але й в інших видах діяльності. (Додаток 2)

Звісно, вчитель та учень – два основні суб'єкти освітнього простору в гімназії. Це особистості, взаємини яких на уроці й поза ним безпосередньо й рішуче впливають на весь навчально-виховний процес і визначають його успіх.

Значна увага приділяється визначенню форм взаємодії вчителя і учнів у навчальному процесі, добору таких методів роботи, які роблять процес навчання осмисленим, сприяють формуванню й розвитку в учнів логічного мислення, комунікативних умінь, бажання вчитися, самоосвіти й самореалізації як учнів, так і педагогів.

Досвід учителів гімназії свідчить, що основною вадою в організації процесу навчання є подання учням готових знань, забезпечення репродуктивного відтворення почутого на уроці.

Для розв'язання цієї проблеми замість надмірної кількості стандартних тренувальних завдань широко застосовуються комплексні, творчі, які вимагають критичного мислення учнів.

Педагоги працюють над розробкою системи продуктивних проблемно-діалогічних методів навчання, які мають забезпечувати розв'язання проблем колективної та самостійної діяльності учнів під керівництвом учителя, систематично використовують завдання випереджувального характеру, організовують випереджувальне навчання.

Відповідно до нової структури навчального процесу вивчення програмового матеріалу проводиться з використанням інформаційно-комунікативних технологій, залікового тестового контролю знань.

Проте не менш важливою є і співпраця вчителя, адміністрації та всіх гілок освітньої системи. Чи можливо дорослій людині розвинути відчуття впевненості в собі? Майже 90% батьків, учителів та керівників дотримуються авторитарного стилю виховання і керівництва. Багато хто принципово схильний скоріше карати, ніж хвалити. Те, що це не проходить без наслідків для підлеглих, не потребує детального роз'яснення. Якщо ж у колективі панує доброзичлива атмосфера, створюється ситуація успіху, значущим стає кожен крок для вчителя у здобутті досвіду та професійного росту, його готовність до інновацій, до створення авторської технології.

Самоосвіта

Особливе значення для професійного зростання кожного педагога та підвищення продуктивності його праці має самоосвіта. Завдання кожного керівника спонукати колектив до постійного процесу самовдосконалення. Поза конкуренцією залишається старий перевірений спосіб: роби з нами, роби як ми, роби краще за нас. Важливою для розв'язання є загальна для педагогічного колективу проблема організації навчально-виховного процесу та створення позитивного соціального і морально-психологічного мікроклімату в

педагогічному колективі, для сприяння самореалізації та самоствердження особистості.

Крім того, необхідно з'ясувати, які причини є поштовхом до самоосвіти кожного з педагогів. Це може бути: якісна підготовка до уроку, бажання підвищити свою ерудицію або ж кваліфікаційну категорію; намагання знайти новинки зі своєї спеціальності; переоцінка себе у сфері праці й побуту; бажання знати більше або ж підняти свій авторитет у колег; наслідування прикладу колег; вимога адміністрації тощо.

Керівництво закладом повинно знати фактори, що впливають на необхідність самоосвіти вчителів, враховувати їх при налагодженні планомірного процесу підвищення компетентності педагогів. На цьому етапі управлінського циклу проводиться самоаналіз діяльності вчителем, взаємоаналіз роботи колегами, аналіз роботи адміністрацією. Результати такої роботи закладаються в основу визначення цілей і прогнозування результатів самоосвітньої діяльності.

Стратегії успішного самоосвітнього процесу

- Починаючи зі старту – пам'ятати про фініш (мати чітке уявлення про те, що плануємо досягти);
- Ефективно використовувати час;
- Планувати роботу і працювати за планом.

Особлива роль у нашому закладі відводиться науково-методичній раді, яка координує освітньо-кваліфікаційне зростання вчителя, процес його самовдосконалення та самоосвіти. Дуже важливо, щоб уся самоосвітня діяльність була спрямована не просто на здобуття знань, а на відшліфування вміння передати їх дітям.

Матеріальне стимулювання

«Якість та обсяг тієї роботи, що ми виконуємо, плюс той настрій, з яким ми за неї беремося, прямо визначають нашу заробітну плату і ті справи, які нам будуть доручати в подальшому». (Наполеон Хілл)

Не можна не погодитися з цим висловом. Для нашого вчительського середовища воно є найактуальнішим, бо ніколи тільки матеріальна винагорода не була рушійною силою у стимулюванні до впровадження як інноваційної, так і будь-якої іншої діяльності. Якщо людина повна нездара або абсолютно байдужа до результатів своєї праці, якщо вона приходить на роботу як заробітчанин, а не творець, - дайте їй мільйон, вона однаково працюватиме так само, що й за тисячу гривень.

Тож для успішної самовідданої праці необхідно, щоб, окрім високої оплати, вчитель бачив перспективу:

1. професійного росту

- підвищення кваліфікаційної категорії
- присвоєння звання
- підвищення на посаді

2. емоційного заохочення

- особистісна та публічна подяка
- стаття в газеті, журналі
- запис у трудовій книзі

3. визнання особистісної значимості

- нагородження грамотами та дипломами, нагрудними знаками, орденами і медалями
- доручення відповідальної справи
- вивчення педагогічного досвіду
- створення відеоролика про особистість вчителя та його внесок у навчально-виховний процес
- поїздка за кордон для обміну досвідом (наприклад, цього року зустрічалися з колегами в Польщі);
- погруддя за життя (жарт, хоча...), створення картинної галереї вчителів-корифеїв.

І все ж таки, грошові винагороди, призи, премії також зайвими ніколи не бувають. Особливим стимулом для заохочення впровадження вчителями інноваційних технологій є поповнення їхніх кабінетів навчально-методичною літературою, технічними засобами навчання, сучасним мультимедійним обладнанням.

Висновки

Засоби мотивації та стимулювання педагогічного колективу до інноваційної праці мають вирішуватися з урахуванням специфіки та внутрішньої суперечливості цього виду діяльності. По-перше, необхідно домогтися підвищення творчої активності, стимулювати пошук нестандартних рішень, створити і підтримувати атмосферу новаторства і винахідництва. По-друге, в сучасних умовах необхідно забезпечити кінцевий результат інноваційної праці, що виражається в конкретних діях: публікаціях творчих напрацювань, вивчення педагогічного досвіду тощо.

Таким чином, підхід до стимулювання праці в інноваційному процесі в нашому закладі визначається двома головними мотивами: прагненням максимально активізувати творчу особистість і спрямувати цю активність на досягнення конкретного педагогічного результату. При вирішенні цього завдання важливо виділити кілька загальних чинників:

- 1) використання різноманітних матеріальних і нематеріальних стимулів і створення взаємодоповнюючої системи стимулювання праці в інноваційному процесі
- 2) застосування організаційних, економічних і психологічних стимулів, орієнтованих на потреби вищого порядку (у самовираженні, реалізації індивідуальності, свободі творчості тощо)
- 3) надання стимулюванню інноваційної праці комплексності, диферент-ційованості, індивідуалізації, динамічності та гнучкості, ефективності.

Ми створили в нашому закладі систему засобів спонукання до інноваційної діяльності. Результатом ефективності цієї системи є високий рівень професіоналізму педагогів, сучасна матеріальна база, підтримка батьківського колективу гімназії та громадськості міста, взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИМИ КАДРАМИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.

*Мохарєва Т. В., учитель Лозівського колегіуму №2
Лозівської міської ради Харківської області*

Розвиток українського суспільства впливає на державне замовлення щодо формування інноваційної особистості, яке відображається в законодавстві в галузі освіти.

Місією колегіуму є створення для кожного колегіанта умов для розвитку, навчання, виховання відповідно до його здібностей, можливостей, освітніх запитів (іншими словами – створення адаптивного освітнього простору). Педагогічна проблема, над якою працює колектив – «Розвиток інноваційної особистості в умовах формування адаптивного освітнього простору».

Реалізація вищезазначених положень можлива через зміни та нововведення у способах діяльності та стилі мислення. Якщо ці нововведення дають позитивну динаміку розвитку, вони є інноваціями. Тому колегіум прагне бути закладом розвитку та інновацій.

Отже, розвиток суспільства впливає на необхідність розвитку інноваційної особистості, чого можна досягти інноваційні підходи, у тому числі – у методичній роботі.

Методична робота спланована з урахуванням принципів внутрішньої та зовнішньої диференціації і спрямована на формування дидактичної компетентності молодих учителів та удосконалення професійної майстерності досвідчених педагогів.

Підґрунтям будь-якої успішної діяльності є мотивація. У професійній діяльності сучасного педагога провідним мотивом є орієнтація на розвиток особистості учня. Суб'єкт-суб'єктна освітня парадигма передбачає залежність особистісного розвитку дитини від професійної спрямованості особистості педагога. Розуміючи, що властивості особистості виступають головними факторами діяльності вчителя, одним із інноваційних підходів у методичній роботі колегіуму є планування та змістове наповнення заходів, направлених на педагогічне самопізнання, рефлексію, самоосвіту, вдосконалення педагогічних здібностей, розвиток творчого потенціалу.

Тематика постійно діючого психолого-педагогічного семінару та засідань методичних об'єднань класних керівників визначається з урахуванням диференційованого підходу. «Рефлексія як необхідна умова ефективної діяльності педагога», «Психологія учня в уявленні вчителів», «Психологічні ресурси для створення позитивного іміджу педагога сучасної школи», «Педагогічне портфоліо як засіб керування кар'єрою» – такі теми методичних заходів є актуальними та корисними для ефективного саморозвитку як молодого вчителя, так і професіоналів нашого закладу, а також сприяють розвитку та вдосконаленню фахової спрямованості особистості педагога.

Із метою формування методичних навичок, задоволення потреби в постійному саморозвитку та самовдосконаленні працює Школа молодого педагога.

Внутрішня диференціація простежується при плануванні та проведенні колективних заходів: засідань педагогічних рад, нарад, психолого-педагогічних семінарів. Види робіт та їх зміст добираються таким чином, що кожен педагог отримує необхідну допомогу відповідно до своїх професійних запитів.

Мета діяльності колегіуму передбачає створення умов для отримання якісної освіти кожною дитиною. В закладі навчаються учні з особливими освітніми потребами, які мають різні медичні діагнози. Питання забезпечення комфортних умов навчання цих дітей є ще одним інноваційним підходом до організації методичної роботи. Педагоги нашого закладу вдало застосовують методичні рекомендації з питань змісту та технологій інклюзивного навчання, розроблені психологічною службою колегіуму, отримують індивідуальні та групові консультації щодо особливостей педагогічної взаємодії з такими дітьми та їхніми батьками, щодо інтеграції учнів з особливими освітніми потребами у класні колективи. Було проведено семінар із метою відпрацювання науково обґрунтованих методів роботи з цими дітьми.

Інноваційною формою роботи із педагогічними кадрами колегіуму є організація самоосвітньої діяльності. Виокремлюємо дві форми самоосвіти: індивідуальну та керовану. Індивідуальна самоосвіта регламентується самим учителем залежно від потреб. Керована – базується на констатації недоліків або бажанні вивчити проблему, яка викликає труднощі. Тому з метою формування професійних компетенцій педагогів, засвоєння нової наукової інформації, співпраці в інноваційному режимі самоосвіта в колегіумі є основним видом діяльності в міжкурсовий період.

Умови для самоосвіти створюються на діагностичній основі, за результатами дослідження предметної, методичної, психологічної підготовки вчителя.

Як результат – урізноманітнилися форми підвищення кваліфікації педагогів: у міжкурсовий період вони беруть активну участь у роботі тематичних курсів при Харківському Національному педагогічному університеті, КВНЗ «Харківська академія непевної освіти». Так, учителі колегіуму пройшли дистанційні курси «Підготовка до атестації: як оформити власне порт фоліо» при дистанційній академії видавничої групи «Основа».

Формування основних механізмів саморозвитку педагогів залежить від багатьох факторів, одним із яких є рефлексія власних здібностей, усвідомлення себе в педагогічній діяльності й оцінка її ефективності.

Колективна рефлексія сприяє аналізу здобутих результатів, труднощів та шляхів їх подолання, досягнення поставлених цілей, забезпечує участь кожного у спільній діяльності,

допомагає осмислити свої відчуття, порівняти їх із відчуттями й міркуваннями колег. Цей вид педагогічної рефлексії педагоги систематично здійснюють на засіданнях методичних об'єднань, оскільки саме вони, є унікальним середовищем для самоаналізу професійної діяльності.

Яскравим прикладом індивідуальної рефлексії є самоаналіз уроку та педагогічне портфоліо.

«Технологія портфоліо» дозволяє враховувати результати, досягнуті вчителем у різних видах діяльності: навчальній, виховній, творчій, методичній, дослідницькій.

Важливе місце у змісті методичної роботи колегіуму займає діяльність, спрямована на аналіз, узагальнення та поширення ефективного педагогічного досвіду і педагогічних інновацій.

У Лозівському колегіумі № 2 освітні інновації впроваджуються у зміст навчання і виховання через:

- запровадження нових базових дисциплін
- використання тестових технологій для контролю навчальних досягнень учнів та рівня готовності до ЗНО;
- проведення моніторингових досліджень;
- впровадження у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів спецкурсів, курсів за вибором та факультативних курсів:
- активізацію використання інформаційно-комунікаційних технологій.
- запровадження компетентнісного підходу до навчання та виховання, проектної технології, елементів блочного навчання Б. Скіннера, технології інтерактивного навчання та поетапного формування розумових дій.

Лозівський колегіум № 2 – державний заклад, а тому всі державні структури, яким підпорядкована діяльність колегіуму, є партнерами і реалізують принципи мережної взаємодії.

Саме цими структурами визначаються стратегічні напрями розвитку освіти, концепції діяльності навчальних закладів, зокрема колегіуму. Одним із таких напрямів є підвищення якості освіти, якого на наш погляд, можливо через інноваційну діяльність закладу, яка передбачає також розширення мережної взаємодії колегіуму.

На сьогодні ми спостерігаємо позитивну динаміку розвитку закладу завдяки тісній партнерській взаємодії, яка виникла унаслідок співпраці колегіуму з ДНЗ, позашкільними навчальними закладами, установами й організаціями соціально-гуманітарної сфери, громадськими організаціями, закладами культури, міськрайонними засобами масової інформації та вищими навчальними закладами

У 2008 році підписано договір про співпрацю з Харківським Національним педагогічним університетом імені Г.С.Сковороди та відкрито кафедру гуманітарних наук цього вишу на базі колегіуму. Річний план роботи кафедри є складовою річного плану роботи колегіуму.

Основна мета діяльності кафедри – підвищення науково-теоретичного та методичного рівня вчителя, надання допомоги у практичній діяльності, що сприяє забезпеченню високої якості навчально-виховного процесу й особистісним потребам учнів.

Реалізація завдань здійснюється через колективні та індивідуальні форми методичної роботи з учителями. Результативними є такі колективні форми спільні засідання методичних об'єднань та кафедри гуманітарних наук, виїзні засідання на базі Харківського Національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, науково-методичні семінари з проблем сучасної педагогічної практики та ефективного педагогічного досвіду семінари-тренінги для вчителів і учнів, семінари-практикуми із залученням науковців Харківського Національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Результативність:

- Зростання якісних показників участі у виставці-презентації педагогічних ідей та технологій (дипломи II, III ступенів).

- Участь учителів колегіуму в конференціях всеукраїнського та міжнародного рівнів: 2010 рік Всеукраїнська конференція «Особливості викладання української мови та літератури в загальноосвітніх навчальних закладах з вивченням мов національних меншин». 2011 рік – на базі Лозівського колегіуму № 2 відбулася творча зустріч педагогів Харківщини та АР Крим.

- Підвищення професійного рівня вчителя, якості викладання. Завдяки активній участі у семінарах обласного рівня підвищився рейтинг педагогічного колективу серед учителів регіону. Так, учителі колегіуму були запрошені до групи екзаменаторів Харківського регіонального Центру оцінювання якості освіти.

- Досвіди вчителів колегіуму рекомендовані до вивчення та узагальнені на міському та обласному рівнях;

- Тенденція до більш активного поширення досвідів педагогів через фахові періодичні видання.

Ефективність діяльності передбачає також визначається через результативність досягнень учнів серед яких такі:

- позитивна динаміка якості написання та захисту науково-дослідницьких робіт учнів МАН.

- щорічна наявність призових місць в обласному конкурсі ораторського мистецтва. Крім того, у 2012 році учениця колегіуму отримала диплом III ступеня на Всеукраїнському конкурсі читців «Тарасовими шляхами», що відбувався в м. Луцьк.

Із 2010 року колегіум співпрацює з Корпусом миру США в Україні. У закладі працює волонтер Лора Хігінс, яка охоче ділиться методикою викладання англійської мови з педагогами.

Співпраця з Корпусом миру дала можливість практичному психологу колегіуму Кочерзі О.В. взяти участь у 5-денному тренінгу «Профілактика ВІЛ/СНІДу», де було складено та захищено на високому рівні проект «Knowledge is Life», фінансування якого взяв на себе Корпус миру, а також залучити тренера Корпусу миру для проведення тренінгу.

Останніми роками спостерігається тенденція до вибору випускниками педагогічної професії. Це є ще одним свідченням ефективності діяльності учнівського колективу колегіуму.

За підсумками рейтингування у 2012 році колегіум увійшов до сотні найкращих закладів області.

ТЕХНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ АТЕСТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.

Сударева Г. Ф., старший викладач Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти,

Бондарєва К. І., директор Сумської гімназії №1 Сумської міської ради,

Симоненко Л.І., заступник директора Сумської гімназії №1 Сумської міської ради

Атестація педагогічних працівників – надзвичайно важливий етап діяльності навчального закладу і потребує грамотної та системної роботи адміністрації закладу з педагогічними кадрами щодо її проведення. Особливо актуальною стає ця проблема сьогодні внаслідок вступу в дію нового Типового положення про атестацію педагогічних працівників

України (далі Типове положення) [6] із змінами та доповненнями за наказом МОНМС України №1473 від 23 січня 2011 року (далі Наказ) [2], оскільки містить низку суттєвих відмінностей від попереднього Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, яке діяло з 1993 року.

Це вимагає пошуку нових підходів, технологій, форм та змісту підготовки та проведення атестації педагогічних працівників, здійснення якісно нової управлінської діяльності, яка ґрунтується на інноваційних засадах.

Зараз в усіх гуманітарних сферах суспільства, в тому числі в освіті, застосовується технологічний підхід. Набуває значення технологізація й атестації педагогічних працівників, тому що такий підхід забезпечує чітку організацію, раціональність використання часу і трудових зусиль, конкретний розподіл обов'язків між учасниками атестаційного процесу, залучає педагогічних працівників, які атестуються, до конкретних дій з усвідомленням власних професійних здобутків за звітний період, завдань подальшого самовдосконалення та вдосконалення власної педагогічної системи навчання та виховання школярів.

Певний досвід з технологізації атестації працівників накопичений у Сумській гімназії №1: з 2004 року в закладі діє розроблена авторами статті технологічна модель атестації педагогічних працівників, яка з часом удосконалювалася, змінювалася у відповідності з новими нормативними документами, але постійно демонструвала свою дієвість та ефективність [4].

Технологічна модель атестації – це система взаємодій усіх учасників атестаційного процесу (директор, члени атестаційної комісії, педагоги, учні, батьки, громадськість), які здійснюються завдяки організаційній, управлінській, методичній, аналітично-підсумковій діяльності адміністрації навчального закладу та педагогічного колективу на технологічній снові. Модель утворюють наступні складові.

1. Визначення функціональних повноважень керівника навчального закладу та членів атестаційної комісії, прав і обов'язків педагогічних працівників, які атестуються

Першим кроком у створенні атестаційної моделі було визначення у відповідності з Типовим положенням змісту функціональних обов'язків керівника навчального закладу, членів очолюваної ним атестаційної комісії, що реалізуються в процесі атестації педагогічних працівників. Це викликано тим, що зазначені в Типовому положенні повноваження фігурантів атестаційного процесу, по перше, не представлені як виокремлений фрагмент документу, по друге, деякі з них не уточнені й не зазначені в документі. Це стосується розподілу повноважень у підготовці атестаційних матеріалів, більш чіткого представлення функціональних обов'язків членів атестаційної комісії тощо. У той же час детальне окреслення повноважень організаторів атестаційного процесу забезпечує вчасність, чіткість, обґрунтованість виконання доручень у ході атестації. Важливим є забезпечення педагогів, які атестуються знаннями про їх права та обов'язки в атестаційному процесі.

У Додатку А представлений перелік функціональних обов'язків керівника навчального закладу, членів атестаційної комісії та її секретаря, а також перелік прав та обов'язків педагогічних працівників, які атестуються.

2. Алгоритмізація атестаційного процесу

Практикою доведено, що успішне проведення атестації значною мірою залежить від правильного планування діяльності всіх учасників атестаційного процесу, яке у відповідності з технологічним підходом набуває алгоритмічного характеру. Типове положення вже містить загальний, але неповний алгоритм управлінських дій щодо організації та проведення атестації.

Повна алгоритмізація атестаційного процесу, яка надає можливість реалізувати організаційні норми Типового положення, в Сумській гімназії №1 набула форму циклограми, в якій відображений повний набір спільних заходів адміністрації закладу, членів атестаційної комісії та педагогів, які атестуються, з підготовки та проведення атестації (Додаток Б). Циклограма співвідноситься з функціональними обов'язками керівника і членів атестаційної гімназії і зазначає порядок їх виконання в часовій послідовності.

3. Атестаційні матеріали педагогічних працівників

Відомо, що існує суперечність між обов'язковістю проведення атестації педагогічних працівників і готовністю керівників навчальних закладів до її виконання. У кожного з них у процесі роботи на посаді керівника навчального закладу складається свій досвід щодо її організації та проведення, не завжди ефективний, раціональний, а частіше громіздкий, перевантажений зайвими вимогами до педагогів, що атестуються. Про це свідчить велика кількість спеціальних листів Міністерства освіти та науки України у відповідь на скарги та звернення педагогів з цього приводу [1].

За умови правильної організації та проведення атестації на засадах демократизму, відкритості, гласності відносини в колективі приймають прозорий характер, зникають конфліктні ситуації та непорозуміння серед членів колективу. Практичним засобом досягнення цієї мети є зважені, зрозумілі вимоги до форм звітності педагогічних працівників під час атестації. Створена модель атестації пропонує педагогам, які атестуються, для забезпечення системності та об'єктивності оцінювання їхньої педагогічної діяльності представити замість великої кількості матеріалів, що має місце у практиці більшості загальноосвітніх навчальних закладів, лише три документи загальним обсягом 3-5 сторінок. Це – індивідуальний план-графік атестації, картка творчої активності та самоаналіз педагогічної діяльності. Подача педагогом зазначених матеріалів щодо власної професійної діяльності дозволяється п. 3.6. нового Типового положення.

В індивідуальному плані-графіку атестації педагог накреслює власну траєкторію атестаційного процесу в поточному році, за якою його фахове зростання знаходить всебічне відображення. До цього документу включені різні форми узгоджених звітів і контролю діяльності вчителя: перевірка стану предметного навчально-методичного комплексу з метою оцінки забезпеченості реалізації сучасних завдань шкільної освіти взагалі та предмету зокрема; відвідування відкритих уроків і позаурочних заходів; творчі звіти та презентації власних робіт, навчальних видань, майстер-класи; участь у методичних семінарах, наукових конференціях тощо. На допомогу в складанні такого плану вчителю пропонується певна форма цього документу (Додаток В).

Другий документ, що готується педагогічним працівником до атестації, – це картка творчої активності, в якій надаються відомості про педагогічну діяльність учителя в міжатестаційний період. Призначення Картки – підготовка вчителя до самоаналізу педагогічної діяльності, а також надання матеріалів атестаційній комісії для складання характеристики. Вона є інструментом для ідентифікації та фіксації особистісних даних щодо професійної діяльності працівника і включає ті позиції, що зазначені у вимогах Типового положення до кваліфікаційних категорій педагогів та присвоєння педагогічного звання: володіння сучасними освітніми інноваціями та інформаційно-комунікаційними технологіями, запровадження передового педагогічного досвіду та форми його поширення, внесення пропозицій щодо вдосконалення навчально-виховного процесу гімназії, застосування нестандартних форм проведення уроку. У Картку заносяться дані про навчальні результати з предмету, досягнення в науково-методичній та науково-дослідній діяльності працівника, відомості щодо створення навчально-методичного комплексу викладання предмету. Під час вивчення досвіду роботи вчителя членами атестаційної комісії ці дані перевіряються і знаходять висвітлення в характеристиці його педагогічної діяльності.

Робота над Карткою в гімназії полегшується тим, що вона є складовою портфоліо вчителя, який збирається кожним педагогічним працівником гімназії за певним змістом і форматом поступово [5]. У Додатку Г наведено форму картки творчої активності педагога.

Третім документом є самоаналіз педагогом своєї педагогічної діяльності. В аналізі, аргументації, обґрунтуванні своїх професійних дій розвиваються дослідницький досвід працівника, з'являється можливість для обміркування пройденого шляху та проектування наступних сходжень до професійної майстерності. На допомогу в складанні самоаналізу педагогу надається орієнтований алгоритм, що включає поради до структури та змісту самоаналізу, до його оформлення (Додаток Д).

Для підготовки до творчого звіту на засіданні методичного об'єднання педагог, який атестується, отримує також рекомендації, що націлюють його на розкриття цілісної системи власної педагогічної діяльності як учителя й класного керівника, пропонують різні форми її представлення (Додаток Ж).

З метою активізації творчої діяльності педагогів, розвитку досвіду наукового дослідження в гімназії запроваджено щорічне проведення науково-практичної конференції «Шляхом модернізації гімназійної освіти», на якій обов'язковим є виступи педагогів, що атестуються. Це завершальний етап атестаційного процесу перед підсумковим засіданням атестаційної комісії.

Досвід застосування технологічної моделі атестації педагогічних працівників, накопичений у Сумській гімназії №1 запозичений багатьма загальноосвітніми навчальними закладами міста Суми та Сумської області.

Література

1. Круцило О. Захарчук В. Атестація педагогічних працівників / О. Круцило, В. Захарчук // Шкільний світ. – 2006 – с. 174 - 175.
2. Наказ МОНМС України №1473 від 23 січня 2011 року «Про затвердження Змін до Типового положення про атестацію педагогічних працівників» — Інформаційний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0014-12>.
4. Сударева Г.Ф. Технологічний підхід до атестації педагогічних працівників / Г.Ф. Сударева // Педагогічна Сумщина. – 2006. – №4. – С. 37 - 42.
5. Сударева Г.Ф. Портфоліо як технологія забезпечення нової якості освіти / Г.Ф. Сударева // Біологія. Вид. група «Основа». – 2012. – №2. – С. 12-22.
6. Типове положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого наказом МОНУ від 06.10.2010р. № 930. — Інформаційний ресурс: <http://school16.org/nove-tipove-polozhennya-pro-atestaciyu-pedagogichnih-pracivnikiv>.

ОСВІТНІЙ КОУЧИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ПЕРСОНАЛ-ОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ.

*Духневич О. В., учитель історії Хмельницького навчально-виховного комплексу №4
Хмельницької міської ради*

Якісні перетворення в системі освіти життєво необхідні державі. Конкурентоспроможність України на світовому ринку все більше залежить від розвитку галузей, в основі яких лежать нові знання, та від перспективного людського капіталу, який здатний підвищити інноваційно-інтелектуальний потенціал країни.

Для директорів шкіл інновації є інструментом і єдино можливим шляхом вирішення таких складних проблем, як матеріальне забезпечення навчального закладу, боротьба за учня та відповідність якості освіти школярів державним вимогам та запитам суспільства.

Виникає питання: якщо реформи потрібні, чому ж не впроваджуються? Найчастіше тому, що існує певна зона комфорту керівників. Вони чітко виконують свої посадові обов'язки: школа не «пасе задніх», має хороші показники за всіма пунктами. Недоліки пояснюють відсутністю достатнього матеріального забезпечення з боку держави.

Змусити керівника навчального закладу вийти із зони комфорту може відповідальність за долю ввіреного йому закладу і самостійність у прийнятті рішень. Допомогти йому ефективно управляти школою повинні знання основ менеджменту, маркетингу, PR-технологій і роботи з персоналом. Тому сьогодні піднімається питання на рівні Міністерства освіти, Національної Академії педагогічних наук України про те, що керівник навчального закладу – це не посада, а професія.

Інновації – це додаткове навантаження як для адміністрації школи, так і для колективу. Керівникам стає все важче взаємодіяти із співробітниками і мотивувати їх на високі досягнення. До того ж директор школи не має в достатній кількості матеріальних важелів, таких як премії, відсотки від реалізації, бонуси та інше, якими можуть оперувати керівники бізнес-структур для позитивної мотивації підлеглих. Тому легше і швидше просто віддати наказ. Але авторитарний метод керівництва давно вже вичерпав себе, у тому числі і в освіті. Альтернативою адміністративно-директивному керівництву може бути управління, в основі якого лежить коуч-технологія.

Мета статті - розкрити зміст коучингу як інноваційної персонал-орієнтованої технології управління, метою якої є вирішення завдань, що стоять перед закладом освіти, через розвиток самостійності та відповідальності за результат співробітників.

Останнім часом з'явилося багато публікацій (І. Петровської, Т.Борової, О.Марцінковської, С.Романової, О.Лахтіної та інших), які розглядають освітній коучинг як співробітництво керівництва та підлеглих, партнерство, в основі якого лежить самореалізація педагогів.

Але освітній коуч-менеджмент – це управлінська технологія, головна мета якої - досягнення цілей організації, а партнерська діяльність керівника і підлеглих та розвиток персоналу – основний засіб. Філософія управлінського коучингу – спільне встановлення цілей, але самостійний пошук ефективних шляхів досягнення та втілення їх у життя. Основний принцип коучингу – кожна людина здатна знайти оптимальний шлях та темп досягнення мети, якщо дана мета важлива для неї особисто[10].

Діяльність будь-якої школи направлена на вирішення завдань, які перед нею ставить держава і суспільство. Вимоги держави, прописані у нормативно-правових документах системи освіти, обов'язково задовольняються. Запити суспільства як основного споживача освітніх послуг часто залишаються поза увагою школи. Тому що їх реалізація передбачає певні зміни (інновації) в управлінні та навчально-виховному процесі закладу. Навіть якщо школа готова до реформ - постає питання, в якому напрямку здійснювати інновації?

Відповідь на це питання дасть стратегія розвитку школи, яка задає вектор руху, визначає прагнення навчального закладу[9]. Вдалий приклад з цього приводу навів відомий психолог Стівен Кові, який порівняв діяльність організації без стратегії розвитку з працею групи робітників, завдання яких прокласти дорогу в джунглях. Лісоруби прокладають шлях крізь хащі. Менеджери гостять сокири, розробляють плани і посібники, застосовують інновації, мотивують виконавців. Процес успішно розвивається. Зрештою дорога прокладена, але не туди. Тому що керівник повинен був сидіти на найвищому дереві і визначати напрямок руху – кричати: «Не ті джунглі!»[2].

Успішна діяльність школи – навіть якщо вона зводиться до елементарного виживання – залежить не тільки від витрачених зусиль, але й від того, на що вони витрачені. Напрямок руху для школи – це стратегічна мета її діяльності, і дана мета повинна бути важливою для кожного члену колективу.

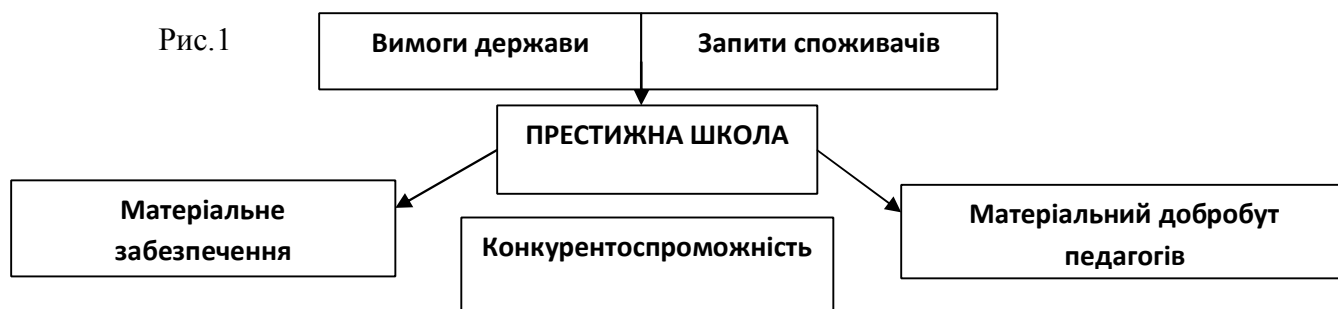
Не буде помилковим припущення, що і керівники, і працівники більшості шкіл мріють бачити навчальний заклад, в якому працюють, кращим з-поміж інших, більш престижним. Отже, стратегічна мета школи (бачення того, якою вона повинна стати у майбутньому) - високе місце у рейтингу шкіл міста, району, області тощо.

Дослідження показало, що матеріальне забезпечення навчального закладу взаємопов'язане з позицією у рейтингу, яку він займає. Чим вище рейтинг, тим більше у школи можливостей мотивувати батьків на допомогу, матеріальну і нематеріальну, тим ширше її соціальні зв'язки, які є інструментом залучення коштів, тим більше шансів отримати державні дотації на розвиток чи грант на інноваційну діяльність.

Престижність закладу освіти – це його перевага у конкурентній боротьбі за приваблення учнів та батьків. Від кількості учнів залежить кількість класів, їх наповнюваність та поділ, а, отже, навантаження та заробітна плата педагогів. Це мета діяльності закладу, яка близька і особисто важлива для кожного педагогічного працівника.

Від чого залежить престижність і рейтинговість навчального закладу? Від того, на скільки ефективно він задовольняє вимоги органів управління освітою та запити споживачів освітніх послуг (дітей, батьків, вищих навчальних закладів, громадських організацій тощо). Отже, щоб стати найкращою і мати більше можливостей для розвитку та вирішення проблем, школа повинна відповідати вимогам держави та громади. (Рис.1)

Вимоги держави до закладу освіти та його діяльності чітко сформульовані законодавством, прописані у державному стандарті, навчальному плані тощо.

Запити споживачів освітніх послуг конкретної школи не прописані у жодному документі. Дізнатися, чого хоче громада, а також впливати на формування її освітніх потреб навчальний заклад зможе внаслідок організації маркетингової діяльності. (Додаток 1)

Щоб організувати ефективний педагогічний маркетинг, школа повинна почати з позиціонування себе на ринку послуг. Це можна зробити через ЗМІ, наочну рекламу, участь у громадських заходах тощо. Але сьогодні найбільш дієвим шляхом організації маркетингової діяльності, яка сприятиме формуванню позитивного іміджу школи, є Інтернет – позиціонування. Це власний сайт школи, банери на освітніх сайтах, блоги, сторінки у соціальних мережах. Особливу увагу слід приділити дистанційному навчанню, впровадження якого є на сьогоднішній день найважливішою інновацією. Переваги використання Інтернет-ресурсів очевидні: робота з максимально цільовою аудиторією, інтерактивність, аналіз відвідування та зворотній зв'язок [6].

Наступним етапом у стратегічному плануванні є аналіз внутрішнього середовища школи, тобто наявних ресурсів (SWOT - аналіз), і зовнішнього середовища, тобто можливостей та ризиків (PEST-аналіз). Дані, отримані в ході дослідження власних ресурсів, покажуть, які саме потреби суспільства школа готова задовольнити, а які потребують додаткової підготовки з боку закладу. Співставлення переваг та загроз (існування або відсутність поблизу освітніх організацій з аналогічними можливостями та спектром послуг) допоможе у виборі профілів для учнів старших класів, факультативів та спецкурсів, видів платних послуг тощо[5].

Інформація про освітні потреби споживачів, на які орієнтується школа, а також дані SWOT і PEST-аналізу дають можливість декомпонувати стратегічну мету на конкретні задачі і цілі, які варто презентувати як місію закладу освіти. Тому що місія за своєю суттю - це комунікаційний інструмент, покликаний інформувати людей про глобальну стратегічну мету навчального закладу[3].

Отже, стратегічне планування розвитку школи не лише містить привабливу мету, поєднує ринки, освітню організацію та людей, а діє як мотиватор, заряджаючи працівників енергією. Активна участь кожного члена колективу в цілепокладанні та плануванні об'єднуватиме людей, дасть їм можливість відчувати себе частиною команди, сприятиме розвитку організаційної культури.

Перспективне і поточне планування роботи навчального закладу здійснюється на основі отриманих результатів. Застосування коуч-технології на даному етапі передбачає організацію директором школи робочих нарад, узгодження планів, визначення очікуваних результатів, критеріїв для їх оцінювання, контролю та самоконтролю співробітників. При

цьому педагоги самостійно планують власну діяльність, обирають шляхи вирішення завдань і беруть на себе відповідальність за результат [2].

Організація роботи навчального закладу, яка є наступним етапом управлінського циклу, направлена на створення сприятливих умов, упорядкування структур, відносин і процесів у керуючій та керованій її підсистемах [8]. Перед керівником постає питання: яка робота є ідеальною для підлеглих, тобто такою, яка підвищує продуктивність праці робітників.

Коуч-менеджмент базується на ряді принципів, відповідно з якими спроектована робота забезпечує внутрішнє задоволення працівника. Це дієвий мотиваційний фактор, що сприяє якісному виконанню професійних обов'язків, а також, за законом збільшення потреб, стимулює до виконання людиною більш складних завдань. Отже, ідеальна робота повинна:

- *забезпечити різноманітність вмінь та навичок;*

Якщо вчитель відчуває, що робота, яку він виконує не потребує його цінних навичок, то у нього не виникне необхідності у подальшому навчанні. Педагоги потребують визнання унікальності їх певних професійних компетентностей. Коуч-керівник завжди намагається приділяти увагу співробітникам і публічно підкреслювати цінність окремих навичок, якими вони володіють.

- *робота повинна мати цілісність, тобто призводити до видимого результату;*

Працівники відчують більше задоволення від роботи, яка має конкретний результат. Підвищення цілісності одного виду роботи може бути досягнуте за рахунок додавання пов'язаних з ним завдань. Наприклад, формування предметних компетентностей учнів, яке відбувається на кожному уроці, матиме більш чіткі та видимі результати, якщо вчителю запропонувати розробити, застосувати та описати поурочний моніторинг як структурний елемент уроку – рефлексію.

- *робота повинна оцінюватися працівниками як важлива і така, що заслуговує на увагу;*

Якщо співробітник знає, як конкретно будуть використані результати його праці, він відчуватиме важливість власної діяльності. Тому, формулюючи будь-яке завдання, коуч-керівник повинен обов'язково наголосити на меті і на тому, що саме залежатиме від якості та швидкості виконання підлеглим завдання. Потрібно завжди враховувати, що після виконання роботи працівник очікуватиме на оцінку результату.

- *давати можливість працівнику приймати рішення, необхідні для виконання роботи, тобто забезпечити автономію. Або, як варіант, – групову автономію;*

Передача деяких управлінських функцій нижчого рівня підлеглим має подвійний ефект: дозволяє концентрувати увагу керівника на розв'язанні проблем вищого рівня і одночасно позитивно впливає на мотивацію співробітників. Навіть, якщо працівники частково беруть участь у процесі прийняття рішень, існує більша вірогідність того, що вони відповідальніше поставляться до роботи та пишатимуться досягнутими результатами. Але делегування повноважень підлеглим може бути сприятливим за умови, що працівники навчені та правильно розуміють всі особливості роботи, у тому числі, знають, де отримати необхідну інформацію, і в який момент прийняти рішення. Керівник може це реалізувати за допомогою кваліфікованих співбесід[3]. Але проводити такі співбесіди щоразу, як виникає потреба у делегуванні певних повноважень, зі всім колективом обтяжливо і неефективно. Коуч-менеджмент пропонує вирішувати дану проблему за допомогою навчання та розвитку лінійних менеджерів.

Лінійні менеджери в школі – це завідувачі кафедр, керівники творчих чи динамічних груп, керівники методоб'єднань тощо. Саме управлінці «першої лінії», по-перше, передають імпульс стратегічного розвитку від керівництва безпосередньо вчителям та вихователям. Це важливо, тому що саме педагоги постійно взаємодіють зі споживачами освітніх послуг, а значить, формують відповідь навчального закладу на виклики зовнішнього середовища. По-друге, вирішується одна із болючих проблем управління – «інформаційні втрати» при передачі інноваційних ідей зверху вниз. Лінійний менеджер повинен бути лідером, який надихає співробітників, закріплює їх лояльність до керівництва, допомагає узгоджувати мету

навчального закладу з професійними та особистими цілями педагогічного персоналу, транслявати окремо взятій групі працівників цінності компанії, обговорювати перспективи її розвитку та добиватися розуміння людьми місії школи. Тільки зрозуміла всім робітникам корпоративна ідеологія стає могутнім стимулом у роботі, перестає бути формальністю [7].

- *робота повинна забезпечувати зворотній зв'язок з робітником, оцінюватися залежно від ефективності його праці;*

Коуч-менеджмент розглядає зворотній зв'язок двох видів: внутрішній та зовнішній. Внутрішній зв'язок є більш надійним, так як діє безпосередньо на працівника під час виконання завдання. Правильний спосіб стимулювання цього зв'язку – постановка чітких і конкретних цілей, не вказуючи при цьому шлях їх досягнення. Зовнішній зв'язок - оцінка якості роботи співробітника керівником. Діє позитивно у випадку публічного схвалення або у випадку особистої розмови директора чи заступника із педагогом для обговорення недоліків роботи останнього та окреслення можливих шляхів їх подолання, залишаючи право вибору останніх за працівником.

- *робота повинна приносити справедливу, з точки зору робітника, винагороду.*

Це може бути преміювання, нагорода, присвоєння більш високої категорії чи звання при атестації, призначення працівника керівником «першої лінії» тощо. Але нагородження окремо взятого співробітника повинне бути прозорим і зрозумілим для всього колективу [3].

Функція контролю – це управлінсько-організаційна діяльність, головним завданням якої є моніторинг динаміки розвитку, кількісна і якісна оцінка та облік результатів роботи навчального закладу[1]. Коуч-менеджмент виділяє три основних напрямки: контроль за виконанням запланованих робіт, заходи для корекції всіх значних відхилень від плану – рефлексія та оцінювання праці співробітників. Керівник, який регулярно оцінює діяльність підлеглих, може більш якісно відстежувати роботу не тільки у статистичному, але і у динамічному аспекті, порівнювати результати працівників за різні одиниці часу, своєчасно регулювати процес виконання планів закладу. (Додаток 2)

Зрозуміло, що для багатьох управлінців прийняття рішення про оцінювання підлеглих супроводжується сумнівами: чи не привнесе дана процедура в організацію елементи неконструктивної мотивації або призведе до конфліктів. Важливо ще на етапі підготовки до введення системи оцінювання донести детальну інформацію до всіх співробітників. Не виключено, що колектив піде на зустріч керівництву, якщо зрозуміє мету даного заходу. Існує ризик посилення конфліктності, але наступне покращання ситуації повною мірою компенсує цей недолік [4].

Висновок. Реалізація реформ в освітній сфері вимагає фундаментальної зміни стилю і культури управління. Освітній коучинг – це інноваційна персонал-орієнтована технологія, яка поєднує стратегічне управління навчальним закладом, розвиток персоналу та самореалізацію співробітників. Коуч-менеджмент сприяє організації діяльності школи за високими стандартами і забезпечує при цьому професійний розвиток кожного педагога.

Література

1. Єльнікова Г. Розвиток управлінських функцій керівника загальноосвітнього навчального закладу// Управління школою: Науково-методичний журнал. - Київ; Харків: "Основа", 2004. - N33(81). - С. 2-7
2. Кови Стивен Р. Семь навыков высокоэффективных людей. Мощные инструменты развития личности. — М.: «Альпина Паблишер», 2012. — 374с.
3. Максимов В. Е. Коучинг от А до Я. Возможно все. — СПб.: Издательство «Речь», 2004. — 264 с.
4. Модели и методы управления: российско-британское учебное пособие /Под ред. Е.Б. Моргунова // серия «Библиотека журнала «Управление персоналом». - М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2001. — 464 с.
5. Рябова З. Теоретичні аспекти маркетингової діяльності в системі післядипломної освіти // Імідж сучасного педагога. 2010. — № 9(108). — с. 9-12.

6. Рябова З. Маркетингові дослідження в управлінні навчальним закладом [Електронний ресурс] Доступ: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11ryameo.pdf>
7. Станченко А. Обучение линейных руководителей [Електронний ресурс] http://rost.biz.ua/andrej_stanchenko___obuchenie_linejnih_rukovoditelej.html
8. Тимошко Г. Менеджмент соціальної роботи: навчальний посібник. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. – 308с.
9. Тягай О. Вибір стратегії загальноосвітньої школи-вибір майбутнього // Постметодика, 2010. - № 1 (92). - с.43-46

ТЮТОР – НОВА ПЕДАГОГІЧНА ПОЗИЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРИЛУЦЬКОЇ ГІМНАЗІЇ №1.

*Гриценко О. Є., заступник директора з виховної роботи
Прилуцької гімназії №1 Прилуцької міської ради Чернігівської області*

У ХХІ столітті освіта України повинна бути новою, сучасною, яка впевнено дивиться в майбутнє, у якій зникає бар'єр між тими, хто навчає, і тими, хто навчається (бо вчать всі разом). Саме тому в гімназії, як закладі нового типу, повинна відбутися зміна педагогічних установок від ідеї розвитку до ідеї саморозвитку всіх учасників освітнього процесу. Таким чином, метою гімназійної освіти стає побудова індивідуальних освітніх програм та індивідуальна педагогічна підтримка (супровід) учнів, які рухаються за індивідуальними освітніми траєкторіями. Саме на реалізацію цієї мети і спрямована робота тьютора (вихователя-наставника), керівників клубів інтелектуального спілкування (KIC), учителів-предметників, психолога, соціального педагога та інших педагогічних працівників гімназії.

З 2008 року в Прилуцькій гімназії №1 запроваджена дослідно-експериментальна робота з проблеми “Тьютор — нова педагогічна позиція в освітньому процесі гімназії”.

Дослідно-експериментальна робота з даної проблеми розпочалася на місцевому рівні. Рішенням Прилуцької міської ради Чернігівської області (94 сесія 5 скликання) від 29 грудня 2009 року затверджено програму “Тьютор (педагог-організатор) — нова педагогічна позиція в освітньому процесі Прилуцької гімназії №1” на 2009-2016 роки. Розроблено Положення про тьютора (додаток 1), відповідно до якого тьютор повинен мати стаж не менше 1 року. Тьютор — це спеціаліст психолого-педагогічної підтримки, тому на цій посаді працює педагог за фахом “соціальний педагог, практичний психолог”. Розроблено алгоритм роботи тьютора (додаток 2). Його навантаження 18 годин на тиждень (9 год. - 8-Б клас, 9 год.- 8-В клас). Можливе додаткове навантаження 9 год. (не більше) викладання навчальних предметів у цих класах, але основний акцент його діяльності – індивідуальна робота з учнями, надання їм допомоги у вирішенні особистих проблем, які виникають у шкільні роки. Створено модель професійної компетентності тьютора (додаток 3), відповідно до якої він повинен володіти знаннями дисциплін психолого-педагогічного циклу, основ інноваційних технологій, новаторських ідей.

Головна функція тьютора – захист і допомога дитині в процесі освіти.

Тьютор є людиною, яка впливає на освітню політику гімназії, виконує роль «агента» інноваційних змін. Впроваджуючи різноманітні проекти, він доводить нові форми взаємодії до норм і традицій, фактично утверджує новий уклад гімназії.

Ще одна функція тьютора – диспетчерська. Він, знаючи схильності учнів, має віднайти в освітньому просторі гімназії чи за її межами місце, де їх можна розвивати.

Мета і зміст роботи класного керівника класу та тьютора однакові, а їхні функціональні обов'язки різні, бо останні мають більше можливостей і часу для серйозної, поглибленої роботи з кожним учнем.

Класне керівництво є типовим феноменом саме радянської педагогіки, опорою якої є колективістський підхід і «колективістські» форми роботи, головним завданням була і є

організація позаурочної активності учнів як колективної форми проведення часу. Перехід до тьюторства викликаний об'єктивною потребою переходу до індивідуально орієнтовної системи навчання. Це робота не з колективом учнів, а, перш за все, - з індивідом.

Тьютору делегуються повноваження наставника й помічника учнів у складному процесі їх особистого й професійного самовизнання. Він є виразником, представником інтересів учнів перед усіма суб'єктами навчально-виховного процесу, забезпечує поєднання педагогічного і батьківського впливу. Тьютор уважно вивчає соціокультурні очікування батьків щодо освіти їх дітей, «дооформлює» їх до рівня потреб і створює на цьому «матеріалі» програму подальшого розвитку гімназії, у якій відображаються запити батьків.

Сутність дослідно-експериментальної роботи з даної проблеми визначається баченням таких основних засад розвитку гімназії:

- Навчально-виховний процес – це, перш за все, створення умов для розгортання природних задатків та схильностей учнів.
- Гімназія – це освітній простір для руху учня за індивідуальним маршрутом, «місце зустрічі», яке «змінити не можна», бо саме тут відбувається взаємний обмін ідеями, відкриттями між такими ж як і він сам, унікальними й неповторними особистостями. Тільки так у процесі власної діяльності й спілкування може з'явитися живе знання – те, що добуто.
- Головним результатом сучасної гімназійної освіти має бути повноцінно прожите дитинство і юність, збереження здоров'я, радість пізнання, розвинуті в собі розумові (інтелектуальні), творчі (креативні) та комунікативні здібності, емоційний інтелект.

Таким чином тьютор допомагає учневі стати суб'єктом власної діяльності, своєї освіти.

Трансформація традиційної ролі класного керівника класу в принципово нову педагогічну позицію тьютора.

Об'єкт дослідження: організація та управління виховним процесом за системою індивідуальної педагогічної підтримки та запровадження посади тьютора. Предмет дослідження: вивчення теоретичної та практичної точки зору тьюторської педагогіки, виявлення її особливостей, основних характеристик за допомогою технології індивідуально орієнтованої освіти. Мета дослідження: оцінка результативності системи індивідуальної педагогічної підтримки та діяльності тьютора.

Завдання дослідження:

- Здійснювати індивідуальну педагогічну підтримку учнів.
- Надавати консультативну допомогу у вибудові учнем власної індивідуальної освітньої програми та визначенні індивідуального темпу її опанування.
- Вести педагогічний супровід руху учня за індивідуальною освітньою траєкторією.
- Створювати в колективі умови і стосунки, що сприяють інтелектуальному, творчому, фізичному розвитку й саморозвитку учнів.

Гіпотеза дослідження. Запровадження системи індивідуальної педагогічної підтримки та впровадження моделі «Вихователь-наставник» (тьютор) створить сприятливі умови для розвитку індивідуальних схильностей кожної дитини, пробудження в неї потреб до саморозвитку та самореалізації, допоможе учням увійти в соціальне життя суспільства та адаптуватися до сучасних умов епохи постійних динамічних змін; перетворить учня з пасивного пацієнта готових знань на партнера педагогів у процесі власного розвитку й саморозвитку.

Основні ідеї експерименту.

- Перехід від авторитарних форм взаємин між учителями й учнями до школи співробітництва, свободи вибору й самовизначення.
- Організація особистісно зорієнтованого навчання, яке дозволить кожному учневі рухатися за індивідуальною освітньою траєкторією.
- Організація діяльнісної й полікультурної освіти, розрахованої на різноманітну й багатовимірну інтелектуальну, художню, духовну, практичну діяльність.

Етапи проведення.

№ п/п	Етапи, зміст роботи	Термін виконання
1	<i>Підготовчий</i> – коригування загальної теми дослідження; – вивчення та аналіз прогресивного досвіду педагогічних колективів України; – формування загальної гіпотези дослідження; – пошук наукового керівника.	01.05.2008р.- 22.08.2008р.
2	<i>Діагностично – концептуальний</i> - проведення анкетування батьків, учнів, учителів.	Травень 2008р. Січень 2009р.
3	<i>Організаційно – прогнозуєчий</i> – підготовка матеріальної бази; – розподіл управлінських функцій; – підготовка тьютора; – методичне забезпечення.	Червень – вересень 2008р.
4	<i>Формувальний</i> Реалізація нової системи, відстеження процесу.	Вересень 2008р. Травень 2016р.
5	<i>Узагальнювальний</i> – обробка даних; – аналіз результатів; – оформлення й опис ходу та результатів експерименту.	Травень – жовтень 2016р.
6	<i>Корегувальний</i> Корегування гіпотези відносно результатів.	Грудень 2016р.

Результативність запровадження тьюторської педагогіки.

Результати анкетування учнів експериментальних класів (8-Б, 8-В класів) показали, що вони на 99,3 % задоволені своїм тьютором і поставили за його роботу найвищий бал 11,9 у порівнянні із результатами інших класів, в яких працюють класні керівники.

- 91,3 % вважають, що саме тьютор допомагає їм краще знайти спільну мову із учителями-предметниками;
- 63,7 % учням подобається, що тьютор контролює їхню готовність до уроків;
- 73% учнів вдячні тьютору за допомогу у виборі закладів додаткової освіти (музичної школи, школи мистецтв, ДЮСШ, ЦТДЮО, ЦНТТМ).

Усі батьки учнів експериментальних класів (100%) задоволені введенням посади тьютора. Основною відмінністю між тьютор і класним керівником вважають його фаховий рівень, психологічну освіту, яка значно допомагає у розв'язанні конфліктних ситуацій між учнями та вчителями-предметниками:

- 98,3 % батьків відзначають тісний контакт тьютора з ними, що забезпечує раціональне поєднання педагогічного і батьківського впливу на учня;
- 100 % батьків високо оцінюють проведення тьютором на високому рівні батьківських зборів, лекторіїв, консультацій;
- 94,4 % батьків задоволені, що тьютор залучає їх до організації і проведення колективних заходів у класі та гімназії, які сприяють згуртуванню колективу.

Дослідження творчих здібностей учнів експериментальних класів за методикою Рензулі показали, що учні мають високі показники достатнього рівня розвитку творчих здібностей, на відміну від учнів інших класів. Відзначається ріст творчих здібностей учнів за останні 3 роки в середньому на 19 %.

Дослідження рівня мотивації до навчання учнів експериментальних класів за методикою І. Котова, Є. Рогової дало такі результати:

найпоширенішими мотивами навчання серед учнів є:

- бажання вступити до інституту, технікуму, працювати;
- бажання стати гарним спеціалістом;
- прагнення отримати схвалення, нагороду з боку дорослих, друзів.

Отже, учні експериментальних класів мають високий рівень мотивації до навчання.

Проаналізувавши рівень навчальних досягнень учнів експериментальних класів та показники в інших класах суспільно-гуманітарного напрямку маємо такі результати: рівень досягнень учнів 8-Б, 8-В класів щороку зростає в середньому на 4%.

Методика вимірювання рівня вихованості учнів показала, що 87 % учнів 8-Б, 8-В класів мають високий показник рівня вихованості 100 % учнів експериментальних класів залучені до позакласної та позашкільної роботи.

Діагностичні дослідження тривожності (застосування питальника “Школа тривоги Дж. Тейлора”) учнів паралелі 8 — х класів свідчать про те, що у 8-Б, 8-В класах, у яких працює тьютор, майже на 10 % нижчий рівень тривожності ніж у 8-А класі.

Основна місія тьютора — це формування ключових життєвих компетенцій учня. Результати анкетування учнів 8-Б, 8-В класів щодо сформованості життєвої компетентності показали, що 74,4 % учнів повністю довіряють собі; 100 % учнів відповіли “так” на запитання “Чи вважаєте ви, що для того, щоб зробити своє життя таким, яким хочеться, людина повинна мати особливі якості?”.

Крім того:

- 86 % учнів вважають, що вони повністю готові і вважають себе спроможними самостійно будувати своє життя;
- 89,3 % учнів бачать своє майбутнє забезпеченим, цікавим, заповненим обов'язками.

Отже, більшість учнів експериментальних класів мають сформовану життєву компетентність:

- учні вміють себе адекватно самооцінювати;
- мають середній рівень соціальної адаптації;
- будують життєві плани та чітко бачать своє майбутнє.

Система індивідуальної педагогічної підтримки та запровадження посади тьютора, як носія якісно нової педагогічної позиції в освітньому просторі гімназії, забезпечує досконале вивчення вихованців, їх характеру, нахилів, здібностей і недоліків, умов проживання та середовища, у якому знаходиться учень. Посада тьютора дозволяє надавати учням допомогу при побудові індивідуальної освітньої траєкторії та при вирішенні життєвих планів, формування життєвої компетенції.

ОРГАНИЗАЦИЯ НАСТАВНИЧЕСТВА В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ НАЧИНАЮЩИХ ПЕДАГОГОВ.

*Вайнер М. Э., кандидат педагогических наук,
доцент кафедры профессионального развития педагогических работников
Московского городского педагогического университета (Россия)*

Начало карьеры традиционно считается наиболее ответственным этапом в процессе профессионального становления педагога. Анализ повседневной образовательной практики и последних социально-педагогических исследований показывает, что для большинства сегодняшних выпускников педагогических вузов вхождение в новую профессиональную деятельность сопровождается значительным эмоциональным напряжением, требующим мобилизации всех внутренних ресурсов.

Возникающие у молодого специалиста трудности отчасти связаны со слабой методической подготовкой, недостаточным владением содержанием, формами, методами и приемами обучения. Практика же показывает, что начинающие педагоги оказываются подготовлены к профессии более теоретически, нежели практически. При этом с первого же дня работы начинающий педагог имеет те же обязанности и несет ту же ответственность, что и педагоги с многолетним стажем. Учащиеся, родители, как правило, не делают скидки на молодость и неопытность.

Таким образом, возникает противоречие между больше теоретической подготовкой начинающего педагога и его практической готовностью к педагогической деятельности. В условиях реформирования образования это извечное противоречие становится особенно актуальным, так как требования к повышению профессиональной компетенции и ответственности каждого специалиста возрастают.

Другая проблема, с которой сталкивается большая часть молодых педагогов, - адаптационно-коммуникативная. Она обусловлена тем, что молодой специалист попадает в незнакомую для него учительскую среду - педагогический коллектив. От коммуникабельности на первых порах зависят не только общий успех работы учителя, но и уровни самооценки и притязаний.

Возникают и определенные проблемы во взаимоотношениях с учениками. Особое место занимает проблема взаимоотношений со "сложными", так называемыми проблемными учениками. Для работы с ними у молодого педагога, естественно, не хватает педагогического опыта.

Специфические особенности труда педагога, отсутствие опыта, значительный разрыв между знаниями и умениями также приводят к разнообразным трудностям в период социально-профессиональной адаптации.

Нередко адаптационный период завершается разочарованием молодого специалиста в профессии педагога. И, как следствие, происходит не всегда оправданный отток молодых педагогов, не нашедших себя в выбранной специальности.

Приведенные факты свидетельствуют о том, что проблема социально-профессиональной адаптации начинающих педагогов по-прежнему актуальна и требует поиска новых решений в современных условиях развития общества и системы образования.

Социально-профессиональная адаптация - это вхождение молодого педагога в образовательный процесс. Показателями успешной социально-профессиональной адаптации начинающего педагога являются:

- максимально быстрое достижение им педагогических показателей;
- привыкание к коллективу, к образовательному учреждению, ее неформальной структуре;
- освоение основных требований организационной культуры и правил поведения;
- снижение тревожности и неуверенности, испытываемых новичком;
- развитие у нового сотрудника позитивного отношения к обязанностям, содействие появлению у него реальных ожиданий, удовлетворенности работой.

На наш взгляд, решению стратегической задачи адаптации начинающего педагога поможет создание гибкой и мобильной системы наставничества, способной оптимизировать процесс профессионального становления молодого учителя, сформировать у него мотивацию к самосовершенствованию, саморазвитию, самореализации. В этой системе имплицитно присутствует потребность молодого специалиста получить поддержку опытного педагога-наставника, который готов оказать ему практическую и теоретическую помощь на рабочем месте.

В последнее время все чаще наставничество подменяют другими понятиями: "тьюторство", "коучинг", "менторинг".

В современной педагогике используются два термина: "наставничество" и "тьюторство"⁵, последнее понятие получило широкое распространение в странах Европы и Северной Америки. В связи с этим большой интерес представляет опыт технологий послевузовского тренинга выпускников педагогических вузов в США как основного компонента педагогической подготовки высокого уровня. Сюда относится учреждение институтов наставничества и педагогической интернатуры, организация которых позволяет повысить качество образования выпускников педагогических вузов, завершить специальную подготовку, а также дает возможность потенциальным кандидатам остаться в учительской профессии.

Интеграция в профессиональную деятельность выпускников педагогических вузов США и совершенствование институтов наставничества определяется как наиболее ответственный, первый этап профессионального становления, на котором происходит продвижение педагога от фазы выживания в конкретном образовательном учреждении к фазе полной адаптации. Важнейшими целями наставничества являются формирование индивидуального профессионального стиля, активности и самостоятельности начинающих учителей. Участие всего педагогического коллектива в доброжелательной опеке и оказании методической помощи начинающим учителям положительно сказывается на преодолении ими личных сомнений и неуверенности.

Об эффективности института наставничества в США свидетельствуют такие факты: 75% педагогов-интернов остаются работать в тех же образовательных учреждениях, где они проходили практику; педагоги, прошедшие трехгодичную интернатуру, более компетентны и методически грамотны, чем их коллеги, начавшие работать сразу самостоятельно.

В отечественной педагогике наставничество трактуется как социальный институт, осуществляющий процесс передачи социального опыта, форма преемственности поколений, как «постоянное взаимоотношение нового учителя с представителями педагогического сообщества, которое осуществляется в первый год вхождения нового учителя в профессию. Оно направлено на долговременное приобретение и применение профессиональных навыков в процессе развития карьеры начинающего учителя и предполагает сотрудничество между новым учителем и наставником».

Задача наставника – помочь молодому учителю реализовать себя, развить личностные качества, коммуникативные и управленческие умения. Поэтому при назначении наставника администрации образовательного учреждения необходимо учитывать основополагающие принципы наставничества:

- конструктивное профессиональное взаимодействие наставника и молодого учителя (соблюдение педагогического такта, специфичность которого заключается в том, что он выступает: мерой профессионального поведения педагога, его действий, поступков; важным условием построения рационального общения наставник – молодой специалист; мерой в выборе и использовании наставником тех или иных методов, форм, средств взаимодействия);
- взаимный интерес к наставничеству;
- добровольность, поскольку деятельность наставника – важное общественное поручение, то необходимо обоюдное согласие наставника и молодого специалиста, т.е. осуществляется свободный выбор наставника и обучаемого, учитывается их взаимный интерес.

Вполне очевидно, что нарушение этих принципов ведет к утрате интереса к наставничеству, к его формальной организации.

Наставник – это, прежде всего, специалист с высоким уровнем профессиональной компетентности, коммуникативными способностями, пользующийся авторитетом в коллективе среди коллег, учащихся (воспитанников), родителей.

⁵ Тьюторство – это иной опыт, иная система воспитания, появилось в России в связи с тем, что созданная система наставничества в конце 80х годов прошлого века была разрушена

Критерии, предъявляемые к наставнику молодого учителя: постоянное совершенствование своего профессионализма; умение анализировать и обобщать опыт своей работы; творческий подход к работе с молодыми учителями; владеющий и использующий современные образовательные технологии, в т.ч., информационно-коммуникационные; умение использовать передовой и новаторский опыт, методическое новаторство, собственные новаторские находки; личные профессиональные качества: способность к творчеству, индивидуальный творческий почерк, неординарность, гуманизм, коммуникативные качества, самокритичность, организаторские способности; умение выслушивать других, тактичность, демократизм; авторитетность, признательность учеников, их родителей, коллег.

Приступая к профессиональной деятельности, молодой учитель, конечно же, нуждается в поддержке. Поэтому наставнику необходимо обратить внимание молодого специалиста: на требования к организации учебного процесса; требования к ведению школьной документации; формы и методы организации внеурочной деятельности, досуга учащихся; ТСО (инструктирование по правилам пользования, технике безопасности, возможности использования в практической деятельности); механизм использования (заказа или приобретения) дидактического, наглядного и других материалов.

В задачу наставника также входит обеспечить поддержку молодым педагогам в области: практического и теоретического освоения основ педагогической деятельности (подготовка, проведение и анализ урока; формы, методы и приемы обучения; основы управления уроком и др.); разработки программы собственного профессионального роста; выбора приоритетной методической темы для самообразования; подготовки к первичному повышению квалификации; освоения инновационных тенденций в отечественной педагогике и образовании; подготовки к предстоящей аттестации на подтверждение или повышение разряда.

Таким образом, основным условием эффективности работы наставника является его готовность к передаче опыта, раскрытию профессионального потенциала молодого специалиста, развитию общекультурного и профессионального кругозора, его творческих способностей и профессионального мастерства, потребности в самообразовании и повышении квалификации.

Особую роль в повышении квалификации начинающего педагога занимает самообразование, оно дает молодому специалисту возможность самоопределиться, наметить пути для самосовершенствования и саморазвития.

Самообразование только тогда считается законченным, когда человек становится способным к дальнейшему саморазвитию. Собственный педагогический опыт открывает дорогу к успеху и удовлетворенности своей работой. Как показывает практика, далеко не все начинающие педагоги способны самостоятельно проявлять инициативу с целью переосмысления и перестройки своей деятельности. Они нуждаются в помощи по вопросу формулирования темы, составления плана, определения перспективности своей деятельности.

Системная работа по организации самообразования начинающего педагога начинается с аналитической работы, то есть с диагностики. Это позволяет выявить как слабые, так и сильные стороны психолого-педагогической и общекультурной готовности педагогов к самообразованию. Роль наставника заключается в том, чтобы помочь начинающим педагогам сформулировать, откорректировать темы по самообразованию, грамотно спланировать работу. После выбора тем составляется программа индивидуального развития. Самообразование каждого будет значимым в том случае, если оно определяется проблемным полем учреждения. Начинающему педагогу предоставляется возможность самому выбрать направление деятельности, которое определяется уровнем его профессионального мышления и мастерства.

Способствовать успеху будет дифференцированный подход в работе с начинающими педагогами, умело выстроенные этапы процесса самообразования. Плановый характер этого процесса придаст деятельности наставника и начинающего педагога стройность, ясность.

Алгоритм работы педагога по самообразованию может быть следующим:

1. Выбор темы, определение целей, постановка задач согласно профессиональным потребностям
2. Разработка плана по самообразованию
3. Определение источников информации
4. Изучение теоретических источников
5. Организация и управление процессом обучения на основе наработанных материалов (подготовка и проведение открытых уроков, мероприятий)
6. Систематизация наработанных материалов и их оформление, коррекция деятельности и объективная оценка ее результатов
7. Подготовка отчета по теме самообразования
8. Определение эффективности и перспективности дальнейшей деятельности

При разработке плана необходимо учитывать следующее:

- тема соответствует потребностям педагога и носит проблемный характер;
- качественно составлен план (правильно определена цель, поставлены задачи, присутствует процессуально-содержательный компонент);
- определена результативность педагогической деятельности в данном направлении;
- прослеживается значимость и перспективность педагогического труда;
- наблюдается положительная динамика результатов деятельности обучающихся;
- очевиден интерес педагога к продолжению самообразования;
- проявлена заинтересованность в данной теме со стороны образовательного учреждения;
- видна способность начинающего педагога к творческой деятельности в решении поставленных задач с использованием информационных технологий.

Значимым моментом при организации наставничества является выбор форм, которые может использовать наставник в работе с молодыми педагогами.

Практикой доказано, что наиболее эффективные формы наставничества это - деловые и ролевые игры, работа в «малых группах», анализ педагогических ситуаций и пр., развивающие деловую коммуникацию, личное лидерство, рефлексию, способности принимать решения, умение аргументированно отстаивать свою точку зрения.

Приоритетные формы работы с молодыми учителями: психологические тренинги; творческие лаборатории; психолого-педагогические деловые игры; диспуты, конкурсы, круглые столы совместно с родителями и учениками; «мозговые штурмы»; совместная разработка и презентация моделей уроков; презентация себя, как учителя, классного руководителя, т.е. создание портфолио; защита творческих работ; передача педагогического опыта от поколения к поколению учителями-мастерами (мастер-классы, творческие мастерские); трибуна молодого учителя; панорама открытых уроков лучших учителей и т.д.

Наряду с «активными» формами наставничества, которые признаны приоритетными, свой результат, как показывает опыт, дают и традиционные формы, такие как беседы, консультации, посещение открытых уроков и дальнейшее их обсуждение.

Все это ускоряет процесс вхождения начинающего учителя в образовательную, педагогическую среду. Учитель чувствует себя увереннее, закрепляется его убеждение в правильном выборе профессии. В результате молодые коллеги смело заявляют себя на прохождение аттестации на более высокую квалификационную категорию, растет их профессионализм.

Особое место на наш взгляд среди форм наставничества и повышения квалификации начинающих педагогов занимает стажировка. Стажировка – это специально организованное

взаимодействие ученых, новаторов-практиков и стажеров-педагогов по овладению научно-методическим содержанием и современными технологиями педагогической деятельности.

Преимущество стажировочных площадок по сравнению с другими формами повышения квалификации начинающих педагогов заключается в следующем:

1. Стажировка начинающих педагогов как форма повышения квалификации позволяет в сжатые сроки качественно изменить уровень их теоретической и методической подготовки; добиться обеспечения педагогической деятельности новыми образовательно-воспитательными программами и соответствующим методическим сопровождением; укрепить авторитет начинающих педагогов среди детей, родителей и педагогического коллектива образовательного учреждения. В силу максимальной приближенности программы стажировки к практической деятельности каждого стажера обеспечивается действительное единство теории и практики в деятельности начинающих педагогов.
2. Стажировка предоставляет стажерам возможность активно и реально участвовать в планировании, реализации, оценивании и коррекции процесса обучения. Это позволяет стажеру реально влиять на содержание, формы и методы обучения, контролировать организацию обучения, адаптировать обучение к своим индивидуальным потребностям и особенностям. Появляется возможность сделать обучение строго индивидуализированным, адресным, четким и функциональным. Стажировка предопределяет развитие у начинающего педагога самостоятельного, творческого и ответственного подхода к своему обучению, приобретение им навыков и умений организации главного вида человеческой деятельности — деятельности учения. Она способствует вовлечению стажера в процесс постоянного самосовершенствования, который ведет к развитию личностных и профессиональных компетенций, расширению профессионального кругозора на основе изучения положительного опыта других педагогов; ориентации в своей деятельности на высокие конечные результаты в работе с детьми. Совместная деятельность активных участников стажировки позволяет повысить эффективность, реальную значимость процесса обучения для каждого стажера.
3. Руководители стажировки, наставники, вовлекая в процесс организации обучения стажеров, используя при этом все преимущества обстановки, приближенной к рабочему месту стажера, активизируют их деятельность по своему обучению, используют их опыт, значительно повышают уровень их мотивации, и потому имеют все шансы более эффективно организовать процесс повышения квалификации начинающего педагога.
4. В рамках стажировочных площадок наставники также имеют возможность повысить свою квалификацию и как наставника, и как педагога.

Таким образом, критериями оценки эффективности работы наставника с начинающим педагогом можно считать:

- сокращение пути профессионального роста: от готовности к педагогической деятельности до приобретения основ педагогического мастерства;
- сформированность у начинающего педагога потребности в непрерывном самообразовании;
- приобретение каждым начинающим педагогом индивидуального стиля профессиональной деятельности.

Процесс социально-профессиональной адаптации начинающего педагога можно признать законченным, если работа не вызывает у педагога сверх напряжения, страха, тотальной неуверенности, стала привычной для него; он овладел необходимым объемом компетентностей и компетенций; поведение начинающего педагога отвечает требованиям его должности и начальства; показатели академической успеваемости обучающихся у начинающего педагога устраивают родителей учащихся и соответствуют установленным нормативам; у молодого специалиста выражено желание совершенствоваться в профессии, с

которой он связывает свое будущее; он чувствует удовлетворенность выполняемой работой, считает оценку своего трудового вклада справедливой; пользуется уважением и любовью учащихся; удачу в профессиональной деятельности связывает с жизненным успехом.

Возврат к наставничеству в современном образовательном процессе как форме работы с молодыми педагогами указывает на недостаточность других используемых управленческих и образовательных технологий подготовки специалистов и возможность применить этот тип отношений как резерв успешного управления профессиональным становлением личности начинающего педагога.

Литература:

1. Джиффорд, Б.Р. Педагогическое образование: реформа на словах или на деле? /Б.Р. Джиффорд, Т. Стодарт //Суд над системой образования: Стратегия на будущее: пер. с англ. /Под ред. У.Д. Джонстона. М.: Педагогика, 1991.
2. Лучкина Т.В. Особенности содействия профессиональному становлению начинающего учителя в Канаде // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. 2009. - №112. – С.40.
3. Шиян, О.А. Послеуниверситетский тренинг учителей в США /О.А. Шиян //Педагогика. 1996. № 1.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ВОСПИТАТЕЛЯ В ПРОЦЕССЕ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ РАБОТЫ.

*Соломенникова О. А., кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой
дошкольного образования ГБОУ «Педагогическая академия последипломного образования»
Министерства образования Московской области (Россия)*

В последние годы происходят серьезные изменения в Российском образовании. Появляются новые виды дошкольных образовательных учреждений, различные общеобразовательные программы, программы дополнительного образования, а также стоит задача разработки образовательных программ дошкольного учреждения. В связи с этим, повышаются требования к деятельности воспитателей, работающих с детьми дошкольного возраста.

Различные аспекты профессиональной деятельности воспитателей дошкольных образовательных учреждений отражены в трудах ученых В. И. Логиновой, Е. А. Панько, Л. Г. Семушиной, Е. В. Красной, Н. В. Шуровой, Т. С. Комаровой, а также Р. С. Буре, Е. А. Гребенщиковой, Д. Ф. Николенко, Н.В.Микляевой, Ю.В.Микляевой и других.

Потребность страны в педагогах, способных занять личностно-гуманитарную позицию по отношению к воспитанникам и себе, выдвигает в ряд весьма актуальных проблему повышения их профессиональной компетентности. Проблема приобретает особую значимость в связи с процессом гуманизации образования. Особенности современной социально-образовательной ситуации предъявляют новые требования к педагогическим кадрам.

Проблема профессионального мастерства – актуальная социально-экономическая проблема. Без разрешения имеющихся противоречий между требованиями высокого уровня компетенции и профессионализма, выдвигаемые современной ситуацией в России, тенденциями развития мирового сообщества, и недостаточной профессиональной культурой, отсутствием стремления к совершенствованию в профессии у многих специалистов (вследствие несоответствия в оценке труда работников государственных и частных структур), невозможны экономическая стабильность, повышение уровня жизни в России.

Актуален вопрос о том, каким образом можно обеспечить рост профессионализма педагога в процессе его педагогической деятельности.

Профессионализм педагога, в соответствии с определением этого понятия С.И.Ожеговым, Н.Ю.Шведовой, есть хорошее владение своей профессией. Оно предполагает наличие профессионализма личности (личностный аспект), профессионализма деятельности (функциональный аспект), профессионально-педагогическую компетентность (предметный аспект), педагогическое мастерство (технологический аспект), педагогический профессионализм (социальный аспект).

В личностном аспекте профессионализм представляет собой качества личности, необходимые для профессии педагога (не каждый, имеющий диплом учителя, может быть педагогом); в функциональном – сложность профессиональных функций, их общественную значимость преподаваемого предмета, специальности; в технологическом – владение технологией педагогического труда; в социальном – результат педагогического труда, а также социальный статус педагога.

Мастерство в любой профессии является своеобразным идеалом, образцом, к которому нужно стремиться. Оно определяется как «высокое искусство в какой-нибудь области», а мастер – специалист, достигший высокого искусства в своем деле» (Ожегов С.И. Словарь русского языка.)

Рассматривая профессиональное мастерство педагогов дошкольных учреждений, в рамках сотрудничества ГБОУ Педагогическая академия и МДОУ ЦРР д.с.№21, №31 и №44 г.Серпухова Московской области были организованы КБОУ (кафедральные базовые образовательные учреждения), на базе которых, проводится экспериментальная работа по теме «Становление и развитие профессионального мастерства воспитателей ДОУ» (научный руководитель - доцент кафедры дошкольного образования Соломенникова О.А. и старший преподаватель кафедры - Галенкова С.А.).

Нами были определены задачи совместной деятельности:

- организация и проведение методических семинаров, круглых столов, конференций для слушателей Педагогической академии в соответствии с учебным планом, программами и заявками Министерства образования Московской области;
- организация и проведение стажировок слушателей Педагогической академии, проходящих профессиональную переподготовку;
- разработка предложений по совершенствованию содержания работы по формированию профессионального мастерства воспитателей ДОУ.
- диссеминация передового опыта, связанного с проблемой формирования профессионального мастерства воспитателей ДОУ.

Рассматривая профессиональное развитие воспитателя дошкольного учреждения, мы считаем, что необходимо рассмотреть его профессиограмму.

Профессиограмма воспитателя дошкольного образовательного учреждения является основой его профессионального совершенствования.

Профессиограмма это - научно обоснованные нормы и требования к видам профессиональной деятельности и качеств личности специалиста, которые позволяют ему эффективно выполнять требования профессии, получать необходимый для общества продукт и вместе с тем, создают условия для развития личности самого работника. Профессиограмма – это обобщенная эталонная модель успешного специалиста в данной области, хотя иногда отмечается, что в профессиограмме надо учитывать и варианты выполнения профессиональной деятельности и на «среднем» уровне. Из профессиограммы человек получает сведения об объективном содержании труда, психологических качествах, требуемых от человека. Вместе с тем, профессиограмма – это не жесткая стандартная схема, а гибкая ориентировочная основа развития специалиста. Профессиограмма должна не сковывать индивидуальное творческое развитие специалиста, а лишь давать ориентиры объективных требований профессии к человеку. Профессиограмма может меняться по мере изменения профессии, поэтому обращаться к профессиограмме необходимо так или иначе в течение всей профессиональной жизни как специалисту психологу, так и каждому работающему человеку для того, чтобы осуществлять коррекцию психологических качеств с

учетом современных требований профессии. Таковы назначение и функции профессиограммы.

Возможны разные подходы к содержанию и структуре профессиограммы. Распространенной является комплексная профессиограмма (К.К.Платонов, Ю.В.Котелова и др.), где учитывается широкий круг характеристик (социальных, технологических, экономических, медикогигиенических) труда в целом.

Профессиограмма может составляться с целью обоснования учебных программ, направленных на подготовку кадров; оздоровления гигиенических условий труда; в профориентационных целях, в целях отбора, подбора кадров и т.д..

Воспитатель дошкольного учреждения занимается образованием ребенка: его воспитанием, обучением и развитием. Развивает у детей внимание, память, мышление, сообразительность, инициативность, навыки общения и другие качества.

Профессиограмма воспитателя, по сути, является моделью его деятельности, определяющей основные функции управления, требования к личностным качествам, знаниям и умениям, необходимым для осуществления этих функций.

В связи с тем, что профессиограмма может иметь различные содержания в зависимости от целей, мы разработали профессиограмму воспитателя дошкольного учреждения, которая может быть использована в качестве профориентационной работы с абитуриентами, для подготовки педагогов при прохождении аттестации, а также для совершенствования профессионального мастерства воспитателя.

Для удобства, предлагаемая профессиограмма представлена в минимально сжатом виде. В зависимости от поставленных целей и задач, возможны разнообразные дополнения, изменения и расширения профессиограммы.

Профессиограмма воспитателя дошкольного образовательного учреждения

1.	Требования к образованию	Педагогическое (средне-специальное или высшее дошкольное)
2.	Содержание и основные действия	Несет ответственность за жизнь и здоровье воспитанников. Планирует и осуществляет воспитательно-образовательную работу с детьми в соответствии с Программой, реализуемой в данном образовательном пространстве ДООУ. Проводит педагогическую диагностику детей. Взаимодействует с семьями воспитанников: оказывает консультативную и практическую помощь в вопросах воспитания и развития детей. Взаимодействует с сотрудниками ДООУ и школы в процессе воспитательно-образовательной работы с детьми. Ведет отчетную документацию по организации образовательной деятельности.
3.	Условия труда	Соблюдает нормативно-правовые документы РФ, а также локальные акты учреждения. Работает посменно: (1 смена – первая половина дня, 2 смена – вторая половина дня) в режиме рабочего времени, установленного в ДООУ, исходя из 36 часовой рабочей недели, с двумя выходными днями: суббота и воскресенье. В соответствии с действующим законодательством РФ, пользуется социальным пакетом (ежегодный оплачиваемый отпуск – 42 кал. дня., оплач.

		больничный лист, оплачиваемый отпуск студентам, обучающимся по специальности, и т.д.) Ставит в известность администрацию учреждения и не оставляет рабочее место до представления ему смены, в случае невыхода сменного воспитателя. Ставит в известность администрацию и действует в соответствии с полученной инструкцией, если ребенка не забрали из ДООУ на момент окончания рабочего времени. Участвует в общественных мероприятиях ДООУ, на которые не установлены нормы выработки (педагогические советы, утренники, родительские собрания и др.). Проходит обязательное медицинское обследование.
4.	Критерии эффективности	Высокие показатели сформированности знаний и умений детей. Низкая заболеваемость детей (сохранение и улучшение индекса здоровья детей в группе). Отсутствие жалоб со стороны родителей воспитанников. Высокая оценка деятельности педагога со стороны коллег и администрации ДООУ. Эмоционально-благоприятная атмосфера для развития детей. Эффективное и рациональное использование рабочего времени. Участие в различных мероприятиях города, края, страны. Диссеминация передового педагогического опыта. Самообразование и повышение квалификации. Успешное прохождение аттестации.
5.	Знания	Законодательные и нормативно-правовые документы в сфере образования. Конвенцию прав ребенка. Устав учреждения; Должностные инструкции; Педагогику и методику дошкольного образования; детскую, возрастную, педагогическую и социальную психологию, анатомию и физиологию детей; основы дефектологии, детский репертуар (литературно-художественный, музыкальный); достижения педагогической науки и практики по дошкольному образованию; Правила охраны жизни и здоровья детей; Основы доврачебной помощи; Правила и нормы охраны труда и пожарной безопасности. Нормы СанПин. Основы дошкольной педагогики, возрастной психологии, физиологии и гигиены. Современные программы, методики и технологии воспитания, обучения и развития детей. Диагностические методики физического, интеллектуального и личностного развития детей дошкольного возраста.

		Современные формы и методы работы с родителями воспитанников.
6.	Умения и навыки	Обеспечивать охрану и укрепление здоровья детей совместно с медицинскими работниками. Анализировать, прогнозировать и планировать воспитательно-образовательную работу в группе с учетом индивидуальных особенностей детей. Организовывать выполнение детьми режима дня. Осуществлять дифференцированный подход к воспитанию ребенка в зависимости от пола. Способствовать созданию в группе доброжелательного, благоприятного микроклимата для проявления творчества и способностей воспитанников. Приобщать детей к национальной культуре, ее традициям. Грамотно и творчески сочетать и применять методики и инновационные педагогические технологии в работе с детьми. Осуществлять педагогическую деятельность в тесном контакте с родителями (опекунами) детей, специалистами дошкольного учреждения и школы. Координировать деятельность помощника воспитателя и других работников в рамках единого образовательного процесса. Участвовать в работе педсоветов, общих собраний, методических объединений и выполнять их решения. Работать над повышением своего профессионального и культурного уровня. Анализировать свою деятельность и деятельность педагогов. Культурно и грамотно общаться с детьми и взрослыми. Осуществлять диагностическое обследование детей. Соблюдать режим жизни и деятельности детей в группе. Целесообразно и эффективно использовать наглядные и дидактические пособия. Использовать в работе с детьми современные информационные технологии. В случае необходимости, самостоятельно изготавливать дидактические пособия.
7.	Интересы и склонности	Осуществлять творческую деятельность детей в соответствии со своими интересами и склонностями: кружковая деятельность с детьми (садоводство, художественное творчество, конструирование и др.).
8.	Профессионально – важные качества для работы воспитателя с детьми	Любовь и уважение к личности ребенка, коммуникативные способности, внимательность, ответственность, отзывчивость, тактичность, склонность к работе с детьми, высокая гражданская позиция, общественная и социальная активность, общая духовная культура, потребность в самообразовании, готовность к инновационной деятельности, базирующейся на традициях дошкольного образования, выдержанность, исполнительность, компетентность,

		стрессоустойчивость, мобильность, оптимизм, творческий подход к деятельности, честность, справедливость, позитивно-оптимистическое отношение к окружающим, эрудированность, грамотная и внятная речь, хорошо поставленный голос, умение управлять детским коллективом, умение контролировать свое поведение и эмоции.
9.	Медицинские противопоказания	Тяжелые нервные и психические заболевания, нарушение функций опорно-двигательного аппарата, клинические нарушения зрения и слуха, инфекционные кожно-венерические заболевания.

За период деятельности КБОУ нами была проведена большая работа по развитию профессиональных качеств педагогов экспериментальных детских садов.

Педагоги дошкольных учреждений разрабатывали конспекты занятий (позднее, конспекты непосредственно образовательной деятельности), сценарии праздников и развлечений, план проведения игровой деятельности. Затем, проводился анализ и самоанализ данных мероприятий, который позволил взглянуть на свою деятельность под другим углом зрения. По результатам данной деятельности было разработано методическое пособие «Организация и анализ непосредственно образовательной деятельности в ДОУ». Данное пособие является большим подспорьем при подготовке педагогов ДОУ к любым мероприятиям.

В условиях введения Федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы, были организованы семинары по теме: «Внедрение здоровьесберегающих технологий в ДОУ», «Современные педагогические технологии дошкольного образования в условиях реализации ФГТ к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования», «Игровая деятельность детей дошкольного возраста в условиях реализации ФГТ», «Психолого-педагогическое сопровождение педагога ДОУ при подготовке к аттестации: публичное представление педагогического опыта работы» и другие мероприятия.

Педагоги дошкольных учреждений стали более профессионально готовить свои выступления. Многие педагоги прошли аттестацию на первую и высшую квалификационную категорию. На современном этапе очень важно, чтобы педагоги могли публиковать опыт своей деятельности в научных и методических изданиях. За последний год, 80% педагогических работников данных дошкольных учреждений опубликовали свои материалы в научных сборниках и журналах по дошкольному образованию.

Педагоги экспериментальных учреждений принимают активное участие в конкурсах профессионального мастерства. Все участники конкурса, без исключения, вошли в число призеров.

Таким образом, мы считаем, что экспериментальная деятельность в дошкольном учреждении не только повышает статус образовательного учреждения, но и является одним из средств повышения профессионального уровня каждого отдельно взятого педагога.

Литература

1. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов. – 5-е изд., перераб. и дополн. – М.: Академический проект; Фонд «Мир», 2008. – 336 с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок 53000/С.И.Ожегов; под общей ред. Проф. Л.И.Скворцова – 24 изд. Испр.- М.6 ООО «Издательский дом» «ОНИКС 21 век»; ООО «Издательство «Мир и образование», 2004.- 1200 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ.

Батура И. Н., старший преподаватель кафедры педагогики детства и семьи УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова» (Республика Беларусь)

Современная социокультурная ситуация предполагает наличие квалифицированных специалистов в области организации социально-педагогической деятельности в различных типах учреждения образования, территориальных центрах социального обслуживания населения, коррекционно-реабилитационных учреждениях, учреждениях дополнительного образования и т.д. Требования к специалистам растут с учетом изменяющихся функций социально-педагогической и психологической службы, увеличением числа нуждающихся в социальной защите и опеке, увеличением количества неблагополучных семей и несовершеннолетних, находящихся в социально опасном положении.

Традиционно успешность обучения измерялась лишь усвоением того, что преподано ученику. Сегодня мы не можем ограничивать себя методами, побуждающими студента к механическому воспроизведению. Современная жизнь требует мышления высокого уровня, общения, способности адаптироваться в широком спектре общественных и интеллектуальных ситуаций. Нам представляется возможным предположить, что использование в процессе обучения студентов методов критического мышления будет способствовать наиболее успешному усвоению материала.

Многие педагоги проверяют объем памяти /запоминание/. Понимание – сложная мыслительная операция, но учащиеся трудятся над постижением чужой идеи. Студент переводит чужие идеи на доступный для себя язык и мыслительный уровень. Однако, мышление пассивно: воспринимается то, что создано другими. Критическое мышление происходит, когда новые, уже понятые идеи проверяются, оцениваются, развиваются и проверяются. Основные характеристики критического мышления:

- самостоятельное (каждый формулирует свои идеи, оценки и убеждения независимо от остальных);
- информация является отправным, а не конечным пунктом критического мышления (чтобы породить сложную мысль, нужно переработать гору фактов, идей, теорий. Но каждый новый факт подвергается критическому осмыслению);
- критическое мышление начинается с постановки вопросов и уяснения проблем, которые нужно решить. Необходимо заменить традиционное накопительное образование на образование проблемно-постановочное;
- критическое мышление стремится к убедительной аргументации (утверждение – доказательства – вывод);
- критически мыслящим человеком невозможно манипулировать;
- критическое мышление есть мышление социальное (использование парной и групповой работы, дебаты, дискуссии). Выработка качеств, необходимых для продуктивного обмена мнениями: терпимости, ответственности за свою точку зрения, умения слушать.

Вышесказанное еще раз актуализирует необходимость пересмотра традиционного подхода к организации образовательного процесса. Нами было разработано пособие «Теория и практика социальной педагогики» для студентов, обучающихся по специальности «Дошкольное образование. Социальная педагогика», содержание, которого опирается на модульную систему обучения, позволяющую активизировать студентов на занятиях, рационально использовать время, предназначенное для самостоятельного изучения ряд тем предмета, позволяет формировать рефлексивные умения.

Структура пособия включает пояснительную записку, карту курса, карту темы, перечисляются базисные компетенции по теме, алгоритм подготовки студентов к занятию,

алгоритм проведения занятия, самостоятельное накопление учебного материала, рефлексия, список литературы для самостоятельного изучения.

Цель – познакомить студентов с закономерностями развития, теоретико-методологическими основами социальной педагогики как науки и сферы практической деятельности в исторической ретроспективе и на современном этапе.

Задачи:

1. Изучить основные теоретико-методологические и историографические предпосылки развития и становления социальной педагогики.
2. Охарактеризовать важнейшие категории социальной педагогики.
3. Изучить процесс социализации человека как социально-педагогическое явление.
4. Рассмотреть приоритетные направления государственной политики в области защиты детства.
5. Изучить специфику профессиональной деятельности социального педагога с различными категориями, нуждающихся в социальной защите.

После завершения изучения курса студенты должны **знать**:

- этапы становления и развития, закономерности и основные категории социальной педагогики;
- теорию социализации и особенности современных факторов социализации, адаптации человека, основы ресоциализации, социально-педагогической коррекции;
- содержание социально-педагогической деятельности по отношению к различным категориям людей;
- квалификационную характеристику, должностные обязанности, содержание и квалификационные требования к деятельности социального педагога;
- систему государственных и негосударственных социальных служб помощи населению, их особенности в Республике Беларусь

После завершения изучения курса студенты должны **уметь**:

- анализировать явления и процессы, происходящие в окружающей жизни, и их влияние на развитие, воспитание и социализацию личности;
- организовать процесс социального воспитания, используя возможности окружающего социума;
- использовать формы и методы социально-педагогической деятельности с учетом типа учреждения образования и проблем социального объекта;
- принимать оптимальные решения в различных социально-педагогических ситуациях;
- строить отношения на основе диалога, взаимопонимания, сопереживания;
- наладить контакт, расположить к себе любого человека, добиться доверия, активизируя при этом его личностный потенциал на решение возникших проблем, оставаясь при этом координатором, советчиком и помощником.

Материалы данного пособия представляет модульная программа, являющаяся алгоритмом для студентов в процессе подготовки к практическим и лабораторным занятиям, самостоятельной работы студентов.

МКК – модульная карта курса

ПТ – программа темы

БКТ – базисные компетенции по теме

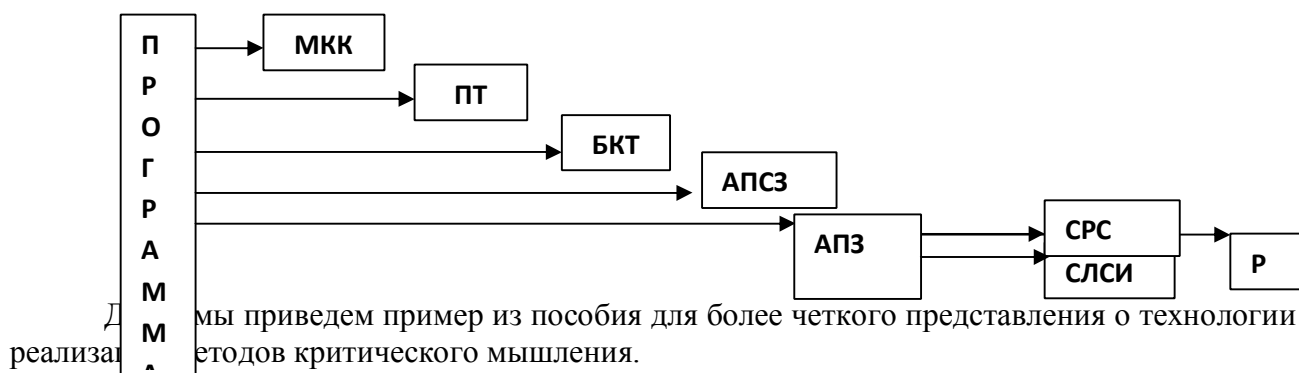
АПСЗ – алгоритм подготовки студентов к занятию

АПЗ – алгоритм проведения занятия

СРС – самостоятельная работа студентов по теме

Р – рефлексия

СЛСИ – список литературы для самостоятельного изучения

Теоретические основы социальной педагогики

Программа темы

Сущность и содержание социальной педагогики как специфического знания, теории и практики. Подходы к определению термина «социальная педагогика» с позиции разных исследователей. Сущность и содержание социальной педагогики как области знания и сферы практического применения.

Направления развития социальной педагогики: социальное и личностное.

Социальное направление в широком смысле – влияние государства, общества на воспитание подрастающего поколения – *социопедагогика*; в узком смысле – влияние среды жизнедеятельности на процесс формирования личности человека – *педагогика среды*. Личностное направление – педагогика личности: педагогика социального становления личности, социальное развитие саморазвитие человека, социальное воспитание, педагогика социальных отклонений в формировании личности.

Структура социальной педагогики с позиций: а) государства и среды жизнедеятельности человека; б) социального воспитания; в) человека как социальной единицы; г) личностной позиции и активности человека в социальном самосовершенствовании. Сущность социальной педагогики как теории как практики и как учебной дисциплины.

Междисциплинарные связи социальной педагогики и социальной работы. Соотношение наук: социальная работа и социальная педагогика по основным компонентам (цель, задачи, объект, предмет, методы, приемы)

Базисные компетенции по теме:

- ориентироваться в подходах исследователей к определению понятия «социальная педагогика»;
- знать сущность социального и личностного направлений в развитии социальной педагогики;
- знать структуру социальной педагогики с позиции социальных институтов;
- уметь объяснить сущность социальной педагогики как теории, практики и учебной дисциплины;
- уметь объяснять связь социальной педагогики с другими науками.

Теоретические основы социальной педагогики (практическое занятие)

Алгоритм подготовки студентов к занятию

Вопросы для изучения

1. Сущность и содержание социальной педагогики как интегративной науки.
2. Направления развития социальной педагогики.
3. Структура социальной педагогики.
4. Междисциплинарные связи социальной педагогики и социальной работы.

Самостоятельная работа студентов по теме

1.Провести сравнительный анализ различных подходов к трактовке термина «социальная педагогика», объекта и предмета науки. Результаты анализа оформить в таблицу.

Ф.И.О. исследователя (словарь, тематическое издание, пособие)	Трактовка термина «социальная педагогика»	Трактовка объекта социальной педагогики	Трактовка предмета социальной педагогики

2.Составить структурно-логическую схему (СЛС) «Связь социальной педагогики с другими науками»

3. Составить терминологический словарь по теме.

Список литературы для самостоятельного изучения

1. Василькова, Ю. В., Василькова Т. А. Социальная педагогика: Курс лекций: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и колледжей. – / Ю. В. Василькова, Т. А. Василькова. – М.: Издательский центр «Академия». – 1999. – 440 с.
2. Калачева, И. И., Коломинский Я. Л. Словарь социального работника и педагога. / И. И. Калачева, Я. Л. Коломинский – Мн.: «Белорусская Энциклопедия». – 2003. – 253 с.
3. Маслова, Н.Ф. Рабочая книга социального педагога. / Н.Ф. Маслова Орел – 1994.
4. Мудрик, А. В. Социальная педагогика: Учеб. пособие для студ. пед. вузов / под ред. В. А. Сластенина. – 4-е изд., доп. – М.: изд. центр «Академия». – 2003. – 200 с.
5. Мустаева, Ф. А. Социальная педагогика: Учебник для вузов. / Ф. А. Мустаева. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: деловая книга, 2003. – 528 с.
6. Наумчик, В.Н. Педагогический словарь / В. Н. Наумчик, М.А. Паздников, О.В. Ступакевич. – Минск: Адукацыя і выхаванне, 2006. – 280 с.
7. Никитина, Л.Е. Социальная педагогика: Учебное пособие для вузов. / Л.Е. Никитина – М.: Академический Проект – 2003.– 273 с.
8. Социальная педагогика: учеб. для студентов вузов, обучающихся по специальности «Соц. Педагогика» / Г.Н. Штинова, М.А. Галагузова, Ю.Н. Галагузова; под общ. ред. М.А. Галагузовой. – М: Гуманитар. Изд. центр ВЛАДОС, 2008. – 447 с. (учебник для вузов)

Алгоритм проведения занятия

1.Вызов

Метод «Заверши фразу»

Реализация метода

Преподаватель предлагает студентам завершить фразы:

- социальная педагогика – это
- социальная педагогика как области знания направлена на –
- социальная педагогика как сфера практического применения включает
- объектом социальной педагогики является
- предметом социальной педагогики является

Метод «Диаграмма Венна»

Реализация метода

1. Преподаватель предлагает студентам провести сравнительный анализ наук: социальная педагогика и социальная работа по сферам деятельности, объекту, и предмету. Данный вид деятельности проводится при помощи диаграммы Венна (рис.1), в основе которой лежит схема перекрещивающихся колец. В общей плоскости кругов отражается общее, присущее все объектам, явлениям (общее в социальной педагогике и социальной работе), а в полукругах фиксируется то, что типично для каждого сравниваемого объекта (характерные особенности двух сравниваемых наук).

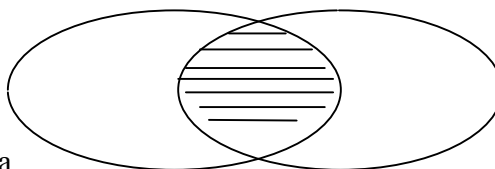

Рис.1 Кольца Венна

2. Работа в микрогруппах над диаграммой Венна.
3. Презентация результатов сравнения.

2.Осмысление

Метод «Знаю – Хочу узнать – Узнаю»

Реализация метода

1. Работа группы (индивидуально, в парах) над проблемой «Объект и предмет социальной педагогики» (СРС №1).
2. Заполнение первой графы таблицы:

ЗНАЮ	ХОЧУ УЗНАТЬ	УЗНАЮ

3. В процессе дальнейшей организации деятельности в группе заполняется вторая и третья графы таблицы (СРС №3)

Методический прием «Визуализация результатов работы»

Реализация метода

1. Работа над следующей проблемой: «Связь социальной педагогики с другими науками», показ и обсуждение, выполненных схем (СРС №2).
2. Составление на доске (листе ватмана) общей схемы «Связь социальной педагогики с другими науками».

3. Рефлексия

Метод «Итоговая рефлексивная беседа»

Реализация метода

1. Преподаватель организует итоговую рефлексивную беседу, направленную на осознание студентами разнообразных трактовок предмета и объекта социальной педагогики, о связи социальной педагогики и социальной работы.
2. Участники беседы обобщают полученную информацию, пополняя объем знаний по изучаемой проблеме.

Содержание пособия успешно реализуется в процессе подготовки специалистов в области социальной сферы, как на дневной, так и заочной форме получения образования.

ПОДГОТОВКА ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ К ФОРМИРОВАНИЮ ЭЛЕМЕНТАРНЫХ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.

Лобан Т.И., преподаватель кафедры педагогики детства и семьи Могилёвского государственного университета им.А.А.Кулешова (Республика Беларусь)

Важным требованием к современной системе подготовки специалиста в области дошкольного образования является организация учебного процесса с опорой на личностный потенциал студента: интеллект, самостоятельность, рефлексивность, профессиональное самосознание.

Курс «Теория и методика формирования элементарных математических представлений у детей дошкольного возраста» предполагает повышение уровня

образованности студентов в области дошкольной педагогики, основ математики и логики. В процессе изучения курса, будущие работники системы дошкольного образования осваивают не только методическое содержание, но и математическую сущность тех представлений, которые они формирует у детей.

Программа курса построена на основе разработок и результатов многолетних исследований в области математического развития детей дошкольного возраста кафедры педагогики детства и семьи Могилевского государственного университета им. А.А. Кулешова и кафедры дошкольной педагогики Института детства Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена (А.А. Столяр, Р.Л. Непомнящая, Е.А. Носова, З.А. Михайлова, М.Н. Полякова). Содержание программы разработано с учетом современных концептуальных подходов к предматематической подготовке детей дошкольного возраста, идеи взаимосвязи логического и математического развития ребенка, теоретических и практических разработок в области формирования и развития элементарных математических представлений у дошкольников в Республике Беларусь и за рубежом.

Из всего многообразия педагогических технологий гуманистической направленности мы решили остановиться на тех, которые могут быть достаточно органично и легко интегрированы с традиционным обучением.

Личностно-ориентированное обучение предполагает необходимость дифференциации обучения, ориентации на личность студента, его интеллектуальное и нравственное развитие.

Чтобы обучение можно было считать личностно – ориентированным и наиболее эффективным, по мнению Е.С.Полат оно должно ориентироваться:

- уровень обученности в данной области знания и степень общего развития, культуры, т.е. ранее приобретенный опыт;
- особенности психического склада личности (памяти, мышления, восприятия, умения управлять и регулировать свою эмоциональную сферу и т.п.);
- особенности характера, темперамента

Проблеме разработки критериев оценки умственного развития учащихся в отечественной и зарубежной психологии уделялось большое внимание (Н.А. Менчинская, Л.В. Занков, Н.Д.Левитов и др.). Эти критерии позволяют преподавателю отслеживать динамику развития личности студента в плане его интеллектуального развития.

Обучение в сотрудничестве используется в педагогике давно. Главная идея – учиться вместе, а не просто что-то выполнять вместе. Вся группа заинтересована в усвоении учебной информации каждым ее членом, поскольку успех команды зависит от вклада каждого, а также в совместном решении поставленной перед группой проблем.

В основу освоения курса «Теория и методика формирования элементарных математических представлений у детей дошкольного возраста» заложена модульная система обучения, представляющая собой набор подлежащих освоению умений, знаний и опыта, которым и должен соответствовать обучающийся по завершении модуля. Организация практических занятий предполагает использование приемов и технологии развития критического мышления, что позволяет в полной мере активизировать инициативность, самостоятельность студентов, развивать у них рефлексивные действия – самопознание, самоанализ, планирование, самоотчет.

Студенты могут самостоятельно проверить степень овладения учебной дисциплины, используя содержащиеся в пособии критерии оценки знаний и компетенции. Отметку за выполнение заданий можно спланировать с применением шкалы, определяющей максимальное количество баллов за каждое задание, и шкалы перевода количества баллов в отметки по десятибалльной системе оценивания.

Ниже представлены таблицы, в которых отражена рейтинговая система оценки знаний студентами по изучаемой дисциплине.

Таблица 1

Номер	Максимальное количество баллов за выполнение задания
-------	--

задания	
1	2
2	4
3	6
4	8
5	10
	Суммарный максимальный балл за выполнение всех заданий: 30

Таблица 2

Количество баллов, полученных студентом	Отметка по десятибалльной системе оценивания результатов учебной деятельности студентов
1-2	2
3-6	3-4
7-12	5-6
13-20	7-8
21-30	9-10

В шкале перевода количества баллов, полученных студентами за выполнение заданий, в отметки по десятибалльной системе оценивания учитывается возможность допущения ими существенных и несущественных ошибок. Количество баллов за выполнение задания снижается не менее, чем на 10 %, если в нем допущена несущественная ошибка. Если при выполнении задания допущена существенная ошибка, то задание считается невыполненным.

Для более четкого представления реализации вышеуказанной программы мы предлагаем содержание второго модуля.

Курс/Семестр	Наименование раздела, темы	Количество часов	
		Лекции	ПЗ/ЛБ
	ВТОРОЙ МОДУЛЬ		
	«Логико-математическое развитие детей дошкольного возраста»		
	Логические понятия	2	4/0
	Свойства и отношения. Логические операции	2	
	Математические суждения и умозаключения. Индуктивные и дедуктивные выводы	2	2/0
	Множества как объект познания дошкольниками. Освоение дошкольниками логических действий над множествами	2	2/0
	Особенности восприятия множества, свойств и отношений детьми раннего и дошкольного возраста	2	
	Группирование, классификация предметов и явлений по их свойствам	2	2/4
	Формирование элементарных представлений о множестве у детей дошкольного возраста	2	
	Алгоритмизация логических действий над множествами	2	

Приведем пример организации работы студентов на занятии.

Математические суждения и умозаключения.

Индуктивные и дедуктивные выводы

Программа темы

Суждение как форма мышления. Истинные и ложные суждения. Включение и невключение понятий в суждения. Предложения как языковая оболочка суждений, признаки суждения. Способы образования суждений: непосредственный, опосредованный.

Умозаключение как переход от связанных суждений к новому суждению. Виды умозаключений. Дедуктивные умозаключения. Индуктивные умозаключения. Полная и неполная индукция. Виды индукции: простое перечисление, анализ и отбор фактов, научная индукция. Индуктивные методы установления причинных связей. Понятие причины и следствия. Методы установления причинной связи.

Базисные компетенции по теме

- провести анализ простых и сложных суждений, определить отношения между суждениями;
- изучить понятие, виды и способы построения умозаключений;
- освоить приемы построения дедуктивных и индуктивных умозаключений;
- рассмотреть принцип причинно-следственной связи, методы установления такой связи.

Математические суждения и умозаключения (практическое занятие)

Вопросы для изучения

1. Суждение как форма мышления. Виды суждений.
2. Умозаключения как переход к новому суждению. Виды умозаключений.
3. Методы установления причинной связи.

Система заданий для самостоятельной работы студентов

1. 1.1. В приведенной таблице дать определение существующим в логике видам суждений. Привести примеры простых суждений.

Простое суждение		
Вид суждения	Определение вида	Примеры

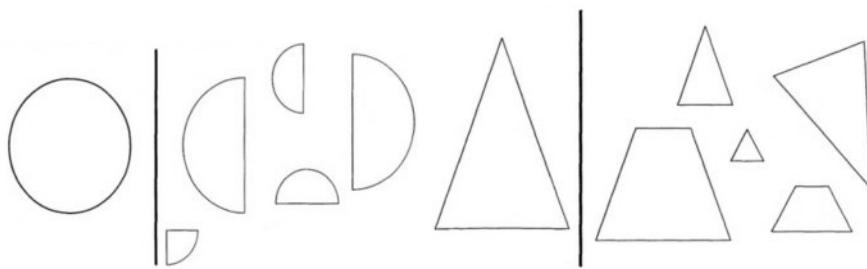
1.2. На основе материала из учебника А.Д. Гетмановой («Учебник по логике, 2002) построить логическую схему, в которой будут отражены отношения совместимости и несовместимости суждений. Подготовиться к пояснениям по своей разработке.

2. 2.1. В виде таблицы дать характеристику всех видов умозаключений. Привести в рабочей тетради собственные примеры умозаключений.

Вид умозаключения	Определение вида	Пример

2.2. На основе приведенных Вами в таблице примеров схематически представить дедуктивные, индуктивные умозаключения.

3. Рассмотрите приведенный ниже рисунок. Необходимо указать, какой вид умозаключений заложен в основу задачи. Предложить свой вариант задания для ребенка старшего дошкольного возраста с использованием данного наглядного материала.

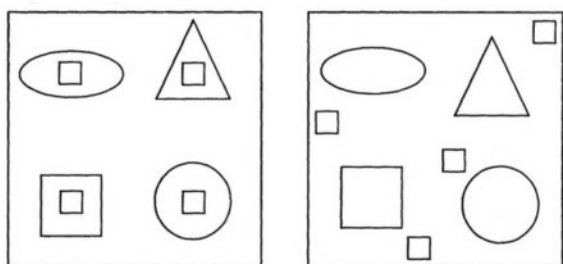

4. Определить вид построения умозаключения на основе приведенных ниже рисунков. В рабочей тетради сформулировать задания для детей дошкольного возраста по данным материалам.

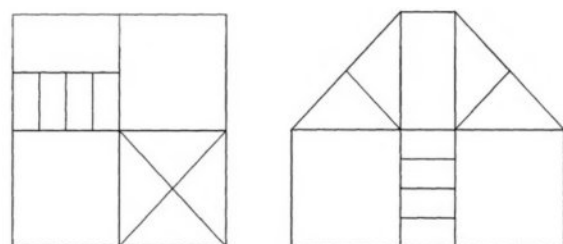
а.

0 + + 0 + +

б.

в.

5. В виде тезисов (8-10 предложений) раскрыть понятие о математическом предложении, о его признаках математического предложения. Привести собственные примеры математических и нематематических предложений.

Список литературы для самостоятельного изучения

Основная

1. Гетманова, А.Д. Логика: учебник для педагогических учебных заведений / А.Д. Гетманова. – 6-е изд. – М.: Высшая школа, 2002. – С. 6-41.
2. Михайлова, З.А. Теории и технологии математического развития детей дошкольного возраста / З.А. Михайлова, Е.А. Носова. – СПб.: Детство-пресс, 2008. – С. 51-64.

Дополнительная

1. Бойко, А.П. Логика: учеб. пособие для уч-ся гимназий, лицеев / А.П. Бойко. – М., 1994. – 88 с.
2. Гальперин, П.Я. Формирование начальных математических понятий / П.Я. Гальперин, Л.С. Георгиев // Дошкольное воспитание. – 1961. – № 6. – С. 64-69.
3. Запорожец, А.В. Развитие рассуждения в дошкольном возрасте / А.В. Запорожец // Дошкольное образование – Первое сентября. – 1/2006. – № 1. – С. 6-19.
4. Логика и математика для дошкольников / Сост. Е.А. Носова, Р.Л. Непомнящая. – СПб., 1996. – 112 с.
5. Соловьева Е.В. Математика и логика для дошкольников: Метод. рекомендации для воспитателей, работающих по программе «Радуга». – 4-е изд. – М.: Просвещение, 2002. – 157 с.

6. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников: учеб. пособие / Под ред. А.А. Столяра. – М.: Просвещение, 1988. – С. 90-103.

Алгоритм проведения занятия

1. Вызов

Метод «Реконструкция проблем»

1. Актуализация знаний студентов по проблеме изучения темы «Математические суждения и умозаключения».
2. Преподаватель предлагает студентам обозначить те сложности, которые возникли в процессе изучения предложенных вопросов.
3. Далее на доске составляется общий перечень проблем-вопросов.
4. Студенты распределяются в микрогруппы и работают над пониманием обозначенных трудностей.
5. Коллективное обсуждение вопросов из перечня, представленного на доске.

2. Осмысление

Метод «ИНСЕРТ» (интерактивная система пометок для эффективного чтения и мышления)

1. Чтение текстов статей из электронной хрестоматии по методике преподавания математики (МО 2.1) с маркировкой:
V - «знаю»;
+ - «новое»;
– - «информация противоречит имеющемуся личному опыту» (или содержит противоречие в тексте);
? - «информация вызывает вопрос, сомнение или несогласие».
2. Обсуждение результатов самостоятельного изучения текста в парах, а затем в группе. Проверка общего списка первоначальных идей, их критическое рассмотрение.
3. Составление обобщающей таблицы и последующее обсуждение материалов анализа текстов:

V	+	–	?
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.

Работа в группах

1. Студенты работают в группах по результатам выполнения заданий для самостоятельной работы № 3,4:
- сформулировать задания для детей дошкольного возраста по предложенным материалам (форма представления материала по выбору студентов);
 - обсудить свои схемы, подготовить для представления материалы от группы;
 - обсуждение результатов работы.

Метод «Презентация»

1. Каждой подгруппе предлагается подготовиться к презентации выполненных заданий для самостоятельной работы № 3,4.
2. Работа в творческих группах.
3. Презентация.

3. Рефлексия

Метод «Ключевое слово»

1. Участникам педагогического взаимодействия предлагается на небольших листочках бумаги написать только одно слово, с которым ассоциируется оценка завершившейся деятельности и ее результат.

2. Для выполнения задания дается одна минута, далее преподаватель собирает листочки и проводит анализ результатов.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.

Ланько Н. О., методист відділу керівних кадрів і розвитку освіти Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського

Особливістю сучасної системи освіти є існування двох стратегій організації навчально-виховного процесу – традиційної та інноваційної. Для інноваційного розвитку освітньої галузі особливого значення набуває управління цілісним педагогічним процесом на науковій основі, розуміння його складності, знання механізмів і закономірностей психолого-педагогічної взаємодії.

Управління інноваційними процесами здійснюється на загальнодержавному, регіональному та шкільному рівнях. Управління освітою розглядають у трьох складових: організація, процес, взаємодія суб'єктів освіти.

Загальнодержавний рівень управління інноваційними процесами формує державну освітню політику, забезпечує нормативну базу для її реалізації.

Регіональний рівень управління забезпечує розвиток освіти в окремому регіоні, створює умови для впровадження та реалізації освітніх інновацій у практику навчально-виховного процесу, сприяє пошуку адекватних механізмів управління та науково-методичного супроводу цих процесів.

Зокрема, в Чернігівській області створення освітньої системи здійснюється на основі врахування історичних, та культурних особливостей; забезпечення зростаючих потреб щодо отримання якісної освіти; гуманізації навчальних закладів; упровадження інноваційних освітніх технологій, наукових освітніх проектів у навчально-виховний процес.

ЧОППО імені К.Д. Ушинського спільно із обласним управлінням освіти і науки облдержадміністрації насамперед рекомендують до застосування ті інновації, які пройшли експертизу і мають дозвіл на масове застосування у загальноосвітніх навчальних закладах (всеукраїнський рівень). Значна увага приділяється і запровадженню інноваційних проектів, розроблених освітянами області, які рішенням колегії управління освіти і науки мають дозвіл для застосування (регіональний рівень).

«Найскладнішим і найважливішим є забезпечення змін у системі освіти відповідними засобами: новими підручниками, методичними розробками, відповідними кадрами, необхідним матеріально-технічним устаткуванням. Принцип організованої інноваційної зміни станів системи освіти повинен бути базовим при підготовці і здійсненні різноманітних реформ і модернізацій» [3; 39].

Важливою умовою інноваційного процесу в освітній галузі є творчість, формування інноваційної культури педагогів. У ЧОППО імені К.Д. Ушинського розроблена дослідно-експериментальна робота з оновлення змісту освіти та підвищення її якості на базі навчальних закладів Чернігівської області. ЧОППО імені К.Д. Ушинського поширює інновації шляхом інформування про нововведення, проведення науково-практичних конференцій, семінарів, методичної підтримки інноваційних освітніх проектів, заохочення педагогів-новаторів, інформування через різноманітні публікації у освітньо-педагогічних виданнях, виставкову діяльність на різних рівнях, проведення конкурсів педагогічної майстерності.

Наприклад, відповідно до річного плану роботи ЧОППО імені К.Д. Ушинського на базі Куликівської ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради **24 листопада 2011 р.** було проведено обласний семінар «Творча реалізація проекту «Прикладна інформатика». Мета

роботи: реалізація методології формування організаційно-педагогічних умов використання інформаційних комп'ютерних технологій у позаурочній діяльності учнів початкової школи, а також навчально-методичного комплексу та моделі експериментального навчання, яке здійснюється у позаурочний час і ґрунтується на накопиченні дитиною власного практичного досвіду використання інформаційних комп'ютерних технологій у повсякденному житті. Курс «Прикладна інформатика» розкриває великі можливості для творчої діяльності учнів та вчителів. На семінарі розглянули питання інноваційної діяльності педагогів Чернігівщини за проектом «Прикладна інформатика» та питання роботи з партнерами даного проекту. Зокрема, розглядалось питання партнерства з проектом «Школа життєвого успіху». На семінарі поділилася досвідом роботи вчитель англійської мови Куликівської ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради Дорошенко Н.М., тренер всеукраїнського рівня з реалізації проекту «Прикладна інформатика», яка провела й відкрите заняття, розповіла про особливості підготовки до занять.

Ланько Н.О., координатор упровадження проектів «Прикладна інформатика» та «Школа життєвого успіху» в Чернігівській області, методист відділу керівних кадрів та розвитку освіти презентувала учасникам семінару спецвипуск обласного науково-методичного збірника «Філософія освіти і педагогіка» №21, 2011р., який упорядкувала та підготувала до збірника разом із учасниками проекту «Прикладна інформатика» та «Школа життєвого успіху»; розповіла про реалізацію проекту в області. У роботі семінару взяла участь Доріченко В.А., викладач Київської гімназії «Пріоритет», менеджер проекту «Школа життєвого успіху».

Творчо працюючи по реалізації Міжнародного інноваційного проекту «Прикладна інформатика», науковий керівник якого Журавльов Л.А., кандидат технічних наук, доцент Київського аерокосмічного інституту Національного авіаційного університету, академічний директор Центру інформаційних технологій ІТС, ряд педагогічних колективів області протягом трьох останніх років стали дипломантами «Міжнародних освітніх виставок «Сучасна освіта в Україні», в ряду перших педагогічних колективів області вийшли на даний рівень виставкової діяльності. Це Куликівська ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради (директор Труш О.М.), Бобровицька ЗОШ І-ІІІ ст. №1 Бобровицької районної ради (директор Ралко В.М.), Чернігівський ліцей №32 Чернігівської міської ради (директор Тарасюк Л.В.), Остерська гімназія Козелецької районної ради (директор Бондар А.П.), Ріпкинська гімназія Ріпкинської районної ради (директор Корж Н.М.), Бобровицька гімназія Бобровицької районної ради (директор Литвин Т.М.), Прилуцька гімназія №5 Прилуцької міської ради (директор Бурлаку Н.О.), Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського (ректор Тандура В.М.), а Дорошенко Н.М., учителька англійської мови Куликівської ЗОШ І-ІІІ ст. Куликівської районної ради стала тренером всеукраїнського рівня з реалізації проекту «Прикладна інформатика». Крім того, розроблені Дорошенко Н.М. дидактичні матеріали по роботі за проектом «Прикладна інформатика» отримали високу оцінку на Міжнародній освітній виставці в Делі у 2010 р., де авторка отримала нагороду виставки.

16 березня 2012 р. на базі Бобровицької ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 відбулась Міжрегіональна науково-практична конференція «Створення інноваційного освітнього простору навчального закладу як форма його розвитку» за участю Л. А. Журавльової, Н.Д. Максюті, Голови Всеукраїнського благодійного фонду «Освіта України», автора і керівника проекту «Школа життєвого успіху» та Н.О. Ланько, методиста Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського. У ході роботи конференції педагоги Бобровицької школи продемонстрували роботу за інноваційними освітніми проектами «Прикладна інформатика» та «Школа життєвого успіху», «Сходинки до інформатики». Учасники заходу мали можливість ознайомитись з дослідно-експериментальною роботою «Створення комфортних умов інформаційно-комунікаційної підтримки традиційних і новаторських технологій навчання та виховання учнів» (науковий керівник Журавльова Л.А.), яка проводиться у закладі. Максюта Н.Д. презентувала

учасникам конференції спецвипуск Всеукраїнського журналу «Світ виховання», №1 (50), 2012 р., в якому представлено досвід педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів Чернігівської області за інноваційними проектами «Школа життєвого успіху» та «Прикладна інформатика» і розповіла про розвиток проекту «Школа життєвого успіху», про його творчу реалізацію та актуальність і перспективність для української освіти. Творчо працюючи за проектом «Школа життєвого успіху», стали три роки поспіль дипломантами Міжнародних освітніх виставок педагоги Ріпкинської ЗОШ І-ІІІ ст. №2 Ріпкинського району (директор Лебедко С.А.), Бобровицької ЗОШ І-ІІІ ст. №1 (директор Ралко В.М.), Чернігівського колегіуму №11 Чернігівської міської ради (директор Рубан С.В.), Чернігівської ЗОШ І-ІІІ ст. №27 Чернігівської міської ради (директор Піун О.П.), Чернігівської ЗОШ І-ІІІ ст. №35 Чернігівської міської ради (директор Ховрич Н.Я.).

Продовжуючи творчу роботу по поширенню в Чернігівській області (Україні) інноваційних проектів «Школа життєвого успіху» (автор і керівник проекту Максютя Н.Д.) та «Прикладна інформатика» (науковий керівник Журавльова Л.А.), координатор упровадження даних проектів Ланько Н.О. упорядкувала до видання два спецвипуски по Чернігівській області всеукраїнського журналу «Світ виховання». У журналах поміщені матеріали з досвіду роботи освітян Чернігівської області за інноваційними освітніми проектами «Школа життєвого успіху» та «Прикладна інформатика». Серед інших матеріалів у журналах поміщено науково-методичний аналіз роботи освітян області за даними інноваційними проектами: (Ланько Н.О. «Реалізація інноваційних проектів «Школа життєвого успіху» та «Прикладна інформатика» - поширення інноваційних процесів в області», «Світ виховання»: №1 (50), 2012; «Світ виховання», №6 (43), 2010 рік. (Інновації в освіті. Школа майбутнього на Чернігівщині).

З метою поширення досвіду роботи педагогів Чернігівської області підготовлена стаття «Експерієнтівне навчання – інновація в освіті. Реалізація інноваційного проекту «Прикладна інформатика» в Чернігівській області». Ланько Н.О., Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді», 08-09 грудня 2011 р., м. Київ. (Виступ Ланько Н.О. 08 грудня 2011 р. у м. Києві. Конференцію проводили: Національна Академія педагогічних наук України, Інститут обдарованої дитини, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, Національний Центр «Мала Академія наук України»).

Звичайно, у здійсненні інноваційної діяльності є проблеми об'єктивного і суб'єктивного характеру. З досвіду ми можемо сказати, що регіональний рівень управління інноваційними процесами забезпечує ефективний розвиток системи загальної середньої освіти області, якщо зміни відповідають пріоритетам і перспективам розвитку освіти; забезпечені в регіоні соціально-психологічні та педагогічні умови для різних форм стимулювання освітян до інноваційного пошуку; організаційно-технологічні підходи до управління інноваційними процесами відповідають меті та завданням розвитку освіти.

Розуміючи, що доля інновацій значною мірою залежить від інноваційного потенціалу школи, ЧОППО імені К.Д. Ушинського звертає особливу увагу на зростання інноваційної культури педагогів, на творчу співпрацю з керівниками загальноосвітніх навчальних закладів, на співпрацю з авторами та керівниками інноваційних проектів. Інноваційний потенціал школи – це здатність сприймати, реалізовувати та створювати нововведення. При цьому керівниками шкіл спільно із зацікавленими вчителями здійснюється спеціальне навчання на базі ЧОППО імені К.Д. Ушинського, на базі керівників наукових проектів у м. Києві, потім спільно створюється модель інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, яка обґрунтовує можливості школи до інноваційної діяльності. Також береться до уваги матеріально-фінансовий та особистісний потенціал школи. Особистісний потенціал школи включає професійні можливості педагогічного колективу, керівників для здійснення інноваційної освітньої діяльності, учнівського контингенту, створення інноваційного середовища, співпрацю з методичними службами обласного та районного рівнів та з науковими керівниками освітніх проектів.

При роботі по впровадженню інновацій ми виокремлюємо кілька рівнів. **Перший етап** – усвідомлення освітянами необхідності змін та впровадження нововведень. На цьому етапі у них формується відповідне інформаційне поле на основі залучення педагогів до різних форм інформаційної діяльності (конференції, збори, семінари, зустрічі з досвідченими вчителями, науковцями тощо). Особливо в цьому питанні нам допомогло проведення серії науково-практичних семінарів, конференцій по вивченню і впровадженню у практику роботи педагогічної спадщини видатних педагогів Чернігівщини: К.Д. Ушинського, С.Ф. Русової, Г.Г. Ващенко та інших.

Другий етап – пошук та актуалізація нових ідей. Головною метою цього етапу є виявлення проблем, актуалізація нових ідей, обговорення їх безпосередньо з науковцями – носіями ідей. На цьому етапі формується творча група, діяльність якої спрямовується на розробку та оформлення ідей у відповідний проект чи програму.

Третій етап – здійснення проектування нововведення творчою групою. Аналізується стан функціонування навчального закладу, окреслюється стратегія досягнення мети. обов'язково відображається робота безпосередньо з авторами і керівниками наукових інноваційних проектів.

Четвертий етап – управління процесом упровадження нововведення. На цьому етапі відбувається освоєння (апробація) нової педагогічної ідей. Тому важливим є створенні комфортних умов для роботи всіх суб'єктів інноваційної діяльності, навчання, робота безпосередньо з науковими керівниками інноваційних освітніх проектів.

П'ятий етап – стратегія управління та робота в нових умовах, розглядається вміння презентувати ідею, оцінювати і контролювати проміжні результати, мотивувати до співпраці.

Ефективність нововведень значною мірою залежить від готовності учасників до інноваційної діяльності. Тому особливого значення набуває процес навчання освітян, під час якого освоюються механізми пошуково-дослідницької роботи та інноваційних технологій. На цьому етапі важлива роль консультанта (наукового керівника) як одного з керівників інноваційної педагогічної програми. Важливо, що систематично плідно проводиться співпраця із авторами, науковими керівниками освітніх інноваційних проектів всеукраїнського рівня Журавльовою Л.А., Максютю Н.Д. на базі Київської гімназії «Пріоритет», ЧОІППО імені К.Д. Ушинського, загальноосвітніх навчальних закладів області.

Шостий етап – оприлюднення результатів інноваційної педагогічної діяльності: методика, нова організація навчально-виховного середовища та інші ідеї повинні бути оприлюднені на рівні батьків, школярів; учителів; освітян, керівників проектів, органів державного управління, на рівні міжнародних освітніх виставок спільно з науковими керівниками проектів.

Основними формами оприлюднення результатів інноваційної педагогічної діяльності є семінари-презентації, публічні конференції для батьків, учителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, освітян регіону та за межами регіону, проведення святкових виховних годин, зустрічей з батьками, виставкова діяльність різних рівнів, виступи в засобах масової інформації, в освітянських педагогічних виданнях, виставкова діяльність тощо.

Практично залучаємо педагогів до творчо-пошукової та інноваційної діяльності, задіюючи професійні мотиви, самооцінку; мотиви зовнішнього самоствердження (через оцінку оточуючих); мотиви особистісної самореалізації (передбачають можливість особистісного зростання); мотиви творчості; зовнішні впливи, моральне винагородження.

Основні шляхи усунення проблем педагогів щодо впровадження інновацій такі: навчання і консультування; своєчасна допомога і підтримка; залучення до участі у розробці планів упровадження інновацій; переговори та укладання угод спільної діяльності з авторами та науковими керівниками освітніх інноваційних проектів; спонукання, переконання; власний приклад творчої діяльності.

У результаті інноваційної діяльності в Чернігівській області виокремлюється тенденція розвитку інноваційного досвіду, у межах якого створюються нові зразки

інноваційного пошуку, розширюється мережа експериментальних площадок в регіоні, поширюється інноваційний рух на місцевому рівні.

Друга тенденція виявляється в міжнародних взаємозв'язках (робота над реалізацією інноваційних проектів, участь у міжнародних конференціях, семінарах тощо).

На виконання наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 26.01.2012 № 69 «Про створення авторських творчих майстерень учителів на базі інститутів післядипломної педагогічної освіти» управлінням освіти і науки облдержадміністрації, обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського проведено відповідну роботу. Розроблено Положення про авторську творчу майстерню вчителів при Чернігівському ОІППО імені К.Д.Ушинського із зазначенням організаційно-правових та фінансових умов діяльності, яке схвалено вченою радою інституту (протокол № 3 від 10.05.2012) та затверджено відповідним наказом ректора інституту Тандури В.М. (від 22.05.2012 № 59). Інформацію про створення авторських творчих майстерень учителів доведено до відома загальноосвітніх навчальних закладів, визначено керівників, тематику та сформовано склад авторських творчих майстерень. У більшості випадків керівниками творчих майстерень стали учасники інноваційних проектів (Бобровицька ЗОШ I-III ст. №1 Бобровицької районної ради, Ріпкинська ЗОШ I-III ст. №2 Ріпкинського району, Чернігівський колегіум №11 Чернігівської міської ради, Чернігівська ЗОШ I-III ст. №35 Чернігівської міської ради). Тематику, склад творчих майстерень схвалено вченою радою інституту і затверджено наказом ректора інституту (від 22.05.2012 № 59). Керівниками авторських творчих майстерень учителів стали педагоги, досвід яких вивчено та узагальнено, переможці конкурсів, дипломанти Міжнародних освітянських виставок.

Отже, інноваційна освітня діяльність – це складний процес, що потребує науково-методичного підходу на всіх рівнях управління інноваційною діяльністю. Всім учасникам процесу інноваційних перетворень потрібно творчо виконувати спільну освітянську місію: державним працівникам освіти розробити відповідні освітні проекти і пропозиції, регіональним працівникам використати у своїй практиці вітчизняний та світовий досвід упровадження інновацій в освіту, керівникам освітніх закладів творчо реалізувати інноваційну діяльність в освітній процес, особливу увагу звертаючи на плекання толерантної, культурної, освіченої особистості, патріота своєї держави, що зветься Україна.

Використані джерела

12. Ващенко Григорій. Загальні методи навчання. – К., 1997. – 406 с.
13. Державна національна програма «Освіта України XXI століття». – К., 2006.
14. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К. 2004. – 351 с.
15. Журавльова Л.А. Проект «Прикладна інформатика» // «Світ виховання». – 2009. – №2 (33). – С.16-20.
16. Захаренко О.А. Слово до нащадків. – К., 2006. – 213 с.
17. Максютя Н.Д. Психолого-педагогічний проект «Школа життєвого успіху». // «Світ виховання». – 2009. – №2 (33). – С.24-28.
18. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К., 2008.
19. Русова Софія. Вибрані педагогічні твори. Книга четверта / Є.І. Коваленко та ін.; За ред. Є.І. Коваленко. – Чернігів, 2009. – 326 с.
20. Сазоненко Г.С. Педагогіка успіху. Досвід становлення акмеологічної системи ліцею. – К., 2004.
21. Указ Президента України від 30 вересня 2010 року №926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні».
22. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. Т.2 – К.: Радянська школа, 1983. – 358 с.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІКТ ТА УЧАСТІ У ПРОЕКТІ «ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ».

*Даценко О. В., методист методичного кабінету відділу освіти
Олександрійської районної державної адміністрації Кіровоградської області*

Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є інформатизація суспільства. Процес його інформатизації спричиняє необхідність у постійному підвищенні професійного рівня як окремої людини, так і колективу, спонукає кожного до володіння засобами інформаційних і комунікаційних технологій, нової підготовки випускника, нового змісту та якості освіти.

Метою державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» є створення умов для розвитку освіти і науки, підвищення ефективності державного управління шляхом впровадження інформаційних та комунікаційних технологій, забезпечення реалізації прав на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво і поширення інформації, здійснення підготовки необхідних спеціалістів і кваліфікованих користувачів, сприяння розвитку вітчизняного виробництва високотехнологічної продукції і насамперед - конкурентоспроможних комп'ютерних програм як найважливішої складової інформаційних та комунікаційних технологій, сприяння переходу економіки на інноваційний шлях розвитку [4].

У сучасній науковій термінології дедалі частіше почали застосовувати поняття професійної компетентності. У новому тлумачному словнику української мови компетентна людина визначається як така, що має достатні знання з будь-якої галузі, яка з добре обізнана з певним предметом, тямуща, кваліфікована і має певні повноваження, права й владу [2].

У педагогічній науці поняття «професійна компетентність» розглядається як сукупність знань і вмінь, що визначають: результативність праці; обсяг навичок виконання завдання; комбінацію особистісних якостей; комплекс знань і професійно значущих особистісних якостей; певний вектор професіоналізації; єдність теоретичної та практичної готовності до праці; здатність виконувати складні культуровідповідні види дій тощо [1, с. 51].

З розвитком і поширенням новітніх технологій, про які ми чуємо на кожному кроці, однією зі складових професійної компетентності вчителя є компетентність у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [3].

За умови інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій виникає необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності методичних служб.

В Олександрійському районі склалася певна система інформаційного забезпечення педагогічних кадрів. Одним із провідних напрямків її реалізації є створення інформаційно-методичного простору.

Першочерговим завданням методичної служби сьогодні є реалізація наступних цілей: формування інформаційної культури всіх учасників навчально-виховного процесу; удосконалення управління школою на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій; мотивація до запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській та практичній діяльності; диференціація, індивідуалізація, навчання педагогічних працівників, учнів через використання персональних комп'ютерів і мереж.

Використання ІКТ у науково-методичній роботі з вчителями географії, біології, хімії здійснюється у трьох напрямках.

Перший напрямок - використання ІКТ у безпосередній діяльності методиста (підготовка звітності, написання довідок, пошук інформаційних ресурсів, підготовка презентацій, робота з базами даних, з електронною поштою тощо).

В умовах інформатизації освіти у діяльності методиста РМК поряд із традиційними функціями з'являється необхідність виконання нових: відслідковування появи нових інформаційних Інтернет – ресурсів; консультування з питань методик навчання з використанням ІКТ; створення та накопичення інформації на сайті.

Головне завдання, над яким працює методист, є комп'ютерна грамотність педагогічних працівників. Процес їх навчання розглядається як професійне удосконалення на основі стимулювання розвитку творчого потенціалу, мотивації до безперервного саморозвитку; створення власної системи діяльності. Навчання носить випереджувально-модельюючий характер.

Основна увага приділяється реалізації таких завдань: забезпечення наступності розвитку професійної компетентності вчителя під час курсової підготовки і в системі методичної роботи; створення сприятливих передумов для більш повного забезпечення практичних запитів педагогів через індивідуалізацію та диференціацію навчання педагогів, взаємодію з методичними формуваннями, забезпечення співпраці з вищими навчальними закладами, інститутом післядипломної педагогічної освіти; здійснення науково-методичного забезпечення апробації різноманітних нововведень; вивчення та узагальнення педагогічного досвіду; підготовка практичних рекомендацій.

Мною створено персональний сайт «ГеоБіоХім» <http://geobiohim.edukit.kr.ua>, що дало змогу мені, як методисту РМК бути в постійному контакті з вчителями. На сайті представлено портфоліо вчителів географії, біології, хімії (проблема, над якою працює вчитель, розробки уроків та позакласних заходів з використанням ІКТ, інформаційні паспорти навчальних тем тощо).

Другий напрямок - організація методичних формувань з питань підготовки вчителів до впровадження ІКТ-технологій, наявного педагогічного досвіду.

Організація таких методичних формувань у районі дозволяє аналізувати й оцінювати кращі педагогічні досягнення в галузі методики викладання.

Результативно працює (створена у 2009 році) творча група вчителів географії, біології, хімії (8 вчителів) з проблеми «Використання ІКТ на уроках географії, біології, хімії».

Основні напрямки її діяльності.

1. Дослідницька робота:
 - поглиблене вивчення науково-педагогічної проблеми;
 - створення теоретичного банку даних з проблеми;
 - трансформування науково-педагогічної проблеми через розробку проектів, рекомендацій з даної проблеми.
2. Конструювання окремих форм організації навчально-виховного процесу:
 - методичних розробок уроків, планів-конспектів, навчальних проектів;
 - структури уроків із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій;
 - розробка дидактичного матеріалу.
3. Моделювання, вивчення, узагальнення, впровадження ПД членів творчої групи.
4. Створення банку даних впровадження інформаційних технологій педагогами, напрацювань творчої групи.

Членами творчої групи підготовлені та презентовані проекти з географії, біології, хімії, а також проекти за програмою Intel®: «Морський старт», «Чудеса у Новій Празі», «Зона мішаних лісів», «Залізні руди Олександрійщини», «Чи є майбутнє в мого села?».

Третій напрямок - розвиток ІКТ-компетентності вчителів географії і учнів, впровадження нових інформаційних технологій в навчально-виховний процес, участь у проекті «Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу».

Виділення ІК-компетентності як окремої складової професійної компетентності педагога обумовлено активним використанням ІКТ у всіх сферах людської діяльності, в тому числі і в освіті. Вчителі повинні вміти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати

інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

З появою в роботі вчителя комп'ютера та Інтернет значно збільшуються можливості самоосвіти вчителя. Комп'ютер стає незамінним інструментом в роботі, що значно підвищує її ефективність. Кожен учитель повинен бути готовий до використання інформаційних технологій у власній праці, а також в роботі з учнями.

Вчителі географії, біології, хімії загальноосвітніх навчальних закладів району в своїй роботі користуються різними програмами Microsoft Office: Microsoft Power Point, Microsoft Excel, Microsoft Word. Наприклад, працюючи за програмою Microsoft Power Point, вчителі створюють та використовують мультимедійні презентації під час вивчення природних об'єктів і явищ.

У закладах освіти Олександрійського району використовуються педагогічні програмні засоби, інформаційний матеріал та відеофрагменти, електронні книги, атласи тощо.

З 2011 року методичною службою району організована співпраця з ТОВ «Український інститут нормативної інформації». Така співпраця надала можливість і методисту, і вчителям географії, біології, хімії включились до роботи у проекті «Інформаційне забезпечення загальноосвітнього навчального закладу», в основу якого покладено кілька принципів:

- ✓ головним об'єктом є власне інформація для користувача;
- ✓ комп'ютерна техніка, Інтернет розглядаються лише як допоміжні засоби для інформування;
- ✓ інформація, яка поступає до кінцевого користувача, має бути попередньо підготовлена.

Враховуючи те, що проект «Інформаційне забезпечення загальноосвітнього навчального закладу» є комплексним, несе багато нового, він є інноваційним та обґрунтованим у часі. Він послідовно знайомить вчителів з новими рішеннями, враховуючи зауваження і побажання фахівців та користувачів, та спрямовує реалізацію проекту на місцях. А здійснюється це через журнал «Інформаційне забезпечення навчального процесу», який є складовою частиною журналу «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр». Повну інформацію про проект та журнали розміщено на сайті проекту ТОВ «Український інститут нормативної інформації» <http://libcenter.com/>.

Завдяки участі у проекті Українського інституту нормативної інформації у районні розроблено паспорт методичного проекту «Інформаційне та методичне забезпечення навчально – виховного процесу з географії, біології, хімії» (**Додаток 1**) та модернізовано систему науково-методичної роботи з вчителями географії, біології, хімії. З вересня 2011 року в районі розпочала роботу творча лабораторія вчителів географії, біології, хімії з проблеми «Формування в учнів системних знань шляхом створення та використання інформаційних паспортів» (**Додаток 2. План роботи творчої лабораторії**).

Основними напрямками діяльності творчої лабораторії є створення та використання інформаційних паспортів, впровадження у практику роботи навчальних закладів ефективної системи шкільного інформування, яка використовує нові види і форми інформації, сучасні засоби її обробки і зберігання. Головна увага приділяється доповненню загальнообов'язкового навчально-методичного матеріалу з географії, біології, хімії та спрямуванню зусиль на розширення та поглиблення знань учнів з конкретних навчальних тем.

До складу творчої лабораторії входять 15 провідних вчителів загальноосвітніх навчальних закладів району, з них: 2 вчителі методисти, 4 старші вчителі, 8 спеціалісти вищої кваліфікаційної категорії.

Найбільш значущими створеними методичними матеріалами є **інформаційні паспорти навчальних тем**. Такі паспорти – нова форма подачі навчальної та методичної інформації. Розробляються для формування в учнів системних знань з теми чи окремих питань, акумулювання педагогічного досвіду їх викладу, збагачення матеріалу сучасними

відомостями. Таким чином, створюється база знань, яка накопичує навчальний матеріал та методичні розробки до нього.

Під час розробки інформаційних паспортів навчальних тем опрацювання інформаційного потоку здійснюється за єдиною технологією та відповідно до встановлених проектом вимог, а результати підготовки інформації подаються у формі паспорта. **(Додаток 3. Структура паспорта).**

У процесі розробки інформаційних паспортів комп'ютер розглядається як засіб накопичення великих обсягів інформації, а також як зручний інструмент для довідково-пошукової роботи. Інтернет застосовується для пошуку відсутньої інформації. Підготовлені вчителями паспорти друкуються у журналі «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» та журналі «Інформаційне забезпечення навчально – виховного процесу» (ТОВ «Український інститут нормативної інформації»). Наприклад:

1. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Моря, що омивають Україну»: Географія, 8 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2011.-№4.-С.39-44.

2. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Рельєф. Геоморфологічна будова»: Географія, 8 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2011.-№6.-С.15-22.

3. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Мінерально-сировинні ресурси»: Географія, 8 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2011.-№7.-С.41-48.

4. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Кліматичну умови та ресурси»: Географія, 8 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2011.-№9.-С.91-100.

5. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Внутрішні води»: Географія, 8 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2011.-№11.-С.91-100.

6. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Політична карта світу»: Географія, 10 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2012.-№1.-С.73-82.

7. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Населення світу»: Географія, 10 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2012.-№4.-С.75-82.

8. Даценко О.В. Інформаційний паспорт теми «Взаємодія суспільства і природи. Світові природні ресурси»: Географія, 10 клас/О.В.Даценко//Шкільний бібліотечно-інформаційний центр.-2012.-№5.-С.63-72.

Інформаційні паспорти додаються (Додаток 4).

Досвід роботи методиста РМК і вчителів географії, біології, хімії щодо використання ІКТ та участі у інноваційному проекті «Інформаційне забезпечення загальноосвітнього навчального закладу» було презентовані під час проведення різнопланових науково-методичних заходів:

✓ районні заходи

Протягом 2011/2012 навчального року на базі Цукрозаводського НВК Олександрійської районної ради Кіровоградської області проведено 3 засідання районної творчої лабораторії вчителів географії, біології, хімії.

✓ обласні заходи

18 січня 2012 року – обласний семінар для слухачів курсів підвищення кваліфікації (директорів та заступників, які викладають географію) з проблеми: «Модернізація управління закладом освіти в контексті суспільних інформацій» на базі Цукрозаводського навчально-виховного комплексу Олександрійської районної ради.

8 лютого 2012 року – обласний семінар для слухачів курсів підвищення кваліфікації (вчителів, які викладають географію) з проблеми: «» на базі Голоківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Олександрійської районної ради.

11 квітня 2012 року – міжвузівська науково-практична конференція з проблеми: «Розвиток географічної науки та освіти у Кіровоградській області: здобутки, тенденції змін та проблеми» на базі Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського.

19 квітня 2012 року – обласний семінар для директорів та заступників директорів загальноосвітніх навчальних закладів на базі Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського.

23 квітня 2012 року – обласний семінар методистів з бібліотечних фондів на базі Голоківської ЗОШ І – ІІІ ступенів Олександрійської районної ради.

✓ всеукраїнські заходи

21–22 березня 2012 року – засідання всеукраїнської школи новаторства керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти на базі Рівненського ОІППО (в рамках якого проведено всеукраїнський науково-практичний семінар з проблеми «Педагогічний досвід як фактор оновлення змісту науково-методичної діяльності в установах і закладах освіти: вектори випереджувального розвитку»).

Отже, використання інформаційно – комунікаційні технології в науково – методичній роботі з вчителями географії, біології, хімії можуть та повинні стати одним із найважливіших напрямків діяльності методиста. **У** сучасному інформаційному просторі ми повинні не лише знаходити інформацію, але й презентувати свій досвід, що може бути використаним іншими колегами.

Пропонована модель організації методичної роботи з вчителями географії, біології, хімії є орієнтовною. Тому до неї можуть вноситись, за умови вдосконалення досвіду, необхідні зміни щодо спрощення чи уточнення як усієї системи дій, так і окремих її складових.

Література

1. В.М. Введенский. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. – 2003. - № 10. – С. 51-55.
2. Новий тлумачний словник української мови / укладачі В.Яремко, О.Сліпущко, Т.4. – К.: Аконтіт, 2000. – С.305.
3. Підвищення кваліфікації керівників освіти за дистанційною формою навчання/ Олійник В.В., Биков В.Ю., Гравіт В.О., Кухаренко В.М., Жук Ю.О., Антошук С.В., Кліменко А.Л., Сябрук Т.І. / За заг.ред. В.В. Олійника. – К.: Логос, 2006.- 408 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. N 1153 Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ РОБОТІ З ПЕДАГОГІЧНИМИ КАДРАМИ.

Старовойтова А. О., завідувач міського методичного центру відділу освіти виконавчого комітету Славутицької міської ради Київської області

Соціально-економічні та суспільно-політичні зміни, що відбуваються в державі на сучасному етапі, модернізація освітньої системи висувають нові питання щодо рівня знань і умінь вчителя.

Не випадково в сучасному суспільстві на перше місце виходить визначення людей як компетентних або некомпетентних, а, отже, спроможних або неспроможних виконати професійний обов'язок на продуктивному, творчому рівні. Якісна підготовка працівників освіти, постійне оновлення їх знань та умінь розглядається як важлива передумова результативного вирішення педагогічних задач на практиці.

Актуальними питаннями науково-методичної роботи як в цілому в Україні, так, зокрема, і в Славутичі є:

- удосконалення існуючих та розроблення нових науково-методичних моделей, які спрямовані на ефективне підвищення рівня професійної компетентності вчителів, на

реалізацію особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів до методичного супроводу;

- створення можливостей рівного доступу педагогів до якісних науково-методичних консультативних та інформаційних послуг.

Результатом теоретичного і практичного пошуку освітян Славутича є розроблення інноваційної науково-методичної моделі, стрижневою основою якої є використання інформаційно-комунікаційних технологій, та поступове проектування організаційної структури управління науково-методичною роботою у місті.

Сьогодні у місті сформована нова модель діяльності методичної служби, яка оперативно реагує на появу нових педагогічних практик, нові запити вчителів і потреби школи.

Формуванню нової моделі науково-методичної роботи сприяло, насамперед, розвиток **інноваційної політики міста.**

Створений єдиний міський інформаційний простір, а це проекти «Електронне місто», «Електронна бібліотека», веб-портали Славутичької міської громади, Славутичької централізованої бібліотечної системи, Славутичької асоціації шкільних бібліотекарів, Славутичького соціально-психологічного центру, веб-проекти «Золота осінь Славутича», «Славутичька дошка оголошень», «Славутичький регіон» тощо, блог «Молодіжної ради «Майбутнє Славутича», діючі веб-сайти закладів освіти міста та міського методичного центру відділу освіти. Все це дає широкий спектр освітніх послуг і рішень, що забезпечують максимальну доступність використання інформаційних технологій.

Особливість міста – широке володіння комп'ютерними технологіями більшості населення та його висока інформаційна культура.

Матеріально-технічні умови запровадження нової моделі науково- методичної роботи.

Завдяки успішній роботі соціального підприємства «Інфоклас» всі навчальні заклади підключені до мережі Інтернет, на робочих місцях адміністраторів, у бібліотеках закладів є комп'ютери, підключені до безлімітного Інтернету.

Слід підкреслити значення **підготовки педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій.**

Завдяки успішній реалізації у місті програми «Навчання педагогічних та управлінських кадрів використанню інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі Intel «Навчання для майбутнього» відбулося значне зростання кількості педагогічних працівників, що оволоділи та успішно використовують ІКТ у навчальній діяльності.

Активність та зацікавлення програмою з кожним роком зростає. За 2010-2011 навчальний рік навчено 33 педагоги. Загалом по місту з 2005 року навчання пройшли 113 педагогів, що на сьогодні складає 60% від кількості вчителів загальноосвітніх закладів, 28% від загальної кількості педагогів міста. На рівні користувача володіють комп'ютером: 83% учителів ЗНЗ; 60% працівників ДНЗ; 97% педагогів позашкільних закладів; 100% керівників закладів освіти. Упродовж реалізації програми відбулися суттєві зміни у підвищенні кваліфікації вчителів, плануванні ними своєї педагогічної діяльності. Інформаційні технології почали ефективніше використовуватися під час вивчення навчальних дисциплін. Активніше стали застосовувати проектні методики, міжпредметні зв'язки. Вчителі започаткували створення власних методичних розробок з використання стандартних програмних засобів.

Значимим також є активне залучення педагогів міста до обласної системи дистанційного навчання педагогічних, управлінських і методичних кадрів. Це дозволяє вирішувати проблему віддаленості Славутича від обласного інституту та ефективно організовувати дистанційний етап курсів підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання. Актуальність навчання за дистанційною формою зросла також у зв'язку з вимогами нового Положення про атестацію педагогічних працівників, яким передбачено

проходження підвищення кваліфікації з кожного навчального предмета, який учитель викладає. У 2011/2012 навчальному році 27 педагогів Славутича обрали дистанційну форму підвищення кваліфікації.

Слід відмітити також важливість узагальнення ППД з проблеми використання ІКТ. У 2007-2011 н.р. заклади освіти міста брали участь в обласному конкурсі веб-сайтів та отримували перемоги у різних номінаціях. Педагоги міста узагальнюють матеріали з досвіду роботи щодо використання ІКТ у професійній діяльності, презентують їх на обласній та міській педагогічних виставках, у фахових виданнях. У структурі методичної роботи постійно діють творчі групи та майстер-класи з проблеми впровадження ІКТ у навчально-виховний процес. Педагоги Славутича беруть участь у роботі обласних творчих груп з розробки електронних навчально-методичних комплексів для учнів. Загалом, близько 30% педагогів Славутича присвячують фахові творчі доробки узагальненню власного досвіду роботи щодо використання ІКТ в навчально-виховному процесі.

Опис моделі науково-методичної роботи.

Головним компонентом науково-методичної роботи є сайт міського методичного центру <http://slavmmc.at.ua/>, який у 2011 році став переможцем обласного конкурсу-захисту веб-сайтів у номінації «Веб-сайти відділів (управлінь) освіти, районних (міських) методичних кабінетів (центрів)». Ми розглядаємо його як центр накопичення, систематизації, поширення інформації; надання науково-методичних послуг педагогічним працівникам міста.

На сьогодні цей інтерактивний інформаційний ресурс дозволяє:

- генерувати, підтримувати, втілювати будь-які освітні ініціативи;
- дізнаватися про стан справ як у закладах освіти, так і у методцентрі міста Славутича зокрема;
- отримувати методичну консультацію он-лайн;
- дізнаватися про результати творчих конкурсів та олімпіад, методичних заходів;
- завантажувати методичні рекомендації, нормативні документи, плани роботи, конспекти тощо.

Ресурс є зручним у використанні, його можна легко знайти через пошукові системи. Сайт постійно розвивається, розширюється і поповнюється, з'являються нові рубрики. На сьогодні головна сторінка сайту має:

- меню, яке налічує 27 розділів та близько 180 веб-сторінок;
- календар та рубрикатор новин;
- чат та опитування;
- пошукову систему по сайту;
- лінк «Актуально сьогодні», який дозволяє швидко завантажити план роботи методцентру на поточний місяць, переглянути оновлену інформацію на сторінках сайту «конспекти», «форум», «фотогалерея», «мапа сайту», «заклади освіти міста», «щоденник для батьків». Кожен заклад освіти також має свою сторінку на сайті з переходом на власний інформаційний ресурс.
- З кожної сторінки сайту є швидка навігація на інші сторінки розділу та форум.

Одним з головних завдань для групи авторів сайту було і залишається його вчасне змістовне наповнення. Система змістовного наповнення сайту включає в себе заходи з його просування, реклами, постійне інформування про сайт педагогічного загалу Славутича. За допомогою електронної пошти співавтори сайту майже щодня надсилають свої матеріали, які, після відповідної редакції методистами центру, потрапляють на сайт. Існує також і зворотній зв'язок між адміністрацією сайту і зареєстрованими користувачами, адже офіційні електронні скриньки закладів отримують автоматичну розсилку з інформацією про оновлення сайту. Така налагоджена співпраця дозволила прискорити взаємодію між центром і закладами освіти, мотивує і підвищує відповідальність кожного, сприяє прозорості та об'єктивності оцінки нашої роботи.

Сайт — це велика творча праця всього колективу. В цій роботі ми намагались виконувати загальні вимоги, яким відповідає web-сайт, це: якість наповнення, стабільність та актуальність інформаційних ресурсів, зручність навігації, єдність дизайну всіх розділів та дотримання при його створенні і експлуатації таких принципів, як відкритість та індивідуальний підхід до різних груп користувачів. Крім того ми використовуємо традиційні, але прості рішення: лінки по сайту та переходи на інші корисні веб-ресурси, більшість матеріалів пропонуються для завантаження, для швидкої навігації існує мапа сайту.

Матеріали сайту систематизовані за реально працюючими секторами методцентру, отже кожен працівник центру веде власну веб-сторінку. Щоб швидко зорієнтуватись у якому розділі є необхідна для вас інформація, на головній сторінці є рубрикатор, у якому зазначені прізвища методистів і напрямки роботи, які вони ведуть.

Щоб зробити наш сайт живим та цікавим, ми уважно ставимось до інформаційних запитів наших користувачів. На прохання педагогів-практиків був створений розділ "Конспекти", який нараховує сотні варіантів авторських розробок та презентацій до них у програмі PowerPoint. Розділ якнайкраще ілюструє роботу педагогів-майстрів, сприяє вдосконаленню фахової майстерності.

Складовими науково-методичної роботи є формування та поповнення **інформаційно-ресурсних електронних банків даних**.

Вони розміщені на сайті та забезпечують рівний доступ освітян міста до різноманітної інформації. Основними з них є:

- міський банк даних про наявні у бібліотечних фондах та методичних кабінетах закладів освіти тексти програм спецкурсів, курсів за вибором, гуртків, факультативів, що мають відповідні грифи;
- медіатека передового педагогічного досвіду педагогів міста;
- банк даних щодо роботи методичних служб закладів з вивчення, апробації та узагальнення матеріалів ППД;
- електронні портфоліо методичних служб закладів освіти;
- каталог педагогічних програмних засобів, наявних у бібліотечних фондах міста;
- каталоги експонатів та анотовані каталоги переможців виставки «Освіта Славутича» тощо.

Завдяки ресурсу <http://slavmmc.at.ua/> прозоро працюють усі компоненти структури методичної роботи. Спрацьовує принцип індивідуалізації методичної роботи – зміст, форми та методи самоосвіти підпорядковуються індивідуальним особливостям та можливостям педагога, забезпечується мотивація до роботи за рахунок активності у вільній та самостійній комунікативній діяльності та за рахунок новизни дій шляхом використання ІКТ.

Кожен педагог може завантажити план роботи свого методичного об'єднання або творчої групи, дізнатися про зміст діяльності міських семінарів та майстер-класів, роботу науково-методичної ради тощо.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у науково-методичній роботі з педагогічними кадрами це:

- оперативний доступ до інформації, розташованої в різних регіонах і країнах, надійність збереження інформації;
- зручність і гнучкість гіпертекстового та повнотекстового представлення матеріалу;
- швидкий зворотній зв'язок та можливість коригування роботи у пришвидшеному режимі, можливість інтенсивної комунікації;
- забезпечення мотивації до роботи за рахунок активності у вільній та самостійній комунікативній діяльності та за рахунок новизни дій;
- можливість регулярних консультацій між методистом та учителем незалежно від відстані та наявності часу завдяки універсальності технологій Інтернет;
- розвиток професійної компетентності освітян;
- поповнення навчальних закладів необхідними науковими, навчально-методичними, інформаційно-довідковими, інструктивно-організаційними, нормативними,

технічними й іншими матеріалами, що використовуються в науково-методичній діяльності освітніх установ, на базі розподіленого інформаційного ресурсу локальних і глобальних мереж.

Література

1. ДСТУ ISO 9000-2001. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9000:2000, IDT) / А. Сухенко (керівник розроб.), О... Герус (пер.і наук.-техн.ред.). — На заміну ДСТУ 3230-95.- Чинний від 2001-10-01.- Офіц. вид. — К. : Держстандарт України, 2001. — VI, 27с. — (Державний стандарт України). — Видано ISO в 2000.С. 3 – 5.
2. ДСТУ ISO 9000-2001. Системи управління якістю. Основні положення та словник (ISO 9000:2000, IDT) / А. Сухенко (керівник розроб.), О... Герус (пер.і наук.-техн.ред.). — На заміну ДСТУ 3230-95.- Чинний від 2001-10-01.- Офіц. вид. — К. : Держстандарт України, 2001. — VI, 27с. — (Державний стандарт України). — Видано ISO в 2000 С. 2 – 8.
3. Закон України «Про стандартизацію» № 3164-IV (3164-15) від 01.12.2005.
4. Реформування системи підготовки і підвищення кваліфікації персоналу підприємства як складова інноваційного розвитку промисловості м. Києва // Матеріали Київської міської науково-практичної конференції. – К.: ЦНТЕІ, 2005. – С. 88.
5. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського [Електронний ресурс]. Стратегія та управління якістю. – Доступно з: <http://www.ipe.poltava.ua/>
6. Проектування регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників: система управління якістю в ПОППО: збірник матеріалів СУЯ відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001: 2001 / упорядник Н.І.Білик. – Полтава : ПОППО, 2009. – 302 с.

КОМУНІКАТИВНІ ЗДІБНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

*Клясен Н. Л., методист вищої категорії відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій змісту освіти
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України*

Одне з головних завдань сучасної педагогічної освіти – формування висококваліфікованого, компетентного вчителя, без якого неможливо здійснювати модернізацію середньої освіти в школі третього тисячоріччя. Учитель є головною дійовою особою у реалізації пріоритетних напрямків розвитку освіти, окреслених в Указі президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» [1]. Йдеться головним чином про якісну підготовку педагогічних кадрів, розроблення нових теоретико-методичних засад формування педагога нової генерації, здатного до реалізації освітньої політики, як головної функції держави. Отже, у сучасних умовах на передній план виступає професійна компетентність вчителя, його здатність постійно вчитися, його прагнення до самовдосконалення, без чого сьогодні неможливо бути конкурентноспроможним на ринку праці.

До педагога, як до особистості, висувається низка серйозних вимог, без яких неможливо стати висококваліфікованим вчителем. Головними та постійними вимогами є: любов до дітей, до педагогічної праці, наявність фахових знань в тій галузі, в якій він навчає дітей, широка ерудиція, педагогічна інтуїція, високий рівень загальної культури та моралі, комунікативність, професійне володіння різноманітним арсеналом методів навчання та виховання дітей.

А.С. Макаренко вважав, що чимало помилок у вихованні допускається саме від невміння сказати дітям переконливі слова. «Може в нас так багато ще помилок в організаційних формах тому, що ми ще й балакати з дітьми по-справжньому не вміємо. А потрібно вміти сказати так, щоб вони в вашому слові відчули вашу волю, вашу культуру, вашу особистість» [4, с. 179].

Особливий інтерес для нас становить один із важливих складових професійної діяльності вчителя – комунікативні здібності. *Комунікативність* – це одна з головних властивостей особистості, що є, по-перше, основою формування особистості, по-друге, підвалиною будь-якої діяльності, особливо – педагогічної. В.В. Ягупов стверджує, що всі сучасні педагогічні концепції (педагогіка співробітництва, гуманістична педагогіка, особистісно орієнтована педагогіка) ґрунтуються на демократичному, рівноправному і гуманному спілкуванні та формуванні суб'єкт-суб'єктних взаємин у педагогічному процесі. Власне, характер цього спілкування надає їм особливого забарвлення: високої емоційної насиченості, виразного виховного відтінку, особистісно-гуманного підходу до вихованців тощо. *Комунікативні здібності* проявляються в «...умінні вчителя встановлювати педагогічно доцільні взаємини з учнями, їхніми батьками, колегами, керівниками навчального закладу» [9].

Розглядаючи комунікативні здібності як інтегровану професійну якість вчителя, необхідно вважати, що всі його потенційні здібності актуалізуються саме в них. Професійна задача педагога може бути успішно вирішена тільки в тому випадку, коли йому вдасться продуктивно включити учнів, яких навчає, в спільну з ним діяльність, налагодити взаємовідносини та взаєморозуміння, здійснювати повноцінне педагогічне спілкування.

Багато мудрих порад стосовно педагогічного спілкування дав В.О. Сухомлинський. Стверджуючи, що слово вчителя як інструмент впливу на душу вихованця нічим не замінити, він підкреслював необхідність встановлення на основі умінь педагогічного спілкування доцільних відносин між учасниками навчально-виховного процесу. Василь Сухомлинський обґрунтував концепцію формування гуманістичної спрямованості особистості вчителя і сформував умови його ефективної роботи. Ідея співробітництва є однією з тих, що пронизує всю спадщину видатного педагога. В.О. Сухомлинський стверджував, що мудрість влади людини над людиною, а тим більше дорослої людини над дитиною – це майстерність, глибоке сердечне проникнення засобом слова у світ дитячих думок і почуттів [8].

Спілкування в діяльності вчителя виступає як: засіб вирішення особистих навчальних завдань; система соціально-психологічного забезпечення виховного процесу; засіб організації визначеної системи взаємовідносин вчителя та учнів, обумовлених успішністю виховання та навчання; процес, без якого неможливо виховання індивідуальності учня.

Результативність процесу спілкування багато в чому залежить від рівня розвитку комунікативних здібностей учителя. На думку А.В. Барташева [2] з усіх видів здібностей найбільш соціально-значущими є комунікативні здібності, що проявляються в умінні сприймати людей, давати їм оцінку, впливати на оточуючих. Розвинуті комунікативні здібності дозволяють грамотно будувати міжособистісні стосунки з людьми, ефективно взаємодіяти з ними у спільній діяльності.

Комунікативність містить в собі ставлення до людей, здатність до спілкування, доброзичливість. Спілкування є основною складовою комунікативних здібностей. А.В.Мудрик [6] виділяє наступні параметри особистості, які впливають на спілкування:

- особливості мислення;
- вільне володіння мовою;
- спонтанність сприйняття;
- певні соціальні установки (зацікавленість процесом спілкування, а не тільки його результатом);
- комунікативні здібності.

Ю.Л. Ханін, А.В. Мудрик, А.К. Маркова, В.А. Кан-Калик розглядали в своїх роботах компоненти спілкування, в т. ч. комунікативні здібності, що сприяють досягненню високих результатів у спілкуванні. Вище зазначені автори вважають, що органічним компонентом комунікативних здібностей є мовні здібності: хороша вербальна пам'ять, правильний відбір мовних засобів, логічна будова і виклад висловлення, вміння орієнтувати мову на співрозмовника. Цілком природно, що в реалізації мовних здібностей важливу роль відіграє загальна ерудиція і культура вчителя.

Розглянемо структуру комунікативних здібностей, яка за К.К. Плато-новим [7] складається з трьох підструктур:

- *гностична здібність* (розуміння людини людиною), її складові: прагнення до розуміння інших людей; вміння слухати партнера по спілкуванню; спостережливість; здібність до ідентифікації.

- *експресивна здібність* (здібність до самовираження особистості) її складові: прагнення бути зрозумілими іншими людьми; правдивість; культура мови; довіра партнерам.

- *інтераційна здібність* (здібність впливати на партнерів по спілкуванню), її складові: вимогливість до членів колективу; ввічливість; такт; дисциплінованість; вміння переконувати; рішучість.

А.А. Кідрон під комунікативними здібностями розумів «загальні здібності, пов'язані з багатообразними підструктурами особистості та проявляються в навичках суб'єкта спілкування вступати в соціальні контакти, регулювати повторювальні ситуації взаємодії, а також досягти міжособистісних відношень переслідуючи комунікативні цілі [3].

Повноцінне педагогічне спілкування є не тільки багатограним, а й поліфункціональним, важливу роль в цьому виконують комунікативні здібності вчителя. Педагогічне спілкування забезпечує обмін інформацією і співпереживання, пізнання особистості і самоутвердження, продуктивну організацію взаємодії. Обмін інформацією і ставленнями реалізує комунікативний бік спілкування, пізнання особистості і самоутвердження — перцептивний, а організація взаємодії — інтерактивний. Орієнтація на поліфункціональність спілкування дає вчителю змогу організувати взаємодію на уроці і поза ним як цілісний процес: не обмежуватися плануванням лише інформаційної функції, а створювати умови для обміну ставленнями, переживаннями; допомагати кожному школяреві гідно самоутвердитися в колективі, забезпечуючи співробітництво і співтворчість у класі.

Отже, спілкування педагога з учнями є специфічним, адже за статусом вони виступають з різних позицій: учитель організовує взаємодію, учень сприймає її і включається в неї. Треба допомогти учневі стати активним співучасником педагогічного процесу, забезпечити умови для реалізації його потенційних можливостей, тобто суб'єкт-суб'єктний характер педагогічних стосунків.

Суб'єкт-суб'єктний характер педагогічного спілкування — принцип його ефективної організації, що полягає у рівності психологічних позицій, взаємній гуманістичній установці, активності педагога та учнів, взаємопроникненні їх у світ почуттів і переживань, готовності прийняти співрозмовника, взаємодіяти з ним.

Ми поділяємо точку зору тих науковців, які розглядають педагогічні здібності у контексті загальних здібностей людської діяльності (Ф.Н. Гоноблін, І.А. Зязюн, Н.В. Кузьміна, В.А. Крутецький, М.Д. Левітов, Д.Ф. Ніколенко). Праці цих науковців дають можливість виокремити головні ознаки педагогічного спілкування на суб'єкт-суб'єктному ґрунті є:

1. Особистісна орієнтація співрозмовників — готовність бачити і розуміти співрозмовника; самоцінне ставлення до іншого. Враховуючи право кожного на вибір, ми повинні прагнути не нав'язувати думку, а допомогти іншому обрати власний шлях розв'язання проблеми. У конкретній ситуації це може реалізуватися за допомогою різних прийомів. Так, до класу прийшов новий учень, хвора, нервова дитина. Він може навіть заспівати на уроці. Коли це сталося вперше, діти засміялися, вдруге — вчитель зауважив:

«Андрієві дуже хочеться співати, і він не може стримати себе. Давайте не будемо відволікатися». Делікатне зауваження зберегло гідність учня і вчителя, показало недоречність поведінки і спонукало до роботи.

2. Рівність психологічних позицій співрозмовників. Хоча вчитель і учні нерівні соціально (різні життєвий досвід, ролі у взаємодії), проте для забезпечення активності учня, через яку ми можемо сподіватися на розвиток його особистості, слід уникати домінування педагога і визнавати право учня на власну думку, позицію, бути готовим самому також змінюватися. Учні хочуть, щоб з ними радилися, зважали на їхні міркування, і завдання вчителя — враховувати цю потребу.

3. Проникнення у світ почуттів і переживань, готовність стати на позицію співрозмовника. Це спілкування за законами взаємного довіря, коли партнери дослухаються один до одного, поділяють почуття, співпереживають.

4. Нестандартні прийоми спілкування, що є наслідком відходу від суто рольової позиції вчителя.

Залежно від того, реалізовано принцип суб'єкт-суб'єктної чи суб'єкт-об'єктної взаємодії, спілкування постає як функціонально-рольове або особистісно-зорієнтоване.

Функціонально-рольове спілкування вчителя — суто ділове, стандартизоване, обмежене вимогами рольової позиції. Головна мета його забезпечення виконання певних дій. Особисте ставлення педагога й учня не враховується й не виявляється. А.К. Маркова в роботі «Психологические критерии и ступени профессионализма учителя» зазначає, що педагогічна діяльність, педагогічне спілкування та особистість — це три основні сторони вчителя [5].

Особистісно-зорієнтоване спілкування вчителя передбачає виконання нормативне заданих функцій з виявом особистого ставлення, своїх почуттів. Головна мета впливу — розвиток учнів. Особистісно орієнтоване спілкування — складна психологічна взаємодія. Як видно з його визначення, вчитель, який організує стосунки з учнями таким чином, спрямований не стільки на виконання нових завдань, скільки на розвиток учнів за допомогою певних дій, форм роботи.

Таким чином, комунікативна діяльність між двома суб'єктами дидактичного процесу (вчитель і учень) відіграє величезне значення у навчально-виховному процесі, а його успіх залежить від комунікативних здібностей особистості вчителя, вибору оптимальних форм організації навчання, правильного співвідношення діяльності та спілкування на заняттях.

Література

1. Указ Президента України Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні від 04.07.2005 № 1013/2005 // Офіційний вісник України. — 2005. - № 27. — С. 1542.
2. Барташев А.В. Диагностика способностей к общению. — СПб.: Питер, 2006. — 176 с.: ил. — (Серия «Практическая психология»).
3. Кидрон А.А. Коммуникативная способность и её совершенствование: Автореф...к.психол.н.: 19.00.05/НИИ Общей и пед.психологии, — Л., 1981. — 19 с.
4. Макаренко А.С. Собрания сочинений: В 7 Т.— М.:Акад.пед.наук, 1958. — Т.5 — 558с.
5. Маркова А.К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя // Педагогика. — 1995. - №6. — С. 56-63.
6. Мудрик А.В. Общение как педагогическая категория // Психолого-педагогические проблемы общения / Под ред. А.А.Бодалёва. — М.: АПН СССР, НИИ ОП, 1979. — С.8-17.
7. Платонов К.К. Проблема способностей. — М.: Наука, 1972. — 278 с.
8. Сухомлинский В.А. О воспитании. — М.: Политиздат, 1979. — 270 с.
9. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2002. — 560 с.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.

*Мартинець О. М., методист центру педагогічних інновацій та інформації
Полтавського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти ім.М.В.Остроградського*

Важливим напрямом діяльності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського є підтримка та покращення системи управління якістю за стандартом ISO 9001:2009. У 2010 році інститут пройшов успішно сертифікацію і підтвердив високий рівень якості менеджменту.

Основною метою створення та впровадження системи управління якістю є безперервне поліпшення якості освіти.

За даними УкрСЕПРО (діюча система сертифікації відповідності в Україні), в освітянській галузі України сертифіковані менше двох десятків СУЯ. У той же час у світі в сфері освіти сертифіковані понад 25 тисяч таких систем. Полегшити впровадження СУЯ в українських закладах освіти має документ, схвалений у 2006 р. міжнародною робочою групою ISO на семінарі у Бусані (Корея) і прийнятий у 2007 році. У настанові щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти відображено новий узагальнений погляд на освіту. В Україні цей документ гармонізовано та затверджено як ДСТУП ІВА 2:2007 "Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти". Якщо раніше вважалось, що освіта — це міра передачі знань, то нова концепція XXI століття звучить інакше: "Освіта — це конструкція, що складається зі сталих інтеграційних процесів, що базуються на індивідуальних потребах та можливостях".

Головним завданням системи управління якістю є не лише вихідний контроль якості наданої послуги, а створення системи, яка дозволить не допускати появи помилок, які призводять до поганої якості послуг, виявляти побажання і конструктивні пропозиції споживачів і передбачати їх.

Метою впровадження у ПОППО стандарту ISO 9001 стало задоволення вимог споживачів освітніх послуг. Система управління якістю в Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського базується на принципах управління якістю, основи яких закладено в міжнародних стандартах ISO серії 9000, прийнятих міжнародною організацією зі стандартизації ISO.

Особливе місце в реалізації даних принципів посідає залучення працівників, які професійно виконують свої обов'язки і спроможні досягти мети організації

Стандарт ISO 9001 – одна із моделей управління діяльністю організації з метою вдосконалення результатів. Ним керуються установи, які прагнуть, щоб їхні послуги були стабільно якісними з точки зору споживача. Згаданий стандарт передбачає впровадження системи управління якістю послуг. Впровадження системи управління якістю слід вважати стратегічним рішенням. В умовах зростаючої конкуренції наявність сертифіката ISO 9001 – один із чинників, що допомагає нашому закладу не лише продовжувати діяльність, а й стати одним із сильніших у своїй галузі [1].

ДСТУ (Державні стандарти України) розроблені відповідно до чинного законодавства України (Закон України «Про стандартизацію») [3], що встановлюють для загального і багаторазового застосування правила, загальні принципи або характеристики, що стосуються діяльності чи її результатів, з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості, розроблені у встановленому порядку на основі консенсусу.

Застосування вимог стандарту ISO 9001 у системі управління установою допомагає вирішити низку внутрішніх та зовнішніх питань, зокрема: покращити якість продукції та послуг, тим самим підвищити задоволеність споживачів; стати конкурентноспроможним на внутрішньому та зовнішніх ринках. Це також сприяє досягненню прозорості та легкості

в управлінні діяльністю організації і підвищенню ефективності роботи працівників усіх рівнів.

Внутрішні результати, котрі організація отримує від запровадження системи управління якістю, наряду залежать від зусиль, які вона докладає для покращення своєї діяльності. Мета впровадження ISO 9001 полягає у тому, щоб діяльність освітньої установи була контрольованою і забезпечувала виконання основних вимог стандарту ДСТУ ISO 9001:2001, а саме :

- максимальне задоволення потреб і запитів споживача;
- недопущення до споживача невідповідної продукції;
- залучення персоналу належної кваліфікації і підготовки;
- впорядкування документообігу;
- впровадження процедури внутрішнього аудиту;
- проведення запобіжних і коригувальних дій;
- здійснення систематичного планування, аналізу та постійного поліпшення результатів діяльності [2].

Отже, система менеджменту якості має фундаментальний характер і встановлює основоположні вимоги ISO 9001:2009 до ПОІППО як освітньої установи.

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ В ПОІППО

Важливим напрямом діяльності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського є підтримка та покращення системи управління якістю за стандартом ISO 9001:2009.

У 2010 році інститут пройшов успішно сертифікацію і підтвердив високий рівень якості менеджменту. Сертифікат засвідчує, що система управління якістю стосовно надання освітніх послуг навчальними закладами, пов'язаних з одержанням вищої освіти на рівні кваліфікаційних вимог до перепідготовки, підвищення кваліфікації, яке здійснюється Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського згідно з чинними в Україні нормативними документами, відповідає вимогам ДСТУ ISO 9001:2009 (ISO 9001:2008, IDT).

Завдяки системі управління якістю, що відповідає міжнародному стандарту ISO 9001, ми інакше бачимо і визначаємо якість – не як остаточну точку продукції, а як якість роботи кожного структурного підрозділу. У такому ключі ми розглядаємо роботу усіх відділів, а також – кожного окремого працівника інституту .

Шлях розробки і впровадження сучасної системи управління якістю ISO 9001:2009 зайняв 22 місяці. На цьому шляху були і тимчасові розчарування, і досягнення повного сприйняття системи колективом інституту (яке зростало по мірі впровадження СУЯ). Консультування розробки виконували спеціалісти ДП "Полтавастандартметрологія", які навчали працівників, надали прототипи багатьох документів, допомагали у впровадженні, проводили лекції та семінари.

Проблемою, з якою зіткнувся колектив ПОІППО, стала необхідність розроблення і підтримання в актуалізованому стані значного обсягу документації, частих змін до неї, особливо на перших етапах роботи, ведення великої кількості записів, а також проведення внутрішніх аудитів. Окремі співробітники вбачали у цьому перешкоди їх основній роботі. Вирішити згадані проблеми допомогло навчання персоналу.

Система управління якістю – це своєрідна система законів і правил. Вона дає механізм. А ми маємо адаптувати його до нашого закладу. Чітко поставити задачі і виконувати їх.

На сьогоднішній день у системі управління якістю в ПОІППО залишається ряд питань, над якими працює колектив закладу:

- як зробити так, щоб система управління якістю стала потужним інструментом для керівництва і дала можливість зосередитися на розв'язанні стратегічних проблем;
- як отримати конкурентні переваги від впровадження системи управління та переконати своїх споживачів і партнерів у власній надійності;

- як домогтися того, щоб кожен співробітник ПОППО чітко знав свої дії та усвідомлював, що дії всіх співробітників узгоджені між собою і спрямовані на досягнення спільної мети – реалізацію політики інституту, над втіленням якої колектив працює за стандартами ISO 9001:2009.

Важливо зазначити, що отримання сертифікату є не кінцевим результатом, а лише проміжним кроком, адже однією з вимог стандарту є постійне удосконалення системи управління якістю та підвищення її результативності. Кінцевим результатом є створення реально діючої, динамічної та само підтримуючої системи управління якістю ПОППО.

В ПОППО, впроваджена і підтримується в робочому стані система управління якістю (СУЯ), що описана в Настанові з якості (НЯ).

НЯ є основою для розробки всіх документів, необхідних для функціонування СУЯ інституту.

НЯ призначена для повсякденного використання керівництвом і персоналом інституту з метою:

- розповсюдження інформації про політику, процедури і цілі в сфері якості при плануванні та наданні послуг у межах визначених повноважень;
- демонстрації здатності інституту ефективно працювати, надавати послуги, які відповідають встановленим вимогам і задовольняють споживачів;
- вдосконалення загальної діяльності інституту шляхом аналізу і оцінки, систематизації і впорядкування діяльності щодо забезпечення якості послуг і управлінських рішень, які надаються та приймаються;
- забезпечення постійного функціонування СУЯ і дотримання встановлених вимог у разі зміни зовнішніх і внутрішніх чинників;
- підготовки персоналу відповідно до вимог СУЯ.

Для того щоб успішно керувати організацією і забезпечувати її функціонування, необхідно спрямовувати та контролювати її діяльність систематично і відкрито. Успіху можна досягти завдяки впровадженню та актуалізуванню певної системи управління, розробленої для постійного поліпшення показників діяльності, з урахуванням потреб усіх зацікавлених сторін.

Затверджена в ПОППО Політика у сфері якості, визначає його місію, цінності, основні принципи діяльності та відповідальність керівництва [5].

Місія: сприяти професійному розвитку педагогів задля підвищення якості освіти в Полтавській області.

Цінності: досконалі вміння, інновації, пошук і дослідження, допитливість, різноманітність, рівноправність і справедливість, підтримка діяльності громадських об'єднань працівників освіти і учнівської молоді, населення області, екологічна безпека, чесність, повага, толерантність, довіра, технологія, прозорість.

Основні принципи:

- реалізація політики держави у сфері освіти;
- пріоритетність потреб і прав споживача у наданні послуг;
- прозорість, послідовність і професійність управління;
- професійний розвиток і саморозвиток персоналу для вирішення завдань інституту;
- ефективне поліпшення якості надання послуг.

Ми забезпечуємо якісне виконання роботи шляхом:

- використання вітчизняного та міжнародного досвіду з надання освітніх послуг;
- постійного удосконалення процесів, що стосуються розуміння (вивчення) і задоволення потреб споживачів (замовників);
- створення належного виробничого і навчально-дослідницького середовища;
- підтримки на високому рівні компетентності персоналу;
- удосконалення взаємодії персоналу за принципами;

- моніторингу та вимірювання якості надання послуг і процесів системи управління якістю для запобігання виникненню проблем;
- партнерства та взаємовигідного співробітництва з інституціями, які сприяють наданню освітніх послуг.

Керівництво ПОППО бере на себе зобов'язання щодо:

- підтримання системи управління якістю і поліпшення її результативності відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001;
- забезпечення реалізації Політики і доведення її до кожного працівника.

Методики процесів СУЯ в Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського розроблені з метою визначення і документального закріплення порядку їх управління, послідовності кроків (дій), відповідальності і взаємодії учасників. Вони призначені для працівників відділів – учасників процесів і є обов'язковими для виконання всіма структурними підрозділами Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти [6].

Методика «Управління документацією СУЯ» містить опис процесу управління документацією СУЯ Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського та поширюється на позначення документів СУЯ, управління методиками та інструкціями СУЯ.

Вимоги цієї методики обов'язкові для виконання всіма структурними підрозділами Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського, які задіяні в системі управління якістю (сфера поширення СУЯ, див. НЯ).

Методика «Управління протоколами» містить опис процесу «Управління протоколами», які оформляються при функціонуванні процесів СУЯ. Вимоги цієї методики обов'язкові для виконання керівниками процесів, керівниками і персоналом підрозділів при:

- реєстрації інформації та даних про функціонування процесів СУЯ;
- оформленні і веденні протоколів;
- контролі правильного оформлення і ведення документації СУЯ;
- перевірці функціонування процесів СУЯ внутрішніми і зовнішніми аудиторами.

Методика «Діловодство» визначає управлінські дії, необхідні для встановлення порядку роботи з документами з моменту їх створення (надходження) до передачі в архів.

Робота з документами включає:

- опрацювання вхідної документації;
- організація контролю за виконанням документів;
- визначення відповідальних за розробку документа і терміну розробки документа;
- збір інформації;
- затвердження документу;
- забезпечення ідентифікації змін та статусу документів;
- забезпечення наявності відповідних версій чинних документів у місцях застосування;
- забезпечення чіткості та простоти ідентифікації документів;
- аналізування та, у разі потреби, актуалізація документів і нового їх затвердження;
- запобігання ненавмисному застосуванню застарілих документів і застосування належної їх ідентифікації у разі їх зберігання в будь-яких цілях;
- ознайомлення персоналу з документом;
- зберігання документа;
- опрацювання вихідної документації.

Методика «Аналізування системи управління якістю з боку керівництва» забезпечує збір і аналіз даних для підтвердження досягнення необхідної якості і перевірки результативності СУЯ, а також розробку рекомендацій щодо її вдосконалення.

Метою процесу «Управління персоналом» є визначення управлінських дій, необхідних для:

- забезпечення необхідного рівня компетентності персоналу, залученого до робіт, які впливають на якість продукції;
- оцінювання діяльності;
- обізнаності персоналу щодо доцільності та важливості своєї діяльності і свого внеску в досягнення цілей в сфері якості;
- реєстрації даних стосовно освіти, професійної підготовки, кваліфікації та досвіду.

Методика «Управління інфраструктурою» поширюється на процеси, пов'язані з матеріальними, технічними ресурсами та системами забезпечення життєдіяльності ПОППО:

- будівлями, виробничими приміщеннями та відповідними інженерно-технічними спорудами;
- обладнанням – технічні і програмні засоби;
- допоміжними службами – транспортні, комунікаційні, лікувально-профілактичні, тепловодопостачання, енергетика.

Процес «Аналіз потреб у післядипломній педагогічній освіті» визначає дії, необхідні для:

- з'ясування кількісного та якісного складу слухачів, які бажають пройти курсове підвищення кваліфікації, розподілу їх по навчальним групам та типам навчання (очне, дистанційне);
- забезпечення проходження стажування працівників освіти на кафедрах інституту.

Мета процесу «Організація і проведення навчального процесу» полягає у визначенні дій, необхідних для найбільш ефективного підвищення кваліфікації працівників освіти, а також з'ясування результативності навчальної діяльності, підведення підсумків навчання слухачів.

Методика проведення оцінювання слухачів містить опис процесу оцінювання слухачів під час навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників у Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського.

Вимоги обов'язкові до виконання всіма співробітниками кафедр, методистами-кураторами, котрі проводять оцінювання результативності роботи слухачів на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників у ПОППО.

Процес «Моніторинг якості проведення навчального процесу» забезпечує отримання інформації, необхідної для модернізації навчального процесу.

Для проведення моніторингу якості навчального процесу в ПОППО потрібно застосовувати такі дії:

- проведення суцільного контролю якості навчального процесу шляхом опитування слухачів;
- здійснення контролю якості проведення навчального процесу шляхом перевірки присутності слухачів і викладачів на заняттях, дотримання ними розкладу занять;
- здійснення вибіркового контролю якості проведення навчального процесу шляхом перевірки якості викладання.

Метою процесу «Видавнича діяльність» є визначення управлінських дій, необхідних для виконання замовлень на друковану продукцію в ПОППО.

«Внутрішній аудит» дозволяє підтверджувати відповідність вимогам щодо управління якістю, сприяє поліпшенню СУЯ, забезпечує виявлення і усунення невідповідностей послуг і процесів СУЯ для попередження їх повторної появи, підтверджує виконання коригувальних та запобіжних дій.

Визначені методики включають надання освітніх послуг та управління якістю освітніх процесів. Застосування стандарту допоможе ідентифікувати характер систем і процесів,

необхідних для досягнення задоволення потреб споживачів і постійного підвищення якості діяльності ПОППО.

Практика впровадження системи управління якістю в ПОППО переконує, що в питаннях управління важливий системний підхід. Доказом цього є побудова і впровадження системи управління якістю згідно вимогам міжнародного стандарту ISO 9001.

Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що система управління якістю згідно з вимогами ISO 9001 в умовах нестабільності на ринку — це ефективна модель управління, яка дозволяє оперативно реагувати на зміни ринкового середовища, а також дієвий інструмент для аналізу роботи Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського, який дозволяє бачити вузькі місця і своєчасно впроваджувати запобіжні та коригувальні заходи.

Завдяки впровадженню системи управління якістю ми суттєво покращили свою навчально-виховну діяльність і підвищуємо результативність та ефективність роботи; стабільно підтримуємо високу якість своїх послуг; збільшивши, у першу чергу, задоволеність слухачів курсів підвищення кваліфікації, а в другу — працівників структурних підрозділів ПОППО.

Однак, крім оптимізації процесів всередині установи та можливості впливати на результат, заклад шляхом сертифікації системи управління якістю на відповідність вимогам ДСТУ ISO 9001, має змогу підтвердити свою професійну компетентність, підвищити престиж і авторитет. Таким чином, вигоди від впровадження системи управління якістю очевидні.

Упровадження інноваційної роботи:

Результат роботи колективу за стандартами ISO 9001:2009 був узагальнений та систематизований у виданні збірника матеріалів СУЯ відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2009 «Проектування регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників: система управління якістю в ПОППО». Дане видання призначене для щоденного використання керівництвом і персоналом інституту, а також для широкого загалу освітян області, для впровадження і підтримки в робочому стані системи управління якістю.

Для підтвердження відповідності встановленим вимогам щодо управління якістю, сприяння поліпшенню СУЯ та підтримання документів СУЯ і взаємозв'язків документів в чинному стані, а також відповідно до наказу ПОППО від 30.01.2010 року № 38 «Про здійснення внутрішнього аудиту в 2010 році» 6 відділів інституту пройшли внутрішній аудит за програмою проведення внутрішніх аудитів. За результатами проведення внутрішнього аудиту керівниками груп з аудиту було встановлено, що діяльність підрозділів, які перевірялися задовольняє вимогам, встановленим у методиках СУЯ, зауважень та невідповідностей щодо роботи підрозділів не виявлено.

Відгуки установ, що підтримують інноваційну роботу.

Практика впровадження системи управління якістю в ПОППО переконує, що в питаннях управління важливий системний підхід. Доказом цього є побудова і впровадження системи управління якістю згідно вимогам міжнародного стандарту ISO 9001. Завдяки впровадженню системи управління якістю ми суттєво покращили свою навчально-виховну діяльність і підвищуємо результативність та ефективність роботи; стабільно підтримуємо високу якість своїх послуг; збільшивши, у першу чергу, задоволеність слухачів курсів підвищення кваліфікації, а в другу — працівників структурних підрозділів ПОППО.

Література

1. ДСТУ ISO 9000-2001. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9000:2000, IDT) / А. Сухенко (керівник розроб.), О... Герус (пер.і наук.-техн.ред.). — На заміну ДСТУ 3230-95.- Чинний від 2001-10-01.- Офіц. вид. — К. : Держстандарт України, 2001. — VI, 27с. — (Державний стандарт України). — Видано ISO в 2000.С. 3 – 5.

2. ДСТУ ISO 9000-2001. Системи управління якістю. Основні положення та словник (ISO 9000:2000,IDT) / А. Сухенко (керівник розроб.), О... Герус (пер.і наук.-техн.ред.). — На заміну ДСТУ 3230-95.- Чинний від 2001-10-01.- Офіц. вид. — К. : Держстандарт України, 2001. — VI, 27с. — (Державний стандарт України). — Видано ISO в 2000 С. 2 – 8.
3. Закон України «Про стандартизацію» № 3164-IV ([3164-15](#)) від 01.12.2005.
4. Реформування системи підготовки і підвищення кваліфікації персоналу підприємства як складова інноваційного розвитку промисловості м. Києва // Матеріали Київської міської науково-практичної конференції. — К.: ЦНТЕІ, 2005. — С. 88.
5. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського [Електронний ресурс]. Стратегія та управління якістю. — Доступно з: <http://www.ipe.poltava.ua/>
6. Проектування регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників: система управління якістю в ПОППО: збірник матеріалів СУЯ відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001: 2001 / упорядник Н.І.Білик. — Полтава : ПОППО, 2009. — 302 с.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ДЕМОКРАТИЗМУ УЧНІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

*Назаренко Г.А., кандидат педагогічних наук, проректор з наукової роботи
Черкаського обласного інституту післядипломної освіти
педагогічних працівників Черкаської обласної ради, старший науковий співробітник
Інституту проблем виховання НАПН України*

Становлення громадянського суспільства в Україні напряду залежить від рівня вихованості культури демократизму кожного члена українського суспільства.

Нормативні документи з питань освіти ставлять завдання сприяння становленню культури демократизму учнів старших класів, формуванню у них демократичних цінностей.

Культура демократизму учнів включає усвідомлення абсолютної цінності прав людини, свободи особистості; усвідомлення себе як громадянина України; почуття власної гідності, гуманізму, толерантності, плюралізму, здатність до компромісу; лояльне і, водночас, вимогливе ставлення до влади, законослухняність; активну позицію щодо необхідності брати участь у демократичних перетвореннях; усвідомлення себе як особистості, спроможної впливати на ситуацію в державі; критичне сприйняття соціально-політичної інформації; усвідомлення можливості та цінності самостійного політичного вибору; готовність відповідати за власні рішення та їх наслідки; усвідомлення взаємозалежності інтересів окремих людей, соціальних груп у суспільстві; прагнення до самовизначення, самовираження, самоствердження і самореалізації в умовах громадянського суспільства [1; 2].

Успішне вирішення завдань виховання культури демократизму дітей та учнівської молоді у значній мірі залежить від рівня готовності педагогів здійснювати діяльність у цьому аспекті.

Під *формуванням готовності педагогів до виховання культури демократизму учнів* розуміємо процес цілеспрямованого розвитку в умовах післядипломної освіти всіх сторін і якостей особистості, які складають готовність до даної діяльності.

Суть процесу формування готовності педагогів до виховання культури демократизму учнів визначаємо як зміну станів у розвитку готовності від нижчого до максимально можливого рівня в конкретних умовах.

Під *готовністю до виховання культури демократизму учнів* розуміємо інтегральну якість особистості, яка характеризується наявністю та певним рівнем сформованості мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційного та рефлексивно-особистісного компонентів у їх єдності, що проявляється у прагненні досягти ефективності процесу

виховання культури демократизму учнівської молоді й у підготовленості на професійному рівні.

Іншими словами, *готовність до виховання культури демократизму учнів* — це інтегральна якість особистості педагога, яка проявляється в активній суспільній і професійно-педагогічній позиції і передбачає наявність мотиваційно-ціннісного ставлення до діяльності у даному аспекті, володіння ефективними способами і засобами досягнення цілей виховання культури демократизму школярів, здатності до професійно-особистісної рефлексії.

За своєю структурою, це складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога з виховання культури демократизму учнів, максимальної реалізації своїх можливостей та розкриття творчого потенціалу.

У відповідності до зазначеного, у *структурі готовності* педагога до виховання культури демократизму учнів виділяємо *мотиваційно-ціннісний компонент* як сукупність системи цінностей, а також мотивів, адекватних цілям та завданням педагогічної діяльності у даному аспекті; *когнітивний компонент* як сукупність знань, необхідних для здійснення зазначеного виховного процесу; *операційний компонент* як сукупність вмінь та навичок практичного вирішення завдань виховання культури демократизму учнів; *рефлексивно-особистісний компонент* як сукупність особистісних якостей, важливих для виконання завдань виховного процесу, спрямованого на виховання культури демократизму учнів, та спроможність здійснювати рефлексію власної діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів виражає усвідомлене ставлення педагога до означеної проблеми та її важливості у становленні особистості вихованця. Лише адекватна цілям виховної діяльності мотивація забезпечує ефективну реалізацію педагогом цілей виховання культури демократизму учнів, визначає характер його участі, досягнуті результати, а також саморозкриття особистості педагога у цій діяльності.

Особистісну значущість конкретних мотивів будемо досліджувати на підставі аналізу сформульованих педагогом цілей власної діяльності, його дій щодо реалізації цих цілей, а також аналізу змін у його ставленні до різних аспектів виховання культури демократизму учнів.

Показниками мотиваційно-ціннісного компонента готовності до виховання культури демократизму учнів є усвідомлення необхідності здійснювати виховання зазначеного феномену у зростаючих громадян України; соціально-значущі мотиви діяльності педагога щодо виховання культури демократизму учнів; пізнавальний інтерес вчителя до різних аспектів зазначеного процесу, ціннісне ставлення до такої діяльності та ціннісні орієнтації в аспекті виховання культури демократизму (система переконань, ідеалів, прагнень, ставлень, а також етичних принципів педагогічної взаємодії на демократичних засадах).

Когнітивний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів об'єднує сукупність усвідомлених знань педагога про суть і специфіку зазначеного процесу, а також система загальнопедагогічних, предметних та спеціальних знань, необхідних для реалізації завдань виховання культури демократизму учнів. Його *показниками* є знання:

- сутності культури демократизму як інтегрованої якості члена громадянського суспільства;
- основних нормативно-правових актів, що урегулюють демократизацію суспільного життя країни;
- сутності основних понять сфери життєдіяльності у громадянському суспільстві;
- теоретичних засад виховання культури демократизму учнів;
- загальної вікової та педагогічної психології;
- психолого-педагогічних умов, методики та технологій виховання культури демократизму в учнів різних вікових категорій.

Операційний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів представлений комплексом умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій виховання цієї якості у школярів, а саме:

- *гностичних* (уміння здобувати, поповнювати і розширювати свої знання з проблеми виховання культури демократизму дітей та учнівської молоді, вивчати динаміку вихованості цієї якості особистості дитини);
- *проектувальних* (здатність планувати процес виховання культури демократизму учнів відповідно до цілей, психологічних закономірностей, оптимальних видів, методів, прийомів професійної діяльності у цьому аспекті);
- *конструктивні* (уміння обирати оптимальні прийоми і способи виховання культури демократизму школярів, форми роботи, здатність оптимально керувати виховним процесом);
- *організаційні* (здатність організовувати власну діяльність і діяльність учнів відповідно до цілей процесу виховання культури демократизму учнів);
- *комунікативні* (уміння налагоджувати міжособистісні взаємини учасників процесу виховання демократизму гідності учнів, попереджувати і долати конфлікти, створювати комунікативну мережу).

Рефлексивно-особистісний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів передбачає усвідомлення, критичний аналіз і конструктивне вдосконалення власної діяльності щодо вирішення завдань зазначеного виховного процесу, а також усвідомлення й оцінка себе як носія культури демократизму.

Рефлексивно-особистісний компонент готовності відображає навички й уміння аналізу виховного процесу, його коректування, прогнозування розвитку; уміння передбачати можливі потреби й проблеми. Функцією цього компоненту є розвиток навичок самоконтролю та самооцінки, уміння об'єктивно співвіднести рівень розвитку особистісних якостей.

Показниками рефлексивно-особистісного компонента у структурі готовності до виховання культури демократизму учнів є: характер оцінки педагогом себе як суб'єкта процесу виховання культури демократизму школярів; усвідомлення сильних та слабких сторін власної особистості в аспекті виховання культури демократизму, що дасть змогу визначити зміст діяльності педагога щодо самовдосконалення; система особистісних якостей педагога, які дають змогу оптимально розв'язувати проблеми виховання культури демократизму учнів.

Отже, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний та рефлексивно-особистісний компоненти в сукупності репрезентують структуру готовності педагога до виховання культури демократизму учнів. Ця готовність є особистісним утворенням, яке опосередковує залежність між ефективністю діяльності педагога і його спрямованістю на вдосконалення свого професійного рівня.

Література:

1. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
2. Політологія: Курс лекцій: Навч. посібник / І.С. Дзюбо, В.Ф. Панібудьласка, Ю.С.Шемшученко та ін.. – К.: Вища школа, 1993. – 252 с.